Zvonečková královna.

(Zapomenutý příběh.)

Vypravuje Karolina Světlá.

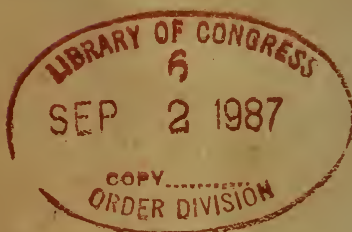
Matice lidu ročníku VI. číslo 1.

(Běžné číslo 31.)

V PRAZE.

Nákladem spolku pro vydávání laciných knih českých.

1872.

Tiskem dra. Ed. Grégra v Praze 1872.

Po bouřlivém večeru, jenž dnes na nebi rozžehl místo zlatých červánků na sta plamenných přeleskův a rachotem hromových ran rouhavě přehlušil zbožný hlahol klekání, přivalila se na Prahu mlhavá noc, černá jako prsť hrobová, těžká jako víko z rakve, neproniknutelná jako budoucnost.

Položivši se na město jako můra, záhy v něm utlumila každý ruch, zpupně v něm přidusila každý zvuk a závistivě v něm potlačila i tu nejslabší jiskru světla. Kdož venku se obmeškal, rychle spěchal do útulku domácího, jako by se byl bál, že ho pohltí černý zející jícen její.

I starý ponocný, který byl přec zvyklý nepohodám a hůzám nočním, cítil, že dnes vládne tajemná nepřátelská jakás mocnost, před níž i on dle možnosti ukryti se hleděl. Zimomřivě se krče v opelichaném svém kožichu, zhasl lucernu, zavěšenou na černožlutém kůle před novoměstskou radnicí, o celou hodinu dříve, než měl úředně nařízeno, načež rychle z[illegible] zalezl do chranlivého úkrytu, vyčnívajícího průčelí poblízkého domu; svatými sochami ozdobeného. Schouliv se tam v koutě u vrat vedle své halapartny a poroučeje se do ochrany kamenných mučeníků v hojném počtu nad ním se vznášejících, nedával již jiného života znamení, než že se ob čas ještě důklad-

něji napil z plechové láhve na krku mu visící, než bývalo jindy chvalitebným jeho obyčejem. Umiňovalť si asi, podle všech znaků, že děj se dnes co děj, on že své útočiště neopustí. Bylo-li tomu skutečně tak, tož zbytečně v duchu se prohřešoval předsevzetím, povinnostem jeho tak příkře odporujícím; v hospodách okolních, kdež přese všecku vyšší zápověď bývalo až dlouho přes půlnoc při zavřených vratech a okenicích živo a veselo, zůstávalo tak ticho jako venku na tom osamělém, lidopustém prostranství, pohrouženém v mlčení téměř hřbitovní a zahaleném tak dusnou tmou, jakáž vane jen v krytbách. Ani jednou mu nebylo dnes buditi městskou stráž na radnici, aby jí ohlásil rvačku neb jinou výtržnost, páchanou v obvodu ostražitosti jeho svěřeném, což jindy aspoň jednou se stalo.

V sychravých stínech noci té podobaly se domy a kostely bývalého náměstí novoměstského mohylám bez tvaru a hranic určitých, matně jedna na druhou se kupícím a s ostatními v jedinou nemotornou hmotu, v jednu pitomou směsici splývajícím. Emausské okolí jako by se bylo hluboko nazpět pošinulo do pohanské své minulosti, kdy zde ještě trůnívala pošmurná Morana na děsném svém stolci, marně podemílaném slzami smrtelníkův, marně otřásaném jejich kletbami, marně podkopávaném zoufalostí jejich . . .

I podobaloť se, že hrozná ta noc jest rodnou její sestrou, kterážto v divoké k ní lásce snad zapřisáhla, že k příkladu jejímu také jednou všechen život zarazí a omámí, a pod svými příkrovy jiného světla nestrpí, než kde smrt stánek svůj si rozbila, neb rozbít hodlala, buď u bledé hlavy jí již propadlé, neb tam, kde se jí kořist teprvé připravuje . . .

Ejhle tu záře se kmitá! Zdaž to plápolá umrlčí svíce nad srdcem mrtvým, či bliká to bojácný plamének na kahanci v ruce třesoucí se hříchem, z níž právě vypadla dýka krvavá, bambitka kouřící, neb nádoba, z kteréž nakapala jedu nepříteli či příteli do poháru?

Což usmrcuje jen dýka a kulka, otravuje jen jed?

Hlouběji než ocel a bezpečněji než jed do útrob se vloudívá, srdce hubívá a života kořeny v něm ničívá — slovo zrádné . . .

Osamělé světlo to, na venek přidušené, splývajícími u okna záslonami mihalo se v arkýři domu, jehož obrysy ze všech okolních stavení nejmohutněji se odrážely od zatemnělého pozadí. Rozkládalať se v poměrech velkolepých nedaleko Emausského kostela, naproti bývalému sídlu jesuitů novoměstských, kamž byli před půldruhým stoletím Ferdinandem druhým, příznivcem jejich nejoddanějším uvedeni *) a před dvěma desítiletími Josefem II. zas vypovězeni.

---

*) Použili v plné míře jeho milosti, založivše na místě, kde stály 24 domy i se zahradami a dva kostely, ohromný seminář. Nádhernou stavbu tu zasvětili sv. Františku Xaverskému, jemuž vystavěli na jednom jejím křídle kapli. Později přistavěli ještě i k druhé straně chrám k poctě sv. Ignacia, zakladatele řádu jejich, jehož sochu povznesli nad průčelním jeho štítem, obklopivše ji září zlatou, aby daleko a široko až za město svítila. Za tou příčinou měli však tuhé spory s bohoslovci oné doby tvrdícími, že pocta taková přísluší jen některé z osobností Trojice svaté a matce boží a nikoli jen svatému. Z ústavu toho, nad míru pohodlně a bohatě zařízeného, vypověděl je Josef II. 1773, nařídiv jim, aby si hledali buď co kněží světští v městě byty, ku kterémuž účelu jim vyměřil roční plat, neb aby vstoupili do některého z klášterů dosud nezrušených. Komuž se nechtělo ani toho ani onoho, musel se ze země do jisté lhůty odebrati.

Osvětlený arkýř, jenž ostře vryl do pusté temnosti rudou brázdu, lišící se od ní jako stopa krvavá od černého rubáše, náležel k ložnici paní domácí od pěti zvonečků. Tak nazývali Pražané onen dům podle pěti zvonečků, připevněných k pěti hvězdám, kteréž obklopovaly hlavu sv. Jana Nepomuckého, jehož obraz byl v nadživotní velikosti na průčelní zdi vymalován. Jsouce v roce, kdy byl v Římě za svatého prohlášen, jemu k poctě z ryzého stříbra shotoveny, dojímaly sousedy často svým lahodným souzvukem, jenž nenadále při každém zavání větru okolí prochvíval jako pozdrav jakýsi z lepších vyšších světů; neb se ozýval jako tajený chechtot skrytých v nich posmívavých diblíků, otevřela-li neb zavřela-li se zprudka pádná, uměle vyřezaná vrata domu na nichž nepodivnější hlavy nejpodivnějších zvířat se šklebily.

Dům u pěti zvonečků slynul po městě svou památnou nádhernou výstavností; byltě prý v téže době založen, jako staroslavná kaple sv. Těla božího, kteráž stála uprostřed náměstí, proti chrámu sv. Ignacia. K rozkazu císaře Josefa před několika lety zavřena, byla se teď právě beze všeho ohledu na její význam pro národ neb snad právě k vůli němu rozbourala.*)

---

*) Chrám ten velepamátný měl podobu hvězdy osmihranné, nad níž se zvedala široká věž. Až do válek husitských vystavovaly se na ní na zvláštním lešení každý druhý pátek po velikonocích klenoty zemské a ostatky svaté. Slavnost ta přilákala do Prahy vždy množství poutníků, nejen ze všech končin země české, ale i z ostatních vlastí slovanských. Zde byly čteny kompaktáty, stvrzené sborem basilejským, ohlašující v řeči české, německé, latinské a maďarské, že jsou všichni Čechové a Moravané, ve čeři Páně pod obojí přijímající, věrní synové církve K[illegible] stovy a nikoli kacíři a bludaři, jak jim spíláno.

Avšak neblásil se dosud žádný kupec k rozvalinám jejím, ježto by byly poskytly laciný materiál zajisté několika stavbám, neb hleděl se ho slav. magistrát za každou cenu zbýti; ba již chtěl přepustit je zdarma tomu, kdož by se byl uvolil je odkliditi a místo, na němž se kaple za dnů štěstí a slávy české tak hrdě a velebně vypínala, se zemí zarovnati.

Bylyť totiž trosky starožitného chrámu pro Pražany předmětem hrůzy pověrčivé a nekonečného množství strašlivých bájí a pověstí. Za dob nočních slýchány prý od pozdních chodců zoufalé výkřiky, kteréž k nim zaznívaly z podzemních jeho kleneb; jiní zas slyšeli řinčení zbraní a okovů, úpěnlivé volání o pomoc a slitování; ještě jiní viděli, jak bloudí okolo zbořeniště postavy v rubáších bílých, v rouchách kněžských řeholí a řádů v zemi neznámých, neb dokonce v pláštích katanských, jak vlekou za sebou nástroje mučířské a meče popravní.

Od té doby však, co dva vůbec vážení a věrohodní měšťané, vrátivše se tamtudy o půlnoci domů ze křtin, které pomohli slaviti příteli na Vyšehradě, na spásu duše své přísahali, že byli zdaleka svědky popravy, v zbořeništi vykonané houfem zakuklenců na jakémsi nešťastníku, tož se místu tomu každý ještě opatrněji než jindy vyhýbal a kdo nemusel kolem, i ve dne velkým kruhem je obešel.

Jen málo kdo věřil, že strašlivý ten děj se asi jen odehrál v myslech oněch dvou dobrých občanů, hojnými přípitky na zdraví novorozeňatka snad stejně povážlivě podrážděných. Jedna část obyvatelstva tvrdila nezvratně, že se v sklepích kostelních dosud shromažďují svobodní zedníci, jejichžto předchůdci byla kaple v čtrnáctém století založena. Druzí byli zas rovněž tak pevně

přesvědčeni, že tam odbývají jesuité, jejichžto správě byl chrám v poslední době svěřen, tajné krvavé soudy nad oněmi odpůrci, jichž rámě spravedlnosti pro nedostatek právních příčin veřejně se dotknouti se zdráhalo a že nechávají z krutých oněch výjevů schválně ob čas nějaký děsný zásvit neb ozvěnu mezi lid vniknouti pro výstrahu a na důkaz, že dosud nad jejich dušemi stejně horlivě bdějí, byť by se to za nynějších poměrů jen potajmu díti smělo. Opět měla jen velmi skrovná část střízlivých hlav za to, že si asi vyhlídli zbytky stavby tulákové a zloději za vhodnou noční skrýš, odkud okolojdoucí straší v přestrojení rozličném a zvuky žalostnými, aby tam zůstali nevyrušeni a neobtěžováni. Nebylo tedy právě čemu se diviti, že se nikdo o stavivo z té kaple nehlásil, moha téměř najisto předpokládati, že si na ně osobuje právo jedna z oněch tří mocností, s nížto se žádnou nikdo tehdáž rád nežertoval.

Budova u pěti zvonečků byla již po dlouhou řadu let v držení bohaté staroměšťanské rodiny Nepovolných, která teď však jen již po přeslici se udržovala. Nynější majitelka domu a vnučka její byly poslední potomkyně onoho rodu, druhdy nad jiné široce po Praze rozvětveného a květoucího.

Za oné pozdní hodiny noční odpočívala paní Nepovolná v pozadí své ložnice na široké posteli, mohutně vystlané poduškami bělostnými, podle tehdejší mody kolkolem ozdobenými ohromnými hedvábnými mašlemi barvy granátové. Mezi oponami též nádherné látky a barvy byl všoupnut stolek, na jehož mramorové plošce trčel jako malá věž zlatý šestiramenný svícen, na němž byly všecky svíčky rozžehnuty, jako o významné slavnosti

Krutý to osud stihl paní od pěti zvonečků; nešla životem po samých jen růžích, jak snad mnozí lidé se domnívali, kteří znajíce ji jen podle jmena a podoby vidívali ji v neděli v neobratné její ekipáži, vystrojenou a vyšperkovanou, jako jakýs divotvorný obraz ve skříni své pozlacené, po mostě na hrad k sv. Vítu se kolébat, kdež bývala vždy přítomna kázání i velké mši svaté. Bylať rodem také Nepovolná a dům ten jí byl otcem přidán k věnu za odměnu, že příliš neplakala, když ji v patnáctém roce jejím, aby zůstalo jmění rodinné pohromadě, provdal za strýce, jenž, jak aspoň ona o něm tvrdívala, jiným se honositi nemohl než svými penězi, jehož ale považovali jiní lidé za zcela řádného poctivého člověka. Po bouřlivém s obou stran velice nešťastném manželství, které nejednou zavdalo pražským dámám příčinu k nejzajímavějším klípkům a povídačkám, ovdověla paní Nepovolná jsouc ještě v plném květu let a krásy po celé Praze pověstné a v krátkých na to lhůtách ztratila čtyři nadějné syny. Zůstala jen o jediném dítěti, dceři to své nejstarší, kteráž provdavši se ve věku tak útlém jako matka, málo neděl po svatbě tak hrozně a beznadějně na duchu ochuravěla, že se muž její nad neštěstím jejím brzo utrápil. Ona však se soužila déle než on, přežila ho o celé desítiletí; dnes tomu byl teprvé rok, co manžela na věčnost následovala.

Nelze zajisté si pomysliti nic krušnějšího pro srdce ženské nad vdovství a osiřelost mezi hroby milovanými a upomínkami nejtrapnějšími; málo které srdce by nebylo podlehlo. Ale podobaloť se, že srdce paní od pěti zvonečků je snad utkáno z látek méně dotklivých, než u jejích spolusester bývá pravidlem, neb že snad duch její

nadán jest zvláštní silou, kteráž jej nechává vždy nad citem zvítězit; bylať aspoň dosud vzezření tak svěžího a bodrého, že by byla mohla od svých padesáti roků směle patnáct lidem do očí upřít, a ještě by zajisté byla zaslechla dosti pochlebných a zároveň i oprávněných úklon, jak sličně a mladistvě na svá léta vypadá.

Vedle stolku naproti loži jejímu seděla dívka překrásná, v hluboký smutek oděna. Majíc levé rameno opřené o žíhovanou jeho hladinu a spočívajíc na něm hlavou, sledovala s největší napnutostí všecky pohyby paní od pěti zvonečků, která volně a slavně stříbrným klíčkem odmykala skříň šarlatovým aksamitem potaženou.

Paní a panna tak velice si byly podobny, že každý v nich okamžitě nejbližší pokrevní příbuzné poznati musil; byl by ale spíše hádal, že vidí před sebou matku s dcerou, než babičku a vnučku.

Tvář matrony pozbyla ovšem již zúplna oné ruměnné zaokrouhlenosti a pleť její onoho měkkého lesku, jímž obličej dívčin každého okouzliti musil; ale za to si byla zúplna zachovala ony čisté, jemné rysy, kteréž její vnučku mezi nejpřednější krásy vřaďovaly a pohled vždy stejně poutají a mu lahodí, nechť se s nimi setkává na tváři mladé či již zralé.

Nejen rys, ale i výraz tváře byl u paní a panny Nepovolných tentýž, táž smělá vůle vyklenula jim oběma hrdá čela, týž úsměv náhlý a žhavý jim těkal okolo úst, táž propasť temně zářivá zamihla se jim v očích, když z nenadání je pozvedly.

S povážlivostí a volností okázalou jala se babička za vzrůstající pozornosti vnučky své vyndávati ze skříně šperk za šperkem, klenot za klenotem, a každý skvost v ruce vážíc, dlouho

skoumavě proti světlu ho držela, než k ostatním před sebe na stolek jej položila; a z každého vysršel vždy plamenný dešť jisker různobarevných, na důkaz, že to nejsou jen kousky benátského skla uměle broušeného a leštěného, s nímž tehdáž veliké se tropily šmejdy, nýbrž skutečné drahokamy ceny znamenité. Přechovávala šarlatová krabice v sobě celé jmění.

Vypočítaným tím spůsobem objevila paní od pěti zvonečků před děvou, víc a více omámenou oslňujícími těmi obňostroji, brilantové kříže a náušnice každé velikosti a rozmanitého útvaru, dlouhé šňůry perlí se sponkami v podobě rubínových srdcí neb smaragdových lupenů, jehlice ametistové, spínadla safírová, růžence z topasů a jaspisů, na nichž visely v zlatých schránkách třísky ostatků svatých, které vždy zbožně k ústům přitiskla, podávajíc je vnučce rovněž k políbení, než z rukou je dala. Slovem, vše co vymyslilo a vytvořilo umění klenotnické, aby zvýšilo ženskou krásu, zalahodilo ješitnosti její a k nové ji roznítilo touze po plodech jeho, vše to čerpala paní Nepovolná ze své skříně, kteráž se vskutku zdála bezednou býti.

Nakupivši takto na stolku celou horu třpytu a blesku v pravdě čarovného náhle vše odšoupla vnučce až pod ruce.

„Vše to jest ode dneška tvoje, Xavero!“ pravila k panně laskavě, „ulož a opatruj si teď sama, co po dlouhá léta pro tebe jsem střežila“.

„To že jest moje?“, zvolala panna opojeně, nad skvostnou kupou se sklonivši a květoucí ústa její dotkla se lichotivě nahromaděného před ní pokladu. Nezůstalo při políbení jen jediném; jako magnetem neodolatelně přivábeny, vrátily se líbezné její rty dvakrát, třikrát, nesčíslněkrát po

sobě k němu, až na něm konečně zcela utkvěly, jakoby s ním v jedno splynouti chtěly.

Dlouhou chvíli pohlížela paní Nepovolná skoumavě na vnučku, stopujíc pozorně, kterak ponořuje tvář v drahé kamení, jak jí nelze od něho se odtrhnouti, jak zamilované s klenoty laškuje, tu náramek si prohlíží a počítá, z mnoho-li lesklých se skládá článků, hned na to zas řetěz okolo krku si otáčí a splítajíc ho s jiným i prsa jím si opásá, jak si věsí skvosty do vlasů, do uší, na ramena a na oděv všude, kde se jí zavěsiti dají, jak je vynalezavá a neunavna ve své dětinské hře.

„Odevzdávám ti celý rodinný náš šperk,“ ujala se konečně opět slova, patrně uspokojena tím, co vyzpytovala, „a ponechávám si z něho jen, co nevyhnutelně mi potřebí, abych při slavnostních příležitostech vedle tebe slušně a důstojně ukázati se mohla. Činím tak ale za jediné jen výminky, totiž zůstaneš-li mi i nadál tak poslušnou jako dosud; jinak — pozbudeš naň zas okamžitě a navždy veškerých práv.“

Dívka přes stolek se nachýlila, a pocelovavši místo slibu babiččiny bílé ruce, zase sklesla na své sedadlo, znova se zahloubajíc v pohled na knížecí před sebou bohatství.

Tvář paní Nepovolné přelítl obojetný úsměv, jenž však tak rychle zmizel, jak se byl objevil. Opět se zamlčela, jakoby si byla přála, aby se dívka celou duší ve vášnivé svoje nadšení vžila, a víc jí nevyrušila z dojmu toho. Teprvé když Xavera z hluboka si oddechla jako při probuzení ze slastného sna, opět k ní zahovořila:

„Již se mi tedy nedivíš, proč jsem tě na hodinu tak pozdní k sobě zavolati dala? Nahlížíš zajisté teď sama, proč jsem nechtěla, aby nás

překvapil nějaký svědek nepovolaný a zvědavý a skazil nám nejapně okamžik radostný a významný, nejradostnější snad, který jsme kdy spolu zažily. Ano významný to večer dnes pro mne i pro tebe, Xavero, neb odevzdávajíc ti klenoty tyto v pobřební den matky tvé, uznávám tě tím za jedinou dědičku svou, zůstaneš-li mi totiž tak oddanou, jak si přeji, jinak — jak již jsem pravila, bude dědičkou mou — svatá církev katolická."

Xavera vážně povstala a před babičkou uctivě se poklonila na důkaz, že výminku tu nejen přijímá, nýbrž že ji i za zcela oprávněnou a spravedlivou uznává.

„Dnešním dnem, milé dítě," pokračovala paní od pěti zvonečků živě, „na dobro tedy zakončena smutná doba prvního mládí tvého. Teď budeš šťastnou; chci, abys byla tak šťastna, jako nižádná jiná dívka v celé Praze. Vše, čeho se ti dosud nedostávalo, čehos postrádala, čeho mně bylo ti odepříti, přehojně teď ti nahradím. Nemohla jsem ti dosud pomoci, ubožátko, musila jsem tě žalařovat v truchlivém domě našem, odlučovat tě od družek veselých, zdržovat tě ode všech radovánek a zábav věku tvému přiměřených. Svět k stejnému s matkou tvou tě odsuzoval životu a mne také. Kéž bychom byly aspoň tím umírnily útrapy její tělesné a poněkud povyjasnily noc ducha jejího. Bohužel nesnášela nikoho vedle sebe, nebylo jí to pranic platno, že jsme se s ní soužily v samotě a světa odloučenosti. Chovala jsi se věru vzorně po celou tu dobu, Xavero; budiž ti za to chvála, že jsi se tak rozumně a bez reptání vpravila do neutěšených rodinných našich poměrů. Nikdy jsi mne neobtěžovala prosbou, jejížto vyplnění by mi bylo nemožné bývalo, nikdy jsi zármutek můj nerozmnožovala tváří neuspokojenou

a mrzutou, nikdy jsem tě pokárati nemusila ze vzdorů a rozmarů. Pilná návštěva chrámu páně, přítomnost u služeb božích, vykonávání křesťanských povinností povznášelo tě nad trud a jednotvárnost naší domácnosti. Jestiť to neocenitelná pro celý tvůj život výhoda, žes nezdědila jen podobu mou, nýbrž i mou mysl, bohu a církvi nade vše oddanou ve všech strastech života, jen v lůně jejich útěchu hledajíc a vždy nalézajíc.“

Xavera znova uctivě a vděčně před babičkou se klánějíc, sklopila oči.

„Nechvalte mne přílišně, paní babičko,“ namítala jí rozpačitě; „nesnášela jsem nikterak osud svůj tak pokorně, jak se domnívati ráčíte. Nahlédla jsem ovšem záhy, že majíc matku churavou a tak velice nešťastnou, veseliti se nemohu a nesmím, jako dívky jiné, ale poklid můj byl často jen strojen. Kdož spočítá noci, kteréž nad osudem svým jsem provzdychala a proplakala. Každým téměř měsícem, ba téhodnem více jsem cítila, půjde li to tak u nás na dále, tajeným steskem se utrápím, umořím, také zblázním. Jen z vřelé k vám lásky jsem se opanovala, abyste si nepovšímla neladu ve mně a nade mnou truchliti jste nemusila. O byly to noci velmi smutné, které jsem probděla; bohu díky, že jsou, jak pravíte, navždy za mnou. Marně, ach marně oči jsem zamhuřovala, sv. křížem se znamenala, k patronu svému se modlila, hlavu v poduškách skrývala, srdce oběma rukama držela, ano ve mně mlčeti nechtělo, urputně a bouřlivě stále volajíc: „Chci také býti konečně vesela, blažena, mlada, chci!“ V minulém masopustě nespala jsem krom pátků snad ani jediné noci; byltě tak hlučný. Každou chvíli mi šlehla do pokoje zář pochodní, provázející nosidla, na nichž z plesu a do plesu

se ubíraly bohaté Podskalačky. Musila jsem si pak v duchu představovati místnosti bálové, skvěle osvětlené, jež jste mi tak často popisovala, vykládajíc mi o světě, jeho lákadlech a nástrahách, i viděla jsem pak v duchu, kterak se tam vznášejí postavy okřídlené radostí, květinami ověnčené, jimž vše se koří a každý obdivuje —"

„A z nichž přec ani jedna Xaverce Nepovolných vyrovnati se nemůže," babička větu zakončila.

„To právě jsem nemyslila," začervenala se Xavera.

„Ne-li to, tedy alespoň cosi velice podobného," trvala paní od pěti zvonečků na svém. „Proč ale přede mnou se upejpáš a právě těmito myšlenkami a city se skrýváš? Což v nich něco nepřirozeného či dokonce snad nedovoleného? Plísnil tě za ně kdy pater Inocenc, když z nich před ním jsi se vyznala? Jsem přesvědčena, že nikdy tak nečinil, neb právě jeho svatý nad jiné osvícený řád neschvaluje pobožnost těla a ducha umořující, nebrání nikomu v rozumném života užívání, nýbrž stále k tomu poukazuje, že naše víra ani v jediném článku vyznavačům svým nezakazuje, aby se netěšili přednostem osudem jim uštědřeným, jen stává-li se to mírně, slušně, bez výstřednosti. Právě pro svoje moudré pojímání učení Kristova, pro hluboké a důmyslné porozumění přirozenosti lidské a shovívavou mravouku stali se tovaryšové Ježíšovi tak proslulými, u malých a velkých tak oblíbenými, a oblíbeností tou tak mocnými, že i největší světa králové jiných prostředníkův mezi sebou a bohem nechtějí. Směšno tedy, kdybys nadál za povinnost svou považovati chtěla, že věděti nesmíš o sličnosti své. Ba byla by to spíše přetvářka než zásluha, a tedy

spíše hřích než cnost. Což nikdy nepohledlas do zrcadla, nikdy jiných dívek vedle sebe nespatřilas? Zdaž ti může ujíti překvapení těch, kdož maně s tebou se setkávají? A konečně což je krása tvoje zásluhou *tvou*, že ji chceš ze skromnosti zapříti neb aspoň zmenšovati? Skoro bych za povinnost ti vytknula, abysi se z ní tak vděčně radovala, jako z každého jiného daru, jímž láska všemohoucího na tebe si vzpomněla. Kdož by se nesmál královně, kteráž by skrýti chtěla korunu, jíž ji boží milost na hlavu postavila? Spanilost tvá je také korunou z milosti boží ti udělenou, i ty bys tedy zasluhovala jen výsměchu, kdybys daru toho zapříti chtěla. Konečně, milé dítě, nesmíš zapomenouti, co bůh činí, nikdy marně učiněno nebývá, a dobře tedy uděláš, budeš-li někdy o tom přemýšleti opravdově a svědomitě, zdali nebes pán, uděliv ti před tisíci jinými lepost postavy, snad nějaký s tím nespojil úkol, úkol to pro tebe čestný, blaživý, závidění hodný.“

Oči děviny zplanuly zvědavým úžasem stokrát skvěleji, než ty drahokamy před ní rozložené. Avšak babička obrátila náhle hovor a to spůsobem tak určitým, že Xavera si netroufala tázati se jí blíže na to, co za dobré uznala úplně nevyřknouti.

„Tedy zejtra konečně tě zas spatřím v jiném oděvu, než v tom černém, protivném mi hávu, který tváři tvé přidává deset let,“ zahovořila paní od zvonečků přízvukem tak střízlivým, jako kdyby nebyla s vnučkou po celý večer o jiném mluvila, než o šatech a věcech podobných. „Bohu díky, co živa budu, v smutku tě již nespatřím, nemáš za koho bys ho již nosit musila, než mne.“

„Co to probůh mluvíte, paní babičko?“ zvolala dívka s citem nelíčeným; „proč mi kazíte večer, jejž před chvílí sama pro mne radostným

a slavnostným jste nazvala? Jak jen se můžete tak lhostejně a chladně o svém odchodu se světa zmiňovati, jak zapomenouti, že mimo vás nejen nikoho na zemi již nemám, ale nikdy jsem neměla, že jste mně tedy dvojnásob ba stonásob tak drahá a k štěstí úplnému potřebná, jako dívkám jiným matka matky jejich? Kdyby vy jste si mne nebyla všímala, o mne se starala, k sobě mne volala, mne pohladila a políbila: kdo jiný by tak byl učinil? Vy jedině jen jste se tomu těšila, že žiji, že rostu a prospívám — nikdo, nikdo jiný. Bez vás bych byla odkázána bývala na cizí placenou jen péči, a bůh ví, zdali bych se byla navzdor vyhlášenému jmění Nepovolných každý den dosyta najedla a vždy měla do čeho se obleci. Byla by si mohla hrubá čeládka se mnou dělat, co jí libo; kdo by ji byl medle pokáral, kdo k zodpovědnosti dohnal, kdyby mně byla ubližovala? Ba bez vás by byla i duše má ztracena bývala, nikdy by ji nebyla osvítila pravá víra, nikdy nepronikla pravá vřelost křesťanská, nikdy bych nebyla seznala, kterak má smýšlet a jednat pravá katolička, jejímžto jste vzorem; po celý život svůj bych se byla podobala lodičce ubohé, na rozbouřené jezero zaváté, kteréž souzeno, by nikdy k břehu nepřistála . . .“

Paní Nepovolná nehleděla, aby ukonejšila rozčilenou vnučku, nechala ji pokojně dožalovati a se vyplakati. Opět se zdálo, že snad chce dnes dívce hlouběji do duše nahlédnouti a podrobněji než jindy zvěděti, co v ní se vždy dělo a ozývalo.

„Matka snad ani nevěděla, že mne má,“ Xavera sotva se utišivši, znova v hořký vypukla pláč; „nepamatuji se aspoň ani jednou, že by se mne byl pohled její kdy zpříma dotknul. Jak zřídka jsem jí bývala na blízku, jak bývala chudák

bídná a bledá, když jsem někdy pootevřenými dveřmi pokradmo na ni pohlédla. Měla oči vždy do krve vyplakané, vlasy po šíji a prsou divoce rozpuštěné, oděv na sobě rozházený, ač klíčnice vždy co nejstarostlivěji o ni pečovala. Dosud cítím, jaká mne uchvacovala hrůza při pohledu na ni; avšak s hrůzou ještě větší si připomínám noční její výkřiky. Vnikaly přes celý dvůr až ke mně do pokoje. Co to asi křičela? Proč tak úpěnlivě hořekovala? Čeho pak tak tuze se bála a děsívala? Nerozumívala jsem zvukům jejím zoufalým, avšak někdy se mi zdálo, jakoby někoho před jakýmsi strašným nebezpečím varovati chtěla, jakoby viděla meč se vznášeti nad něčí hlavou. Otec můj prý nebyl churavým, ale proč i on tak podivně si počínal, že i mně dítěti tak útlému to bývalo nápadné, proč i on nikoho k sobě nepouštíval krom patera Inocence, proč i on tak pošmurně ode mne odvracel zrak, kdykoli jsem mu náhodou vstoupila do cesty? Nečiním si otázek těch teprvé dnes, dávno již mne znepokojují, ale nikdy jsem vás jimi neobtěžovala, abych se vám snad nezdála dotíravou. Před chvílí však jste pravila, že smutný dětský věk mám za sebou, jmenovala jste mne svou dědičkou, čímž za dospělou jste mne prohlásila; nemusím se tedy již tvářiti, abych se vám všetečnou nezdála, jakobych o tom pojmu neměla, že temné jakés záhady rodinu naši obkličují a skličují. Dnes není ovšem k tomu den přiměřený, avšak jednou až vás shledám v příznivém k tomu ducha rozpoložení, za večerního soumraku k vám se přitulím a požádám vás, abyste mně pověděla, co otce mého hnětlo, kdy a proč duše matčina nezhojitelně ochuravěla, zdali on jí ublížil, neb provinila-li se ona na něm; svěříte mi pak, jestli nenáviděl v dceři manželku, neb

styděl-li se před dítětem svým, že matku jeho urazil. Konečně pak se dovím, čí to vina plane nad domem tím, na pohled tak šťastným a bohatým, zatemňujíc ho černými svými perutěmi a vyhánějíc z něho radost veškerou, jaký to hřích se mstí na mně nevinné . . .“

Xavera v rozechvění svém nepovšimla si, jak hněvivě babička mezi řečí její bledne, jak hrozebně proti ní se vztyčuje. Teprvé když s očí slze si utřela a na ni pohlédla, očekávajíc od ní slib, že co nejdříve přání jejímu vyhoví, zalekla se jí. Takovou tvář, v niž teď patřila, ještě na ní neznala; nebyla si babička téměř ani podobna.

„Co to blabolíš? Kdo ti co nalhal? Kdes sebrala hloupé, podlé ty klevety?“ paní od pěti zvonečků zasípala. „Zajisté jsi si dala přes přísnou zápověď mou od klíčnice vypravovati o matčiných šílených přízracích. Domnívala jsem se, že mi bude osoba ta vděčnější, všecky děti jsem jí zaopatřila, jí samé pohodlný pobyt v domě svém až do smrti zabezpečila, aby o tom pomlčela, co v choré mysli nešťastnice opatrování jejímu svěřené se líhlo, by svízele naše domácí více než potřebí po městě se neroznesly, a hle ona neví teď o lepší pro mne odměně, než že tebe tím děsí a znepokojuje. Hned zejtra musí opustiti dům ten, jehož dobrodiní se stala nehodnou, prohřešivši se tak hrubě proti nejdůtklivějšímu rozkazu mému.“

„Klíčnice pranic o matce mi nevypravovala, zcela nevinně byste od nás ji vypověděla,“ bojácně Xavera se ozvala, nechápajíc dosud babiččinu rozhořčenost. „Přiznávám se vám, že jsem se jí mnohdy na nebožku optala, žádostiva jsouc, zdali ani v jediné jasné chvíli si nevzpomněla, že jí bůh dceru daroval, jíž nikdy nepožehnala

ni slovem, ni slzou, ni úsměvem, ale vždy touž odpověď mi dala, abychom nechaly matku klidně odpočívat v hrobě a planými o ní řečmi v poklidu jí tak velice potřebném ji nerušily. Ne ne, paní babičko, ni ona, ni kdo jiný z domácích mi nenamluvil, proč byste se horšiti musila a z cizími osobami mluvívám tak zřídka; a zkrátka vy sama nejlépe víte, že ani k vážnějšímu hovoru nedojde, nercili, aby mohl se mnou kdosi rozpřísti rozmluvu o jakýchsi tajných poměrech rodiny mé."

„Nelži!" vyjela Nepovolná na vnučku ještě drsněji; „důminka o vině, za niž trpíš, v hlavě tvé nevznikla, byla ti nějakým ošemetníkem pošeptána. Jsi ke mně falešná jako všichni ostatní, láska tvoje k osobě mé jest jen strojena, jako byl strojen poklid tvůj za živobytí matky tvé. Již se počínáš kazit, a za krátko se zvrhneš jako celá ostatní moje krev. Jiného, ó bože, jsem si tedy na tobě nezasloužila potomstva, než houf dětí, slabých tělem i duchem, z nichž jedny předčasné smrti podlehly, a druhé mne zapírají každým slovem a činem? O nehlásím se k nim, jen otci svému náležejí, muži tomu všednímu, jenž v ničem mne nechápal a jiného neuměl, než žárlivě obmezovat vzlet duše mé, tebou, ó nevyzpytatelný, nadchnuté, práhnoucí, aby víra, služebníky tvými nám hlásaná, tak hluboké kořeny vpustila v mysl veškerého lidu tvého, že duchu pekelnému již se nepodaří ji z ní vyrvati neb zviklati. Zde v děvčeto poslední svou naději jsem skládala, pěstovala a milovala ji od té chvíle, co z dětské její tváře moje podoba na mne se pousmála, víc a více přesvědčení ve mně se upevňovalo, ona že povolána, aby vítězně dokonala, co v protivenství jsem započala, v čem spatřuji úkol a cíl pouti své ve-

zdejší. V ní teď jsem chtěla znova omladnouti a život svůj dovršiti; ona pochopivši mne, měla díla má korunovati konečným zdarem. Avšak klamaly mne oči její, zvěstující mně, že táž síla, kteráž vládne duší mou, vládne i duší její, že tytéž myšlenky a touhy ji oživují. Již poznávám, že jsem si vypěstovala jen dědičku jmění svého, ale nikoli svých záměrů, a do hrobky Nepovolných se položím co poslední pravá bojovnice tvoje, co poslední horlivá jmena toho plnitelka svaté vůle tvé. Taková tedy, o soudce neomylný, spravedlivost tvoje k nejoddanější služebnici tvé, takovou jí chystáš odměnu za její poslušnost a obětivost? Rci, o rci, kde máš v městě tom věrnější vyznavačky, odhodlanější zastankyně, obětovnější služky nade mne, že chladně odvracuješ ode mne tvář svou a větru dovoluješ, by zanesl prosby mé tebou oslyšené do všech úhlů světa? Nemají v očích tvých vskutku více ceny než suché to listí, které mu dovoluješ dle libosti rozmetati?"

A paní od pěti zvonečků v náruživém tom horování pozdvihla obě ruce k ohromnému Kristu, starému to dědičnému kusu rodinnému, jenž visel na kříži nad ložem jejím, strašlivě jsa skroucen řezbářem a obarven malířem, maje však na hlavě korunu trnovou z ryzého zlata a na místě pěti ran zasazené veliké granáty.

„Ne, nemohu dopustiti, abyste se tak velice rmoutila a mne za nevděčnici, lásky vaší nehodnou považovala," zaštkala Xavera nanejvýš dojata babiččinými stesky a výčitkami, jichž ponejprv dnes snášela. „V tom ovšem máte pravdu, že domninka o jakési vině, v rodině naší spáchané, nevznikla sama ze sebe v hlavě mé, avšak žádná ústa klevetivá mi o ní zvěst tajně a ve zlém úmyslu proti vám nepošeptala. Náhoda o tom

mne zpravila, že jakási krutá událost zapudila mír a spokojenost zpod krovu toho. Zajisté ještě se pamatujete, že jdouce v loni z Emaus ze zádušních mší za mou ubohou matku sloužených, mezi dveřmi kostelními v houfu dotíravých žebráků jsme uvázly. Než jste je všecky podělila, zaslechla jsem, stojíc vedle vás, kterak dvě škaredé ženy hrozebně na vás pohlížejíce, si šeptají: „Již nemá než tu, vše bídně zahynulo prstem božím sporážené, ale tím nepřestala nevinná krev volat k nebi, není dosud smyta s prahu jejich.“ Mráz mne obešel, počala jsem se chvěti, vrávorati, až konečně pozbyvši smyslu, klíčnici v náruč jsem sklesla. Při slovech žebraččiných, při pohledu na její prst hrozebně proti mně pozdviženém najednou se mi zdálo, že drápy šílenosti, sotva se spustily utrýzněného mozku nešťastné matky mé, po hlavě mé sáhají, do mysli mé se zarývají, že nastupuji po smrti její teď já po ní dědictví jakési klatby strašlivé. . .“

A Xaveru přeběhl mráz při vzpomínce na onen výstup, její rty zmodraly, její ruce se zachvěly.

Líce paní Nepovolné ubledlé hněvem a dojmutím znenáhla zas rozkvetly. Znova zas pohodlně se opřela o svoje ozdobené prudkostí její předešlou z pořádku přivedené polštáře.

„To jediné ti tedy hlavu plete a jiného nic?“ vyzvídala s pronikavým na vnučku pohledem.

Xavera přisvědčila.

„Nechápu, kterak jsi si mohla pamatovati tak nejapné tlachy,“ pohrdlivě na to hlavou hodila; „nedivila bych se tomu věru, kdybys nebyla ode mne na stokrát slyšela, že každý takový bídák jest vrozeným nepřítelem všech lidí majetných. My v zdejším okolí nejzámožnější jsouce rodinou

jsme tedy zcela důsledně od luzy nám na blízku bydlící nejkrutěji nenáviděni; používá ráda každé příležitosti, kde nám ublížiti a uškoditi může. Musí se každý z nás do toho vpravit; štědrost boží vždy v zápětí mívala zášť lidskou, bude to sotva již jiné. Ty staré vrány tedy krákoraly zas cosi o nevinné krvi? Nezapomněly tedy dosud svou bájku a opakují si ještě tu blbou o ní smyšlenku? A ty hodláš pokaždé omdlévati, vyčíhají-li vhodného okamžiku, aby s ní znova se vytasily, neb přijdou-li ti s čímsi podobným? Ne, to státi se nesmí, té radosti již se nedočkají, to jim mohu překaziti a také — překazím. Raději se přemohu a vyhovím žádosti tvé, před tím pronešené, podrobím se nudě, připomenouti si příběh, na který asi narážely. Nepomyslila jsem si ovšem, povolavši tě dnes k sobě, že se dám do výkladu takového."

Paní od pěti zvonečků zas v tváři se proměnila a ruce jí sklesly v klín. Jindy by ji byla Xavera zajisté prosila, aby odročila to, co jí sděliti hodlá, neb dokonce o tom se jí nezmiňovala, nač tak nerada si vzpomíná, ale dnes nebyla s to tak učiniti; dychtila příliš po objasnění temného bodu v životě rodiny své. Vyčítala si však při tom trpce sobeckou svou zvědavost a umiňovala si, že si dá od patera Inocence za to přísnou pokutu uložiti.

Utlumivši takto hlas svého svědomí, opřela si panna znova rameno o stůl, a hlavu o ruku a jala se babičku s touže neodvratnou napnutostí pozorovati, jako když před tím krabici šarlatovou vyprazňovala. Tenkráte ale byla paní Nepovolné pozornost její asi méně vítána než dříve, neb zamáchla si rukou několikrát okolo tváře, jakoby cosi jí obtížného od sebe zapuditi chtěla. Ale

když Xavera, neporozuměvši posuňku tomu, zraku svého od ní neodvracela, počala konečně přec, tak spěšně však, jakoby se chtěla nepříjemné úlohy své co nejrychleji sprostit:

„To již víš, že jsem se provdala v dětských ještě létech bez lásky, nerada a z přinucení a že jsem želela manželovy ztráty jen z povinnosti? Hlásilo se po jeho smrti celé hejno nápadníků o mou ruku, ale já měla na jedné zkušenosti dost a pak byla mysl moje neštěstím dozralá, již nad věci pozemské povznešena. Stavši se paní svého času a svých skutků, po jiném touhu jsem neměla, než kterak bych každým činem svým boha nejvíce oslavovala. Vedle modlitby a zpovědi ozdobovala jsem chrámy, zavádějíc mezi paními, stejně smýšlejícími, zbožné sbírky k účelu tomu. Sestoupily jsme se k radě patera Inocence, jehož mně byl již tehdáž kvardian protějších ctihodných otců za zpovědníka schválil, v jednotu stálou, tajnou, neb císař Josef byl všecky pobožné spolky zapověděl; trpěl jen jediný, „činná láska k bližnímu“ nazvaný. My jsme pojmenovaly svůj podle svatého srdce Ježíše Krista, a já byla za krátko za přednostku jeho zvolena. S hrdostí mohu tvrditi, že vše, co v posledních desíti létech v pražských kostelích se zvelebilo, hlavně ba jedině mým popudem a přičiněním se podniklo a vykonalo. Na příklad oltář Ježíškův u karmelitánů na Malé straně by se nebyl nikdy tak skvostně opravil a bohatě obdařil, kdyby nebylo bývalo mne. Teď je šatnice svaté sošky tak skvěle a hojně zásobena, že, jak aspoň cizinci tvrdí, všichni němečtí říšští knížata nemají dohromady tolik šperků jako ona samojediná.“

„Zajisté jste chrám ten přede všemi ostatními obmyslila, poněvadž je zasvěcen panně Marii Ví-

těžné, která na Bílé Hoře šiky kacířů rozplašila!“ Xavera babičce do řeči skočila.

„Ovšem že,“ přikývla jí Nepovolná samolibě; „těší mne, žes to ihned uhodla. Ale právě moje horlivá příchylnost k církvi svaté, zjevná moje úcta k jejím služebníkům a směr působení mého měly mnoho nemilého pro mne v zápětí; popudila jsem proti sobě všecky rouhače, kteří vždy tak hojně v naší zemi se rodili a právě tehdáž Josefem chráněni, hlavy a hlasy povznášeti si troufali. Nenáviděli a pronásledovali ve mně přívrženkyni starých pravd novým nešvárům ze všech sil se opírající a hledali příležitost, kterak by mne zastrašili, se mi pomstili a navždy neškodnou mne učinili. Necouvali, jak sama ihned poznáš, před žádným prostředkem. Všichni moji odbytí ženichové, všecky ženštiny, žárlivé na moje přednosti, k nim se přidali. Sňatek tvé matky jim toužebně očekávané té příležitosti konečně poskytnul.“

Xavera ani nedýchala. Paní Nepovolná si přitiskla znova k tváři svůj hebounký kapesní šátek.

„Chtěla jsem, aby matka tvoje byla šťastnější mne, pročež jsem jí vyhledala ženicha, jehož zbožnost mi byla toho zárukou. Byl to mladík z našeho příbuzenstva, kterého jsem vzrůsti viděla, jehož vychování jsem společně s rodiči jeho řídila. Smýšlení a povaha jeho mi byly tedy zevrubně povědomy. Jak jsem mohla předvídati, že svazek ten tak svědomitě zosnovaný a promyšlený neblaze dopadne; suď sama, mám-li v tom nejmenší vinu. Ještě za manžela mého byli jsme koupili rozsáhlé lesy, které jsme pro naše závody znenáhla sporážeti dávali. Statkář, jemuž náležely, přál si, aby nabyl syn jeho všestranných vědomostí a jsa s námi v stálém spojení, žádal, abychom ho

vzali na nějaký čas na zkušenost do našeho obchodu. Možná, že umluvil s manželem mým sňatek mezi synem svým a dcerou naší, ale mně o tom nic známo nebylo. Starala jsem se vůbec málo o toho mladíka, jenž nikdy se mi nelíbil; byltě prostořeký, všetečný a osoboval si o nejvyšších věcech smělý soud. Jeho vliv na chasu naši nebyl dobrý, poučoval ji o poměrech a záležitostech, do nichž lidem takovým pranic není, páchl vůbec všemi novotami, jsa věrným synem své doby. Nelitovala jsem ani dost málo, když počínaje najednou postonávati, se musil domů odebrati a netruchlila jsem s ostatními, když se roznesla zvěst, že je mrtev. Měla jsem dost jiných starostí; tehdáž právě jsem matku tvou vdávala. Ale zpráva o jeho smrti byla mylná a nemnoho dní po její svatbě strhl zahradník najednou ráno pokřik, nalézaje ho v houští u zdi zahradní probodnutého. To bůh ví, jak nepozorovaně se do domu dostal a proč ho skutkem svým zprznil. Upláchl své rodině prý v pomatení horečnatém, a v stavu tom vydal se na cestu, a v stavu tom, nevěda co koná, spáchal zajisté svůj hříšný čin. —“

A paní Nepovolná zas zamáchla rukou okolo tváře, jakoby chtěla cosi obtížného od sebe zapuditi, nejspíše mouchu vtíravou, kteráž ji tak dotíravě oblétala jako upomínka zlá; ale opět se jí to nepodařilo, neb svraštivši čelo, nevrle pokračovala:

„Příběh ten nepochopitelnou mi dosud rychlostí po okolí se rozletěv, byl nepřáteli mými mistrně použit. Vmísili se mezi lid, jenž se počal, přilákán smutnou událostí, dle obyčeje svého okolo domu shromažďovati, a ihned měli báchorku složenou, která jako každá lež ihned hojnost věřících nalezla. Tvrdili, že samovražedník byl man-

želem mým dceři za chotě určen, že se oba co nejvroucněji milovali, já však lásce té nepřejíc, že úmyslně jsem ho vzdálila a roztrousivši nepravou zprávu o smrti jeho, jsem ji donutila k sňatku s mužem, jenž v té míře je nástrojem mým, jako já nástrojem jesuitů. Slyše, že se matka tvoje vdává, uprchl nemocný svým ošetřovatelům, vloudil se do domu a nalézaje ji skutečně co ženu jiného, prý zoufale o život se připravil. Podněcována povídačkami takovými, nabývala luza před domem od minuty k minutě hrozebnější tvářnosti a rozlícenost její dostoupila vrchole, když se objevil kat, aby dle práva svého se zmocnil mrtvoly samovraha. Všecky pěsti se pozdvihly proti oknům mým, když zaobaliv ho do příkrovu na trakař ho položil a odvezl, aby ho pro příklad odstrašující pod šibenicí zakopal, a jmeno moje se ozývalo po náměstí mezi zuřivým klením a láním. Játť nepozbyla ani na okamžik rovnováhy duševní v strašlivé té vřavě, avšak na matku tvou výjev ten tak mocně působil, že padla do mdlob, načež těžce se roznemohla, a uzdravivši se tělesně teprvé po mnoha měsících, z mrákot duševních však nikdy již ani na dost krátký okamžik se neprobrala. V stavu tom život tobě darovala, pročež se nediv, že tě neznala.“

Xavera křečovitě se držíc stolku, sama zápasila s mdlobou.

„Toť hrozné, hanebné, neslýchané,“ zasténala; „ach již tedy vím, nad čím matka bědovala, čeho se děsila, jakých to hrozných představ zbavit se nemohla, a také již vím, proč otec můj se stranil lidí a klesl do hrobu předčasného. Již rozumím jeho stálé mlčelivosti a nedivím se, že mne nemiloval. Vždyť jsem mu připomínala nejhroznější okamžik života jeho, narodila jsem se mu, když mu duší manželčinou všecka radost a naděje od-

umřela. Ale čeho si ještě žádá ten pomsty lačný, nenasytný lid kolem nás? Za jeden život padly dva životy naše; máme my všichni pojít, celý dům náš s námi se propadnout, poněvadž v něm spáchal jakýs pomatenec skutek krvavý? Jaký to rozum ve výhrůžkách a klatbách, jichž jsem zaslechla? Máte pravdu, paní babičko, nedají se jiným vysvětliti a odůvodniti, než onou dědičnou záští nemajetných proti majetným. Ale především jest mi litovati vás, drahá neohrožená mučenice přesvědčení svého! Jakého jste to ducha vynikajícího, že jste se nedala ni zastrašiti, ni umačkati návalem tolikeré zlovůle!“

Xavera nemohla dále; hlas její v slzách se rozplynul.

„Ba že jsem se umačkati nedala, ba že jsem necouvla ani o píď s cesty, již jsem si vytknula,“ zvolala paní Nepovolná se zrakem sršícím; „za největšího hluku, když vše okolo mne na kolena padalo, rukama lomilo a omdlévalo, vyslala jsem klíčnici do ohrad a na píly, vzkázavši, nevysnaží-li se chasa moje, aby vzteklé houfy co možná brzo rozptýlila, poukazujíc jim k přečetným dobrodiním, jí ode mne prokázaným, že do posledního nádenníka ze služby mé propuštěna bude. Avšak teď se ukázalo, jak neblahý vliv měl onen samovrah v domě mém, chovaje se ke každému, jakoby mu byl roveň, nejen před bohem, ale i před lidmi, a rozšiřuje podobné mezi nimi náhledy. Otrhanci ti, živící se z drobtů milosti mé, zařvali tak vztekle jako ostatní ta rota, slyšíce, že je mrtev; zdráhali se nejen mým rozkazům vyhověti, nýbrž opustivše sami práci, vrhli se za katem a kdo měl co bílého při sobě, namočil to do stopy krvavé, již trakař po sobě v ulicích zůstavoval, co do krve oběti nevinné. Sami nehty

svými mu vykopali pod šibenicí na „židovských pecích“ hrob u blízkého kostela Volšanského, ukradli s oltáře skvostnou pokrývku a veliký pozlacený kříž; do pokrývky ho zabalili, kříž na hrob mu postavili, příkrov mezi sebou rozdělili, jako nějaký svatý ostatek a střídavě ve Volšanech po celý den a noc mu zvonili hrany. Mne a můj dům vydali zcela v šanc; musilo přijít vojsko a výtržníky rozehnati.“

„Jak, jak?“ vzřikla Xavera; „oni nevděčníci se vzpouzeli vám přispěti ku pomoci, ba osmělili se jednati přímo proti vám, a vy jste nevyplnila ihned hrozbu svou, živila jste je až do nedávna? Nechápu vaši velkomyslnost a ponejprv dnes s ní nesouhlasím; nikdy, nikdy jste jim neměla prominouti a kdyby vás to bylo stálo půl, ba celé jmění vaše.“

„Na štěstí jsem měla tehdáž osvícenějších rádců, než svou a tvou popuzenou pýchu,“ prohodila paní Nepovolná - s oním obojetným úsměvem, který vždy rychlostí a ostrostí blesku na tváři její se objevil a opět zmizel; „nevyrovnala jsem se s nimi ovšem hned a okázale, stalo se to ve vší tichosti, ale neměj žádnou starost, že se to nestalo jak se patří. Tvářila jsem se jakoby nic, když za nějaký čas do práce jeden po druhém se zas dostavil, ale dělala jsem také jakoby nic, když všude jinde chase přidávali a hodiny práce zkracovali. Nepřidala jsem pracovníkům svým po celých dvacet let jediného krejcaru a neprominula jim jediné minuty; jak to bylo, když obchod po manželi jsem přejala, tak to zůstalo, aniž si troufali reptati, neb jakési zlepšení stavu svého žádati, jsouce si vědomi svého proti mně hříchu. Tím spůsobem jsem mohla vždy levněji prodávat než ostatní, kupci ke mně

se hrnuli, menší obchody vedle mne zanikaly, stala jsem se v Podskalí paní vševládnoucí, blahobyt můj vzrůstal od onoho dne vzpoury, že se brzo zdvojnásobnil; toť jejich trest, že mi k němu dopomohli a že to vědí — zdaž je to více nemrzí, než to, co ty bys byla navrhla? Prodala jsem své závody teprvé, až jsem nabyla tolik jmění, že mohu teď žíti nejen měšťansky ale šlechticky."

„A kdož byli oni skutečně opatrní a zkušení rádcové?"

„Protější velební otcové. Nikdy by se nebyl onen pohoršlivý výstup udál, kdyby nebyl jejich vliv tehdáž již v lidu zlomen býval rouhavým příkladem, jenž se mu shůry dával. Již proskakovaly o tom tajné slechy, co několik měsíců na to také skutečně se stalo, že je hodlá totiž Josef vypověditi. Pater Inocenc ihned zvěstoval dobu hrůz a svízelů nás za tou příčinou očekávající, a hle dva roky po vypuzení řádu tovaryšů Ježíšových vypuklo ono selské povstání, o němž jsem se ti již často zmínila, a sotva jsme se zotavili po strachu, že nám Prahu oni venkovští loupežníci ve všech čtyrech úhlech zapálí a nás vydrancují, již nás počaly zas děsiti zprávy, že se to počíná ve Francii stejným spůsobem, jen že stokrát povážlivěji kvasiti, a nazastaví-li se onen bezbožný ruch v čas, že celý svět nakazí. Kéž by toho nedopustil bůh, kéž by odvrátil osud takový především od naší země, kdež símě kteréhokoli odbojnictví vždy nepochopitelnou rychlostí se ujalo a rozšířilo, což i v nejnepatrnějších věcech se jevívalo. Často matka moje o tom se zmiňovala, jak dlouho to trvalo, než zbožný pozdrav „pochválen buď Ježíš Kristus", který byl za jejího mládí s kazatelnic veřejně prohlášen,

obecně v Čechách se zavedl, kdežto ho lidé na Moravě přijali hned.“

Vzdech, který uklouzl babičce nad onou smutnou spůsobilostí země české přijímati všeliké símě nebezpečné a popřáti mu v lůně svém vzrůstu a zdaru, nalezl nejtesklivějšího ohlasu v prsou vnuččiných.

„Za to, že jsem byla vždy poslušna pokynutí ctihodných otcův, prokázána mi čest, že byl přijat můj návrh, aby tři členové jejich po jich vypovězení přijali u mne pohostinství a přístřeší až do časů lepších. Zbyl z nich bohužel již jen pater Inocenc. Když jsi se narodila, byla jsi od nich pokřtěna podle patrona opuštěného sídla jejich, v pevné naději, že než dorosteš, dávno zas v něm povládnou. Teprvé teď však jsou tužby ty blízky vyplnění!“

„Ach drahá paní babičko, jak vás za to miluji, že jste pronásledovavým otcům zde domov lásky a úcty připravila,“ volala Xavera a zrak její znova se zarosil; „jaká k tomu náležela oddanost, otevříti jim dvéře, když císař sám je vyobcoval.“

„Ba pravdu máš,“ přiznávala se Nepovolná vnučce za nového záchvatu samolibé hrdosti; „měla jsem tehdáž opět proti sobě všecky ony tajné neznabohy, kteří se okázale nazývali duchy svobodomyslnými a osvícenými a znova k nim se přidala luza, tupíc mne veřejně; avšak opět jsem došla přehojné odměny, že jsem se jich přidržela. Hosté moji se stali mými vychovateli a učiteli, rozšířili můj obzor, opravili moje náhledy, obohatili moje vědomosti, vytříbili mého ducha a mou povahu, podávajíce mně zároveň klíč k povahám jiných. Zprůzračnili pro mne mysl lidskou spůsobem takovým, že lidi teď se snadností stopuji na křivolakých

jejich dráhách a než oni se ještě rozhodnou k činu nějakému, již dávno vím, kudy se budou ubírati. Jimi teprvé jsem pochopila úplně a v celém jejím rozsahu úlohu církve katolické, i úlohu řádu toho, jemuž sám bůh vytknul, aby vládl v jeho jmenu místo knížat a císařů národům veškerým."

„A syn zbožné Marie Terezie z nich učinil psance. Jak se jen mohl tak velice na nich prohřešiti?" horlila Xavera.

„Prohřešil se na nich jen ze strachu před tím houfem pokoutních ničemných rejpalů, jenž veřejně osvícenců, tajně svobodných zedníků si přezdívají, poněvadž zamýšlejí zbudovati nový společenský pořádek, v němž má panovati volnost, rovnost, osvěta, což u nich tolik co nevázanost, mravní vzpoura proti vší a každé vládě, nevěra proti bohu a pohrdání se služebníky jeho", vyjela Nepovolná, jako kdyby ji bylo sto hadů najednou uštklo. „Náležel potajmu k jejich spolku, obsazoval jimi nejpřednější místa a jejich jen návodem vypověděl tovaryše Ježíšovy ze svých zemí, jejich chrámy uzamykal a zrušoval jejich kláštery. Zrušil zde v Praze najednou 62 kostely a ze zámeckého, kdež hrob svatého Jana Nepomuckého a Václava, chtěl rovněž jako z ostatních udělat buď skladiště neb kasárny; divím se věru, že z toho pak sešlo. Hověl oněm synům Luciferovým, aby se mu nedělo jako Ludvíku francouzskému, jehož právě teď svrhají s výše moci a slávy, an se vzpíral jejich drzým žádostem, chtěje zůstati nejkatoličtějším králem pozemským. Všichni mocnářové na to hledí v němém ustrnutí a nikdo z nich mu nespěchá na pomoc. Nelituji ho od té doby, co mi pater Inocenc pravil, že mu radili tovaryši Ježíšovi, aby učinil jako předek jeho Karel IX., jenž za podobného jitření vyvolal sám

umělé povstání, a pak na své poddané z okna paláce královského střílel. Ale on jejich rady neuposlechl a za to ho teď povstalci s trůnu shodí, korunu s hlavy mu smetou, podryjou svým příkladem nejen říši jeho, nýbrž celý ostatní svět a pošinou ho s bohaprázdnými pletichami na pokraj zkázy, — nepostaví li se všude proti proudu tomu v čas pevná hráz.“ —

„Kdykoli si vzpomenu, že máme takových zlosynů i zde v městě našem, ovane mne to dechem morovým,“ Xavera, ošklivostí jata, se otřásla.

„Jest nejvyšší čas, abychom o jejich vyhlazení se zasadili, uchopivše se za tou příčinou všech prostředků; kdož dobře smýšlí s bohem a s církví, s námi spolčit se musí,“ tvrdila Nepovolná s mladistvým zápalem; „první nejrozhodnější, ba jediný bezpečný k tomu krok jest, aby byl otcům navrácen jejich vliv, jejich moc a všechen bývalý majetek. Oni jediní umějí vésti lid a naň působiti. Napomínají ho k úctě proti vrchnosti, k skromnosti a střídmosti, moudře mu vždy radí, aby odvracel zraku od statků pozemských k statkům věčným, trvalejším, v království nebeském každého člověka dobré vůle očekávajícím; jen kde oni mají správu duchovní, lze člověku, jehož bůh hojností obmysliti ráčil, pokojně spáti, života užívati a jemu se těšiti. Jen oni jsou s to zameziti nával oněch nebezpečných zásad a myšlenek, které se k nám v rozličném zakuklení již přiloudily a ještě přiloudí; bůh sám bojuje zjevně s námi a chce, co my chceme. Josef zcela neočekávaně zemřel v nejlepších létech, ovšem prý, jak oni zlí duchové tomu chtějí, jesuity otráven; co nevidět zbožný Leopold otěží vládních se uchopí. Jaké to štěstí, že choť jeho Marie Luisa je dcera španělského krále a tedy celou duší otcům oddaná.

Okamžik takový tak hned se nevrátí, musíme ho vykořistit a vyčerpat až do krajnosti, hledět obecenstvo k sobě strhnouti a vládě dokázati, že jednajíc v smyslu našem, jedná v smyslu všech. Učinila jsem dnes o své újmě v ohledu tom první důležitý krok, který zdaří-li se, bude zajisté dalekosáhlý. Pronesla jsem v schůzi jednoty srdce Ježíšova návrh, který mi vnuknul zajisté sám bůh a jenž byl se všeobecným nadšením přijat."

Paní od zvonečků chtěla učiniti přestávku; rozmluva s vnučkou tak hravě započatá, vzavši neočekávaně obrat tak vážný a důležitý, počala ji namáhati. Ale Xavera sepnula před ní ruce s pohledem tak prosebným, že si dlouhého zotavení nedopřála.

„Povím ti tedy ještě, oč se jednalo, ale pak mne ušetř," žádala ji; „dychtím, abych si odpočinula po dojmech dnešního večera; avšak i tobě pokoje potřebí, oči tvoje po tolikahodinném stálém rozčilení mají výraz a lesk, jako bys měla horečku. Mezi korunovací císaře a císařovny bude arcivévodkyně Marie, dcera jejich, povýšena na představenou zdejšího ústavu šlechtičen, na kterouž po zrušení kláštera sv. Jirského přeneseno právo abatyš řehole té, že smějí s arcibiskupem pražským zároveň korunovati královnu českou. I navrhla jsem, aby den ten byl oslaven poutí všech údů jednoty naší do kostelíčka bělohorského, který dal Josef urputně zavříti zajisté jen proto, že jest postaven na památku porážky, jíž zde utrpěli falešní oni prorokové, jejichž vyznání on svými patenty tolerančními křísil a obnovoval. Na důkaz, že doba jeho přešla a nová nám nastává, že to, co on zamýšlel a podporoval, nadobro padnouti a se ztroskotati musí a pravý opak toho zavésti, vydáme se právě do

toho od nich tak nenáviděného a postranního kostelíčka nejokázalejším spůsobem. Onen obraz panny Marie, jemuž vypíchali evangelíci v Strakonicích oči a jenž se vznášel při rozhodném bělohorském boji nad pluky katolickými, když již již ochabovaly a před kacíři utíkaty chtěly a jejž nalezl pak generál karmelitánův zázračným spůsobem večer ve svém stanu, dáme umělcem nápodobit podle odliky jeho, kteráž visí dosud nad hlavním oltářem u Marie Vítězné, neb divotvorný obraz sám byl do Říma odvežen. Opatříme malbu skvostným rámcem, v četném procesí ji doneseme na Bílou Horu, kdež ji dáme co nejslavněji posvětit, než ji podáme arcivévodkyni darem na památku jejího prvního pobytu v Praze. Tím se mi co přednostce jednoty naskytne nejlepší příležitost k ní se přiblížiti a ve vhodné chvilince jí pověděti, co mám ve prospěch věci naší za nutné a prospěšné. Neopomenu jí říci, že čím více je ohrožena moc církve, tím více že se musí chvěti i světská, na boží milosti založená, o práva a panství svoje. Princezna zajisté císaři o tom se zmíní, co slyšela ode mne, i musí se tedy jednota především o to postarati, jak již jsem pravila, aby při slavnosti jí uspořádanou byly zastoupeny nejvážnější vrstvy pražského obecenstva a ona se stala v očích nejvyšších vrchností tlumočnicí a zastupitelkou jeho smýšlení a přání. Avšak opakuji, že uskutečnění plánů našich jen tenkráte je možné, zasadíme-li se o jejich provedení všichni stejnou horlivostí a obětovností.“

„O tom přec nelze pochybovati!“

„Mladost nikdy nepochybuje, ale tím volněji oddává se věk zralejší důvěře a nadějím. Já aspoň na nikoho zúplna se nespolehám, ani ne na tebe — vy[illegible] Xavera v tváři zahořela.

„Vy . . . . vy pochybujete o mé lásce k bohu?“

„O lásce té ovšem nepochybuji, ale obávám se . .“

„Čeho?“

„Lásky tvé k člověku.“

Líce dívčiny zbarvil ruměnec ještě ohnivější.

„Zejtra vstoupíš do světa, jsi krásná, bohatá, duchem nadaná, vše se ti pohrne v ústrety; zajisté bude v Praze málo mladých mužův, kteří nezatouží, vidouce tě, pokusiti se o tvou přízeň. Jakž potom, zalíbí-li se ti některý z nich tak tuze, že svolíš upoutati život svůj k životu jeho?“

Xavera pohledla k babičce tak nevinně, jakoby v touze té právě veliký přestupek neviděla.

„Zdaliž pak jsi již ale kdy o tom přemýšlela, co potom na tebe čeká? Po několika promilkovaných dnech přesycenost, nuda, beznadějné doživotní vězení. Z vladařky všech mužův staneš se najednou poníženou služkou jednoho, jenž za každý poklesek čeládky tě učiní zodpovědnou, za každé pocítěné nepohodlí tebe vyplísní, jehož děti tě připraví nejen o pokoj denní a oddech noční, z nichž ale vedle toho ještě každé ubere lícím tvým lesku, postavě tvé souměru. Sestárneš před časem co choť a matka a promarněné krásy nikdy již nenabudeš . . .“

Xavera zdešeně ruce proti babičce vztáhla, aby nepokračovala v kresbě obrazu tak strašného. Ale paní od zvonečků se nedala dle obyčeje svého másti.

„Ba uvadneš a manžel tvůj pak k jiné se obrátí, s níž tobě opuštěné, postrčené posmívati se bude. U ní a ne již u tebe stráví pak každou práznou hodinu a nakoupí jí za věno tvoje darů, aby jimi ozdobena, ještě více se mu zalíbila a každou upomínku na někdejší tvou sličnost v n[illegible] zahladila. O nevrť tak nedůvěřivě hlavou, [illegible] do

mysli si, že se tobě tak státi nemůže, že právě choť tvůj bude výminkou, že v něm roznítíš na vždy lásku a obdiv. Jen se rozhlédni a za krátko poznáš, že jsem nenadsazovala ze sobeckého strachu, že provdavši se, bys mne snad opustiti mohla. Ba uhlídáš a přesvědčíš se, že již od oné chvíle, když nevěsta muži se zaslíbí, každá jiná dívka více ho zajímá než ona."

Xavera se zadumala.

„Jaký to hrozný osud na nás dívky čeká, jak mnohem šťastnější jsou tedy muži," zašeptala pošmurně; „ó kéž jsem se narodila hochem!"

„A kdo ti brání, abys nebyla rovněž tak šťastna, to jest rovněž tak volna jako některý muž?" tázala se paní Nepovolná vnučky tichým, určitým hlasem, zahleděvši se jí pevně do očí; „tobě aspoň nikdo. Jen děvčeti chudému, bezvnadnému a nenadanému jiného nezbývá, než aby schýlila šíji pod jho manželské a tomu byla povděčna, kdož ji propůjčí jméno svoje, aby za to z ní udělal svou kuchařku a chůvu. Avšak dívka, jíž uštědřil osud krásu, jmění, ducha, jest paní svou, jako muž pánem svým; oba jsou stejně svobodni, samostatni, oprávněni — totiž je-li ona mysli dosti zmužilé, hrdé a vznešené, aby nevšímajíc si klevet závistníků vybočila z koleje obydnosti, a velebnější životu svému položila cíl, než u spolusester jejích bývá."

Xavera víc a více bledla.

„Pohledni na mne, vnučko —! byla jsem tak krásna jako ty: miloval mne můj manžel proto vřeleji, věrněji? Nemohu a nechci ti vypravovati, kolikrát mne v tomto ohledu pokořil a snížil, kolikrát dal přednost sprostotě a obmezenosti. Co jeho choť byla jsem tvor málomocný, bez významu a činnosti, neustále bojující se svým

slitelem a před ním se chvějící, s pláčem pokaždé slunce vítající a se slzami s ním se loučící, a čím jsem teď? Nabyla jsem tolik vlivu a moci v městě a prokázala jsem svaté věci církve samospasitelné tím tolik služeb, jako žádný ještě muž doby naší. O přijde chvíle, kdy se to uznati musí nejen v soukromí jako teď, nýbrž veřejně, a kde se to zaznamená navždy do dějin katolického náboženství v Čechách, jakých mám já o jeho upevnění zásluh · O žena smělé, volné vůle vždy mnoho zmohla.. Připomínám ti smutné časy před onou bitvou, již chceme oslaviti, kdež v Čechách koukol v takové míře se rozplemeňoval, že pšenice se zdála na vždy vyhubena býti. Nábožní otcové tovaryšstva Ježíšova, jsouce za tou příčinou do Čech uvedeni, nemohli pranic proti panujícímu zde duchu poříditi a již se i oni domnívali, že naše věc zde ztracena; tu připadli na to, jakž kdyby ženy za spojence si zvolili? I. postarali se v rychlosti, aby ke dvoru vídeňskému pozvány byly nejkrásnější šlechtičny z Italie, ze Španěl a Německa katolického, jejichžto rodin horlivost ve víře byla nad každou pochybnost. Mladí čeští vysokorodí kacíři, okolo arcivévodů se otáčející nemeškali, jak předvídáno, do nich o překot se zamilovati a nabízeti jim jmena a jmění svoje. Prostředek ten se ukázal znamenitým býti, neb od té doby bylo skutečně lze pozorovati úchylku k lepšímu, kteráž šťastně se skončila úplným vítězstvím nad bludaři. Jestiť až úžasno, jakou obratností zabloudilé ovce zas do ovčinců opuštěných nazpět přivedly i v jak překvapujícím počtu. Neuspokojily se ale jen tím, že obrátily své manžely, nýbrž pracovaly rovněž tak neunavně na spáse celého jich příbuzenstva, úřadnictva i čeládky, a tam, kdež se jim nepo-

dařilo vykořeniti mylné učení, aspoň je otřásly a zviklaly. Největší zásluhu o obrácení mužské mládeže v Praze měly však bez odporu ony nábožné panny, kteréž nedbajíce pomluv lidí krátkozrakých, svoje jmění, svou krásu a mladost obětovaly k tomu, by pod rouškou zábav a kratochvílí uprostřed víru světských marností a rozkoší bohu a svaté církvi sloužily. Ba sloužily jim stokrát lépe a výdatněji než kláštrnice, kteréž se uzavírajíce, jen vlastní spásu na zřeteli mají a o ostatní se nestarají, běda, že si jich připomínají v modlitbách. Ony bohem nadchnuté misionářky výdatněji bojovaly proti nepříteli, než armády všech tří Ferdinandů sešikované proti rouhačům. Toť se rozumí, že si vzaly od svých zpovědníků napřed odpuštění všech nevinných lží a úskoků, jimž musily nutně se podrobiti, a ono jim také vždy poskytnuto bývalo; neb jen to hříchem, při čem vůle naše se účastní; poklesky, jichž se dopouštíme za dobrého úmyslu, při tom je zatracujíce, za hříchy nám počítány nebývají: vždyť účel posvěcuje každý prostředek. Ano, jestiť pravdou tak jasnou jako slunce jasné, že děkuje katolická víra v Čechách především a hlavně ženské kráse a ženskému důmyslu, že nad proklatým kalichem zvítězil konečně svatý kříž a bohdá že nám nastane znova doba, kdy ženská krása a ženský důmysl kříž opět tak vysoko povznese, že jeho božská záře všecky bludy a nešvary v zemi na vždy vyhladí až na poslední prašivé stopy jejich.“

Paní od pěti zvonečků vyrazila poslední věty hlasem tak mohutným, že v komnatě voskové svíce vedle Xavery zaplápolaly a zapraskaly.

Pohledem zmateným dívka po nich se ohlédla a do nich se zahleděla, při čemž přejela si rukama,

co led studenýma, horoucí čelo, v němž to bušilo a klepalo, jako ještě nikdy, načež je přitiskla pevně k vlnícím se prsoum.

Chtěla v nich cosi potlačiti — zamačkati.

Zrak její se vrátil opět ke klenotům před ní nakupeným, ale něco jiného teď v něm planulo než dětinské zalíbení nad jejich leskem a radostné překvapení, že jsou teď všecky tyto krásné věci její, jiné závrati teď podlehala mladá její hlava, nezkušené její srdce; — konečně k nim opět se nahnula, nikoli však již zamilovaně a hravě, nýbrž vážně a významu plně...

K čemu je zasvěcovala?

Zas se pousmála paní od pěti zvonečků svým náhlým, ostrému zákmitu blesku se podobajícím úsměvem — již věděla, že se nepoloží do hrobky Nepovolných co poslední bojovnice v rodině té za svatou věc církve neomylné, již viděla, že tu nezůstaví po sobě jen dědičku svého jmění a své podoby. —

Příšerná noc se to přivalila dnes na Prahu, rodná to snad sestra smrti samé, která asi v divoké k ní lásce se zapřisáhla, že pod svými příkrovy jiného světla nestrpí, než u srdce buď mrtvého, neb kteréž umříti má......

Konec srpna a počátek září roku 1791 uplynul Pražanům nad míru hlučně a vesele. Plesalť dobrý český lid, že se konečně zas jednou dočkal korunovace. Dne 6. září měl Leopold, bratr zesnulého Josefa II., poprvé zasednouti na trůn panovníkův českých.

Půl století uplynulo od té doby, co slavnost taková v starém královském tom sídle odbývána nebyla. Těžce to nesli Čechové po všechen ten

čas, že Marie Teresie, posadivši si jejich korunu na hlavu, ihned na to do Vídně ji odvezla proti všemu právu a obyčeji, jakoby byla pouze kus šperku, rodině její náležející, jenž jí připadl dědictvím a nikoli posvátný symbol její úmluvy s národem, viditelný to odznak moci, již rukoum jejího svěřil zároveň i s odpovědností, kterouž za jeho osudy před světem přijala; jakoby to nebyl býval klenot takový, jehož cena ani odhadnouti se nedala, ješto proudy nejšlechetnější krve synův českých tekly pro jeho obhájení a zachování. Ještě více však lid český rmoutilo, že syn její Josef nikterakž tím se netajíval, kterak korunou českou pohrdá, nechávaje ji nepovšimnutou se povalovati v některém zákoutí pokladnice své, jako kus starožitného haraburdí, nemajícího proň jiné ceny, než kterou mu dodávaly jeho drahokamy a zlato, do něhož zasazeny byly. Vědělo se, že se jí posmívá, kdykoliv k tomu příležitost se mu naskytuje, jakož i těm, jimž byla drahá a kdož jí přičítali důležitosti a významu.

Zvláštní deputace, sestavená z údů nejpřednější šlechty české, pro korunu země své do Vídně si zajela. Velmožové ti byli u dvora co nejpřívětivěji přijati, a kudy s ní pak jeli zpět do vlasti, všude i v nejnepatrnější a nejchudší vesničce byli co nejnadšeněji a nejslavněji uvítáni. Složili ji s ostatními klenoty korunními v kapli sv.-Václavské na hradě pražském, kdež zůstala až do večera vystavena. Tisíce a tisíce lidí se přihrnulo, aby svaté poklady zemské pozdravili a málo které oko zůstalo suché při pohledu na ně, ba mnoho osob, připomínajících si vše, co národ zkusil od té chvíle, kdy ponejprv se zaskvěla na hlavě krále českého, dalo se do pláče tak usedavého, že z toho až omdlévaly a musely z kostela vyvedeny býti.

Stavové čeští zvolili mezi sebou zvláštní komisi, jíž bylo svěřeno, aby bděla nad uspořádáním a provedením slavnosti korunovační, jakož i nad úpravou a bezpečím města. Postarala se o lepší osvětlení a dlažbu a pro větší pohodlí cizinců, jichž nával byl ohromný, zařídila ubytovací kancelář, kdež ti, kdož byli volni přespolním hostům část bytů svých postoupiti, to ohlašovali. Veliké sumy byly tam vypláceny za příbytky v oněch ulicích, kudy měl císař Prahou na hrad jeti, nájemné za jednotlivý pokoj na jediný týden 200 až 300 dukátů ve větších domech obnášelo. K vůli velikolepým přípravám pro korunovaci chrám sv. Víta několik neděl před tím zavřen, i v hradě samém vše co nejnákladněji se obnovovalo. Při této příležitosti byla i zámecká zahrada, od času Rudolfa II. zanedbaná a spustlá, konečně zas zvelebena a park bubenečský v nynější své podobě upraven.

Císař Leopold přenocovav v Libni, vjel do Prahy poříčskou branou, kdež ho očekával purkmistr, jenž podávaje mu klíče města na stříbrné míse, jej oslovil po německu. Císař mu klíče zas vrátil s několika vlídnými slovy v témž jazyku pronešenými. Na náměstí staroměstském byl panovník opět řečí uvítán: promluvil k němu rektor university po latinsku, načež on v též řeči mu odpověděl. Teprvé na hradě pražském purkrabí hrabě Rottenhahn českého krále po česku pozdravil a když panovník na to i po česku se ozval, vypuklo množství tam shromážděné v jásot tak radostný, že se to dole v městě hukotu bouře podobalo.

Korunovace sama odbývána za veliké slávy dle dávného obyčeje při zavřených branách městských. Jindy vypálil obyčejně pokrývač bambitku

na nejvyšší špici kostelní zámecké věže, což však tenkráte pro uvarování neštěstí vynecháno rovněž jako mávání praporem na témž místě. Zavlála korouhev červenobílá jen na věžní pavlači. Také korunovační peníze se neházely z oken hradu, nýbrž hrabě Vrtby co dědičný maršálek projížděje se po nádvořích zámeckých, mezi lid je rozdával. Z obavy, aby nerušila jakás neblahá náhoda radost dnešního dne, neteklo také tenkráte víno červené a bílé do kašny pod sochou sv. Jiří za kostelem zámeckým jako jindy při takové příležitosti; neboť vznikaly vždy krvavé rvačky mezi lidem nejen o to, kdo více a dříve vína si nabere, nýbrž i o pamětní poháry, které bývaly vždy schválně k tomu účelu shotoveny.

Avšak korunovace královny české bývala ještě mnohem skvělejší než králova, ač se nerozdávaly při ní žádné peníze, ješto nemá královna práva je raziti, ač nebyl nikdo pasován na rytíře sv. Václava, ješto královna nepotvrzuje žádnou přísahou svobody zemské. Nejen že abatyše svatojirská se účastnila samého obřadu korunovačního, i jiné vznešené dámy měly při věci jisté úlohy, ovšem že méně význačné a důležité. Choť kancléře českého na příklad posadila abatyši v kapli svatováclavské, kdež šlechtičny se shromáždily, aby královnu očekávaly, korunku její knížecí na hlavu, manželka nejvyššího komořího pomáhala pak u hlavního oltáře při pomazání královny, choť hofmistra nejvyššího položila jí na hlavu červený atlasový podkladek, na který pak koruna postavena byla atd. Který z hodnostářů výše jmenovaných nebyl ještě ženat, neb již vdovcem, požádal vždy nejvznešenější paní z příbuzenstva svého, aby při slavnosti místo manželky jeho zastupovala. Při hostině měly dámy pak svůj

zvláštní stůl, jsouce hned po králi a královně obsluhovány, a král sám vynesl po přípitku na zdraví nové královny přípitek na zdraví jejich, začež jedna z nich dlouhé nejponíženější díky mu vzdávala. Přípitek byl také vždy zvláštní střelbou doprovázen, neb po celé trvání tabule hučela děla z Petřína.

Mezi oběma korunovacema na svátek narození panny Marie byla dcera císařského páru v kostele u Všech Svatých povýšena na představenou ústavu šlechtičen a tím na ni přeneseny všecka práva a výsady někdejších knížecích abatyš staroslavného prvního ženského kláštera v Čechách. Na pozejtří měla pak čelo matčino ozdobiti korunou.

Odpůldne onoho pro princeznu významného dne určeno k uskutečnění návrhu paní od pěti zvonečků, jenž se potkal s tak rozhodným souhlasem v schůzi jednoty srdce Ježíšova. Vše tak se dělo, jak to byla udala; vyveden znamenitým umělcem obraz podle odliky malby, kteráž brála v osudném boji tak osudnou úlohu, a skvostným jsa opatřen rámcem, určen jest arcivévodkyni za dar. Před odevzdáním měl býti slavným spůsobem do kostelíčka bělohorského donešen a tam patřičně posvěcen.

Arcibiskup sám překvapil spolek milostivým nabídnutím, že obřad církevní nad obrazem vykoná, arcivévodkyni k návštěvě kostelíku pohne a dar sám vhodnou řečí jí tam schválí, což, jak samo sebou se rozumí, s nadšením obecným přijato bylo. Vždyť tím kníže církve nejen dokázal, jak jednoty si váží, nýbrž i že s působením jejím úplně se shoduje, čímž jí nejen teď, ale i do budoucnosti činnost její znamenitě usnadnil. Málo kdo jen věděl, že se kníže tak laskavě v prospěch

jednoty rozhodl po dvouhodinné audienci, již měla u něho ještě před příjezdem císařovým paní Nepovolná.

Na zprávu, že arcibiskup sám jaksi ochrancem jednoty se prohlásil, dalo se do ní tolik nových členů zapsati, že se vrata u paní Nepovolné téměř po celý den otvírala a zavírala, čímž diblíci nad nimi ve zvoncích z chechtotu ani nevycházeli. Vítávala svoje návštěvy s nejlahodnější zdvořilostí a známým svým úsměvem. Jakž by se nebyla usmívala? Cítilíť již lidé, že vane jiný vzduch a hleděl, aby se dostali ještě v čas do jeho proudu, aby je nesporážel, nalézaje je stojící proti sobě. Zvláště pak osobnosti, které byly předešlé soustavě zjevně stranily, pospíšily si teď, aby osvědčily dost časně ochotu a schopnost přispůsobiti se v případu potřeby i jinému směru, posílajíce svoje manželky o překot na dobytčí trh k pěti zvonečkům. Ohlásiti se u paní Nepovolné za úda spolku, jehož byla jak známo tvůrkyní a duší, tehdáž se rovnalo téměř politickému činu: znamenalo to rozhodné se přiznání celé rodiny, k níž onen člen náležel, k jisté barvě, k jistému heslu, k jisté myšlence, která za panování Josefa do pozadí pošinuta, teď nade všecky jiné násilně vyniknouti a zas na vzájem je odstrčiti a potlačiti se snažila. Prapor strany její byl hned po předčasné smrti Josefově tak rychle vztyčen, tak směle rozvinut a přechodní doba, kdy každý se tázal, co asi nastane teď, byla tak obratně použita, byl v ní prapor ten tak náhle do veřejného mínění zaražen a zavlál lidem tak hlučně a okázale nad hlavami, že většina obecenstva tím překvapena a omámena, brzo tázati se přestala, majíc vítězství jeho již za dokonané. Uvědomělejší menšina mrzutě nahlížeti počala, že aspoň pro nynější chvíli skutečně

jiného nezbude, než vpravit se do nastávajících poměrů a postoupiti ovšem jen na oko a na čas pole těm, kteříž za jednotou se skrývali.

Xavera ale tak spokojeně se neusmívala jako babička, když dle obyčeje svého nynějšího večer naproti loži jejímu se usadila, aby s ní o denních záležitostech si zahovořila.

„Připravovala jste mne na krutý, tuhý boj," stěžovala si pak rozmrzele, „a já naň jako dítě se těšila, obrňujíc si prsa i hlavu; a hle! vše se nám podává bez vytasení zbraně! Po celé Praze není ni dechu, ni sluchu o jakémsi protivném nám hnutí. Každý, s kýmkoli o věcech víry do řečí se pouštím, nechť si to muž, paní neb dívka, je nadchnut stejnými se mnou city, věří a doufá jako vy a já."

„Jsi věru víc dítětem, než jsem se nadála," plísnívala ji babička za podobné výroky; „jak jen můžeš býti tak lehkověrná a krátkozraká, domnívajíc se, že se ti někdo zpříma vytasí se svým vyznáním obzvláště, projevíš-li se mu dříve se svým? Věz, že největší části lidí slouží mluva jen k tomu, aby myšlenky svoje rouškou její tím lépe zakryti mohli. Nikdy — to dobře si pamatuj — nesmíš tomu věřiti, co zpříma se ti praví, nýbrž vždy jiný smysl a úmysl za tím hledati. Avšak právě to ticho, ta zdánlivá shoda všech myslí mne zas dosti znepokojuje. Podobá se mi, jakoby lidé v trvání nynějšího stavu věcí hrubě nevěřili a tedy za zbytečné považovali, aby se mu protivili. Průběh událostí veřejných ve Francii musí protivníky naše naplňovati nejbujnějšími čákami v zdar tajných jejich piklů. Téměř co den sděluje mi pater Inocenc z dopisů, které ho docházejí z ciziny, kterak v Paříži vývrhel obyvatelstva králem víc a více vládne a sám zákony ustanovuje

kteréž on jim pak musí potvrditi panovnickou svou přísahou. Jaké to ponížení nejen posvátné osoby jeho, ale vladařů všech, a přec ještě žádný z nich nesbírá své voje, aby hanbě všech korunovaných hlav konec byl učiněn. Kéž toho jednou všichni nepykají! Buď ubezpečena, že boj nás nemine, i na to se spolehej, že bude tuhý a namáhavý, pročež místo marné po něm touhy raději se naň připravuj, zkoumajíc opatrně půdu pod nohama svýma, zdali pod tebou nepovolí, až kýžený onen okamžik nastane. Což nezpytuje každý moudrý vojevůdce především vlastní síly, nepřesvědčuje se o vlastních slabých stránkách, snaže se, aby zaujal nejpevnějšího a nejpřiměřenějšího postavení v předvečer bitevní, než pomýšlí na bitvu samou? Tak musíš učiniti nejen ty, nýbrž my všichni. Vše, co vidíš, slyšíš, i nejnepatrnější, nejmalichernější okolo tebe děj pilně v paměť teď zanášej, ničeho nepřehlížej, nic za příliš všední nepovažuj. Případ na oko nejobyčejnější již často přispěl k pádu i k povznešení celých říší, jak pater Inocenc k úžasu mému tolikrát již mi dokázal. Kdyby nebyl na příklad Ludvík francouzský na svém útěku před třemi měsíci náhodou na stanici z okna cestovního svého vozu vyhlédl, nebyl by ho tamější poštmistr poznal a ke zpáteční cestě přinutil. Mohl teď již býti spasen. Jediný posuněk, jediné náhodou a bez úmyslu pronešené slovo může zas i tobě nejdůležitější pro nás věc maně objeviti. Jestiť u patera Inocence téměř již na jisto postaveno, že nejvydatnější a nejurputnější pro nás odpor má svoje těžiště v jistém novém tajném odboru spolku svobodných zedníků. Členové jeho, nečetní sice, ale za to ke všemu odhodlaní a všeho schopní, zovou se „synové činů“ a jsou prý v nejužším spojení s nejčelnějšími

zbojníky francouzskými, jejichž záměry zdílejí. Oněmi zlosyny vládne však pouze jedna hlava, ostatní za sebou neodolatelně vábící a svádějící. Je-li ctihodný otec dobře zpraven a já doufám, že je, tož záleží tedy především na tom, aby hlava ta vypátrána a odstraněna byla, by s ní padlo celé spiknutí. Kdo jest onen odvážlivec? Kde ho hledati? Ovšem kdyby měli tovaryši Ježíšovi jako jindy správu duchovní v rukou svých, dávno by se toho byli v zpovědnicích domakali. Do jaké as třídy obyvatelstva náleží? Někdy se podobá dle jistých znaků, že to snad řemeslník, který seznámiv se na cestách za hranicemi na zkušenou konaných s rejpaly německými, dle jejich příkladu zde osnuje zmatky; jindy zas předsvědčení nám se vnucuje, že to muž rodu vznešeného, jenž spolčiv se s nespokojenými šlechtici maďarskými, s nimi o stroskotání Rakouska a samostatné postavení království českého a uherského se zasazuje. Dle nynějšího náhledu patera Inocence nemůže to však býti žádný člověk stavu nízkého. V listech, které se proti nám tajně rozšiřují, po domech roztrušují a v noci na rohy lepí, jeví se znalost kruhů nejvyšších a dosti veliká sečtenost i písemná obratnost. Snad i my s ním se setkáváme leckde v nejlepší společnosti. Jakáž to zásluha přijíti mu na stopu!"

Jakž by si nebyla Xavera umínila, že se o to pokusí, aby vedle zásluh ostatních i té si vydobyla! Měla-li babička pravdu, — a zajisté měla pravdu — u vnučky, byla aspoň babička tak neomylná jako u babičky pater Inocenc; — byl-li skutečně onen smělý svůdce spiklenců stavu vyššího, snad dokonce i šlechtic, který pro seznání poměrů vyhledávati musil besedy a společnosti, pak neměl ovšem nikdo takové příležitosti přijíti

mu na stopu, jako panna Xavera Nepovolná, jejížto objevení se o jedenácté hodině dopolední na procházce v nových právě založených alejích a na mostě, neb večer v divadle po každé události se podobalo. Nejen že při všech plesích v bohatých měšťanských domech byly Nepovolných vždy mezi nejpřednějšími hostmi, ale bývaly i zhusta zvány k zábavám, kteréž dávala šlechta při jistých příležitostech, jako na př. o jmeninách a rozeninách císařské rodiny, a k nimž zvávala i osobnosti z kruhů úřadnických a měšťanských, kdež pak nehrála domácí paní od pěti zvonečků co představená spolku tak důležitého nikdy úlohu poslední. Zároveň byla teď sama otevřela svůj skvěle zařízený dům třikrát téhodně každému, kdož mohl činiti nároky na vlídné její uvítání buď postavením, jměním neb jmenem proslulým v tom či onom oboru.

Chytře to nastrojila žačka patera Inocence! Nedovolujíc posud vnučce pod záminkou rodinného neštěstí, aby ve veřejnosti se ukazovala, posílajíc ji jen časně z rána neb k večeru do kostela a to vždy jednoduše ustrojenou, opatrně zakuklenou, působila teď na obecenstvo vší mocí novosti. Leckdo byl sice slyšel, že má bohatá Nepovolná tak krásnou vnučku, jako bývala sama, ale že je tak krásná, přec nikdo si nepomyslil. Nebylo jí věru těžko uhodnouti, že se pohrne vše Xaveře vstříc, že bude každý hledat příležitosti, aby k ní se přiblížil, s ní se seznámil a u babičky její byl uveden. Komu se to nepodařilo, snažil se aspoň setkati se s ní na veřejném místě, klaněje se jí zdaleka. Kudy se ubírala, tam tlupy obdivovatelů ji následovaly. Kostely, kamž ona chodívala na mši, bývaly přeplněny a nikdy neměli kazatelé takového posluchačstva jako dostavila-li se ona

na kázání jejich. Mohla tedy vším právem se honositi, že misii svou církevní již blahodějně započala, působíc na návštěvu služeb božích co nejpřízněji. Její úchvatná sličnost, dívčí hrdost, jakouž vystupovala, jakož i nádhera jejího oděvu, vše tak vyzývavě na obecenstvo účinkovalo, že byla za krátko po Praze pod jmenem zvonečková královna známa. Titul ten býval jí ovšem přidělen nejrozmanitějším přízvukem, jak právě kdo smýšlel o její babičce neb byl dojat jejím zjevem.

Obmýšlené procesí jednotou srdce Ježíšova mělo pro Xaveru význam asi takový, jako pro vojína před válkou přehlídka vojanská, kdež přísahá celá armáda za zvuků hudby a vlání praporu vůdcům svým, že zvolí raději smrt, než by se dopustila zrády. Předsevzala si, že se zasvětí teprvé v onen den jak se patří úkolu, jejž jí babička za jedině jí hodný a přednosti její důstojný naznačila, a že se ohlásí bohu po příkladu jejím co nejoddanější služebnice svaté jeho církve na témž požehnaném místě, kdež se stala tak skvěle vítězkou nad oněmi neznabohy a o jejichž opětné pronásledování a konečné úplné vyhlazení znova se teď jednalo.

Téměř všecky pražské rodiny, vynikající jměním a postavením, nabídly jednotě dcery svoje k procesí za družice a syny za fakulanty. Počet těch i oněch určen na 200, avšak navržen pro každé pohlaví kroj tak skvostný, že bylo jen nejbohatším lze si jej zaopatřiti. Docílila tím jednota beze všeho hluku, co zamýšlela, totiž aby se procesí účastnili jen dcery a synové rodů nejzámožnějších, čímž nabyla slavnost nejen žádoucího výlučně vznešeného rázu, ale zároveň neopomenula, jak předvídáno, učiniti očekávaný dojem na ony třídy obecenstva, které tak rády po vyšších a bo-

batších se opičí. Než ještě bylo po procesí, již se vědělo, že nezůstane výjev ten osamotnělým, nýbrž že bude následován co nevidět několika podobnými, tak že se bude moci k těmto slavnostem skutečně poukázati co k významným příznakům doby. Jakž se neměla paní Nepovolná pak usmívati, bojechtivá Xavera opět si stěžovati, že se jim vše vzdává bez vytasení zbraně?

Avšak i mezi oněmi rodinami, jimž na tom nezáleželo, mnoho-li bude oděv pro děti jejich státi, byl ještě velmi obratně jistý výběr učiněn. Tu odstraněna planou jakous výmluvou dívka, jejížto příbuzenstvo dle náhledu paní Nepovolné dosti rychle a ochotně ji neohlásilo, jiné zas uděláno několik lichotivých kroků vstříc, aby se její rodina tudy i v jiném ještě ohledu získala atd. Vedle toho jednota se netajila, že nejen zbožnost dívek, ale i stepilost jejich postav při volbě rozhoduje; přijetí družičky bylo tedy zároveň jakýmsi veřejným uznáním předností jejích nad mnohými ostatními. Nebylo tedy zajisté čemu se diviti, že přípravy k procesí pražské obecenstvo téměř v té míře rozčilovaly a zajímaly jako slavnost korunovační sama a že bylo o tajných při něm pletichách tolik řečí jako o slávě na hradě a všech vzácných jeho hostech.

Průvod se sešel po polední v Týnském chrámě. Vedl jej arcibiskup sám, provázen jsa přečetnou asistencí, všemi pražskými faráři a představenými řeholí a řádů, jakož i všech nábožných spolků, kteréž ač byly zakázány Josefem, proto přec nepřestaly soukromě působiti, ale dnes ponejprv zas veřejně se sestoupivše čilou teď činnost ohlašovaly.

Nesmírné davy pobožných a zvědavých následovaly průvod, v jehož čele kráčely ony šťastné

vyvolenkyně osudu, kteréž si byly konečně šťastně vydobyly hodnosti, dnes tak velice záviděné, býti družicemi nejsvětější panny. Střídavě nesly na nosidlech zlatohlavem pokrytých sochu její a před ní onen obraz, kolem něhož se zdánlivě celá slavnost otáčela. Po pravé straně byla první v jejich řadě jedna z kněžen Lobkovicových a na levé panna Xavera Nepovolná, stokrát krásnější a pyšnější než všecky kněžny světa toho.

Podle dívek ubírali se rovněž ve dvou řadách mládenci panny Marie s rozžatými svícemi z růžového vosku v rukou.

Všude, kudy procesí táhlo za hlaholu zvonů, hluku kotlů a pazounů i zpěvu přečetných sborů marianské písně pějících, byly pavlány a střechy domů tak přeplněny diváky, jako při vjezdu císařské rodiny a jak tehdáž poutaly královské osobnosti k sobě všecky zraky, tak je poutala dnes opět královna — ovšem jen ta od pěti zvonečků. V celém zástupu viděli lidé téměř jen ji, vedle a kolem ní zdálo se každému vše jen mdlé a všední. Podobalo se, že teprvé ona dodává celku pravého lesku, výrazu a barvitosti. Však věru těžko by bylo bývalo i obraznosti nejbujnější vymysliti si přízraku čarovnějšího, dojemnějšího a půvabnějšího nad onu mladou dívku v sněhobílém rouše, s jejížto hlavy splývaly vlasy dle tehdejší módy volně ve dva dlouhé vrkoče spletené, stříbrným pudrem poprášené a ozdobené věncem liliovým, z něhož jako kus mlhy se spouštěl závoj, zlatým třepením vroubený, až k lemu šatů, táhna se daleko za ní s hedbávnou jejich vlečkou zároveň.

Po celou dobu slavnostní byla Xavera ještě více než kdy dříve středištěm všech pohledů a předmětem obdivu a nadšení každého, kdož ji

spatřil. Když jelo před několika dny na sta povozů plných vystrojených krasavic císařské rodině vstříc, jen na ni pouliční diváci ukazovali prstem. Večer v divadle, kdež za přítomnosti dvoru nová Mozartova opera „La clemenza di Tito," poprvé se provozovala, výhradně zas jen ona všecky zraky nejen obecenstva, ale i nejvyššího panstva k sobě vábila. Císařovna sama ráčila se tázati, komu náleží ona spanilá děva a velmi ráda slyšela, že to vnučka oné paní Nepovolné, o níž za svého krátkého pobytu v Praze již tolik chvalitebného slyšela ode všech hodnostářů církevních, kteří přišli, aby zeměpaní se poklonili a k její žádosti jí podali mravní obraz hlavního města nového jejího království. Ale ani v kočáře s červeným aksamitovým biretem na hlavě, ani pod lustry divadelními ozdobena nejdražšími klenoty z babiččiny krabice nedošla krása její takové platnosti jako teď, kde se sklopeným sice zrakem, ale hrdě vztýčeným čelem pod azurovým baldachynem usmívavého letního nebe kráčela stinnými ulicemi Prahy, jejížto vážné starožitné budovy tvořily pozadí tak vhodné a protivu tak zajímavou k světlé její postavě, k mladé milostné její tváři.

Čtyry celé hodiny minuly, než se dostalo procesí z Týna na planinu bělohorskou, kde již zdaleka poutníkům vstříc se červenaly báně stavby na potupu českého národa založené, kteráž byla viditelným pomníkem jeho někdejšího pokoření a dosavadní duševní poroby. Zdaž myšlenka ta přec někomu v průvodu se vnutila, či konali pouť všichni účastníci její s podobnými city, tužbami a úmysly, jako zvonečková královna?

Brány do nádvoří chrámu, jež dal Josef nikoli, jak paní Nepovolná tvrdila, proto zavříti, že byl postaven na místě, kdež utrpěli porážku

vyznavači náboženství, jemuž on prý stranil, nýbrž za příčinou výstředních pobožnůstkářských výjevů, jehož býval stálým jevištěm, otevřely se od té doby zas dnes ponejprv do kořán a zvony jeho, tak dlouho k mlčení odsouzené, hlučně se rozzvučely svolávajíce okolní lid vesnický k uvítání blížících se zbožných a vzácných hostů. Avšak nečekalť teprvé na vyzvání jejich. Již od rána se zde shromaždovali rolníci na několik mil cesty se svými rychtáři a konšely, aby i oni dokázali, jak jsou potěšeni, že zapomenutý kostelík opět dochází své staré cti a slávy, a tím zas poněkud se upevnili v důvěře panstva, dosud valně otřásané vzpomínkami na povstání jejich, jímž tak bezohledně z jeho pohodlí je vyplašili a tolik mu nahnali strachu, vzbudivše v něm obavu, že nastávají české zemi snad doby Žižkovy a obou Prokopů. Zdaž kdo při pohledu na jejich četné, uctivě před procesím až k zemi se klanějící houfy si připomenul někdejší tábory lidu českomoravského, kdež tak volně a směle o nejvolnějších a nejsmělejších myšlenkách rokovával? Jak spěchával zdaleka na místo úmluvy pln nadšenosti posvátné, zavazuje se hrdly a statky k obhájení svobody svědomí? Či se radoval každý jako zvonečková královna, že se tak četně přihrnul, aby zpozdile pozdravil návrat k době vazby duševní a pojmů zatemnělých, křivých, v jejichžto smutném stínu se chystali jistí živlové úsilovněji než kdy jindy poroučeti nejen jeho tělu, ale i jeho duši a srdci?

Paprsky sluneční zatápěly již nádechem ruměnným kostelíček, jenž slavil dnes svoje vzkříšení, když arcibiskup konečně překročil jeho práh. Oživovaly září svou vybledlé na obmítce malby, poprášené sochy, rozpraskané na oltáři obrazy, a vonné kotouče kadidla, vznášejíce se s mohut-

nými vlnami chorálů k vlhké jeho klenbě, brzo v něm zapudily hrobový dech plísně, jenž zarážel poutníky jako náhlé memento mori.

Ano vstávalť z mrtvých a s ním vše, co s ním souviselo a od něho tajně a zjevně po celé zemi do paláců a chýší se rozvětvovalo, aby to žilo navždy. Tak aspoň Xavera doufala a věřila, rozhlížejíc se po něm plna nevýslovného pohnutí. Nikdy zajisté ještě nehostil v sobě tolik nádhery, tolik krásy jako dnes, ani snad ne v den svého založení. Zvonečkové královně se chvílemi zdálo, dnes vlastně že se zakládá, či vlastně na základ stavby tisíckrát velkolepější se zasvěcuje, ode dneška že se vlastně stane tím, čím chtěli, aby byl, ti, kdož ho stavěti počali.

Nevešel se ovšem celý zástup poutníkův za arcibiskupem do kostela, největší část poutníků musila zůstati venku, ale dveřmi a okny dokořán otevřenými a za nábožného ticha kolem něho panujícího bylo i tam slyšeti, co kníže církve praví k arcivévodkyni, kteráž procesí s komonstvem svým již zde očekávala.

Kdožkoli arcibiskupa tehdáž slyšel, tvrdil, že sám sebe překonal co do výmluvnosti a nábožného zápalu. Nikdy, ba nikdy ještě prý nepřečnil s důtklivostí tak přesvědčující a vzletem tak úchvatným, jako popisuje princezně dobu, před tím dnem, kdy matka boží se zjevila věrným svým, aby jim bojovati pomohla v obrazu, jehož kopii věrnou a zdařilou paní jednoty srdce Ježíšova jí teď podávají na památku oněch přeradostných a přeslavných dnů, kdy se stali její vznešení rodičové rodiči českého národa a ona nejpřednější jeho dcerou povolanou, aby s nimi zároveň o blaho jeho vezdejší i budoucí nejpilnější péči měla. S úžasem poznávali jeho posluchači,

jak je podobna době za Josefa, kdež doznávali služebníci církve katolické tolik ústrků, kdež jim bylo odňato, co jim po celé věky náleželo vyšším právem. Neopomenul se zmíniti, kterak byli dva vysoce postavení muži oknem hradu vyhozeni, poněvadž trpěti nechtěli, aby se synům Kristovým děla křivda tak veliká a jak již tehdáž svatá panna ony svoje věrné viditelně chránila zachovavši jim život způsobem zázračným. Vylíčiv pak onen výjev co nejobšírněji, jal se nejplamenějšími barvami malovati všecky hrůzy války, do níž byla země česká vinou a přičiněním rouhačů a neznabohů stržena, jak byl ve víru jejich i vznešený rod habsburský s trůnu svržen, jak v oněch zmatcích krvavých po třicet let trvajících na tisíce tichých nevinných občanů bylo o statky a životy připraveno a země druhdy kvetoucí v spáleniště jest proměněna. Upozornil, že týž záhubný zárodek vzpoury a nevěry, jenž zmahaje se a vzrůstaje tehdáž celé blaho Čech pohltil, teď se počíná objevovati ve Francii, a nedejž bůh, aby odtamtud ještě dále se rozšířil; neb všechen pořádek již v oné nešťastné zemi dnem vzhůru obrácen a zlořád na zákon povýšen, jako druhdy v Sodomě. Obrátiv se na to k celému shromáždění, počal je nejtklivějšími slovy napomínati, aby v době tak nebezpečné, kdež odvěký nepřítel člověčenstva již zdaleka číhá, jak by je dostal konečně do svých drápů a ke konečné zkáze je přivedl, co nejopatrněji bdělo nad každým hnutím duše vlastní a duše bližního svého, stávajíc se v případu potřeby jeho lékařem. Uložil každému za nejsvětější povinnost, aby shledávaje u svého příbuzného neb přítele nejnepatrnější závady v jednání neb smýšlení, ihned to udal správci svému duchovnímu, neb v nejmenší hlíze morové prý tolik

jedu smrtonosného skryto, že stačí k nákaze celého světa. Při tom vyslovil kazatel nejhlubší přesvědčení, že zajisté císařská rodina i tu se zaskví příkladem svým a vše bezohledně odstraní, co by duševnímu zdraví národů, její vládě bohem samým svěřených mohlo býti dosti málo na úkor. Zakončiv výklad svůj, povolal arcibiskup čtyry nejpřednější hodnostářky jednoty k oltáři, aby přijavše posvěcený obraz z jeho ruky arcivévodkyni co nejuctivěji ho podaly. Představil jí je při tom co rytířky Kristovy, které již drahně let a za velikého protivenství a pronásledování nad tím bdí, aby nejdražší, co člověk má, víra jeho žádného poškození a ukřivdění neutrpěla. Nabádaje spolek k další blahodějné činnosti, přál mu ve jmenu všech dobře smýšlejících stále se šíření a vzrůstání.

Princezna byla tak dojata, že se ani hlasitě děkovati nemohla. Pokropivši obraz proudem vřelých slzí, pokynula své hofmistrni, šeptajíc jí několik slov, načež tato přistoupila k paní Nepovolné, oznamujíc jí hodinu, kdy zejtra ji milostivě očekává, aby jí sama pověděla, jak velice uznává blahonosnou činnost spolku.

Xavera tušíc, oč se jedná, pocítila závrať radostí. Vše šlo neustále nejlepším směrem a nejrychlejší cestou ku předu, jen jediný ztemnělý bod opět se zamihl v růžovém světle dnešního dne: víc a více mizela u ní naděje na onen boj těžký a záslužný, jímž by i ona svoje jmeno zapsala mezi rytířky Kristovy. To vyzvídání, zkoumání, pátrání, kteréž jí byla babička prozatím uložila, pořád se jí líbilo a vždy důležitým se jí zdálo, a čím dále tím více měla domněnky a obavy její za přepiaté. Co jí se týkalo, tož byla jista, že po dnešní slavnosti, kteráž nad očekávání skvěle

se vydařila, již nikomu ani na mysl přijít nemůže, zjevně proti pravým dětem církve neomylné povstati, že i ona hlava spiklenců, onen drzý odvážlivec zahanben všech svých záměrů se vzdá a uznávaje, žeť poražen jednotou srdce Ježíšova, přestane hanopisy svoje večer lidem do otevřených oken a průjezdů metati a v noci na nároží je lepiti. Mezi všemi těmi pocity a myšlenkami ozývala se však v Xaveře nejvroucnější vděčnost k babičce. Jak dobře jí byla poradila! Jaká to byla oběť veleti jediné struně v srdci, aby umlkla, jedinému obrazu, aby se již neobjevoval, když na záměnu toho teď ji oblétalo na sta zvuků a představ pestřejších, lákavějších? Domnívala se, že je těžko zapomenouti, nač po celé měsíce jsme myslili, a hle, jak to bylo snadné. Odřeknuvši se doživotního svazku s mužem jedním, lásky jeho proměnlivé, stala se za to velitelkou všech ostatních, vzdala se okovů pro diadem! Ach, byla skutečně velitelkou všech, kdož se jí přibližovali, a dobře ji pokřtili královnou; vždyť jediným pohledem a slovem dělala nešťastné a šťastné, povznášela je k nebi a uvrhovala do propasti. Ta zlatá babička dostála v každém ohledu slovu svému, vše jí nahradila, čeho postrádala, proměnivši nynější její život v řadu neustálých triumfů; nebylo věru šťastnější dívky v celé Praze, ba byla šťastnější nad arcivévodkyni, potomkyni to samých císařů. Na koho medle pohlíželi teď mládenci panny Marie, všichni ti mladí krásní mužové? Viděla pod spuštěným závojem hedvábných řas, že na ni, jen na ni, na Xaveru Nepovolných, kteráž v ohni ~~svých~~ jejích pohledů hrdě bohu slibovala, že za to vše, čím ji obdařil přede všemi jinými, upevní základy jeho kralovství na zemi. Cítilať se mu v opojení okamžiku toho v pocitu své

krásy a mladistvé síly takřka rovnou také mocnářkou, také bohyní ....

Když arcivévodkyně se svou družinou opustila kostel, vzdálili se všichni přítomní za ní až na družice a fakulanty. Tak bylo již dříve ustanoveno za příčinou památek, jež arcivévodkyně dívkám zde zůstavila, přejíc si, aby jim byly pro větší význam na posvátném místě tom doručeny.

Mládenci učinili na pokynutí ceremoniáře arcibiskupského od stupňů oltáře až ku dveřím kostelním špalír, jímž dívky opět po dvou se ubíraly, přijímajíce po řadě jedna za druhou z jejich rukou po stříbrné mísce, na níž byl vyryt erb habsburský a verš na pochvalu nejsvětější panny. Na vzájem zas podala každá dívka jinochu, od něhož mísku obdržela, umělou lilii, květinu to panny Marie, jíž dnešní slavnost za symbol si zvolila. Bylať velice uměle ze stříbrných nití a perlí od klášternic pražských k poctě dnešního dne zhotovena.

Panna Nepovolná, vstoupivši s kněžnou první do kostela, podle pořádku teď s ní co poslední pár z něho ubírati se měla. I snažil se každý fakulant více méně nápadně a obratně, aby i on se dostal do řady poslední ku dveřím právě na tu stranu, kudy jí bude z nich vystoupiti. Ten, jemuž se šťastně podařilo vydobýti si onoho kýženého místečka, stal se terčem závistivých a nepříznivých pohledů všech ostatních. Byltě to mladík velice ušlechtilé podoby, útlé postavy a pohledu jemně blouznivého. Zarděl se do temna, když před Xaverou se pokloniv, jí odevzdal památku na princeznu.

I panna se zarazila, stojíc náhle naproti němu a patříc mu neočekávaně tváří v tvář; i její líce přelétl mráček ruměnný, když svlékala

rukavičku, aby podle etikety holou rukou se dotkla daru vznešeného a jiný na výměnu mu podala. Bylo to zmatkem, spěchem, či jen náhodou, že mladíku nejen lilie ale i rukavička její v ruce zůstala a že zmizela, než ještě se mohl zpamatovat a ji upozornit na ztrátu její?

Byly to jen rozpaky, co si počne s nenadálou kořistí svou, že nenásledoval jinoch svoje soudruhy z kostela za družicemi se hrnoucí, aby jim byli nápomocni při vlezání do povozů jejich, že zbledl, zavrávoral, až se musil zadržeti staré zpovědnice, kteráž mu stála na blízku? Rozjímal jen o tom, jak ji nejvhodněji vrátí, zíraje na úhlednou rukavičku z bílého hedvábí tkanou, zlatým třepením vroubenou, na níž byla nevyhnutelná dnes lilie perlemi vyšitá. Byla tak něžná a malá, že se spíše hříčce, než částce oděvu podobala; přitiskl ji jen k ústům z dětinského nad ní zalíbení? O čem snil, nevšímaje si, že rachocení kočárů a hluk lidu vždy víc a více se vzdaluje, že počínají podél zdí kostelních stíny vždy delší a černější se plížiti, číhajíce v jich úkrytu na poslední zlaté stopy dne, které se jim konečně také pohltiti podařilo, — nepozoruje, že již je v kostelíku s kostelníky jen sám? Shasínajíce svíčky a skládajíce skvostné náčiní na oltáři, hlasitě a bez ohledu na posvátné místo mezi sebou rozmlouvali, mnoho-li jim vynesl dnešní den a dělali si předběžný rozpočet, co na každého z nich přijde ze značných darů, jichž arcivévodkyně a paní jednoty hojně při obchodu jim zůstavily.

Snad by se byl dal v zapomínání světa veškerého zde zavřít, tiskna rukavičku stále k srdci, kdyby nebyl náhle do kostela vběhl mladý vysoký muž, jenž náležel podle kroje také mezi fakulanty. Měl na sobě aksamitový kabát barvy bro-

skvové, dlouhou bílou atlasovou vestu, stříbrnými liliemi vyšívanou, v ruce držel tříhranný klobouk a po boku se mu houpal ozdobný kordík.

Rozhlížeje se zrakem, jenž v pološeru živě a bystře se zajiskřil, přiblížil se několika rychlými kroky zpovědnici. Uchopiv jemně, ale určitě zadumaného jinocha za ruku, vyvedl jej bez oslovení a objasnění z kostela. Rozhorleně se mu chtěl onen v první chvíli vzpouzeti, ale poznávaje konečně v zatemnělém prostoru, kdo se to proň do chrámu vrátil a tak neuprosně ho unáší blaživé říši jeho snů, němě sklopil hlavu a podrobil se mu bez dalších námitek.

Ohromné spousty prachu pozdviženého zástupy ku Praze vozmo a pěšky vracejících se poutníkův valily se v zářivých mračnách mezi nebem a zemí, když vystoupili mladíci na prostranství před kostelem. Teď teprvé bylo znáti, že nemají jen stejný kroj, ale i stejnou podobu, jen že byl unášec, ač také postavy a tvářnosti jemné a útlé, přec o něco silnější, větší a patrně starší, než unešený a že každý pohled a hnutí projevovalo povahu ráznější a smělejší. Sotva venku se objevili, přihrčel k nim kočár, na jehož kozlíku seděl premovaný kočí. Starší mladík mu pokynul odmítavě rukou, řka krátce:

„Půjdu s bratrem pěšky domů."

Tvář kočího, jenž byl zajisté starým služebníkem rodiny, podle laskavého výrazu, jímž utkvělo oko jeho na pružných, švarných postavách obou jinochů, starostlivě se zatemnila.

„Půjdou-li mladí páni pěšky domů, sotva přijdou v čas k večeři a pan otec se bude zas hněvat," namítal.

Starší netrpělivě hlavou hodil.

„Nechť si říká otec cokoliv, nebude to ani

ponejprv ani naposledy, že vyplísní nás jako dvě neposlušné děti, opozdíme-li se o několik minut. Budeme hledět, abychom se dostavili v čas,“ dodal hlasitěji; „nepřijdeme-li ale právě v určitou hodinu, tož otci oznam, že mě rozbolela nesmírně hlava po dnešním vedru a že jsem se chtěl poněkud zotavit procházkou ve večerním chladu. Leokad se mi dosti bránil, ale já neustál, až svolil, že mne doprovodí.“

„Tak to nevyřizuj,“ odporoval mu mladší; „řekni, že jsem se Klementovi sám k procházce nabídl, vida na něm, kterak mu jí nutno, a požádej otce, nechť nám laskavě promine, že jsme si vyšli bez opovědění. Vždyť je teď beztoho doba výminečná, celá Praha, nejen my, vybočuje z kolejí obvyklého pořádku.“

Kočí nepřestal hlavou kroutiti; předvídal patrně, že bolení hlavy jednoho syna, jakož i důvod druhého, nebude míti u otce veliké váhy. Teprvé když Klement podruhé netrpělivě rukou mu pokynul, práskl do koní a za málo okamžiků zmizel i jeho povoz v kmitajících se oblacích prachu.

Kočár ten byl poslední v nepřehledné řadě ekipáží a jiných povozů silnici ku Praze v celé šířce a délce zaujímajících; jak odhrčel, rozhostil se po planině okolo kostelíčka, kteráž poskytovala za dnešní půldne pohled tak mnohotvárný a rozmanitý, onen němý a pošmurný klid, vyznačující samotu tu tak zvláštním spůsobem.

Dlouho stál Klement tak nepohnutě a zamyšlen v zapomínání světa veškerého před kostelem jako bratr jeho před tím u zpovědnice a pohled jeho těkal při tom zádumčivě ba hněvivě okolím, až pak ramena jeho opět se uchopiv, jako ty davy před nimi ku Praze s ním zamířil.

Mladíci kráčeli volně umlkající krajinou, prach se usazoval, vyhlídka do dálky se uvolňovala, vrchy a lesiny kolem nich se rozvlňovaly, do krve zulíbány večerem, jenž před nimi zpolehounka rozprostíral temnozlatou roušku, pod jejížto záhyby v kolébce zelených pahrbků se hotovila Praha unavena jásotem a slávou k spánku. Nic je nevyrušovalo z myšlenek, do nichž se oba zahloubali; znenáhla se vytráceli všichni chodcové s cest a pěšinek okolních, nepřicházelo jim již živé duše vstříc, jen někdy zakroužila nad nimi kavka, letíc zpět ke kostelním báním, kdež jich na tisíce sídlelo, někdy zašelestilo vedle nich v trávě jakés plaché zvířátko, jemuž přišli z nenadání do cesty, někdy se k nim sklonila větev stromu, o který náhodou zavadili a ze šerého jeho krytu ukápla pak jasná krůpěj rosy na jejich čela.

Leokad nemohl bratrovi stačit, jakási tíseň svírala mu prsa. Když si toho Klement nikterakž nepovšimnul neb povšimnouti nechtěl, kráčeje týmž odměřeným odhodlaným krokem ku předu, konečně se mu vymknul.

„Proč chtěls jíti pěšky domů po namáhavé naší pouti odpolední,“ ozval se nesměle a rozpačitě.

Klement se zprudka zastavil.

„Proč se mne tážeš na to, co ti tak dobře povědomo jako mně?“ vyčítal bratrovi trpce.

Leokad sklopil hlavu, jako před tím v kostele, když poznal, že se to bratr proň vrátil.

„Či skutečně snad neuhodls,“ zvolal Klement rozčileně, „že se tě chci konečně zeptati, jak je možno, aby muž teď na jiného ještě myslil, ještě jiného chtěl, po jiném ještě bažil, než jak by k tomu přispěl, aby národ jeho, použiv doby, jejíž stříbrný rozbřesk nad Francií vychází, konečně

smekl tisíceré svoje okovy? Přemlouval jsem se dosud, že jen mysl mělká či tupá může nechápati významu a důležitosti nynějšího okamžiku, po němž naše vlast již po dvě století marně touží a nikoli ten, jehož duše zdravá, rozum nepředpojatý, srdce šlechetné a spravedlivé; — po nějaký čas se mi však vnucuje přesvědčení, že i muž takový je s to žíti teď ještě prospěchům jiným, rovněž mu tak drahým, ba snad ještě dražším, a palčivá nedůvěra k celému člověčenstvu se mne zmocňuje, předvídám, že nevybředne z otroctví svého — poněvadž z něho vybřednouti nechce. Poznávámť s duší trnoucí, že mu vládnou horší tyrani, než ti na trůnech, na které si ještě žádný Brutus dýku nebrousí — jsou to vášně jeho.“

Leokad sklopil hlavu ještě hlouběji, ještě kajícněji k prsoum.

„K čemu ale všecky tyto vytáčky a narážky,“ rozhodl se Klement, znova před bratrem se zastavuje; „vždy zpříma s tebou jsem jednal, zpříma ti povím i dnes, co sám poznati se zdráháš — že mne totiž zhluboka zarmucuješ. Dávno již na tobě pozoruji neblahou jakousi změnu, kterou jsem nevěděl čemu přičítati, která se však stala v posledních nedělích tak patrnou, že jsem vše činiti musil, abych ji skryl před matkou a vždy vhodně před soudruhy omluvil. Druhdy býval's v schůzích našich pln nejšlechetnějšího zápalu a posvátné horlivosti, — teď jsi nejnetečnější z nás všech a roztržitě mluvíváš i hlasuješ o věcech nejdůležitějších, nikdy již nečiníš nových návrhů, k žádné výminečné úloze se nehlásíš, ponecháváš nám ostatním myšlenku i čin. A přec nebylo nikdy úsilí horlivějšího a napnutějšího potřebí, jako právě teď, kdež tmáři a zpátečníci všeho druhu sbírají polekaně všech svých sil, aby se opřel

zúrodňujícímu a oživujícímu ruchu, jímž se chvěje západ, jímž se zachvěje v brzkosti celá Evropa, pochopí-li člověčenstvo, že na orloji jeho těžkých osudů konečně se chystá uhoditi hodina jeho osvobození, že zapění galického kohouta zvěstuje i jemu, že po dlouhé bouřlivé noci, stále otřásané hromovými ranami válek hříšných a děsně osvětlené zničujícími blesky lidského fanatismu nastává rosné jitro budoucnosti šťastnější, za jejížto modrojasnými rouškami vidím třpytiti se zlaté sloupořadí, kdež trůní jediná kněžna a kněžka, kteréž pak se klaněti bude — svatá věda. Ach, jak vše ve mně vřelo při dnešní komedii, k níž jsme se sami hlásiti musili, abychom od sebe odvrátili podezření, že snad se nechceme státi tak svatými jako ostatní; jak jsem skřípal zuby při urážkách, kteréž tam byly metány v tvář národu našemu, jak jsem se musil přemáhati, abych nevyzradil, co ve mně se děje při zneuctění jeho nejdražších, nejvznešenějších upomínek. Přísahalť jsem před tím oltářem potupně vztyčeným na místě, kdež volnost jeho myšlenková zavražděna byla, ohnivěji, světěji než kdy jindy, že mu jí dobudu zpět nejvřelejší krví svou, že po všecky časy a poměry jen jemu náležeti bude moje srdce, moje tělo, moje statky i myšlenky veškeré. Ach konečně zvítězí pravda a právo, již o tom nelze pochybovati. Došly mne dnes zprávy přes Italii, že ve Francii vše k republice se chýlí. Jak bude prohlášena, vyšle svoje syny ostatním bratrům proti utiskovatelům na pomoc, aby s nimi konečně zarazili onu velkou říši vzájemné lásky, spravedlnosti a rovnosti, v níž člověk teprvé pocítí, žeť člověkem. Musíme se ze všech sil vynasnažiti, aby nás nalezli osvoboditelé naši připravenými, hodnými darů, které nám přinesou.

Čekáť na nás velká ještě práce, kteráž vyžaduje muže celé — a ty Leokade, nejsi svým“ . . .

Leokad sebou bolestně trhl.

„Ano, nejsi svým,“ zahořekoval Klement, „ženě náležíš a jaké to ženě — zvonečkové královně. Dnes, kde červenaje se, jsi netroufal sobě očí k ní pozvednouti, kde ruka tvoje, majíc se k ní vztáhnouti, se ti třásla jako listí osykové, přišel jsem tomu na stopu, žes zamilován do vychovanky největší modlářky pokrytecké, proti níž všichni tak dlouho již bojujeme a kteráž právě teď ještě více než kdy jindy sítě svých bohaprázných pletich po Praze rozpřádá a dnešní slavnost sosnovala na potupu toho, co nám všem nade vše svato. Nepřemýšlí o jiném, než kterak by konečně prosadila, aby pokrytecký chytrák mohl na vždy ve jmenu božím využitkovati prostého poctivého dobráka, odměňuje se mu za štěstí a hojnost, jimž se zde na útraty jeho těší, poukázkami na blaho, kteréž ho prý za jeho poslušnost nemine na onom světě — miluješ potomkyni vrahův!“

„Klemente!“ rozkřikl se teď Leokad tak vášnivě jako bratr; „příliš hřešíš na mou lásku k tobě.“

„Nuže nevěříš-li mi, jdi a přesvědč se! Optej se na Slovanském vrchu na rodinu Nepovolných a uslyšíš v každém domě a domku, že neměl tamější lid po drahně let úhlavnější nepřítelkyně: vyssála svoje pracovníky do poslední krůpěje krve jako pijavice. Roztrhla svazek lásky manželem zesnulým posvěcený mezi dcerou a šlechetným mladíkem, jehož nenáviděla pro lidumilné zásady a odstranivši ho, omámila dítě svoje lživými zprávami o jeho smrti, až se jí dala provdati za muže, matce zcela poddaného. A když

jednoho rána byl nešťastný milenec nalezen zavražděný v její zahradě, byltť od ní drze za samovraha prohlášen a katem odklizen, jako kus zdechlé zvěře. Avšak lid tomu nevěřil, považoval nešťastníka za její obět a namáčeje si do jeho krve co do krve nevinné kusy svého oděvu, vyprovodil slavným způsobem mrtvolu na popraviště. Byl by snad její dům v sutiny obrátil, kdyby jej nebylo vojsko rozehnalo. Jen mocní její přátelé zamezili vyšetřování soudní v hrozném onom příběhu, avšak dcera ššílevši mezi děsnými oněmi výjevy v záchvatech svých neustále milence varovala před kordem, kterýž naň manžel její k radě matčině ve vražedném úmyslu vytasil, když zoufale přikvapil, slyše, že mu je odňata, aby se přesvědčil, zdali zvěst to pravdivá. Ona, ona hlavně překáží již drahně let všemu pokroku, ničí vše dobré a troufá si smělým čelem, opírajíc se o tajné svoje ochrance, celému světu vzdorovati a vzdorovala i císaři, přijavši pod střechu svou jesuity, jichž on vypověděl. Bydlí u ní dosud. Z jednoty srdce Ježíšova, kteroužto pracuje pro ně, vyšlo dnešní procesí, vyjde co nevidět i prosba, aby byl ve prospěch mravopočestnosti obmezen tisk; opět z jednoty vyjde žádost, aby se evangelíci již nepochovávali na týchže hřbitovech s katolíky, jak za Josefa v obyčej vešlo, opět ze středu jednoty vyjde adresa, kteráž bude po městě kolovati a hojnými jsouc podpisy pokryta císaři se odevzdá, aby zapověděl ve svých dědičných zemích všecky knihy, kteréž zlehčují katolické náboženství, a takový přestupek najdou v každé, kteráž se jim líbit nebude; po adrese té již navržena ještě jiná, v níž zas se žádat bude, aby vláda v souhlasu s vrchností robotníkům opět přitížiti ráčila, by neměli kdy obírati se věcmi, do

nichž jim nic není, čímž se stávají lenivými a vzdornými, a konečně, až bude vše dostatečně připraveno, vylíhne se z ní obrovská prý petice, aby vůči povážlivému stavu, v němž celá Evropa se kolisá, jesuité co nejbedlivější strážcové mravnosti národů do svých dávných sídel zas uvedeni byli. — O, žena ta je vtělený zlý duch města toho!“

„I kdyby vše to pravda bylo, co o ní tvrdíš, což může dítě za svoje rodiče?“ domohl se konečně Leokad slova.

„Ba ovšem nemůže dítě za svoje rodiče, ale mimovolně dědívá jejich podobu, jejich ducha, jejich vlastnosti. Nezdědili jsme my oba k veliké nelibosti otcově mysl a srdce matčino? Nepřijímáme od nejútlejšího mládí se zbožnou úctou, s pevnou vírou v její neomylnost každé její slovo, nesouhlasíme s každým jejím náhledem, než jej vysloví? Běda mladé Nepovolné a především běda tobě, chodila-li k své vychovatelce tak ráda a ochotně do školy, jako my k naší . . .“

„Právě, že jí je rodina její tak nebezpečna, musí jí každý šlechetný člověk přáti, aby v muži co nejdříve nalezla protiváhu vlivu toho.“

„Teď není na to kdy, aby žil muž ženě jediné,“ Klement znova se rozhorlil; „každý z nás musí žíti lidem všem, národu veškerému a žíti teď národu jest zaň bojovati, pořád a neustále mu vydobývati, co mu nutno, prospěšno, žádoucno a v zápasu tom nikdy neustáti. Kdož se chce státi řádným bojovníkem jeho, musí býti především volným.“

„Třeba srdce v poutech, jen když je mysl volná.“

„Hle jak porážíš sama sebe! Právě tys důkazem nejjasnějším, že je-li srdce v poutech, i vše ostatní spoutáno jest, že nekoná ni hlavě, ni ruce službu patřičnou. O bratře, vzpamatuj se přec a neoslyš hlasu mého! Rozhledni se, kudy to noha tvoje kráčí. Což k tobě zde nemluví každá ta brázda pole zmrvená mrtvolami těch, kdož padli za práva ducha, toho ducha, jenž v lůně přírody k vědomí se probudiv, sám sobě usoudil, že vše přetrvá a bude, když ničehož nebude, a velkolepou úlohu tu již vítězně započíná? Voda, oheň, země, vše jen se proměňuje, částky a účinky živlů těch jsou od věků k věkům tytéž; jen duch lidský se šíří, vzrůstá mohutně, od století k století nových si přibírá vlastností, stále se povznáší, víc a více z pout hmoty se vymaňuje, přese všecky její vzdory den ode dne dokonaleji si ji podrobuje — kdo může říci, kde se zastaví? O nezastaví se, jest neobmezeným, nekonečným! Zdaž se ti nezatočila hlava, když předevčírem onen smělý plavec Blanchard podnikl za korunovace první v Praze vzduchoplavbu z parku bubenečského a na malé své lodičce do povětří se vznesl, aby proniknul tajnosti eteru dosud nevyzpytného, až zmizel v něm očim našim? Koho čtoucího o divech, které zkoušejí v Anglii parou, neuchvacuje táž blažená závrať, tytéž hrdé naděje do budoucnosti? Tušívaloť lidstvo povždy, jaká v nitru jeho dřímá vše opanující moc, snaživši se zaříkávati bouřky, požáry, povodně; nejsme příliš vzdáleni doby, kdy tak skutečně učiníme; již velíme blesku a vykazujeme plamenné záhubné stopě jeho dráhu neškodnou. Ne, není to jen blouznění, že vláda ducha započala. Vědou odpoután a vysvobozen ze žalářů předsudků, kteréž sám si zbudoval, v nichž v smutném pomatení tak dlouho sám sebe věznil,

jí osvícen a spasen, brzo silou svou pronikne a si podrobí vesmír a až tam ta ohnivá koule na nebi, právě pod obzor náš se nořící, dohoří, pak on na jeho klenbu se zavěsí, popel zašlých světů novým jasem, novým teplem prohřeje a stvoří konečně onen kýžený světla ráj, jehož předtucha nás zde v hodinách pochybnosti ochvívá perutěmi andělskými a jehož démantové sloupy zde otesáváme každou plodnou myšlenkou. Jen v duchu je věčnost, pročež budiž hanba a zkáza těm, kteří jeho svaté jiskry v nás zahubiti a umořiti se snaží, chtějíce ze zlomyslnosti, závisti a hlouposti, abychom zůstali navždy hliněnými jen trupy, které neumí, než trpět a užívat a jimž tak pohodlně se panuje. Hanba a zkáza těm, kteří nám vnućují jiné pravdy než ty, k jejichž poznání on nás vede a to právě teď, kdež se chystá ke skoku tak velkému a hrdinskému, jímž se chce navždy vymrštiti z krvavých a tmavých pustin, středověku hnusného. Ty klopíš ještě oči, marně mne necháváš klepati na brány svědomí tvého, nedovolíš, aby se mi ozvalo? Což nenaleznu jediného slova, jímž by se pohnula a otevřela mysl tvoje? Povznes, probůh zraku aspoň jen na jediný okamžik a obrať jej tam, kde z rudého dýmu mlhy večerní jako z výparu vřelé krve k nám vyčnívají věže kostela Loretánského, toho kostela, jejž založil Ferdinand II. podle vzoru chrámu, v němž slíbil panně Marii, že vyhladí kacířské české plémě až do posledního nemluvněte. Opakuji ti, že slib ten byl dnes obnoven a že se stává opět heslem naší doby! Pronásledování a udavačství pro každý svobodnější náhled a slovo znova nás zas očekává a čím to návodem a podvodem? Ty ještě se nerdíš? Ještě mi nepřísaháš, že se vzdáš každého spolku s těmi hubiteli pravd, s těmi drzými

ošemetníky, s těmi pravými neznabohy a rouhači? Jaký to zlořečený cit ta láska, že stírá s muže mužnost a i v tom nejlepším zpitomuje pojem cti a poctivosti? Strašlivá to je choroba, strašlivější šílenosti samé, neb šílenec aspoň se vzpírá přízrakům mysl jeho ochabujícím a zmučujícím, ale zamilovaný je kochá a v sobě hejčká samovolným jsa bláznem. Můj bože, co ti mám tedy ještě říci a kterak tě přesvědčiti, že vidině obětuješ život svůj krásný a nadějný. Kéž by mne klamalo tušení moje vší mocí se mi vnucující, že dívku tu používají za lákadlo a ona pomstí na tobě věc posvátnou, pro niž k vůli ní schladls. Nemožno, abysi se byl dokonce již vzdal vší vlády nad vůlí svou, jindy tak pevnou a čistou, že bys tomu citu nemohl dát výhost, kdybys jen skutečně chtěl. Nevěřím naprosto, že by muž vše nemohl, co nezvratně si umíní. Známť přec také tu Nepovolnou a přisvědčuji ti, že to tvor velice vnadný, ale proč se nemusím chvěti i já jí na blízku, proč nejsem i já do ní zamilován neb do některé její družky? Vždyť i ve mně živý cit pro krásu a že mi nebije srdce bezcitné v ňadrech, dokazuji snad svou láskou k matce, k vlasti, k svobodě, ke všem bezbranným, slabým a nevinně trpícím, jsa povždy hotov lásku tu svou krví pečetit. Avšak kdykoli jsem se o to pokusil, kořiti se dívce, vždy smrtelná mne ovanula nuda, neb nahlédl jsem do mělčiny krásné nádoby, do těsňounké dušinky uměle naduté nekonečnou marností. Nemohu pochopit, čemu na dívkách se klaněti? Čím jsou vědě, otčině? Co dosud dokázaly? Čím si zasluhují naší náklonnosti? Mnoho-li z nich se povzneslo nad úlohu živočicha, chtějíce býti lidmi? Nejen že nemají pražádných zásluh o duševní postup lidstva, zdržují muže na dráze jeho, dělají z nich loutky jako z dětí svých, z nichž vycho-

vávají v titěrné své hravosti a duševní obmezenosti samé jen slabochy, což jde stavem vzdělání obecného a záležitostí veřejných smutně na jevo. Ony jsou vinny, že z nás nic není a ještě snad dlouho nic nebude. Kdybych neznal matku naší a neviděl na ní, jaké obětavosti a vznešenosti ženské srdce schopno, kterak se může roznítit pro nejšlechetnější zájmy, kdyby se nebyla stala naší nejpřednější, nejlepší učitelkou, zajisté bych celé pohlaví její za ničemné prohlásil. Avšak jestiť výkvět takové spanilé duše asi vzácnější než květ aloe, jenž vždy jen jednou za století se zaskví mezi tvrdým, trnitým listím svým. Leokade, bratře, slyš! Nemůžeš-li jinak, nuže pak miluj, miluj si třeba sto dívek najednou, jen na tu jedinou zapomeň! Což jich není v Praze na tisíc, které mají tak červená, k líbání vábící ústa, tak bílá čela a tak měkké ruce a jimž je teprvé osmnáct let jako té Nepovolné?“

„Zde, zde to právě vězí,“ zaštkal Leokad, „proč ona a vždy jen ona, proč ne jiná? Proč mi nemožno srdce od ní odtrhnouti, k jiné přiložiti a jiným obrazem duši naplniti? Co teď jsi mi pravil, řekl jsem si sto-, ba vícekráte sám ještě příkřeji a ostřeji, avšak nic naplat! Musím na ni mysliti, ji milovati, i kdybych věděl, že všecko zlo, které mne potká, její ruka mi uštědří, ba nemohl bych jinak, musil bych tu drahou ruku políbiti, i kdyby mi zrádně dýku do ňader zahloubila. Je-li to nemužná slabost, nuže známť se k ní, kárej, trestej mne za ni, vydej mne v posměch všem soudruhům, postav mne na pranýř jejich opovržení, odsuď mne dle práva svého, co hlava a soudce bratrstva našeho, za to k smrti a ozbroj proti mně co křivopřísežníka ruku tajného popravčího, citů mých tím nezměníš, nezměníš

jich ani tím, kdyby ona sama všecku naději na lásku mi odňala. O jak špatně cit ten pojímáš, bratře, domníváš-li se skutečně, že to jen touha po políbení krásných úst, po objetí měkkých ramen. Jestiť láska přáním nejněžnějším a zároveň nejvášnivějším, aby bytost, kteráž city naše tak vřele a záhadně k sobě přivábila jako luční pláň svoje pestré květy, nebe stříbrné svoje hvězdy, nad každý pojem šťastnou byla. Ovšemť žije v nás vedle něho touha stejně horoucí, bychom my se stali tvůrci štěstí toho, námi a v nás aby jedině je poznala; ale nedojde-li vyplnění, zvolí-li si ona jiné srdce za opěru, kdož v pravdě milující proto na ni zanevře? Což to není její právo? Nepřestane blaho Xaverino za všech poměrů a proměn býti blahem mým, dokud bude ve mně dech života. Nemohu ti arci pověděti, proč tak cítiti a smýšleti musím, ale vždyť ti také nemohu podati žádného důvodu, proč vykvétají růže, proč zářivé vlasatice náhle na nebi se objevují, proč okean zemi v bouřlivém náručí svém vězní. Pohlížej na mne tak ledově, jak ti libo, rád uznávám sílu ducha tvého i převahu vzácné tvé povahy, tím ale ještě přesvědčení ve mně nezvrátils, že kdyby každý pozemčan tak miloval jako já, jsa na vzájem opět tak milován, lidstvo by nepotřebovalo žádného jiného léku a všecka vítězství ducha by se mu stala zbytečná, ba nepotřebovala by žádného nebe, žádné věčnosti, neb v jediném okamžiku lásky takové spočívá slast a velebnost všech rájů věčnosti, jichž duch s to si vymysliti a na osudu vydobýti.“

Klement pohlížel na bratra v nejhlubším zármutku.

„Co řekne matka, až zví, co v tobě se děje,“ pravil mu nikoli již příkře, nýbrž s bolestí tak

opravdivou, že Leokad znova před ním oči sklopil. „Jak jí to aspoň ještě na čas skrýti. Je teď právě zas tak slabá a bídná, že by ji poznání, koho miluješ, snad uvrhlo do hrobu, jejž bez toho asi již za krátko nasypáme nad tím drahým nebohým srdcem jejím, kteréž tak málo do světa toho se hodilo. Ty nebohá, nebohá matko moje, což se ti má skutečně vše zmařiti a ani jediná radost nevykvésti? Čeká na tebe nová ještě zkouška, nový klam, bolestnější všech ostatních? Snad bys uměl lépe nenáviděti, kdybys byl býval tehdáž se mnou jejím průvodčím, když prostovlasá, na polo šílená z domu se vyřítila tam na onu výšinu u brány, kde trčel k chladnému sychravému nebi rannímu příšerně vysoký holý sloup. Nechápaje, co s ní se děje, nad čím tak pláče a rukama lomí, byl jsem se, vida ji prchati, křečovitě šatu jejího zadržel, utíkaje s ní, aniž v hrozném tom rozčilení věděla, že jedno z dětí svých za sebou vleče. Brzo ale upoutal mou pozornost více, než rozervaná, siná její tvář, průvod za námi z brány se ubírající. Za temného víření bubnů černým suknem pokrytých a pronikavého kvílení zvonku, jehož hlas tenkráte ponejprv jsem zaslechl, vedli kněží a vojáci okolo nás k onomu sloupu spoutaného starce, jehož stříbrné šediny smutně okolo bledé tváře mu vlály. „Co s ním budou dělat?“ bezděčně mi uklouzlo. „Ctějí jej usmrtit,“ vydralo se matce z drkotajících hrůzou úst. „Co udělal?“ „Nechtěl, aby směli páni chudé lidi trýznit hladem a bitím.“ „A ty jim ho necháš usmrtit?“ rozkřikl jsem se pln hněvu, maje za to, že všude tolik může jako doma nad námi a připomínaje si, že ve všech půtkách se soudruhy vždy jsem býval vítězem, bez rozmýšlení jsem se jí vyškubl, abych přispěl ku pomoci onomu starci,

jehož pohled malé srdce moje na rub obracel, v hněvu nikdy dříve nepocítěném, v němž předčasně jsem dozrával na muže. Ale byl jsem od okolostojících zadržen a zpět přiveden k matce, kteráž přestavši náhle plakat, silou nadpřirozenou mne na ramena svá vymrštila, aby zrak starcův, hledaje ji mezi množstvím, i na mně utkvěti musil. A také utkvěl, poznal ji i ve mně její dítě, v němž mu ukazovala budoucího zastance těch, za jejichž svatá práva umíral. On jí porozuměl a spoutanýma rukama udělal v stranu naši kříž s úsměvem tak vznešeným, že jsem naň nikdy nezapomněl — vidím jej dosud, mnohdy nevídám po celé dny a noci nic jiného. Často mi matka pak pravila, že přenáhleným oním dětským skutkem jsem ji životu zachránil, byla by podlehla zoufalosti nad křivdami, jichž člověk na člověku se dopustiti smí, kdyby se nebyla v ní vznítila náhle naděje, že synové její, dospěvše v muže, jim konec učiní, že vlasti v nich jako druhá Kornelie Grakchy darovala. Potvrzovali jsme ji horlivě ve víře té, slibujíce jí, že budeme působiti jako někdy Hus a Jeronym; zajisté netušila, že jeden z nás viklati se bude jako druhdy Jeronym.“

Leokad zbledl jako umrlec.

„Zadrž, aspoň pro dnes zadrž, nechceš-li mne na dobro zničiti i ve vlastních očích,“ zvolal tak prosebně a žalostně, že Klement útrpností jat, skutečně ve výčitkách ustál, odkládaje pro dnes zakončení hovoru toho a rozhodnutí jejich pří.

Mlčky dorazili mladíci k bráně, mlčky jí prošli, ubírajíce se okolo strahovského kláštera, ale jak chtěli podle něho zahnouti do hluboké cesty, oba rázem se zastavili.

Nad protějšími soumrakem sivě omženými výšinami vycházel úplněk tak skvěle a velebně,

jakoby byl i on chtěl přispěti svou hřivnou k nynější době slavnostní. Však hle, co tam podle něho se třpytilo, jakoby z bílých, z Vltavy vystupujících výparů ještě jeden měsíc vykouleti se chtěl?

Nerodil se tam k poctě dnešního dne nový měsíc, byla to jen zlatá záře okolo sochy svatého Ignacia, kteráž jeho světlem oblitá tak vyzývavé k nim metala paprsky. Prudce oba od ní hlavu odvrátili, Klement v hněvivém pohrdání, Leokad, jako kdyby se byl srdce jeho náhle dotknul chladný nůž. Rychle se pustili příkrou cestou dolů, a stanuli konečně u nárožního domu, jehož průčelí bylo do ostruhové ulice obráceno.

Z osvětlených oken prvního poschodí, zazníval až na ulici hrubý zlostný mužský hlas. Klement k nim povznesl chladný pohled, než vešel s bratrem do průjezdu, taktéž hojně osvětleného, což bývalo tehdáž ještě za veliký luksus považováno.

Dům ten byl obýván cís. král. vrchním polním a vojanským komisarem von Natterer.

Pan císařský vrchní komisař sedal právě s několika přátely k večeři, již kázal právě v onu minutu, kterou k tomu byl určil na stůl postaviti, beze všeho ohledu na nepřítomné syny, když tito ve dveřích se objevili. Přivítalť je, neohlížeje se dost málo na svou společnost, takovým káráním, jakoby to byli dva malí, nezbední žáčkové, ač se byl Klement před nedávnem stal doktorem veškerých práv a Leokad jej měl za krátko následovati. Smělost, jíž si byli troufali poslati kočár prázný domů, přijíti za ním pěšky, kdež on přece chtěl, aby přijeli, dáti se omluviti jako dvě ženštiny bolením hlavy, které si chtěli zahnati procházkou při měsíčku, což vš nebylo na programu dnešního dne, jejž vždy čas z rána, sotva oči ze spaní protrhl, pro celý dů rodinu i služebnictvo sestavil, to vše zavdalo

příčinu k pojednání velmi obšírnému a bouřlivému o nynější nezvedenosti dětí, nevázanosti mládeže, nekázni a nemravnosti celého člověčenstva, jakož i k znamenitému a pamětihodnému proroctví, že lidstvo veškeré, válejíc se v bahně všech možných špatných vlastností, mezi nimiž drzá neposlušnost proti vyšším do první řady náležela, v bahně tom také nadobro shnije, jak právě prý příklad Francie jasněji dokazuje, ač nešvihne-li lidstvo to hodnou metlou některý imperátor, jenž vzhledem k hrozným poměrům vládu světovou k sobě strhne, tak citlivě a neuprosně, že vyskočí, zčiperní a konečně zas na nohy do slušné positury se postaví. Doufal pan císařský komisař pevně, že tímto spasitelem pravé civilisace se stane nejmilostivější Leopold rakouský.

Bratři vyslechli jeho důtku i politické jeho náhledy dle předpisu tehdejšího přísného rodinného mravu mlčky, stojíce za svými sedadly. Teprvé když zakončil, oba se posadili.

V oné absolutistické době, kteráž neznala ještě národů, nýbrž jen poddaných a kdež poddaní ti bez odvolání a zjevného reptání poslouchati musili jako děti nedospělé, jimž vše jen se uděluje ne po právu, nýbrž z dobré vůle a milosti, musili v rodinách, kteréž bývají vždy odleskem veřejných poměrů, děti zas poslouchati jako poddaní. Jakž nebylo žádného odvolání proti vůli vlády, tak nebývalo odvolání proti vůli rodičů, každé vzpouzení se proti jejich autoritě, každá touha po větší samostatnosti, po sebeurčení, každý pokus vydobýti si jich tu i tam svatozrádě se rovnal. Kdož sčítá, mnoho-li inteligence přivedl onen nešťastný směr na zmar, mnoho-li rázných povah zmrzačil, mnoho-li jasných hlav potlačil a mnoho-li srdcí plamenných nad životem pochy-

beným, bezvýznamným, nečinným tehdáž v zoufalosti se strávilo? Neníť tomu ještě příliš dlouho, co se vytratil ze staroměšťanských rodin pražských, nejkonservativnější to třídě našeho národa, kde zvláště mnoho obětí si vyžádal, nejeden nadějný život doháněje k tragickému zakončení.

Mezi všemi samovládci rodinnými i úřadními nepožíval však nikdo takové pověsti jako pan císařský komisař. Manželka a děti směly toliko k jeho rozkazu mluviti, služebnictvo nesmělo míti nižádného mínění a úřadníci mu podřízení žádných myšlenek. Předpis z vyššího místa do kanceláří zaslaný směl býti jediným vodítkem jejich jednání a náhledů. Kdož by si byl troufal jen vzdechnutím se ozvati proti vůli jeho, propadl jeho nejstrašlivějšímu hněvu, jenž se nejevíval vždy jen slovy, nýbrž i skutky. A v záchvatech takových pan vrchní komisař obyčejně se neznal.

Avšak nežádal si pan z Nattererů jen poslušnosti a slepého podrobování se vyšším rozkazům od ostatních, byltě on sám nejpřednějším příkladem, kterak se mají pojímati a plniti. Seznávaje, že se dopustil mimovolně jakési chyby neb poklesku nenapravitelného, nebyl by se zajisté rozpakoval jednati jako onen kuchař krále francouzského, který v zoufalosti, že nechutnala králi ryba, již mu byl připravil, na život si sáhl, probodnuv se vlastním kordem. Zachovával se doma sám nejpřísněji podle zavedeného pořádku, býval v úřadě prvním i posledním, nikdy ničehož nepřehlídl, neopomenul a nezapomněl. Objevoval se v skladištích a pracovnách erárních jeho dozoru svěřených krom času k tomu určeného, zcela neočekávaně; mnohdy uprostřed nejčernější noci, za kruté chumelice neb bouřk . Přišel-li na nějaký šmejd, neuprosně bez dlouhého soudu a zavá-

dění protokolu vinníka bičem svým přetáhl a vyhnal. Vše, co v pisárnách se vyhotovilo, šlo jeho rukama; běda, byl-li kdesi opomenut puntík neb čárka; neb nebylo-li psáno dosti úhledně, ihned nebohému písaři na služném srazil a pokutu poslal k pensijnímu fondu, málo toho dbaje, má-li k tomu právo. Každá přezka na střevících, každá pentlička na copech, každý knoflík na šosatých fracích osob podřízených podlehal jeho přísnému soudu, vše na nich muselo býti jako na strunkách, vše se třpytit a lesknout a touže nešetrností, jakouž bděl nad jejich zevnějškem, staral se o jejich vnitro. Beze všeho ohledu vloupával se jim do pulpitů jejich, kdež slídil po zapovězených spisech, kteréž vycházejíce za hranicemi v tajných tiskárnách, přes hranice houfně se přiloudívaly a pro jejichž podrobný seznam vždy na policii si posílal. Bylo to jedinou věcí, již teď ještě studovával. Tajné spolčování se, ježto tehdáž vešlo téměř v módu, nemělo krutějšího nad něho nepřítele. Vše, co panovník jeho chtěl, vyřknul a dopouštěl, bývalo proň tak posvátné, že to přijímal jako nějaké dogma církevní, o němž rozjímati a je rozebírati bylo by hříchem. Ale za tou příčinou byl by se málem císaři zesnulému z úřadu poděkoval. Žádaje ho za zvláštní audienci, s pláčem mu vyčítal, že dává trůn svůj v šanc, trpě takové tajné rejpalství v zemi; a měltě mocnář velikou práci, než ho poněkud ukonejšil, dokazuje mu, že je proti tomu ruchu proto tak shovívav, poněvadž v něm spatřuje dobrou protiváhu proti vlivu tajných jesuitů v mnohých vrstvách posud neobmezeného, jimž pan z Nettererů rovněž nepřál, považuje anglikanskou církev, kteráž soustřeďuje moc světskou a církevní v rukou vladaře, za ideál náboženství národního. Již několikrát byl učinil

císaři v soukromých úřadních s ním úradách nejponíženější návrh, aby přec nápodobiti ráčil příklad Jindřicha VIII.

Svou bezohlednou, ba krutou poctivostí byl pan z Nattererů za oněch válečných dob, kterých šibalští dodavatelé všemožně využitkovati se snažili, vládě tak velkých služeb prokázal, že se stal u dvora osobností tam největšího vlivu požívající. Avšak i u obecenstva pražského těšilť se veliké vážnosti pro vzácnou neporušitelnou svou poctivost; ale přes to všecko šel mu přec každý rád z cesty a kdož jeho společnost hledati nemusil, také zajisté ji nehledal a vyhnul se mu zdaleka. Bylo člověku vedle něho, jako když stojí nad sopkou, kteráž hrozí každou chvíli výbuchem, málo si všímajíc, koho svými lávovými proudy spraží. On si toho dobře povšiml a také mu to velice lichotilo; vidíval v chování tom uznání nadvlády jeho povahy nad povahami ostatními, obzvláštní k ní úcty a před ní hrůzy.

Paní z Nattererů seděla proti svému manželi na hořejším konci tabule. Nepozdvihla očí, když otec syny přede všemi hostmi vyplísnil a tvář její zůstala při tom nezměněna co do barvy a výrazu. Téměř průhledná bledostí a hubeností, byla v úbělové té průzračnosti a nepohnutosti prorvána tahem tak živé a stálé bolesti, že se podobalo, jakoby byla v jakémsi hrozném okamžiku náhle v pocitu tom stanula a navždy zkameněla. K ní manžel možná-li ještě nešetrněji se chovával než k ostatním, mělať u něho mnohem méně práv, než kterákoli služka domu jeho, jíž přec sem tam jakýsi stín svobody a vlastní vůle ponechati musil. Ale jí neponechal a nepřiřknul ničehož, žila v úplné závislosti vedle něho jako otrokyně v zlatém vězení, bylať strojem na povel

jeho jednajícím věcí, jež od otce jejího si vyžádal pro domácí svoje pohodlí a s níž tedy také zcela jen dle pohodlí svého nakládal.

Nikdo, kdož na bledou, utrápenou paní tu pohlédl, jsa svědkem domácího jejího mučenictví, nemohl se ubrániti hlubokému soucitu s ní a úctě rovněž tak hluboké, viděl-li, s jakou mlčelivou důstojností je již po tolik let snáší Jen ke komu pozvedla svoje dosud krásné oči, plny nevýslovné tesklivosti, poznával, že se mu asi v nitru svém nepodrobuje onou příkladnou pokorou a oddaností, že v ní plá tajný jakýsi odpor proti osudu, jenž znenáhla trávil a ničil její síly. Jen její choť neviděl, jak slábne, den co den kázal strojit hostiny, jichž byl náruživým milovníkem, kteréž musela ona do nejmenší podrobnosti řídit, a zval si k nim hejnu hostů, nad jejichž obsluhou jedině ona směla bdíti. Teprvé když poslední host se vytratil a pan císařský komisař, opíraje se o nejsilnějšího lokaje, do svého pokoje vrávoral, směla ona konečně se vzdálit. Jak často ji odnesli do ložnice synové její na polo umdlelou unavením, jak často trávívali noc u jejího lůžka! Nechtívala je pak od sebe pustit, bránívala se spánku, jí tak velice potřebnému, jen aby se mohla pokochati v jejich pohledu, pohrávat si jejich vlasy, pocelovat jejich tváře, aby slyšela zvuk jejich hlasů, aby jich ještě užila. Ach vědělať také, co viděli na ní jiní, věděla, že jsou dny její již spočítány, že je musí opustit, ty svoje krásné syny, jimiž jedině poznala, co to radost, které zasvětila službě lidstva, aby mu pomohla smýti jeho veliké hříchy, jichž sami nad sebou se dopouštějí a nad nimiž jí bylo srdce tak nezhoji-

telně puklo, že byl život její od té doby stálým trapným jen umíráním . . .

Odnesli ji synové i dnes na lůžko.

Dvéře letního přízemního domku u pěti zvonečků byly dokořán otevřeny lahodnému vzduchu večernímu, jenž prochvíván vůní květin a protkán stříbrem měsíčním jimi se loudil do krásné chladné síně, jeskyni představující. Se stropu visely umělé krapníky, podlahu pokrýval koberec, nápodobující pažit květnatou a po mramorových stěnách rozkládal břečťan temné lesklé lupení. V obou postranních zděch byly naproti sobě hluboké výklenky; v jednom z nich se prýštil ze skalního omženého balvanu jasností démantovou živý pramen, ztráceje se ve vysokých před ním travinách, a v druhém stála v houští šeré rozmariny pěkně vyřezávaná socha panny Marie v přirozené velikosti. Bylať oděna rouchem z bílé vlny a s ramen se jí spouštel skvostný plášť ze světlomodrého aksamitu, růžovou dykytou pokrytý; hlavu ejí obepínal zlatý kruh, v němž se skvěla křišťáťová hvězda vedle půlměsíce. Před ní z mechového klekátka vykvétala růže z rubínového skla, v jejímžto kalichu byla skryta lampička, jejímužto plaménku Xavera nikdy uhasnouti nedala.

Na stole uprostřed jeskyně stály mísy s drahými lahůdkami v nejhojnějším výběru, kteréž klíčnice as po páté již vystřídala. Mezi nimi trčel onen věžovitý zlatý svícen, jejž paní od pěti zvonečků vždy jen v některý památní den zapáliti kázala. A byl dnes opět den takový: zaskvěl se vším právem u večeře, kteráž zakončiti měla řadu hodin, plných vnitřního pro ni jásotu a zjevné slávy. Líčilať je právě jednu po druhé výmluvnou obšírností až do nejmenší podrobnosti pateru

Inocenci, imponující to a pozoruhodné co do zevnějšku osobnosti, jenž odpočíval s chladnou vážností v lenošce z karmoisinového hedbáví proň zvláště zhotovené mezi babičkou a vnučkou.

Nepovšimlať si paní Nepovolná v radosti srdce překypujícího nad vydařenou poutí odpolední, že Xavera zářic v kostele štěstím a pýchou, proti ní teď zamyšleně ubledlé čelo klopí, sotva jídla se dotýká a jen roztržitě odpovídá, obrátila-li se k ní někdy s úsečnou otázkou. Ba nepozorovala ani toho, že se sedadla svého volně se pozdvihla a jeskyni opustila, aby se odebrala do nejtemnějšího stromořadí prostranné zahrady, obehnané vysokou středověkou zoubkovanou zdí, kteráž zadní část stavení u pěti zvonečků dosud tak hrozivě střežila, jako v oněch nepokojných dobách, kdy mocné rodiny patrické tak urputné půtky v městě mezi sebou vedly, jako králové v širém poli.

Jesuita, podobaje se přísnou a zasmušilou tvářností svou více mnichu než knězi světskému řádu tak volného, poslouchal štědrou hostitelku svou i dnes mlčky, bez nejmenšího znaku jakéhosi účastenství neb vnitřního pohnutí, jak to bývalo vždy jindy jeho obyčejem. Avšak dala-li se tím másti, stavši se ve vypravování svém méně důslednou a určitou, tož jí okamžitě dokázal jedinou jen větou, ano mnohdy jediným jen slovem, jednozvučně a lhostejně prohozeným, že nejen ničehož nepřeslechl, ale že události, kteréž mu teprvé sděluje, dávno již duchem předstihl, uspořádal, seřadil a všecky možné jejich následky i význam pro svatou matku církev již všestranně uvážil a ocenil. I napnula pak paní Nepovolná rychle zas pružinu bystrého ducha vlastního, aby podivuhodné chápavosti svého velebného hosta opět nové zajímavé látky k pronikání a spra-

cování podala; neb jen spůsobem tím vedle sebe jej zdržela a upoutala, jinak se jí brzo vymknul hladkostí a obratností úhoře.

Věru osvědčil tehdáž představený semeniště novoměstského opět skvěle onu znalost lidských hrudí, na niž byl jeho řád vždy tak hrd a pro kterou se stal tak mocným a proslulým, schváliv své bohaté, krásné a bujné sousedce naproti u pěti zvonečků nejučenějšího bohoslovce řádu svého, asketického patera Inocence, za duchovního rádce. Nemohl ji skutečně vhodnějšímu zpovědníku svěřiti, přeje si, obzvláště když se stala vdovou a paní samostatnou velikého rodinného jmění a zároveň poručnicí jediné své vnučky, aby zůstala tovaryšstvu Ježíšovu v křesťanské lásce a úctě nakloněna a oddána. Méně duchaplným by byla brzo pohrdla, méně přísného málo si vážila, ochotnějšího, shovívavějšího brzo sama si podmanila. Ale o tuto ledovou skálu v kněžském hávu, jak zpovědníka svého přečasto s tajnými slzami nazývala, v níž se skrývalo tak oslňující slunce nejvzácnějších předností ducha, rozkotávaly se všecky její vrtochy, rozmary, úskoky a choutky. Byl si vždy stejným v studené velebné pýše, muže nad světské marnosti povzneseného nedojímaly její nejobratněji naň osnované útoky, aniž ho zajímaly, i nevidíval v spanilé své svěřenkyni po celou tu řadu let, co bděl nad spásou duše její, nikdy více než nejvhodnější v celém městě nástroj k rozmnožení slávy a upevnění moci tovaryšstva Ježíšova, což bylo u něho totožné se slávou a mocí boží. Nepřetvařovalť se pater Inocenc, jak jeho ovečka, jsouc mistryní v umění tom, na počátku věřila a doufala; byltě knězem z přesvědčení, jesuita s nadšením, hluboce proniknut důležitou úlohou řádu svého, slepě mu

oddán a nade vše přesvědčen o blahonosnosti všech povinností, které mu ukládal, hrd na to, že je plní do jediné nejen pro představené, ale i sám pro sebe a před sebou. Když půvabná vdova s hravou stydlivostí si mu stěžovala, kterak je pronásledována nápadníky zamilovanými, udělil jí úsečně radu, jak se jim má vyhýbati a v modlitbě pozapomínati na jejich pošetilé a daremné řeči; svěřila-li mu pak na to, že se zábavy s nimi vzdáti nemůže, poněvadž musí ohlušiti svoje srdce, kteréž zahořelo pro muže, jejž milovati hříchem jest, tož neprojevil nejen nikdy nejmenší dychtivostí seznati předmět tužeb těch horoucích, nýbrž uložil jí přísně přiměřené pokání za závadné přání srdce jejího. Často, přečasto se mu chtěla, nanejvýš uražena, v pýše své ženské vymknouti, vlivu jeho vzdorovati, ale on ji držel pevně v pasti ctižádosti její, od něho v ní chytře probuzené, podněcované, vyvinované a tak obratně vypěstované, že se stala vášeň ta nejprudší ze všech ostatních. Proměnilť ji brzo zas v beránka pokorného a poslušného, jen co učinil dosti malou zmínku o spisu, který měl prý v peře a v němž pojednával o osudech, jichž doznala svatá církev za Josefa, jehož vydání nebylo však dříve možné, dokud se nestanou jesuité prý zas pány stavu věcí. Zaujímati v spise tom místa vynikajícího, ba nejpřednějšího, donutiti tu ledovou skálu v kněžském hávu, aby jí musil v knize své věnovati onen obdiv, s nímž ve skutečnosti tak lakotil, býti oslavována a zvěčněna právě jeho perem, o němž jí bylo dobře povědomo, žeť nad jiné vzletné a ohnivé, potrestati jej tímto způsobem za všecky rány, které její marnosti zasadil, bylo vlastně teď nejvyšším, nejtajnějším cílem všech jejích záměrů a snah, jen vzhledem k němu sná-

šela pokořující vědomí, že si kdy troufal nechtít viděti, jak je krásná.

„Lidé vrátivše se z pouti domů, nalezli v průjezdech zas celé houfy pobuřujících listů,“ odpověděl jesuita odměřeně na její skvělý a nadšený výklad. Polil ji slovy těmi jako studenou vodou. Vědělať, že poznámkou tou nechce nic jiného říci, než že celé to divadlo, kteréž mu teď tak výmluvně líčila, jest více méně bezvýznamné, dokud se neví, kde asi vězí onen kořen zla, z něhož tak hojně a drze vždy novou silou a odvahou se plemení a dokud dobyt a zničen nebude.

„Jest v nich tenkráte narážka velmi ostrá na vás a na vnučku vaši,“ pokračoval pater Inocenc, když mu paní Nepovolná neodpovídala, ne tak zaražena jeho novinou, jako že neví pro ni o jiné odměně po namáhání tak velkém, jemuž se v poslední době tak obětívě podrobovala; „tvrdí hanopisec, že k radě naší Xaveru zneužíváte za vnadidlo a dává všem mladým mužům výstrahu, aby se jí co nebezpečné sireny opatrně stranili a vyhýbali, aby nad lákavým zpěvem jejím se nepozapomínali nad svou ctí a povinností, jak již některý mezi nimi prý učinil, jehož jmeno se vydá v známost a opovržení celého města, nevrátí-li se co nejdříve k úloze své zpět. Víc a více se přesvědčuji, že skladatel těchto hanebných nájezdů není jen člověk obyčejný, nýbrž že to muž netoliko vzdělaný, ale i učený, který podle příkladů, jež uvádí o zrádcích vlasti, má dějepis starý v malíku. Dostávám se tím zas na stopu jinou .... ale ještě jste mi nesdělila, co dnes Xavera slyšela; meškala po celé půldne mezi květem učenosti našich vysokých škol, mezi mladými doktory, profesory, právníky, filosofy.“

„Kdožkoli se k ní přiblížil, o jiném prý s ní nemluvil, než-li že dnes je nejkrásnější den jeho života,“ málomyslně a váhavě paní Nepovolná mu odvětila.

„Pátrát panna podle všeho více, odkud by k ní zavzněl hlas lichometníka hladké tváře, než sykot kada, jenž dílo naše otravuje,“ pronesl jesuita káravě. „Neměla jste ji tak mnoho ponechávat samu sobě, vědouc, jaký to úkol jí bude jednou svěřen; není teď dosti bystrá a rychlá v pozorování a pojímání.“

Paní Nepovolná se hryzla bezdečně do rtů. Bylot pravda, z čeho pater Inocenc ji obviňoval; často ji na to upozorňoval, aby vnučku více okolo sebe zaměstnávala a s ní se obírala, ale ona jeho napomenutí schválně nedbala, ba vzdalovala vnučku následkem toho jen tím více od sebe. Domnívala se, že jí chce v ní vnutiti stálou dozorkyni, kteráž by mu v zpovědi o každém kroku a slovu jejím zprávu podávala, což ovšem potřebovati nemohla, vyplňujíc čas mezi pobožnůstkářskými svými zábavami tím, že zaplétala a vyplétala se do nejrozmanitějších galantních dobrodružství a to velmi často i do takových, jimiž by právě nebyla, jak přec tak vroucně si žádala, žárlivý v něm hněv rozplamenila.

Nezasluhovala paní od pěti zvonečků nikterak nadšenou vděčnost, kterou vnučka, nepoznavši nikdy jiné lásky a pečlivosti, k ní lnula. Vyrostla dívka osiřelá v zahradě domácí, méně pěstována než mnohý v ní keř, na němž zahradník si zakládal. Jedinou zábavou a radostí její bývalo honiti se s některou mladou služkou po trávníkách jejích, mlsati se stromů dozrávající ovoce, sklouzati se v zimě na zmrzlých vodometech a krmiti poloskřehlé ptáčky v houští. Volávala ji babička

jen k sobě, aby si s ní zahrála, vládu svou nad duší její upevnila a některé hrany v chování a spůsobech jejích obrousila, aby se snadněji vpravila do své misie, kterouž jí byl pater Inocenc hned tenkráte vytknul, když ji pokřtil na jmeno patrona, jehož nejvíce si vážil.

„Doufám, že se co nejdříve nabaží sladkého nápoje pochlebenství, který jen proto ji opojuje, poněvadž mu není zvyklá," mínila paní Nepovolná se strojenou klidností; nechtěla dát na sobě znáti, že výčitkám jeho rozumí a hroty jejich cítí; „já pro svou osobu jsem jista, že nejen v krátkosti již vystřízliví, ale nás oba i překvapí. Avšak drahý otče, nemáte na co byste mne upozornil, až zejtra u arcivévodkyně se představíme? Xavera mne na hrad doprovodí, zvolily si ji družice, aby princezně v jejich jmeně se poděkovala za významné památky, jimiž byly všecky od ní poděleny."

Pater Inocenc vytáhl ze záňadří několik proužků papíru.

„Již jsem na to pomýšlel a zaznamenal jsem vám zde některé otázky, které arcivévodkyně nejspíše k vám učiní," pravil, podávaje jí proužky; „a zde zas jsem naznačil, kterak byste nejvhodněji k nim odpověděla. Nebude zajisté zbytečno, projdete-li je několikrát a připravíte-li se na možné odchylky. Pročež dovolte, abych vás pro dnes již opustil, byste se mohla patřičně vmysliti v onen důležitý okamžik, který zajisté naše záležitosti o velký krok ku předu pošine, bude-li vhodně použit."

S těmito slovy jesuita vstal a paní Nepovolné nezbývalo jiného, než také vstáti, jemu se děkovati a co nejpřívětivěji slíbiti, že se ihned do své ložnice uzavře, kdež se dá do nejpilněj-

šího studování podaných jí zápisek, aby zejtřejší audience měla výsledek takový jako dnešní procesí. Nad slibem a úmyslem tím, jakož i hněvem tajným, že zpovědník dnes opět tak nevděčně k ní si počínal, zapomněla opouštějíc zahradu zavolati na Xaveru a jí nařiditi, aby i ona již déle po zahradě netěkala, nýbrž také do domu a ihned na lůžko se odebrala, by se zejtra před princeznou v neporušené svěžesti objevila.

Xavera bloudila dosud pod starými stromy, jedinými věrnými to soudruhy osamělého jejího mládí, v jejichžto stínech si zajisté již páté pokolení dcer Nepovolných krásná čela ochlazovalo. Bylať dosud v bohatém slavnostním svém kroji a tak bledá, jako jeden z těch paprsků měsíčních, které pronikajíce hustý kryt z lupenů vlhkých nočním dechem, před ní na písek bílými prsty kreslily záhadné runy, ježto květiny lesknoucí se tu a tam podél cesty v zamlklém úžasu tichými vzdechy si vykládaly.

Nikdy ještě nepocítila co cítila teď, ni tu palčivou nespokojenost, ni ten hlodavý stud, ni bojácnou tu nedůvěru k sobě samé. Před málo jen hodinami přesvědčena o svých přednostech, domnívala se královnou býti s bohem samým smlouvy uzavírající, svou krásu a mladost velkodušně jeho službě zasvěcující, vyčítajíc mu v hrdém sebevědomí, proč váhá ji zkoušet; a sotva odvrátila tvář ještě v nadšení slibů těch planoucí od oltáře, kdež se mu ohlásila co nejspolehlivější jeho dcera, sotva učinila první krok zpět do toho světa, jejž mu hodlala co nevidět zúplna vydobýti, a již zavrávorala, klesala, půda pod nohama jejíma povolovala — co se to s ní tak maně dělo?

Vyslyšelť snad všemohoucí její prosby a seslal jí boj, aby seznal, kterak v něm obstojí?

Bylo-li tomu tak, pak jí neporozuměl: za takový boj ho nebyla žádala, jiného byla dychtiva, kde stojí soupeř směle proti soupeři, kde vidí, jakou to naň napřahá zbraň, kde může na vzájem směle kord z pochvy vytasit a také naň dorážet; ale zápasu toho trapného, němého, v němž na ni naléhal nepřítel neviditelný, jehož zbraně jí byly nepovědomy, o němž domysliti se nemohla, jakým způsobem poraniv ji při prvním setkání již tak citlivě opět požene na ni útokem — zápasu takového, v jakém teď bledla, se chvěla, rady si nevěděla, toho nikdy si nepřála...

Klamala se, ano klamala! Myslila, že pohřbila navždy srdce svého první hravý sen, a najednou stál domněle mrtvý před ní v celé mladistvé kráse své, uchvátiv ji do květoucí náruče — a ona se mu uchvátit dala.

Ne, ještě nedala!

Ba klamala se myslíc, že se jí z paměti na dobro vytratily ony zimní večery, kdy po boku Leokada Natterera zasněženými ulicemi domů se ubírala ze „studentského“ kostela u sv. Salvatora, kamž chodívala pod dozorem staré bývalé své chůvy po celý půst vždy v pátek a ve středu na kázání. Bývaly to chůze tak veselé. Štěbetali spolu tak důvěrně o všem a o ničem, smáli se až do ochuravění, vrazili-li v horlivosti těchto hovorů do některého okolojdoucího mrzouta, jenž pozastaviv se za nimi, pořádně je vyplísnil za jejich slepotu a nepozornost, neb sklouzla-li chůva a byla-li by málem padla, či dostala-li se do hodné závěje, z níž nevěděli kudy kam, či utrhl-li se z některého okapu na loket dlouhý rampouch a řinkl-li jim právě před nohy... Měla za to, že již neví, jak na ně vždy se těšívala, nejen

od týdne k týdnu, nýbrž rok od roku, že tehdáž ani neměla, na co by se byla jiného těšila!

Bylať Xavera ještě na polo dítětem, když jednou na takové cestě domů z kázaní houf studentíků, přilákán jejím obličejem, který v tajemném přidušeném osvětlení kostelním z kukle kožešinou premované magickou líbezností na ně se zaleskl, za ní se pustil, chtěje ji doprovoditi, málo dbaje proseb a domluv vetché její opatrovatelky. Tu najednou ochrance se objevil. Mladší Natterer jda také z kostela, kamž musela vždy celá akademická mládež na postní kázání se dostaviti, a vida z daleka, co se děje, mezi hejsky vstoupil a rozehnav svévolné soudruhy, sám za rytíře se nabídl. Jaké to ohromující dobrodružství! Xavera nespala mnoho nocí, neustále v duchu každou jeho podrobnost si opakujíc. Babička na to mladému Nattererovi zaslala poděkovací list a dovolila vňučce, když dopisem tím osmělen, znova za rytíře se jí ohlásil, že smí průvod jeho přijmouti. Pravil totiž pater Inocenc, obraceje povždy opatrně zřetel k budoucí její úloze, že nebude nikterakž na škodu, zvykne-li si záhy zacházeti se zdvořilými a slušnými mladíky z dobrých domů, a její mladistvý ochrance nemohl býti z domu lepšího. Otec jeho co poloviční voják nebyl sice kněžskému stavu mnoho přízniv, ale za to přál osvícencům ještě méně, jak bylo po městě známo. Vychoval syny své co nejpřísněji, jakž by jim nebyl vštípil své náhledy? Oba vynikali ve studiích a staršímu se pro jeho vážnost a znamenitou na jeho věk učenost všude jen „mladý mudrc" přezdívalo, oběma však prorokovala se při vlivu otcova u dvora skvělá budoucnost na dráze diplomatické. Bývalo je jen málo viděti ve schůzích studentských, neradi opouštěli matku,

již oba nanejvýš milovali a kteráž po mnoho již lét churavěla nejen tělesně, nýbrž také snad duševně, jak aspoň mnozí si šeptali, připomínajíce si jistý příběh z první doby jejího manželství, který tenkráte všeobecný zbudil úžas a po němž ji nikdo již pousmáti se neviděl.

Použiv svolení babiččina, hlásil se Leokad k úloze své rok co rok; doprovázel Xaveru tři, čtyry léta za sebou z kostela domů. Ještě letošní zimu měřili zasněžené, soumrakem zatemněné ulice svými lehkými pružnými kroky, jeden k druhému ostýchavě se tule. Naslouchala Xavera se srdcem bušícím, kterak tichým chvějícím se hlasem blouzní, jaké by v tom shledával štěstí, kdyby ji směl takto doprovázeti povždy na všech jejích cestách života a z nich odstraňovati všecko bodláčí, trní a kamení a podestýlati nohoum jejím všecky země té růže a nebes těch nad nimi hvězdy. Nechávala jej přání to opakovati, až se stalo jeho každodenní modlitbou a dovolila, aby při tom tiskl ruku její nadějí, se třesoucí, k ňadrům — jak jinak uniknouti smutnému domu rodinnému, nudné zahradě, v níž znala každé stéblo trávy nazpamět, státi se článkem světa toho, který se do její osamělosti tak vábivě zajiskříval, než pomocí lásky jeho? Jakž ji tedy nepodněcovati?

Ale vzešelť jí neočekávaně den, kdy babička sama svět před ní otevřela, kdy jí poučila, jak nejlépe ho užije, aniž kdy ochutná jeho hořkosti, jak zůstane nejdéle krásnou, mladou, nejdéle svůdnou a milovanou, jak si vydobude nejbezpečněji slávy vezdejší a koruny nebeské. A když oslněna leskem a významem osudu takového přede všemi jinými dojmy a hlasy mysl uzavřela, všecky je zapudila a v sobě potlačila, aby zůstala navždy volnou, navždy svou a právě nejlépe všech radostí

připovězených okoušela, všech výbojů slíbených dosahovala, majíc se dnes za šťastnější té dcery císařovy naproti ní klečící pod baldachýnem knížecím, tu před ní se objeví skromný soudruh oněch tichých hodin štěstí tak všedního a dětinského a duše její zmocní se tak záhadná blaženost, že zapomíná všecko do budoucnosti předsevzetí, všecky rozkoše, které ji obklopují a ještě kynou, i zdá se jí, že jen tenkráte vedle něho byla skutečně a úplně šťastna, skutečně spokojena, a v zpomínání tom sladkém zůstavuje rukoum jeho památku na tuto chvíli konečného opětného se shledání...

Zdaž to nebylo k zoufání?

Jak měla nazvati závrať tu? Bylať to ona láska, před níž ji byla babička tak důtklivě varovala, dokazujíc jí, že činí z dívek otrokyně, ba ještě hůře, že dívka milující se stane směšnou, lhostejnou, obtížnou manželkou, jíž rád zapomíná u sokyně, kteráž si s láskou jen hrála ve hře té pořád novou a zábavnou mu zůstává?

Nebyla to láska, kteráž Xaveru v kostele překvapila, nýbrž v mysli její tak velice zanedbané, omámené potměšilými radami vychovatelky její, avšak původně hluboké a vroucí, ozval se hlas přírody pudící ji na srdce ji milující, které toužilo jí náležeti a oblaženo jí na vzájem ji zas oblažiti, pudilť ji na jiné dráhy, jiným účelům vstříc . . .

Ona ale hlasu tomu spasnému v nezkušenosti své neporozuměla, hrozila a děsila se, že se stane obětí citu jí záhubného, jenž setře s jejího čela náhle zář vší zajímavosti, jímž sklesne se stolce domnělé své slávy, jímž navždy se poníží . . .

Unavovala víc a více, stávajíc se sobě pořád větší hádankou.

„Není pomoci, musím se přec jen svěřiti babičce,“ konečně se rozhodla, přemáhajíc násilně jakýs vnitřní proti tomu odpor, jenž jí byl bránil ihned k ní se uteci, a s úmyslem tím vracela se k jeskyni.

Vstoupivši, viděla, že je již prázná a zatemnělá. Jen paprsky měsíce lichotivě se tulily k břečťanu na zdi a před sochou na mechovém klekátku rděl se plamének v rubínové růži.

Xavera bezděčně se přiblížila k soše, před níž obyčejně večerní pobožnost svou vykonávala, ctíc takto dar babiččin k posledním svým jmeninám. Domnělým nebezpečím jsouc ohrožena v nitru svém, zmítána jako ještě nikdy měla dnes modlitby zajisté více potřebí než jindy.

Sklesla na klekátko, ale žádná modlitba se jí nechtěla louditi ze rtů sevřených v napnutém bolestném rozjímání, v kteréž na novo se ponořila.

K čemu babičku zbytečně polekati vyznáním tak podivným? Mělať v životě tolik již starostí a trampot, hříchem ještě jí jich přidati. Rozetne uzel zmatků a pochybností těch zkrátka a rázně sama, pošle zejtra klíčnici veřejně k Leokadovi a požádá ho jejími ústy, aby jí vrátil rukavičku, jíž mu včera v spěchu ponechala a zpět žádati opomenula.

Ano, tak učiní! Leokad zajisté se rozhněvá, pozná, že si nepřeje, aby starý jejich poměr kdy obnovil, kdy k ní opět se hlásil, vyhne se jí, jako ona jemu, nikdy již jí nevstoupí v cestu, aby ji znova uvedl v pokušení, by všetečným hnutím srdce pošetilého dotknouti se chtěla stavby nádherné, již svým životem sama sobě co pomník nehynoucí postaviti chtěla . . .

Ale již zas potřásala netrpělivě a hněvivě hlavou a v rozhořčení, že ještě nepřišla na pravou

cestu, jíž by vybředla z bludiště citů svých, strhla si s hlavy liliový věnec a rozškubala všecky jeho hedbávné kalíšky až do posledního poupěte, jakoby jí bylo potřebí bývalo dokázati činem, co se děje v ní, že ve vášnivé, zaslepené zpupnosti ničí a hubí květy duše své.

Co potom, pakli on domrzen, že dnes v něm vzbuzuje naděje, které zejtra zas ničí, že pásku mezi nimi tak náhle a prudce roztrhává, na ni zanevře a dychtiv splatit jí ránu ranou, k jiné dívce okázale se obrátí? Ne, ne . . . to se státi nesmí, toho by nesnesla, nesnesla by vědomí, že mluví k jiné týmž jako k ní přízvukem, týmž zaníceným pohledem, že jí praví vše to, co pravíval před krátkou teprvé dobou jí, že jiné snad i vyzrazuje, jak opětovala ruky jeho stisknutí! Ne, ne, co jí kdy dal, bylo její, nesměl jí to vzíti, muselo to zůstati navždy jen jejím majetkem.

Xavera s klekátka vyskočila celá bujná, sobecká, babiččina krev v ní náhle procitla a se rozproudila . . .

A v jeskyni bylo tak klidno, pramen ze skály se řinoucí zvučel tak sladce mezi travinami, jako hlas srdce plného svaté spokojenosti v ňadrech dobrého člověka — svatá panna ve vonném svém háječku tak blaženě se usmívala, rozprostírajíc náruč v mlčelivém žehnání, měsíc zíral do útulného tohoto zákoutí jasností tak nebeskou, venku v zahradě tak snivě to šelestilo — jen v té krásné lidské bytosti, kteráž tu stála tak tvrdě a nepohnutě jako mramorový sloup, divoce to burácelo, jen v ní byl nelad.

Xavera dlouho přemýšlela, mimovolně se chystala vyplniti věštbu Klementovu a pokutovati bratra jeho za to, že miloval, co měl nenáviděti, pomstíti na něm věc, v jejížto službě z lásky k ní

ochaboval — dlouho přemýšlela a přec nepřicházela k žádnému ještě cíli.

„O svatá ty panno,“ zvolala konečně opět před sochou na kolena klesajíc, „což mně nesešleš žádné vnuknutí za to, že jsem tě dnes tak velice oslavovala? Vydáš mne skutečně opovržení vlastního svědomí a posměchu sokyně mne nedůstojné? Ničehož, praničehož za to mi neudělíš, že se všecka chci dáti tobě?“

Poslední slova v největší prudkosti pronešená odrazila se o klenutý strop jeskyně a dozněla duchovitě ve výklenku za sochou. Xavera naslouchala zmírajícímu jejich hlasu polootevřenými ústy, pohledem vyjeveným . . .

Vzbudily v ní nový chod myšlenek, který náhle rozluštil v ní všecky hádanky a nesnáze Bezděčně opakovala týmž temným jako ohlas dozvukem: „Chci dáti tobě . . . tobě . . . tobě.“

Vyslyšelať jí svatá panna a právě chtěla u jejích nohou zaplesati v díkučinění blouznivém, tu za ní cosi zašustilo. Klíčnice stála u vchodu jeskyně a jak Xavera mrzuta, že ji někdo vyrušuje, hlavu k ní obrátila, požehnala stařena sebe i ji křížem.

„Co se stalo?“ vyjela si dívka, „co se křižuješ, co mi chceš?“

„Nemohla jsem pannu poznat,“ klíčnice se omlouvala, „je bledá jako smrt, oči má jako sklenné a vlasy jí visí tak divoce do tváře, že . . . že se mi zdálo . . . že to vidím nebožku matku její.“

Xavera se zachvěla, mráz ji přeběhl, bylo to ponejprv, co se jí stará věrná služebnice sama o nebožce matce její zmiňovala. Proniklo ji to opět všemi žilami, jako tehdáž v kostele, když ty zlé ženy na ni si ukázaly prstem hrozebným

a zdálo se jí, že nastoupila po matce jakés hrozné dědictví.

„Proč až sem za mnou přicházíš?“ utrhla se znova na klíčnici, aby pocitu toho se sprostila; „což jsem tě volala?“

„Přišla jsem panně pověděti, že již dávno půlnoc odbila a paní babička mi poručila, abych jí zejtra časně strojiti začala k vznešené návštěvě.“

„Ach, vždyť se mám zejtra představiti princezně,“ zpomněla si Xavera a nový zářivý blesk jí projel hlavou; co bylo dosud v ní mlhou, nabývalo rysů vždy určitějších . . .

Dala se od klíčnice doprovodit do své komnaty nad ložnicí babiččinou, avšak nedovolila, aby ji odstrojila a do postele připravila. Stoupla si do arkýře a vyložila se daleko ze širokého okna nad ní v umělý oblouk vyklenutého, z něhož přehlížela celé náměstí teď v sady tak půvabné proměněné, tehdáž ale pusté, neurovnané, v jehož středu dosud se černaly rozvaliny starého chrámu, tolikerými děsnými pověstmi oblétané.

Xavera jich neviděla, vůbec ničehož neviděla, jen tím zaměstnána, co v ní se rodí. Někdy svraštila čelo, cosi jí překáželo, ji vytrhovalo, rozčilovalo, co od ní poroučeti si nedalo, jako její srdce a svědomí. Bylyť to domácí zvonečky, které rozhoupány ochlazujícím se vzduchem, každou chvíli vedle ní tiše si zaplakaly.

Když paní Nepovolná ráno oči otevřela, podivila se nemálo shledávajíc, že sedí vnučka u jejího lože dosud v kroji družic nejsvětější panny, až na věnec liliový. Než se jí ještě otázati mohla, co se děje, vrhla se jí okolo krku a zpovídala se jí věrně ze všeho, co od včerejšího poledne u ní se dělo, co pocítila a co si umínila.

Paní Nepovolná naslouchala jí pořád pozorněji a pozorněji, div že samou napnutostí dýchati nezapomněla.

„Což jsem to včera večer pateru Inocenci nepravila, že nás co nevidět něčím překvapíš," vítězoslavně zvolala, když vnučka zakončila.

„Učiníte tedy k mému návrhu?"

„Bude-li s tím pater Inocenc srozuměn, a jak by nebyl? O dítě zlaté, ne ty ode mne, ale já od tebe ode dneška učiti se budu, nemáš již potřebí žádné nad sebou mistryně," dodala s přízvukem nejhlubšího přesvědčení.

Předpokoje u arcivévodkyně byly v pravém slova smyslu přeplněny, ve všech koutech šustilo nejtěžší hedbáví, zářil nejdrahocennější šperk, ozývala se jmena nejpřednějších rodů českých. Všecky vem dámy k tomu oprávněné ~~slovem~~ manželovým neb svým vlastním, dostavovaly se, aby princezně složily nejponíženější poklonu k poctě včerejšího povýšení jejího.

Jindy se dámy při podobných příležitostech rozestavovaly a rozsedávaly, mluvíce jedna o druhé a proti druhé, ale dnes vládl jimi jakýsi zvláštní duch svornosti a sjednocenosti. Shromažďovaly se znenáhla v jediné veliké skupení pod zlatými lustry uprostřed nejprostrannějšího salonu, a jejich na odiv stavenou hladkou vlídnost a hovornost pronikala trpká jakás nespokojenost, prozrazujíc se tu úsměškem, tam zas obojetným pohrdlivým pohledem a jinde bezděčným hněvivým svraštěním čela neb obočí.

Jakž se neměly také horšiti všecky ty dámy, mezi nimiž byly samé jen dcery neb choti mužů slavných, vysokorodých neb aspoň zasloužilých,

jsouce dnes odsouzeny v komnatách jednoho člena císařské rodiny, jemuž chtěly právě úctu svou prokázati, aby ustoupily prosté jen měšťance, někdejší dřevařce, kteráž byla sice bohatší než mnohá z nich, ale za to osoba kalné v každém ohledu pověsti, požívající ovšem v městě vlivu, avšak jen na základě všemožných pletich, z nichž jedna z nejobratnějších zajisté byla beze všeho odporu ta, že učinila arcivévodkyni včera středištěm veliké pobožné, téměř národní slavnosti, čímž si získala teď k ní přístupu a slyšení, kteréž nemělo skutečně žádného konce!

Dalať princezna hofmistryní svou damám ohlásiti, že vážíc si všech stejně, k sobě k pokloně je připustí podle listiny, na níž byly v témž pořádku zanešeny, v němž jedna po druhé na hrad přijela a hle, najednou zcela neočekávaně pravidlo to přerušeno a náhle učiněna výminka. Objevilať se mezi nimi pověstná předsedkyně spolku svatého srdce Ježíšova s neméně pověstnou svou vnučkou, kteráž jak na muže pohlédla, již mu v té míře učarovala, že od té chvíle jen myslil na ni, touže jen po ní, a sotva ji spatřila dvorní dámá, službu mající, vcházeti, již uklouzla do návštěvny princezniny a jak se vzdálily šlechtičny právě v ní meškající, zašeptala hofmistryně mezi záslonami u dveří místo jmena dámy, kteráž teď dle práva a pořádku k ní vejíti měla, — jmeno paní Nepovolné! Ne dosti na tom, ostatní dámy přijímala princezna jen na minuty, vyměnivši s každou jen několik slov, předstírajíc velikou unavenost po včerejší pouti, a tato žena prodlévala u ní již více než půl hodiny — ano již půl hodiny a celých deset minut!

Cosi podobného bylo věru neslýchané v dějinách dvoru toho vždy tak přísně svého etiket-

ního řádu se přidržujícího; připomínalať událost ta skutečně nejhorší doby císaře Josefa, kdež býval nejen nikoli zachován, ale i nohama šlapán, leč ani tenkráte nebylo se nic podobného přihodilo, jak všecky dámy velmi dobře se pamatovaly. Býváyť sice měšťanky často mezi ně vřaděny a s nimi zároveň vyznamenány, ale nedělaly se nikomu ústupky, s nikým zvláštní jakési výminky, šlechtična i měšťanka musila se stejně podrobiti ohlášeným a zavedeným pravidlům.

Uražené dámy byly by se nejraději zdvihly a odešly, nemajíce chuti poroučeti se milosti princeznině, jíž tak beze všech vyšších ohledů a nejmenšího výběru se uštědřovalo, kdyby se nebyly obávaly, jakého asi posouzení by došel krok takový doma u manželů a otců. Sotva asi by byli oni pánové schvalovali, že raněné své důstojnosti v takové míře a takovým způsobem uzdy popustily a možná dost, že by je byli i jednohlasně donutili, aby se u arcivévodkyně proto omluvily — to by jim tak bylo ještě scházelo; měly dosti na jednom pokoření, pročež rozkazujíce vší mocí své citlivosti, vším právem popuzené nad postrčením tak hrozným, radily se obezřele, jak a kdy by princezně nejzřejměji a zároveň nejopatrněji ukázaly, kterak proti nim se prohřešila a jak nevýslovně je urazila předností udělenou babičce zvonečkové královny, kteráž teď tak drze lidské duše do pastí chytala, ponechávajíc vnučce lov mužských srdcí, v němž i ona jindy znamenitě vynikala, jakž by byla mohla tak mnohá zde přítomná paní dosvědčiti.

Jen jediná ze všech těch vysokorodých a vysoce postavených dam nesúčastnila se rozhorlené té úrady, byla to paní z Nattererů.

Ač ji byly ostatní s největší přívětivostí a zdvořilostí při příchodu jejím pozdravily a na stav zdraví jejího se vyptaly — neb již bylo na jevu, že manžel její u nynějšího panovníka rovněž tak dobře zapsán, jako u předešlého — nevolaly ji přec teď mezi sebe. Dávno již byla se sama od nich odloučila svým uzavřeným mlčelivým spůsobem, zůstávajíc vždy a všude stranou a opodál, a to tak vytrvale a důsledně, až v ní přestávaly konečně viděti družku, považujíce ji víc a více za paní citů chorých a pouhou jen figurantku, k níž měly sice jisté nevyhnutelné společenské ohledy, na niž ale již v ničem nepočítaly, o kterou se nestaraly a která jen málo je zajímala. Kterak ji také nepovažovati za nepříčetnou, když se jich nikdy na žádné noviny netázala, nikdy sama žádných nevypravovala, nikdy ani nevěděla, co je v modě, na nic si nestěžovala, na nic se netěšila! Musilť se každý rozumný člověk vedle ní uzlobiti neb uzívati. Jen velmi zřídka, když damám již úplně vyšla každá jiná nitka hovoru, že také na ni si vzpomněly, hádajíce opět, co za jejími srdečnými křečmi a stálé zamyšlenosti se skrývá? Ale přestávaly obyčejně brzo mluviti o ní a daly se raději do litování pana císařského komisaře. Pravda, že nebyl právě nejlíbeznějším, nejoddanějším chotěm, ale byl by si přec jen jiné manželky zasloužil. Nepopíralyť dámy sice nikterak, že koná jeho paní všecky povinnosti svoje na vlas, že řídí dům jeho směrem velmi vznešeným, že se nedá nikdy nejmenšího namítati proti jejím tabulím, připouštěly i to, že musí míti dosti veliké s ním trpělivosti, ale míti zas naopak ženu, kteráž nikdy se nezasměje, ničím se nebaví, vždy jen vypadá jako zkamenělá slza, již musí manžel do každé návštěvy honit, kteráž majíc šatnici

plnou nejvkusnějšího a nejdražšího oděvu, vždy jen na sebe hodí, co komorná právě jí podává, ani dost málo si nelibujíc v přepychu, jejž jí v štědrosti nevšední poskytuje — to se dalo zas z jeho strany snášeti! Kdo ví, zda-li by nebyl přec jen časem zjemněl, kdyby ona jinou bývala? Snad musil s ní právě tak zacházeti, jak zacházel? Dosti možná, že se skrývala za její trpitelskou tváří značná částka svéhlavosti, neustupnosti a vzdorovitosti, jak to obyčejně bývá u takových zdánlivých andělů. Což nepodala již důkazů, jakých výstředností je schopna, nedoprovodila ó hrůza! jednou odsouzence k popravě? Právě od oné doby tak podivně si počínala. Celá Praha tehdáž nad ní strnula, jedni hádali, že tak učinila z přemrštěného citu náboženského, druzí, že snad byl odpravenec tajným jejím milovníkem. „Ale vždyť to byl kmet sedmdesátiletý," namítali někteří. „Nuže, tedy to byl otec neb strýc oblíbence jejího," za odpověď jim dáno, a strana tvrdivši, že v onom pohoršlivém výjevu hrála láska hlavní úlohu — jakž také u ženštiny jinak! — tenkráte rozhodně vyhrála.

Opírajíc se o jedno z oken na město otevřených a skrývajíc se co možná za záslonu, nad ním se spouštějící z římsy ozdobené císařskou korunou, pohlížela paní z Nattererů dolů na to červené čeřící se moře střech, z něhož vyčnívaly jako stěžně nádherných lodí štíhlé kostelní věže, z jejíchžto křížů a báni vyluzovalo slunce na sta blesků nad městem se křížujících, jako zlatá, živá, chvějící se síť.

Dámy významně na ni pohlížejíce, vzdychly si opět souhlasně nad jejím manželem. Ona si stoupne za záslonu, ta svrchovaná nevděčnice, kdežto on zas jednou osvědčil k ní svou velko-

myslnost, dokazuje, jak tuze mu na tom záleží, aby co jeho choť důstojně vystupovala a vždy mezi první vřaditi se mohla. Takové těžké brokatové šaty, protkané květy aksamítovými, takové dlouhé šňůry perlí, takové brillantové držadlo u pera na turbanu měly v celém dnešním shromáždění jen ještě tři dámy a ona při tom vypadala opět jako popelec.

Podle zvyku svého nevšímala si matka Klementova a Leokadova, co kolem ní se děje a vře, neviděla nevůli dám nad její nevděčností k manželi, ni rozhorlenost jejich nad princeznou, ba neviděla paní Nepovolnou a její vnučku jich pobouřenými řadami ani přecházeti ani odcházeti. Netušila, že krev ženy té započala právě v těchto okamžicích smělou hru s krví její, z níž měl vypuknouti zápas až na smrt, netušila, že tam za těmi pozlacenými dveřmi, na které upírala pohled tak netečný, jejichž prahu si přála býti již zase vzdálena, byl právě teď se rozhodnul osud jejích synů i té, kteráž doň zasáhla krásnou rouhavou rukou svou . . . .

Zůstávajíc nevyrušena, ponořila se znenáhla v stálý drahý svůj sen o synech. Zdáliť se jí oba jaksi rozčileni, když na odchodu z domu do jejich pokoje vstoupila, aby jim oznámila, kamž ji otec jejich posílá. Na její starostlivou otázku odpověděli, že se tak rozhárali opakujíce si, co bylo ve včerejším kázání vyzývavého pro celý národ český, čímž na oko se upokojila. Avšak byla přesvědčena, že v nich se kvasí něco jiného, závažnějšího, důležitějšího. Což neznala výraz každého jich tahu, každého jich slova?

O čem ale spolu tak nalehavě rokovali? Chtěli jí snad skrýti, že nadešla doba činů? Zajisté že již nadešla, což by byl jinak Klement, její mi-

láček, jenž jí byl více ještě bratrem než dítětem, tak opravdově na Leokada jejího pohlížel. Báli se tedy přec jen ženské její citlivosti a myslili, že nedostojí úloze své. Zachvěla se ovšem při myšlence, žeť okamžik rozhodný již se přibližuje, ale což to bylo v strachu malicherném bázně osobní? O nikoli, zachvěla se v hrdinském jen očekávání a vítání událostí se připravujících a v její mysli vždy tak zádumčivé a zatemnělé zrodil se jasný jakýs přízrak. Pohlížející dolů do té slunné hloubky, v níž Praha tak velikolepě se rozprostírala, slavíc přípravami k zejtřejší korunovaci české královny opět dnes neděli, zdálo se jí, že slyší v tom ruchu a bzučení radostném k sobě vystupovati jmeno synů svých, kteréž město jejich rodné za velikého svátku národního, s touž vyslovuje hrdostí a láskou jako mateřské srdce její.

Všestranně spoutána a obmezována světem, poměry a předsudky, bylať se paní z Nattererů rázem zmužile okolí svému vymknula, aniž měla o tom nejmenšího tušení a tak vysoko se povznesla silou citu svého nad svoje pohlaví a svou dobu, že tehdáž zajisté žádná česká žena tak směle se nevyšinula v myšlenkách a záměrech.

Paní z Nattererů byla dcera schudlého šlechtice, vychována na malém statku o samotě venkovské, v domácnosti skromné ba obmezené. Císařský pan komisař ji poznal, účastniv se v její krajině velké honby na kance, kdež s otcem jejím, rovněž tak náruživým ctitelem lovu, jako byl on sám, tak velice se spřátelil, že se u něho na několik dní ubytoval, aby se mohli ve své obapolné libůstce patřičně pobavit. Půvabná jemnost mladé dcery hostitele jeho, pečlivost, kterou věnovala mladším bratrům a sestrám, neskonalá

shovívavost a laskavost ke každému, s nímž ji zacházeti viděl, ale především její slepá poslušnost a obětivá oddanost k mrzutému otci, mučenému vedle starostí o domácnost ještě i krutou pakostnicí, přesvědčily pana komisaře, dosud každému sňatku rukama a nohama se vzpouzejícího, zcela neočekávaně, že je to přec asi zcela jiná věc, slouží-li muži vlastní žena než najatá jen hospodyně, s nimiž míval neustále rozepře a výstupy neslýchané.

Vždy okamžitě k tomu odhodlán, k čemu jednou se rozhodl, žádal ihned za ruku dívky, kteráž mu byla touže kvapnou určitostí přiřknuta, aniž otci na mysl přišlo optat se té, jíž ruka ta náležela, zda-li i ona k tomu tak radostně svoluje, jako on sám? Ona tomu se nedivila, byla takovému k ní chování a s ní zacházení od nejútlejšího mládí tak zvyklá, že by se byla naopak zajisté velice podivila, kdyby se jí byl otec v této záležitosti na mínění její tázal. Rovněž se nepodivila, když manžel, odváděje si ji do Prahy, na vlas tak s ní nakládal, jako doma otec, schlazuje si na ni všecky zlé rozmary, jen jí poroučeje, vše jí nařizuje, každou i tu nejnižší službu bezohledně pro osobu svou si žádaje a nikdy, nikdy důvěrně a laskavě k ní nemluvě. Zabrala se tak svědomitě do svých povinností, konala je s takovým přesvědčením posvátným, s takovou snahou přepjatou, aby jim dostála, že neměla nikdy okamžiku prázného, v němž by se jí byla vnutila otázka, kdo že zas má povinnosti k ní, kterak je koná a jakých i ona má na světě práv?

Tu polekala Prahu zvěst, že na ni táhnou sedláci, ozbrojeni kosami a cepy, aby ji zapálili, každého, kdo co má ubili, a o bohatství v ní nalezené se rozdělili. Rodiny prchající před je-

jích nesčíslnými zuřivými prý houfy do hlavního města, nejhroznější o nich věci rozšiřovaly, jimž slepě se věřilo, a poplach obecný téměř každou hodinou se zmáhal.

Jediná paní Nattererová nelekala se zpráv těch, nevěřila jim. Vždyť jej znala skrz na skrz, ten dobrý, trpělivý, pilný lid český, v jehož středu se zrodila, jenž byl vlastně jejím vychovatelem, od něhož se naučila tak věrně a tiše milovati, tak mlčelivě bez reptání trpěti, tak ráda a neunavně sloužiti, jehož písněmi synáčky své ukolébávala, jehož pohádkami je odměňovala, na nějž nikdy bez slzí vzpomenouti si nemohla. Věděla{ť}, že není jeho povaze nic tak cizí jako hrubé násilí, pomsta a krvolačná chtivost. Dychtila, aby přesvědčením tím nezvratným upokojila svého manžela, jenž si počínal jako posedlý, slyše, co na venkově se děje. Ale netroufala si ani ústa otevříti k obraně sedláků; byl tak rozlícen na ně, že by ho byla málem mrtvice ranila, když ho došel první toho ohlas, že si plevel ten troufá býti nejen nespokojen se stavem svým, ale že se proti němu vzpouzí, žádaje si rozhodně zlepšení osudu svého.

Rozvinovalť pan císařský polní a vojenský komisař činnost téměř hořečnatou, aby byli povstalci patřičně uvítáni, až ku Praze přibudou, a pobízel k ní každého, kdo měl na veřejné záležitosti jen dost málo vlivu. Nevědělť věru, má-li se více horšiti neb radovati, že k uvítání tomu nedošlo, že byli na pochodu svém záhy zastaveni, poraženi, náčelníci jejich spoutáni, do města přivezeni a hrdelnímu soudu odevzdáni, jenž čtyři z nich odsoudil k smrti provazem, kterouž měl vytrpěti každý za jinou branou.

V předvečer smutného dne, kdež byl nešťastníkům ortel ohlášen, dal se u paní Nattererové

ohlásiti kněz. Nepřijímala zvláštních návštěv dala se i jemu omluviti, ale on stál tak určitě na svém, že s ní musí o předůležité věci sám vyjednávati, až jej konečně předpustila, domnívajíc se, že se jedná o jakousi značnější almužnu. Mýlila se. Představiv se jí v hlubokém dojmutí jako zpovědník jednoho z odsouzenců, jemuž byl přidělen, aby na poslední jeho cestě jej vyprovodil, podával jí v jmenu jeho malý plechový obrázek. Poznala v obrázku dárek, který jednou přinesla ovčáku z pouti. Vážilť si daru dcery pána svého tak velice, že jej od té doby vždy na tkaničce okolo krku nosil na památku, že si naň na posvátném místě vzpomněla, jakoby jí byl roveň. Muž ten slul v celém okolí svou poctivou povahou, svým zdravým, bystrým rozumem a nelíčenou zbožností; kdokoli byl žádostiv rady a útěchy, jen k němu se obracel. Právě pod jeho nízkým krovem, u jeho skromného krbu byla nejčistší radosti dětství svého zažila, právě od něho slyšela výroky, plny osvícené moudrosti, které byly jejím vodítkem. A on prý byl nejen povstalcem, ale jeden z těch, kdož proti pánům nejvíce se prohřešili, on právě byl jeden z těch zlosynů, kteří za jednání svoje trapnou potupnou si zasloužili smrt!

„To není možné,“ zvolala paní Nattererová po prvním leknutí a ustrnutí; „v tom zajisté jakýsi omyl.“ A zapomínajíc v rozčilení svém všechnu svou dosavadní ostýchavost a tajnou hrůzu před manželem, vrazila k němu ponejprv v životě svém neopovězena a nevolána do pokoje, kdež právě na cestu do Vídně se hotovil, kamž byl samým císařem na kvap povolán.

Ale jak se zděsila, když se jí manžel vysmál, potvrdiv vše, co kněz jí byl sdělil! A když na to

k nohoum se mu vrhla, žebroníc za život starého svého přítele jako za největší milost a štěstí, jíž je on s to na císaři pro ni vyprositi, slibujíc mu, že nikdy, nikdy k žádné jiné již prosbě úst před ním neotevře, tu rozhorlen nad její neústupností, již ponejprv dnes v ní seznával, nejen s novou urputností od sebe ji odstrčil, nýbrž s novým posměchem dodal, že o to sám se zasadil, aby byla ona holota přísně souzena a že sám k císařovně se obrátil s prosbou, aby v prospěchu občanské bezpečnosti rozsudku soudců potvrzení svého neodepřela, jak se proslýchalo že učiniti hodlá. On . . . on byl tedy poprav těch hlavním strůjcem ! . . . .

Nejpokornější žena, nejoddanější manželka byla s tisíci slzami jeho nohy smáčela a objímala; netušil a neuhodl, vida ji němě se země se zdvíhati a odcházeti, jaká úplná proměna se byla za několik těch okamžiků udála v duši její, neznající a neuznávající dosud světějšího a vyššího zákonu nad slepou lásku ke všem těm, jimiž se světem souvisela, málo o svět ten se starajíc.

Beze slov vstala, beze slov opustila jeho pokoj, beze slov opustila i jeho dům, následujíc zpovědníka do vězení odsouzence, do jehož náruči sklesla jako na prsa otcovská.

Po celé tři dny mu povolené zákonem, aby se rozloučil se životem a na jiný se připravil, od něho se nehnula, sedíc vedle něho na kamenné vlhké zídce v temném dusném sklepení osamělá, strnulá, zapomínající, že ještě jiný má domov než u něho a v něm děti, které ji s pláčem volají — náležela jen tomu, jehož byl manžel její pomohl k smrti odsouditi . . . .

Kdožkoli by byl viděl mladou tu ženu schoulenou a svíjící se po boku kmeta s jasným čelem a pohledem k ní nakloněného, byl by nejinak

hádal, než že na ni čeká ona těžká pouť a o.
že ji na ni těší a posilňuje.

Dokázalť starý ovčák, že jest skutečně tím mudrcem, za něhož jej od dětinství tak velice ctila, hleděl smrti vstříc jako velikán klidně, pln důvěry ve vyšší světa řízení, za jehož pouhý nástroj se považoval, nemající žádného práva proti němu se ozvati a reptati, jsa na to hrdým, že trpí za spravedlivou věc, o jejímžto konečném vítězství byl přesvědčen.

Vypravuje své zoufalé přítelkyni, co dohnalo lid selský, aby se konečně smluvil, se shromáždil, vzchopil a na Prahu táhl, kdež nechtěl nikterakž drancovati a páliti, nýbrž jen svoje vrchnosti snažně prositi, aby se konečně nad jeho nesnesitelnou bídou smilovaly, domluvivše se s ním, kterak by bylo lze jí uleviti, aniž by při tom přišly ke škodě, objevuje jí poměry jí povědomé, všední, které mívala ale za přirozené, samy sebou povstalé, oprávněné a nikoli za násilné, křivé, vynucené, odhaloval jí onou výmluvností biblickou, kterouž se lid český na výši básnickou povznesl, dědičný hřích světa toho, tvář oné příšerné, rvoucí, vždy lačné obludy, kteráž se zove sobectví lidské, tu hroznou chtíč jedněch, aby opanovali, uchvacovali, potlačovali druhých beze vší potřeby a nutnosti, jen z pouhé záliby pro ukojené libovolné choutky, vzpírající se nejvyššímu zákonu lásky boží, kteráž chce, aby měl každý, kdož ze země té se zrodil, s druhým stejná práva a povinnosti a nikoli na ní si nepočínal hůře než ta zvěř po ní rozptýlená, kteráž jen z hladu a nikoli z kratochvíle mezi sebou se dáví a pohlcuje, i objevilť jí do jedné všecky ty lži a šalby, jimiž silnější dotvrzuje, proč jej musí slabší poslouchati a mu sloužiti.

Mezi jeho řečí pocifovala paní z Nattererů, že nenosí všichni porobi haleny a kytlice, že se jich dosti odívá v hedbáv, že nebydlí všichni pod došky, nýbrž i pod střechami paláců, pocifovalať, že i ona náleží do jejich počtu, mezi ty, kteří jsou k služebnosti odsouzeni, poněvadž se brániti neumějí a splatiti nechtějí ránu ranou, poznávalať, že i ona po celý život lačněla, hladova jsouc spravedlnosti, že i ona zimou se třásla, maně se ohlížejíc po srdci, na kterém by se ohřála, že i ona musela nechat svoje osení na polích shníti a pánovo sklízeti, potlačujíc násilně ducha svého, aby ti, kdož byli nad ní, vždy pravdu měli, že i ona žebračkou, jíž se nikdy nedostalo almužny lásky, že i ona bývá bičována bezcitnými slovy a skutky, cítilať, že pře lidu jestiť i pří její, že přítel odsouzený povstal i za práva její a že umírá teď i za ni . . . .

S tíží jen v poslední noci zpovědník od kmeta ji odtrhl, ve jmenu úřadu svého ji žádaje, aby mu nepřekážela v posvátné povinnosti, připraviti jej konečně na blízký soud boží. Jen důvodu tak závažnému konečně ustoupila, domů se ubírajíc, ale sotva se začalo šeřiti jitro hrozného pro ni dne, již zase prchala z domova, aby ještě jednou jej spatřila, mu pokynula, jej pozdravila — doufala, že hořem a lítostí zemře s ním.

Pravdu děla synovi staršímu, ubezpečujíc jej, že jí tenkráte jasnost ducha již povážlivě zkaleného zachoval, rozhorleně se jí tázaje, proč trpí, aby byl kdos nespravedlivě trestán, a spěchaje mu sám v dětinském přecenění sil svých na pomoc. Prochvěl v ní vír bouřlivých zmatených pocitů, náhlé vnuknutí, že právě onen zákon v přírodě, jehož se tak hrozila a jenž vždy silnějším vládu nad slabším pojisťuje, veškeru lidskost tím pod-

kopávaje, ochrancem a zachovatelem lidskosti by se stal, kdyby se dobří spolčili a sjednotili touže vytrvalostí a neústupností jako páni proti lidu, k jejich příkladu nikdy necouvajíce, nikdy se neoměkčivše, ničím se nedadouce másti a zastrašiti, práva svého ve všem a vždy se přidržujíce, kdyby šlechetní s myšlenkami svými ostýchavě a skromně se neskrývali, nýbrž tak určitě k nim stáli a tak bezohledně se snažili získati jim průchodu, jako páni svým zákonům lid zotročujícím, kdyby dobří nechtěli jen již trpěti, sníti a vzdychati, nýbrž také jednati, se brániti, bojovati za pravdu, za volnost, jako odpůrcové jejich za lež, za tmu a nadvládu. V zápalu myšlenky té, pod jejímžto červeným praporem započal francouzský národ dvacet let později svůj bezohledný boj proti všem, kteréž považoval za nepřátele osvěty a svobody, povznesla syna svého, aby mučeník umírající mu požehnal a v okamžiku tom položila obě děti svoje co oběť zápalnou na oltář doby své a odříkajíc se na ně práv svých mateřských, darovala je lidstvu.

Nebylo se panu Nattererovi tenkráte věru co divit, že strhl strašlivý lomoz, slyše, čeho se byla choť za nepřítomnosti jeho dopustila, ale výbuchy hněvu jeho a výčitky urážlivé tenkráte jí nedojaly, nedojaly jí nikdy již více. Zůstala ve svém jednání a chování k němu nepromĕněna, konajíc s touže svědomitostí jako dříve svoje povinnosti, ale mysl její zaměstnávalo teď něco jiného než jeho pohodlí, obírala se v duchu jinými věcmi než kterak by vyhověla jeho vrtochům a rozmarům; propast nepřekročitelná je dělila.

Když po smrti starého přítele ponejprv zas v neděli do kostela Kajetánského vkročila, podal jí člověk chatrně ustrojený ostýchavě a sklonad

jakýsi spis. Přijala jej bez otázky domnívajíc se, že ji v něm žádá za podporu; již často byly jí podobné prosby tímto spůsobem podány. Avšak nebyla to žádost za podporu, nýbrž nabídnutí podpory. Neznámí přátelé, kteří ve spise tom se nazývali bratry jejími, vřelý projevovali souhlas s lidumilným jejím skutkem osladiti útrpně poslední okamžiky odsouzence, kteréhož nazývali jako ona mučeníkem za práva potlačených. Vybízeli ji srdečně a horlivě, aby neustála, neochabovala, nýbrž v kruhu svém ze všech svých sil k tomu pracovala, aby zásady, jimiž ona se řídí, se staly všeplatnými a jimi nastal v brzkosti úplný a trvalý obrat k dobrému. Oznamovali ji zároveň, že jí budou zásobovati knihami, z nichž sezná nejen světový postup myšlenkový, ale z nichž jí bude lze čerpati útěchu a posilu, kdyby v boji s okolím svým malátněti se cítila. Přijímá-li ruky jejich bratrské, nechť to projeví tím, že postaví ještě týž večer do pravého okna své ložnice na pět minut hořící svíčku.

Pevnou rukou dala neviditelným bratrům znamení, že se chce sestrou jejich státi a od toho dne jí docházely ob čas bedničky, v nichž se jí zasílaly objednané prý látky, šátky, krajky, vějíře, pod nimiž nalézala všecky spisy, které tehdáž tak mocně a neodolatelně působily na mysl obecenstva, probuzujíce v něm onu vznešenou idealnost, již považuje naše doba za tak velice nepraktickou škodlivou, ba směšnou. Četla je s proudy slz, učila se z nich celým místům nazpaměť, žila jejich dechem více než potravou. Ale nečetla je dlouho sama, brzo z nich předčítala svým hochům a za nedlouho předčítali jí oni z nich, za nedlouho začali psáti věci, které se aspoň jí zdály tak krásnými, ba ještě krásnějšími všech spisů ostatních.

Pan císařský komisař velmi často se mrzíval, že žádný ze synů nezdědil Herkulovou jeho postavu, hřmotný jeho hlas a způsob, hněvával se, že jsou oba přibledlí, rusovlasí, štíhlí a vytáhlí po matce a kdykoli mu přišli maně na oči, pokaždé si zavtipkoval ne tuze šetrně o zženštilém jejich zevnějšku.

Znalť je příliš málo co do ducha a povahy, ba znalť je skutečně jen co do podoby, aniž mohl nabýti přesvědčení, že Klement zdědil celou neunavnou jeho činnost i jeho odvahu a podivuhodnou smělost.

Nepostačilo Klementovi dlouho tiché působení svobodných zedníků, kteří syny ctěné sestry brzo vtáhli v kruh svůj obmezující se na šíření pravd. náhledů lidumilných skutků dobročinných; ohnivý jeho duch prahl po ovoci těch snah, měltě za to, že se člověčenstvo již dosti nasnilo, namudrovalo, napřemýšlelo, kudy a jak ku předu, že mu je potřebí teď již činů, aby pravd nabytých upevnilo a v poznání nových dál se pošinulo. Francie příklad zářivý, lákavý, svádějící, vše staré kácející, předstihující let ducha časového o celá století ho opojoval, zdáloť se mu tak snadné přetvořit celý svět.

V smyslu tom řečníval přesvědčeností tak úchvatnou a plamennou v tajných schůzích bratrstva, že všichni členové k němu se přidali. Starší uznávajíce oprávněnost jeho výroků a návrhů, lekali se ovšem jich provedení, ale tím rozhodněji mladší okolo něho se shromažďovali, tím nadšeněji oni mu přizvukovali, tlačíce jej v před. Stalť se takto hlavou a vůdcem nového samostatného spolku, aniž věděl jak, nemaje snad ani v úmyslu jej založiti, stalť se jím zcela přirozeně na základě vzácných vynikajících svých vlastností, vysoko nad

ostatní jej povznášejících. Nikdy sám sebou, vždy jen vyšším jakýms zájmem se obíraje, nikdy prospěchu, uznání, pochvaly, slávy nehledaje, vždy jen myšlenkou zaujat, právě silou té myšlenky pak každého k sobě strhl, musil za ním chtěje nechtěje. Náleželtť do malého počtu oněch smrtelníkův, kteří pracují za deset myslí a jednají za sto, aniž se podobá, že cosi dělají, aniž při tom sami cítí jakousi mdlobu tělesní neb unavenost duševní. Nepotřeboval Klement nikdy spánku, nikdy odpočinutí, čím více a namáhavěji procoval, tím veselejším, živějším se stával. I závistníci, kteří se mu přiblížili, aby jeho vliv v bratrstvu, podkopali, jej urazili a možná-li s jeho výše jej svrhli, nemohli mu dlouho odolati; i oni podlehli konečně jeho osobnosti, jeho nadání, jeho povaze a zahořeli proň touž láskou a šli za ním s týmž zápalem, jako jeho nejlepší přátelé.

Jak mohl pan c. k. vrchní vojenský a polní komisař z Nattererů jen tušiti, jsa tak přesvědčen o posvátné moci své úřadní a rodinné autority, tak jist svou vládou všude, kam soukromě a veřejně zasahovala, a tak hrd na svůj důvtip vše pronikající, na svůj vliv vše si podrobující, na svého ducha vše opanujícího, že právě v svém domě chová nejnebezpečnější osvícence, ba že je sám k tomu vychoval a čím byli, že se stali jím? že právě v něm spatřovali synové jeho obraz tyrana a poznávali všecky vlastnosti, jimiž hubívá se štěstí rodin a národů, že on je naučil nenávidět otroctví, libovládu a milovati svobodu, sužuje jejich matku, potlačuje jejich dětství, pokořuje je ještě v jinošském věku jako nezbedné chlapce, že právě on zacházeje se služebníky jako s loutkami dřevěnými, tímto si počínáním k rodině a k podřízeným v nich roznítil touhu, aby všecka samo-

vláda zničena byla, aby jednotlivec i lid si určovali svoje osudy podle potřeby citu, přesvědčení a svědomí vlastního, že jím pod jeho střechou vlastně revoluce se zrodila, že jí každým činem svým posilňoval, oprávňoval? Nikdy mu nepřišlo na mysl, že spisy, po nichž se tak rád v pulpitech svého úřadnictva hrabal, jejichž názvům se učil tak svědomitě nazpamět, všecky do jednoho by nejbezpečněji nalézl v psacích stolech vlastních synů, že nehoří lampa v ložnici manželčině jen k vůli srdečním jejím křečem, kteréž od popravy obětí selského povstání velmi vážně život její ohrožovaly, nýbrž že i ona je v těchto hodinách do sebe ssaje, považuje je za lék proti smrti volně se jí opovídající. Avšak co by byl asi řekl dovídaje se, že otevřené ty listy k obecenstvu, které po Praze se roztrušují a v jistých kruzích tolik pohoršení, v jiných zas tolik souhlasu vzbuzují, sepsány jsou jeho starším synem, že nabývá oné znalosti poměrů vyšších tříd, jimiž se stávaly tak závažnými a nebezpečnými, u otcovské tabule, když přátelům jeho víno jazyky odpoutává, že je s několika soudruhy sám sází v tajné tiskárně, již si zařídil v letohrádku nedaleko Kateřinek teď v „Americe“ nazvaném. Najal si jej s několika mladými doktory práv prý k vůli krásné zahradě, kdež pořádávali v létě na trávnicích pod stromy a v zimě na skluzištích při záři pochodňové rozkošné malé slavnosti, k nimž zvánu býti bylo oslavou každé pražské krásy. Mezi tím, co se nahoře vybraná společnost smála a bavila, pracováno dole ve sklepích střídavě co nejpilněji, neb hluk plesu udušoval podezřelý hluk strojů. Kdož si toho povšiml v shromáždění tak četném, tak dobře se bavícím, zmizel-li ten či onen mladý muž tu i tam na ho-

dinu? Postaral se obyčejně o náhradníka velmi zajímavého u dámy, již opouštěl pro černidlo a lis, aby nebyl příliš pohřešen a snad hledán. Jak by bylo asi na něho působilo, kdyby — byl někdy Klementa spatřil v některé osamělé zapomenuté krčmě za branou uprostřed mladých řemeslníků a venkovanů, jak jim vykládá o jejich významu a důležitosti v společnosti lidské, jak je zove bratry, tiskna jejich hrubé ruce, žádaje na nich, aby i oni tak jej nazývali. Zajisté by byl méně hněvivě uvěřil zprávě, že zejtra nastane světu nová potopa, než si „synové činu“ jednohlasně vyvolili Klementa, aby se postavil v jejich čelo, až se objeví na hranicích pluky francouzských bratrů, aby jejich pomocí byla i jejich otčina zahrnuta v onu velikou říši lásky, rovnosti, svobody a bratrství, o jejímžto příchodu a možnosti sní každé mladé, šlechetné srdce svatý sen, jíž však považoval pan cís. král. komisař za největší, nejhříšnější nesmysl, který kdy v lidských hlavách se zrodil a v níž by byl zajisté již první den zemřel dlouhou chvílí a zlostí, nevěda, co v ní si počíti. Ještě méně by byl však uvěřil, že choť jeho, ta zkamenělá slza, jak ji přítelkyně její nazývaly, již vidíval den co den tak opatrně v kuchyni bdíti nad přípravou jeho zamilované paštiky, domnívaje se, že celou duší jen v důležitou úlohu tu je ponořena, považujíc ji za přední svůj denní ba životní úkol, že žena ta slabá a plachá, která se po každé zachvěla, švihl či kopl-li svého psa, a zbledla, zatahal-li některého sloužícího za ucho neb za vlasy, o všem tom nejen věděla, ale že i synům říkávala: „Pokuste se, nic na mne se neohlížejíce; nepronikneteli sami, aspoň prorazíte cestu — jiní přijdou po vás a zvítězí.“

Paní Nattererová procitla náhle ze svého snění; oslovilať ji hofmistryně princeznina, jíž do předpokojů vyslala, aby dámy na audienci ještě čekající v jejím jmeně pobavila. Snad byl k ní již vnikl jakýsi slabý ohlas bouře temně v nich hlučící, že za dobré uznala tak učiniti. Přistupovalať k choti pana císařského vrchního komisara s nejsladší tváří.

„Jak jste dnes zas bledá, nejmilejší paní z Nattererů," pravila jí nejsladším hlasem; „zajisté se cítíte slabší ještě než kdy jindy. Co dělají vaše křeče?"

A mezi tím, co jí paní Nattererová cosi vyhýbavého odpověděla, dodala tlumeným hlasem, velmi důležitě při tom se tváříc:

„Uznávám za svou povinnost, abych vzhledem k slabému zdraví vašemu vás připravila na přeradostnou novinu, by vás tuze nepřekvapila, až vám jí naše nejmilostivější princezna sdělí."

Paní z Nattererů lhostejně se poklonila; nebylať tuze dychtiva novinu tu zvěděti.

„Velká, velká milost se udělí vaší rodině..."

Paní z Nattererů ještě lhostejněji se poklonila; nejspíše měl býti manželi jejímu zas udělen nový řád.

„Princezna si vzala včerejší exhortu tuze k srdci," žvatlala hofmistryně týmž tajemným způsobem dále, nedadouc se másti odmítavou mlčelivostí své posluchačky; „dlouho včera s nejjasnějšími rodiči o ní rozmlouvala. Když teď paní přednostka jednoty nejsvětějšího srdce Ježíšova k ní se dostavila, aby přijala výraz nejvznešenějšího uznání jejího za věnovaný jí obraz, který kázala princezna hned včera v ložnici své právě naproti loži zavěsiti, tázala se jí, zdali v jednotě nikdy o tom se nepřemýšlelo a nerokovalo, co by

se díti mělo, aby úcta k církvi svaté se upevnila mezi obecenstvem? Načež přednostka jí odpověděla, že právě to bývá hlavním předmětem všech úrad a zmínila se o všem, co v ohledu tom již se podniklo a ještě podniknouti by se mělo; kladla největší váhu na návrh, aby císař pán sám některé přední rodiny v městě vybídnouti ráčil, by syny své službě duchovní věnovaly, čímž by vliv stavu toho nejlépe se rozšířil a zakotvil. Ovšem že by jim muselo Jeho Veličenstvo pak prý blahosklonně přípovědíti, že k nim především se bude přihlížeti při obsazení míst čelnějších a důležitějších, ba že přednost nad čekanci jinými jim jest pojištěna. Jmenovala paní Nepovolná hned několik rodin, jejichž syny by byly k tomu způsobilé, mezi nimiž však především rodinu vaši, zmiňujíc se co nejpochlebněji o mladším synovi vašem, jenž prý je vzorem pěkných, mírných mravů a tedy především povolán, aby byl takto vyznamenán. Nemohla si na jeho křestní jmeno zpomenout, musila jí je napovědít vnučka. Učinila to dívka ta hlasem tak zvučným, že se princezna tomu pousmáti ráčila; neslyšela ve svých komnatách zajisté ještě nikoho tak nahlas si zahovořiti a milostivě přehlédla její neznalost způsobů. Prosím vás, kde jich má také děvče takové nabyti a seznati? Nedá se jiného ani od ní očekávati. Mně ale tím na všechen způsob posloužila, budu si na vždy pamatovati, že váš pan syn, jeho biskupská milost in spe, se jmenuje Leokad — ale vždyť jsem to předvídala . . . .“

Paní Nattererová padla totiž tak silně hlavou na zeď, že by byla málem záslonu i římsu a zlatou na ní korunu na sebe strhla. V mžiknutí obklopily ji zvědavé dámy s přetvářenou útrpností a jedna nad druhou jí podávaly svoje láhvičky

s voňavkami, které měly na zlatých řetězích na pasech zavěšené; a zase při tom vyměňovaly mezi sebou významné pohledy. Ta Nattererová přec nikdy nevěděla o ničem lepším, než že kam přišla, tam také omdlela. Právě z nejzajímavějšího hovoru je zas jednou vyplašila. Muž takové ženy musil se skutečně nazývati mučeníkem.

Ale paní Nattererová se brzo zpamatovala. Prosíc chvějícími se rty hofmistryni, aby ji u princezny omluvila a všecky okolo stojící, aby jí odpustily, že je polekala, dala si lokajem kočár svůj objednati.

Synové její seděli ještě vedle sebe ve svém pokoji, zabráni v onu horlivou rozmluvu, jejížto předmět by si byla přála znáti, když mezi nimi náhle a prudce zas se objevila, padnuvši Leokadovi okolo krku.

„Oni mi tě chtějí ukrást, vyrvat, oni mi tě chtějí zkazit,“ štkala tetelíc se na celém těle; „co probůh jsem té ženě udělala, co té mladé dívce, že mne chtějí o tebe oloupit a navždy připravit?“

Dlouho to trvalo, než se synové dopátrali, co matku jejich tak velice pobouřilo, než souvislosti se domyslili mezi jejími slovy a tím seznali, co na hradě v pokojích princezniných se bylo asi mluvilo a událo.

Domnívala se paní z Nattererů v novém návalu vášnivé bolesti, že uchvacuje Klement bratra jen proto do náruče, že i on se strachuje jeho ztráty, že ho jen proto k prsoum svým tak pevně tiskne . . . .

Co by byl Klement za to dal, vida, jak líce bratrovy barvou popele se pokrývají, jak pohled jeho tak nepohnutě a sklenně na něm spočívá, cítě, kterak jeho srdce k smrti raněné a podve-

dené na prsou jeho víc a více se zastavuje, jakoby nemělo již sil déle tlouci a žíti, kdyby se nebyla včerejší jeho věštba vyplnila, že zvonečková královna na něm pomstí věc posvátnou, pro niž k vůli ní ochaboval. Ach jak rád by se byl tenkráte osvědčil špatným prorokem, jak rád bratrovi nejen dovolil milovati, ale i doufati, že všecky jeho tužby a naděje se vyplní, ba v této chvíli byl by se snad sám stal u ní jeho námluvčím...

„Musíme vše zaříditi a připraviti, aby mohl Leokad uprchnouti," vzdychla si matka klesajíc vedle siného syna na odpočívadlo, neméně siná než on sám; „není jiné pomoci, neb jakmile císař přání své vysloví, aby Leokad se stal pro příklad povzbuzující a povznášející knězem, okamžitě otec jeho za rozkaz je přijme a o jeho provedení také ze všech sil se zasadí. Nevím, čím by se dal obměkčiti a od úmyslu toho odvrátiti; nepohne ho k tomu žádný již smrtelník."

„Ano, Leokad musí pryč a to brzo," svědčil jí Klement zamyšleně, „zaopatřím průvodní proň list, vypravím ho na bezpečné místo, kdež může pro naši věc působiti, odkud se vrátí k nám s osvoboditeli našimi..."

Ale nedomluvil, zachytil teď zas matku do náruče tiskna ji k prsoum, jako před tím bratra, ba ještě úzkostlivěji a něžněji; — pozbývala smyslů úplně — na dlouho...

Procitnuvši na loži z mrákot paní z Nattererů již nehořekovala, již o svého Leokada se nebála, nýbrž blaženě se usmívala. Zdálať se jí, že stojí opět na hradě a že patří dolů na to červené čeřící se moře střech, z nichž jako štíhlé stěžně nádherných lodí vyčnívaly kostelní věže, z jejichž křížů a bání vyluzovalo slunce na sta

blesků křižujících se nad ní jako zlatá chvělá síť, a ze slunné té hloubky vystupoval k ní velebný hlahol zvonů, hluk nedělní, bzučení rozradovaného lidu, kterýž slavil veliký svátek národní, a ona slyšela v ruchu tom k sobě zaznívati jmeno svých synů, kteréž vyslovovalo rodné jejich město s touže hrdostí a láskou, jako její srdce mateřské...

Když pán z Nattererů dnes k tabuli večerní se dostavil, nalezl celý svůj dům na rub obrácený: všichni sloužící se byli rozutíkali po lékařích a lékárnách, žena jeho si troufala přímo proti programu dnešního dne na smrt se rozstonati.

Nikde snad v celém mocnářství rakouském nespůsobila předčasná smrt císaře Leopolda, jenž již několik měsíců po své korunovaci v nejmužnějším ještě věku ve Vídni zemřel, takové dojmutí jako v Praze u pěti zvonečků.

Domnívala se paní Nepovolná, že jsou jisté věci tak obratně a bezpečně navlečeny, že z nich to a ono již nevyhnutelně samo sebou se vyloupnouti musí; kdykoli večer do ložnice své vstoupila, přikročila k oknu, pohlížejíc plna nejslastnější nedočkavosti naproti ke kostelu sv. Ignace, na jehož portálním pavlanu vidívala pak v duchu státi patera Inocence, kterak co představený nově vysvěceného a jeho řádu opět navráceného semeniště v celé své nedostižné a vznešené velebnosti žehná lidu na náměstí shromážděnému, mezi nímž rozdávají paní jednoty sv. srdce Ježíšova jeho znamenitý, šťastně dokončený spis o protivenstvích církve svaté za císaře Josefa II., v němž dokazoval s nejvzletnějším zápalem, jak jen přispěním její nejvěrnější dcery velectěné paní Nepovolné od pěti zvonečků konečně nad nimi šťastně zvítězila —

tu najednou vše právě v nejlepším vývoji se zase zastavovalo.

Bylť sice vlastní syn nebožtíka císaře, mladý arcivévoda František, následovníkem otcovým, ale každou novou vládou, třeba přecházela s otce na syna, vždy mnoho se jinačívá; s jinými osobnostmi vstupují v popředí i jiné zásady, ježto musí člověk teprvé seznati, vyškoumati, uměle si předcházeti a obcházeti, což se nestane za několik jen hodin, ale k čemu jsou neděle ba měsíce potřebny; neb ti, kdož k veslu se dostávají, především, jak zkušenost učí, jen o to se starávají, jak by vlastní postavení upevnili, protivníky své neškodnými učinili, a pak teprvé obracívají zřetel k záležitostem veřejným, k prospěchům širším.

Paní Nepovolnou očekávaly tedy znova práce, sotva vykonané, starosti sotva odbyté, obtíže sotva přemožené; znova jí nastávaly noci bezsenné, kdež jí bude přemýšlet a vymýšlet, a dnové unavující, kdež jí bude od rána do večera chodit, přemlouvat, domlouvat, vyvracet, přesvědčovat. Nebývá nikterakž pravidlem, abychom to, čemu jednou jsme s chutí se podvolovali, i podruhé s touže ochotou a zálibou vykonávali. Také paní Nepovolná patřila na úlohu znova jí nastávající teď poněkud jinak, než když poprvé v ni se uvazovala, a shledávala, že je mnohem méně zajímavá než před rokem. Pozbyvši pro ni mocného půvabu novosti, podobala se jí nyní více robotou než povinností čestnou a příjemnou.

V rozladění dojmů a za úvah podobných odbýval se dnes u pěti zvonečků oběd velmi mrzutě a krátce, ač byl svátek veliký, květná to neděle a celý dům před svatým týdnem již v rouše nádherně slavnostním. Beze špetky obyčejné své živosti vypravovala paní Nepovolná pateru Inocenci

jednozvučně o dopoledních svých návštěvách, vykonaných za příčinou pobožností kostelních, jichž se hodlal její spolek opět v příštím témdni velmi okázale účastniti, a stěžovala si mu velmi trpce, jak roztržitě byly všude přijaty její narážky, co nám nová doba asi dobrého přinese, a jak vyhýbavě na ně se jí odpovídalo.

Poznával pater Inocenc z hovoru své hostitelky, že se chce asi již napřed krýti a ohraditi, potáhne-li a opozdí-li se nanovo vyřízení záležitosti jeho řádu, již si přec byla s takovým nadšením vzala na starost. Chtěje ji potrestati za její ochabnutí a vlažnost nynější, vytáhl ze své tobolky kus hrubého, roztrhaného, potištěného papíru a podávaje jí jej, prohodil, že to jeden z plakátů, které se dnešní noci na kasárny přilepovaly a v nichž vojsko se vyzývá, aby při blízké válce s Francouzskem se hledělo všemožně vyhnouti boji s těmi, kteří se chystají vymaniti všecky spolutrpitele z okovů je svírajících. Provolání to končilo asi v následujícím smyslu: „Neposlouchejte přec déle hlasů těch, kteří se udělali libovolně vašimi pány! Což neuštědřil stavitel všech světů každému z vás vlastní rozum, vlastní svědomí, že si je dáváte od jiných vnucovati, že jednáte jen podle jejich rozkazů a nikoli podle přesvědčení vlastního? K čemu potřebujete mezi sebou a tvůrcem prostředníků a zastupitelů? Čeho od nás si žádá, do srdcí vašich hluboce vepsal, skoumejte vnitro svoje a sami poznáte nejsvětější jeho zákony. O vzchopte se konečně, bratři, a chtějte býti více než stádem, kteréž na jatky se žene, kdykoli se utiskovatelům jeho zalíbí, nýbrž samostatně rozhodujte nad osudem svým a všichni vespolek nad osudem vlasti.“

Věty takové a podobné jsou v naší době tak

běžné, ba otřepané, že slyšíce přeslýcháme je jako známý nápěv a shledáme-li se s nimi v některém spisu, nudně je přeskakujeme; tehdáž však, kde po dvou stoletích zas ponejprv se ozývaly mezi lidem, působily naň elektrizující mocí. Nepřiznalť se ovšem každý, že i on nalézá na své cestě ona tajná vyzvání neznámých zastanců lidských práv, o nichž všude se mluvilo, a že je nejen pokaždé zdvihne ale i čte; avšak účinek jejich byl všude citelný, jevě se v jakémsi neobyčejném ruchu a tajemná ozvěna z nich vznášela se takřka ve vzduchu nad hlavami všech. K utlumení onoho temného mlčelivého, avšak hlubokého hnutí v myslích obecenstva nepřispívaly právě noviny, docházející od Sekvany, kdež národ zasednuv sám na trůn a zove se sám králem, hroznou začal páchati odvětu na všech těch, které za nepřátele svrchovaného práva svého považoval. Krom některých tříd obyvatelstva, v stálé stagnaci duševní si libujících, nejevila se již nikde ona podajnost podrobiti se daným poměrům, jíž paní Nepovolná tak obratně použila. Byliť lidé tenkráte jaksi unaveni zimničným násilím, jímž je štval Josef od nové myšlenky k myšlence, přáli si oddechu; teď však si již byli odpočinuli a dali se zas rádi rozčilovati veřejnými záležitostmi. Byli v letech předešlých uvykli aspoň myšlenkami a tužbami účastniti se postupu dějinného a zvyk ten dobyl si brzo zas staré své moci nad nimi.

„Měli jsme dosud za to, že se tyto škváry tisknou kdesi za hranicemi, ale tímto listem nabýváme jistoty, že se tisknou zde v Praze,“ pokračoval pater Inocenc se známou ledovou ostrostí svou. „Teprvé předevčírem se rozšířilo v městě usnešení vlády, že se započne konečně přec válka proti arcivrahům francouzským, a hle dnes již na

to zde dána odpověď. Nepochopuji naše úřady, že tak málo horlivosti projevují, aby přišly svatozrádným těm šmejdům na kloub, avšak zůstavil nám v nich Josef smutné símě; nasazoval všude svoje milé bratříčky, svobodné zedníky, a celé ústrojí státní je teď prorváno tajnými spiklenci. Právě v těchto vrstvách se nalézají nejnebezpečnější rýpalové a tajné spolky mají mezi úřadníky nejčinnější své údy. Neuposlechne-li nový vladař rychleji a lépe duchovních rádců svých než otec zesnulý, nezapočne-li okamžitě smeť tu buřičskou všude vyklízeti, tož znova opakuji, že se octneme v době nejkratší v témž kalu krvavém, v němž teď tone vlast sv. králů Jindřicha a Ludvíka. Není vlastně nikde, kamkoli člověk zraku obrací, pozorovati té pravé, tiché, ryzokřesťanské, neunavné a nám nade vše potřebné horlivosti; největší činnost jevívá se jen v krásných chlubných slovech.“

Nebyla by musila býti paní Nepovolná tak dlouholetou žačkou patera Inocence, kdyby nebyla ihned poznala, koho vlastně výčitky ty se týkají a nebylo jí tedy divu, že jsouc si vědoma svých neocenitelných a, jak viděla, přec jen neoceněných zásluh, dříve od oběda povstala, než bývalo v takový svátek v jejím domě obyčejem a že, jak pravila, do svého pokoje odstraniti se musila, aby krátkým spánkem osvěžila sil, v poslední době prý velmi citlivě zviklaných. Narážce té na minulé veliké její namáhání porozuměl však pater Inocenc zas tak dobře jako ona dříve jemu a rozloučil se s ní za to s takovou odmítavou výsostí, jako kdyby on jí ve svém domě již dvacet let pohostinství poskytoval, jakoby on k tomu pracoval, aby se zas dožila pozbylé cti a slávy, jakoby ona mu byla za to vše teď ještě vyčetla nedosti velikou obětovnost pro jeho záležitosti.

Ale nikdo neopustil jídelnu tak nespokojeně a rozčileně jako Xavera. Ne, nemohla se teď jako babička do svého pokoje uzavříti, byla by se tam snad udusila, musila ven, dolů do zahrady, tam se projíti, krev si utišiti, v samotě se sebrati, opanovati a možná-li zapomenouti na to, co právě slyšela.

Zapomenouti? Ne, to nemohla! Věděla, mnoho-li v slovech zpovědníkových platilo nejen babičce, ale i jí, a chvěla se nad tím hněvem. Kolikrát a v jakých to odstínech a proměnách již slyšeti musila, že není dosti dbalá cti církve boží, že více, mnohem více od ní se očekávalo, že se neukazuje dosti hodnou skvělého, tak velikomyslně jí poskytnutého losu! Opakoval to pater Inocenc tak dlouho a vytrvale, že s ním počínala teď již často i babička souhlasiti a podle spůsobu, jak od ní se odvracela, když jí teď po obědě ruku políbiti chtěla, poznávala, že je s ní rovněž tak nespokojena, jako zas s ní pater Inocenc a že vše to, co teď u stolu slyšela, zajisté uslyší ještě jednou dnes večer v její ložnici od ní soukromně, mnohem však ještě důkladněji, podrobněji a obšírněji.

Xaveře bylo až do pláče. Procházejíc se po dlouhých chodbách zahradních, vroubených živými křovinatými stěnami, nůžkami zahradníkovými přísně přistřiženými, které první dech jara právě pokrýval lehounkým zeleným závojem mladých puků, zpytovala svoje svědomí, v čemž tedy je nedbalá, netečná, čím si zasluhuje každou chvíli tak přísného pokárání?

Což nevykonávala vše, jak jí to nařizovali? Nepátrala, nenaslouchala, nepamatovala si netoliko každé slovo, ale i posuněk, co od lidí a o lidech slýchala, neopakovala to babičce a zpovědníkovi vždy s největší svědomitostí a ochotou? Projevila

kdy jediným jen slovem svou nechuť proti tomu? A přec byl úkol ten dosud tak málo jí příjemný, tak málo s její povahou se shodující, podrobovala se mu s velikým jen sebepřemaháním, musila se k němu ještě teď tak nutit, jako v první době, kdež byl na ni vložen. Co měla ještě více činiti? Vždyť si znamenal pater Inocenc po každé besedě a společnosti, ba po každé procházce její celé archy, jmenovala mu každou vynikající osobnost, s níž se byla setkala, a oznámila mu věrně, s kým koho viděla a kdo komu se vyhýbal, nedala si skutečně, jak jí nařízeno, ani nejmalichernější maličkost ujíti. Jakým to zajímavým a důležitým rodinným příběhům a poměrům byl tím již přišel na stopu, nad nimiž i babička užasla a které byla jako druhá Delila vylákala ze svých ctitelů v sítích její půvabnosti se třepetajících. Opojeni hrou jejích očí, tahů, posuňků a libozvukem jejího hlasu, když pronášívala vypočítavou licoměrností nejroztomilejší nesmysl, pověděli jí vše, co si věděti přála, aniž si byli vědomi že cosi vyzradili, co neměli. Kde to nešlo čtveráctvím a hrou, tam se nutila do vášně, jíž nepociťovala a z níž náhle vystřízlivěla k zoufalému obyčejně ustrnutí toho, jenž se domníval býti jejím předmětem, dověděla-li se čeho, byla žádostiva a nebylo-li již ničehož v srdci jeho, čím by se jí byl mohl ještě svěřiti. A pak prý nebyla horlivá, pak prý nesplňovala naděje, jichž druhdy vzbuzovala!

Nechť si mluvil pater Inocenc cokoliv, věděla přec jen, mnoho-li mu byla již závažného odhalila, na jak důležité stopy jej byla přivedla, že byl tu mladý úředník ten odstraněn, zde zas onen důstojník přesazen a třetí postrčen jen na základě jejího udání, že byla svaté věci mnoho, velmi mnoho prospěla. Ba sdělila mu toho již tolik, že

by byl mohl dle jejího náhledu již sám přijíti na onen tajný, bohužel dosud nevypátraný kořen smělé vzpoury v městě, že by nebyl musil věru teprvé na to čekati, aby ona sama prstem mu ukázala na onoho odvážlivce, jenž urputností vzrůstající všechen nebezpečný ten odpor stále proti pravým vyvolencům božím rozdmychoval a osnoval. Proč ani zpovědník ani babička ještě neuhodli, čí to ruce ty plakáty tisknou, lidem do oken je házejí a na všecka nároží téměř den co den lepí? Proč nechávali všechno na ni?

Mimovolně se vracela duchem k poslednímu provolání, zanechávajíc svých němých výčitek proti vychovatelům. Bylo v něm cosi, co se jí jaksi osobně dotýkalo, vnucovalť se jí při vzpomínce na ně neuvědomělý, nejasný jakýsi pocit, jakoby platilo vyzvání to i jí, jakoby byla i ona takovým nástrojem libovůle, jako ten voják, k němuž tajemný pisatel jeho se obracel. Což nemusela stát také pořád na stráži, býti ve zbrani, pořád hotova jsouc k zápasu, k němuž nikdy však nepřicházelo. V tom aspoň byl voják šťastnější než ona; byl vyslán do pravého boje, po jehož opojení ona marně dychtila. Ó kéž by konečně přec jednou došlo k otevřené seči mezi oběma stranami, pak by se byli mohli podívat, kdo první potáhne proti nepřátelskému táboru, kdo výše pozdvihne prapor s křížem, v čí ruce meč směleji se zableskne. O pak by jí zajisté nebyl nikdo vyčítal liknavost! Ba méně byla teď než takový voják, byla jen sprostým vyzvědačem, jenž nebývá ani zastřelen, chytí-li jej — nýbrž oběšen . . . a zvonečková královna plakala teď skutečně.

Nebylo to dnes nikterakž ponejprv, co byla Xavera mrzuta a rozčilena, co hledala samotu, aby se utišila a přemohla; ale ponejprv dnes, co

k tomu určitě se přiznala a s příčinou nespokojenosti již sama před sebou se netajila. Jindy vždy se snažila v duchu babiččinu se přemlouvati, že žádné jiné dívce osud tolik nepopřál, jako jí, že žádná, co jich zná, nezažívá tolik obdivu a zbožňování, žádná že nebývá jako ona dnes kněžnou plesu, zejtra sluncem divadla, lákajícím všecky pohledy k sobě, a pozejtří slaveným středem přátelské společnosti, že je všude nejen nejkrásnější, ale i nejskvostněji vystrojena, především však ze všech družek svých nejvolnější. Ostatní dívky, opatrnými matkami hlídány a napomínány, musily se úzkostlivě přidržovati jednoho ctitele a vším možným uměním ho střežiti, aby jim neuklouzl, ona však jediná si směla počínati zcela dle libosti, srdce mužská přijímati, odmítati, vyslýšeti jejich vzdechy aneb se jim posmívati, oslňovati je na čas žárem své milosti a zas od nich se odvraceti, aniž jí kdo v hře té bránil; ba bývala ještě pochválena, čím bujněji, vyzývavěji si počínala, připravovala-li všecky muže blížící se jí o poslední špetku zdravého rozumu. Ji jedinou neobmezoval žádný zákon, jí nevadil žádný ohled, byla skutečně zcela volna.

Ale dnes se sama sebe tázala, čím to tedy, že ač je mnohem šťastnější a volnější jiných, na jejím čele se počíná ukazovati jakýsi lehký stín mezi obočím, asi jako žilka na listu liliovém, a že je to vráska, skutečná vráska, jíž nebylo ovšem viděti, když se smála a bavila, kteráž se ale okamžitě objevila, když zamyšleně do zrcadla se zahleděla? a jaký druhý to stín se jí tak často přiloudívá do srdce, že pak se v něm rozhostívá takové studené, bolestné prázno, jako na příklad teď? po čem to tedy bažívá a tesknívá majíc vše? . . . .

Xavera najednou se zastavila, po zahradě se rozhlížejíc. I zdálo se jí náhle, že se pro každého dnes modrá nebe safírovou průhledností, pro každého že s něho se spouští jaro po dlouhých vlahých pablescích slunečních mezi šeré městské zdi, pro každého že ti malí zpěváčkové na omlazujících větvích tak sladce šveholí, hledajíce si mezi nimi nejbezpečnější domov pro svou lásku, pro každého že pučí z kypré prsti ty žluté a bílé zvonky tam na záhonech, pro každého že je dnes květná neděle, veliký to svátek — jen pro ni ne, že byla jen tenkráte skutečně veselá a volná, když neznala z celého světa než tuto zahradu a větší a lepší zábavy než broditi se s Leokadem Nattererem večer sněhem z kázaní postního domů.

Ach Leokad! Jak dlouho již tomu, co si naposled naň zpomněla. Vstoupil prý již skutečně do semeniště, jak se proslýchalo, k přání císaře samého. Nedivil se tomu nikdo, že přání tak vznešenému vyhověl, kdož znal za jedno jeho otce, jenž by ho byl zajisté okamžitě z domu svého vypudil, kdyby si byl troufal toho nejmenšího proti vůli císařově namítati, a pak kdo znal i jeho. Pravili jeho známí, že srdce tak měkké a jemné jako jeho není ani pro svět náš a hrubou jeho lásku stvořeno, že je nejlépe schováno v takovém svatém útočišti, kdež mu dopřáno, aby jen předměty a zájmy nejvyššími se obíralo. Počínal si při smrti matčině prý tak zoufale, že ho musil bratr jeho rovněž si zoufající neustále střežiti, aby si v ničem neublížil a mnoho nocí mu bylo s ním probdíti na hřbitově u hrobu jejího.

Zdali pak Leokad tušil, koho podnětem císař ono přání jeho budoucnosti se týkající vyslovil? Jaký to pošetilý pomysl! Zajisté nesdělil mocnář

nikomu, že mu byla vnuknuta dcerou jeho myšlenka, aby se věnovalo několik mladíků z předních pražských rodin jiným pro dobrý příklad stavu kněžskému a že byla princezně zas pošeptána přednostkou spolku srdce Ježíšova, ani jak a kdy tak se stalo. Ale netušil-li Leokad, že ona v osud jeho zasáhla, proč jediným slovem jí neohlásil, co s ním se díti má? Což bolest nad ztrátou matčinou každý ostatní cit v něm nejen potlačila, ale i vyvrátila? Měla věru příčinu naň se hněvat; což kdyby ho nebyla panně Marii obětovala, nýbrž se odhodlala, že v lásce k němu se podá a jako dříve na ni počítala, že jí vymaněna bude z trudných poměrů domácích? Vida, jak dobře měla přec jen babička varujíc ji před muži; ani Leokad nebyl s to věrně milovat, také on snad schladl právě v tu chvíli, když ponechávajíc mu rukavičku, tím mu podala důkazu, že naň ještě nezapomněla.

Xavera se počala opět procházeti, klidněji však než před tím. Již nemyslila ani na patera Inocence, ani na plakát, chtěla tomu konečně přijít na stopu, proč Leokad jí nedal ani s bohem. Byla se připravila na loučení velmi slzavé, již měla celý výstup vymyšlený, byla by snad i omdlévala, podávajíc mu naposledy ruku svou, jíž znal tak vřele k srdci tisknouti, že by byla na stálost a upřímnost jeho citu hrady stavěla.

Méně než jindy chtělo jí dnes do hlavy, že by se byl Leokad za několik neděl tak k nepoznání proměnil; vždyť na něm přece o procesí viděla, jak je šťasten, že se s ní konečně zas jednou shledává. Za jeho úplným na ni zapomínáním a náhlým od ní se odvrácením, jakož za jeho dobrovolným odříkáním se světa vězelo na všechen spůsob ještě něco jiného, než pouhý žal nad úmrtím matčiným. Zdaž za tím nevězel jeho bratr?

Náležel Klement Natterer do malého počtu těch, kteří setkavše se s ní, neměli pro ni jiného než němou úklonu, kteří neucházeli se nikdy o čest, aby byli nějakým přítelem k pěti zvonečkům zavedeni. Často jej vidívala ubírajícího se po náměstí, nejspíše, že tamtudy chodil nahoru k onomu letohrádku, kdež se vděčil se svými kolegy pražským dámám tak roztomilými zábavami. Ani jednou ještě nebyla pozorovala, že se ohlédl na zvonečky, jako každý jiný kolemjdoucí mladý muž, ano nejednou se jí zdálo, že jako naschvál hlavu od nich odvrací ke zdi, aby jich ani nezahlídl. Při oněch zábavách ani jednou k ní se nepřiblížil, ovšem neblížíval se i dívkám jiným; ale což to bylo proň omluvou?

Bylo v Praze mnoho krásnějších a zajímavějších mužů než Klement, ale tak vznešeně z nich přec žádný nevypadal, obzvláště teď v tom černě aksamitovém smutkovém kroji. Byl o tom jen jediný hlas mezi dívkami a ač nebývala s nimi často jednoho mínění, tenkráte s nimi přec jen souhlasiti musila.

On a nikdo jiný byl tím vinen, že se jí Leokad sřekl; věděla, že míval na mladšího bratra vždy veliký vliv, že byl od něho považován za jakousi vyšší bytost zvláštního ducha a povahy. Tak nesoudil o něm ostatně jen bratr, tak soudívali o něm lidé vůbec. Jsa nepřítelem lásky a dívek, chtěl snad, aby ho Leokad napodobil v pyšném jimi pohrdání a obávaje se jejího vlivu naň, sám mu asi domluvil, aby se utekl za klášterní zdi, chtěje mu svobodu srdce zachrániti. Jak by se mu nebyl Leokad se svou láskou svěřil? Zajisté o ní věděl!

Často upírala Xavera tuto zimu na Klementa tajně pohled, když opíraje se o strom, zíral před sebe na tu pestrou směsici pohybující se na umělé

vytvořené ledové hladině nahoře v zahradě za letohrádkem, kdež bývalo teď střediště elegantního světa. Na svoje soudruhy, kteří vozívali při zvucích hudby dámy svoje na hezoučkých, kožešinami pokrytých saňkách s velikým zápalem a vytrvalostí, patříval tak podivným výrazem, že by si byla přála věděti, co asi při tom si myslí — nechť by to nebylo právě jejímu pohlaví lahodilo. Na všechen spůsob si myslíval o nich zcela jiné věci, než jeho přátelé a bylo by ji věru bavilo, konečně jednou také něco jiného slyšeti z mužských úst, než jednu a touž píseň ......

Zvonečky nad vraty se ozvaly. Vracel-li se to někdo z domácích z nešpor, jichž byla s babičkou dnes zameškala, či opovídaly návštěvu? Kéž to byla návštěva vymaňující ji z nudy dnešního půldne, které na ni v zoufalé nepřehledné dálce zívalo. Pater Inocenc se hněval, babička se hněvala, dnes nebylo žádné divadelní představení, aniž kde větší nějaká zábava, vše se obmezovalo k vůli době velikonoční jen na kruh rodinný a nejbližších domácích přátel. Kdožkoli z nich dnes se ukáže, bude přivítán jako pravý spasitel.

Napnutě pohlížela na cestu od domu — zůstávala prázdna; zajisté to jen zavítala některá stará modlářka k babičce, kteráž u ní pobude až do noci a její milostivý rozmar proti vnučce ještě zhorší. Novou nevrlostí uchvácena počala Xavera opět měřiti délku hlavní chodby v zahradě, již byla dnes již tolikkrát přeměřila, ale jak na jejím hořejním konci se obrátila, aby zas k domu sestoupila, tu by se byla málem tak zarazila a zarděla, jako o pouti na Bílé Hoře před Leokadem, kdyby si nebyla od oné doby již více vlády nad svými tahy a posuňky osvojila.

Mezi živými stěnami v slunci zlatě se zele-

najícími přicházel provázen klíčnicí naproti ní ten, o němž byla právě před chvilkou rozjímala . . .

Ač se znali a chtěli oba nanejvýš opanovati, přec to trvalo několik okamžiků, že mlčky proti sobě stojíce na to nepomýšleli, vyměniti běžné fráse zdvořilosti v takovém případu předepsané. Ona byla příliš překvapena jeho nenadálým se objevením, on příliš rozechvěn myšlenkou, že to patří tváří v tvář oné pověstné zvonečkové královně, která svou krutou hrou s bratrem jeho zajisté urychlila smrt jeho matky, že to překročil práh domu, v němž již tolik hříchů se vylíhlo . . .

Podlehlať paní Nattererová v náručí synů, zdrcených krutou tou ránou, své dlouholeté nemoci následkem hrozného rozčilení několik dní po oné osudné audienci u arcivévodkyně. Do poslední chvíle stále ji oblétala blažená vidina, že synové její šťastně vykonali velikou úlohu, kterouž jim svěřila. Nadarmo prosil Klement po její smrti Leokada, aby učinil dle posledního přání jejího a útěkem se zachoval před hrozícím mu klášterem. „Klášter teď pro mne všude," těžkomyslně na dolehání jeho mu odpověděl, každý podobný návrh jemně ale určitě od sebe odmítaje. Nemohl si Klement jinak mysliti, než že zrádkyni dosud miluje a to tak velice, že mu je nesnesitelná myšlenka, vzdáliti se z města, kde ona mešká. Navěřil mu, když při odchodu z domu otcovského, pevně jeho šiji objímaje, mu pošeptal: „Jdu tam, kde více než všude jinde průkopníků potřebí. Přísahám ti při tvé lásce ke mně, že budeš ode dneška se mnou spokojen."

Klement povždy s nechutí se vyhýbal zvonečkové královně a v poslední době i se skutečnou záští. Dobře viděla Xavera, že naschvál tvář od domu jejich odvrací, aby oči jeho ani

pohledem oň zavaditi nemusily. Ale teď již tak činiti nesměl. Velela mu povinnost přísně a neodkladně seznati ji blíže a vypátrati, jakými prostředky by se dal vliv její seslabiti a ona neškodnou se učinila. Den ode dne stávaly se citelnějšími mezery a zmatky působené v šikách jeho spojenců ošemetným jejím uměním, které vrcholilo v nesvědomitém způsobu, jímž se sprostila jeho bratra, an jí počal nepochybně svou věrnou láskou v některé pletce překážeti. Mnoho neděl napnutě o tom přemýšlel, kterak by jí bohapráznou její moc ne-li vyrval, tedy aspoň podkopal a ruce jí svázal. Konečně se na tom usnesl, že se o to pokusí, postaviti jí v cestu muže, jenž by ji dovedl celou zaujmouti a upoutati, jak ona toho vždy dokázala u svých ctitelů. Troufal si muže takového najíti a proti ní ozbrojiti, znalť jich několik obratných, ve světských způsobech sběhlých, chladných, ženskou krásou přesycených to dobrodruhů ve vyšším smyslu slova, kteří byli pro úlohu takovou jako stvořeni. Aby mohl mezi nimi učiniti vhodnou volbu a patřičně je poučiti, jakým to směrem se musí bráti, aby přišli u ní k cíli, bylo nutno hlouběji vniknouti v záhyby mysli mladé jesuitky a blíže se spřáteliti s jejími náklonnostmi a zvláštnostmi. Komu ale mohl svěřiti úkol tak důležitý, těžký a choulostivý? Měl-li se vydařiti, musil on sám nad jeho provedením bdíti.

„Jsemť doktor Klement Natterer," poklonil se konečně před ní, „a prosím, aby mi panna Nepovolná prominula, že v takový den ji vyrušuji. Avšak schválně jsem si jej vyvolil, abych na jisto doma ji nalezl. Přicházím co posel bratra svého Leokada."

Úsměv její zůstal jasný, pleť stejně průzračná,

čelo hladké, jen onen stín mezi obočím se na něm objevil. Podle přízvuku, jímž vyslovil Klement jmeno bratrovo, nabyla Xavera přesvědčení, že jen on byl toho příčinou, že Leokad tak snadno s ní se rozloučil. Co jí v jeho jmenu asi chtěl?

„Odebral se Leokad, jak snad panně již od jiných známo, do semeniště, aby se tam připravil na příští svůj úkol. Rovnaje si před odchodem svoje věci, přišel na rukavičku, již byl tak šťasten zdvihnouti, když jste ji ztratila. Nenaskytla se mu však hned příležitost vám ji vrátiti a později to opomenul pro smutné rodinné události. Jestiť příliš skvostná, aby si ji byl mohl podržeti bez dovolení vašeho na památku, že měl čest vás znáti.“

Přese vši chladnou a důstojnou klidnost, do níž Klement se nutil a jíž by byl na všechen způsob také každého jiného oklamal, poznávala Xavera, že se přibližuje jako nepřítel. První skutečný to nepřítel, kterého měla v kruhu mužské mládeže! Jaký to zcela nový a velmi zajímavý pocit přemohl její překvapení a zvítězil i nad její uraženou marností, že jí Leokad po jiném vrací, ba že jí vůbec vrací, co — jak dosud se domnívala — jako svatý ostatek si ukládal.

„Děkuji vám,“ pravila co možná nenuceně, a aby věděl, že ji ani dost málo neranil, přijala ochotně i pěknou skříň, v níž rukavičku jí podával; „jsemť velmi ráda, že si váš bratr na ni vzpomněl, já skutečně nevěděla, kde a jak jsem ji vytrousila. Slíbila jsem oděv, k němuž náleží, ctihodným sestrám uršulinkam pro jich chudé novicky, aby důstojně k oltáři co nevěsty Kristovy přistoupiti mohly; teď aspoň jim ho mohu odevzdat úplný. Nadarmo jsem se po podobné rukavičce pídila, je lyonská a obchodníkovi, u něhož jsem ji koupila, bylo nemožno v nynějších zmatcích odtamtud jiný

pár mi zaopatřiti. Ale jak vás mohu jen tak dlouho obtěžovati takovými ženskými malichernostmi? Povídejte vy mi raději o Leokadovi, zda-li se cítí šťastným a spokojeným v novém povolání svém? Přála bych si toho velice, neboť jsem měla příležitost seznati ušlechtilou jeho povahu. Býval, jak zajisté vám pověděl, po několik let na cestě z postních večerních kázaní mým rytířem."

Klement nemohl jinak než hlavou pokynouti, obávaje se, že by ho tentokráte zajisté vyzradil hlas rozhořčeností se chvějící, kdyby jí slovy odpověděl. Činila z přírody lhářku, podobalo se, jakoby v ní jednu ze svých nejspanilejších myšlenek projeviti chtěla a zatím v sobě skrývala jen šalbu a podvod.

„Ale otázky moje jsou věru zbytečné," pokračovala Xavera s lichotivou zdvořilostí, jíž Klementa víc a více pobuřovala; „jsemť o tom přesvědčena, že bude jako kněz úplně šťasten. Jaký jiný stav vyrovná se stavu tomu co do významu, důležitosti, vznešenosti, jaký tedy je hodnější jeho?"

Nemohl Klement déle jen mlčky ji vyslechnouti.

„Odpusťte mi, panno, všetečnou otázku," pravil jí trpce; „proč považujíc stav duchovní za nejvznešenější, ušlechtilé povahy nejhodnější, sama pro sebe jste jej nezvolila?"

„Nezvolila jsem pro sebe stav duchovní, poněvadž je v něm velký rozdíl co do působení obou pohlaví," odpověděla mu bez rozpaků a s výrazem hlubokého přesvědčení, jakoby byla o věci té sama mnoho přemýšlela. „Jakou činnost má klášternice? Slouží mši, zpovídá lid, káže? Nesmí a nemůže jiného v stísněném, obmezeném svém oboru než se modliti. To mohu všude i mimo zdi klášterní a mimo to ještě jinak slovy a příkladem účinkovati, než taková nebohá uvězněná jeptiška. Ne-

musíte mi ovšem věřiti, ale proto je a zůstane přec pravdou, že narodivši se mužem, bych byla jen zvolila povolání kněžské. Uchopila bych se ze všech sil duše a schopnosti své úlohy a prováděla bych ji s posvátným zápalem a úsilím všestranně, používajíc vší moci, jakou mi poskytuje. Přestala by se brzo pak země hemžiti nepřátely Kristovými, kdyby každý kněz tak smýšlel a jednal, jak bych já na jeho místě jednala; pročež dovolte, abych opakovala, že povolání Leokadovo je nad jiné důležité, vznešené — a závidění hodné."

„A vy mi zas dovolte, abych s vámi litoval, že jste se mužem nenarodila, a že nelze dobu pošinout nazpět — byl by se z vás podle všeho vyvinul znamenitý inkvisitor."

„Kdo to je?"

„To vy nevíte?" nedůvěřivě ji měřil.

Ona mu neporozuměla, že jen tomu se diví, že jí slovo to je neznámo, nýbrž že vůbec se diví její nevědomosti, kterouž byla často již pocítila v společnostech, když o jiném než o městských novinách řeč se rozpředla. Mnohdy musila v hovoru umlknouti, poněvadž jí byly věci i předměty, o které se jednalo, buď zcela neb aspoň částečně neznámy, a těžce to nesla, promluvila-li o nich vtipně slovíčko některá dívka, již považovala za zcela nepatrnou a ku které se pak všecky zraky obrátily. „Konversace" považována tehdáž za talent, lidé se stavili ve společnostech kolem toho, kdož dobře hovořiti uměl, jako teď okolo zpěvačky neb pianisty. Dotknul se svou poznámkou velmi bolestného místa v ní, tak že nad tím náhle na přetvářku zapomněla.

Zarděla se do temna a mimovolně vstoupily jí slze do očí.

„Máte pravdu," zašeptala onou přirozenou

přímostí svou, jíž všecka naučení babiččina v ní dosud ještě zcela nepotlačila, „vím velmi málo, ale není to vinou mou, ráda bych se byla učila. Babička i zpovědník však vždy tvrdili, že zbytečným učením přiloudí prý se dívkám nebezpečné věci do hlavy, které pak ohrožují mír duše její.“

Mimovolně pohnut zaroseným jejím pohledem a překvapen, že vidí dívku a právě tuto dívku pro něco jiného slzeti, než pro oděv neb šperk nedostižený neb ctitele vrtkavého, a tak upřímně k něčemu se znáti, co by byla jiná opatrně skrývala neb uražena zahaliti se snažila, Klement živě do řeči jí skočil.

„Křivdíte mi, panno,“ omlouval se horlivě; „nedivil jsem se jinému, než že vy při přísně náboženském svém vychování, jímž v městě slujete, nevíte, že inkvisitor se jmenoval předseda duchovního soudu, jenž odsuzoval kacíře a je dával pro bludné vyznání víry upalovati.“

„Za živa je dal upálit?“ zašeptala Xavera, pohlížejíc naň zděšeně, a on viděl pod krajkami, šíji její zahalujícími, kterak ji mráz přebíhá. Ne, tenkráte se nepřetvařovala, tak by jí nebylo tělo její poslouchalo, takovou pravdivostí nemohla lhát hrůzu, neznala skutečně ukrutnosti páchané, aby rozmnožena a upevněna byla sláva boží na zemi.

„Ano mnoho tisíc jich upáleno inkvisicí a to každého pohlaví a stáří.“

„I zde v Čechách?“

„I zde v Čechách. Sídlila inkvisice na břehu Vltavy nedaleko staroměstských mlýnů u sv. Jana u zábradlí. Ale co mi řekne vaše paní babička, až uslyší, čím jsem vás bavil?“

„Já jí to nepovím; přejeť si, aby mi lidé vypravovali samé jen příjemné věci, ale já také ráda slyším o jiných. Je to tak zdlouhavé poslouchat

vždy jen jedno a totéž. Je to ale věru strašné, že bylo tak veliké přísnosti potřebí," zhrozila se znova. „Což si nechtěli dáti oni nešťastníci nikterak říci? Nejspíše to byli asi tak zatvrzelí a drzí neznabozi, jako ti proklatí svobodní zedníci."

Zlořečila těm neznabohům tak srdečně, že by se jí byl Klement málem pousmál.

„Zdaliž pak panně povědomo," pravil, rozhlížeje se po zahradě, aby tvář od ní odvrátiti mohl, „že právě oni neznabozi, kterých vším právem tak nenávidí, rodinný dům její založili zároveň s tou zbořenou kaplí naproti němu? Hle tam nad vchodem do zahrady vytesáno kladívko a obrouček, znak to svobodných zedníků. Nejspíše bývalo zde jejich shromaždiště a sídlo jich mistra, jak představeného spolku svého nazývali. Snad byl dokonce předek panny Nepovolné tehdáž jejich hlavou. Není o tom žádné podání v rodině? Mohlo by to býti, neboť rod váš je velmi starý."

Xavera udělala kříž.

„Pro bůh, co to mluvíte? Jaké to neštěstí, pocházet od takových bludařů!" zalekla se.

„Co by vy jste mohla za bludy praotců? Jest mnoho domů v naší Praze, které náležejíce druhdy arcikacířům, jsou teď v držení potomků, které čítá církev mezi své nejoddanější děti. Dovoluje si často osud takovou hru a věru velmi to zajímavé a poučné, stopovat zdánlivé jeho rozmary."

I rozpomněl se Klement s dojmutím, kterak ve vlastní jeho poněmčilé rodině českou matkou se probudil nejvřelejší cit národní a z odrodilců se stali nejoddanější zas synové vlasti.

„Ach ovšem, ovšem," svědčila mu Xavera se zaníceným pohledem, jako kdyby byl před ní rázem odhalil netušené dálky; „jak zajímavo vědět, co se událo před tolika sty lety, jací to žili lidé

a jak smýšleli. Vím, že pojednávají o tom celé knihy, ale já jich neznám; však jsem vám již pověděla proč. Přečetla jsem jich tak málo, — ale pojďte, podívejte se a přesvědčte se sám, že nejsem tím sama vinna, že jsem tak nevědoma."

A nečekajíc na jeho odpověď, spěchala před ním do jeskyně a ukázala mu tam na malou skříň v podstavci sochy umístěnou, v níž spatřil několik sporých řad knih.

„To je vše," vzdychla si.

Klement si také vzdychl, prohlížeje si knihu za knihou, jen že za jinou příčinou než ona. Měly v čele nápis: „Nákladem dědictví sv. Václava." Byly to spisy druhdy vydané novoměstskou kolejí jesuitskou.

Největší jich část byla smutným svědectvím, na jak nízký stupeň vzdělanosti sklesl národ český, když podobné věci trpělivě přijímal. Zakladatelka dědictví sv.-Václavského byla jakás novoměstská měšťanka Marie Stejrova a největší jeho podporovatelka jedna z hraběnek Sternberkových, kteráž mu v kšaftu velikou částku peněz odkázala. Obsah knih těch byl buď suchopárně dogmatický neb fanatický a fanatizující a právě nejhroznější z nich, jako na příklad: „Věčný pekelný žalář", který byl nejednoho příliš horlivého čtenáře svého o rozum připravil, honosily se zde nejskvostnější vazbou a přední místo jim vykázáno. Několik postil, legend a svazků písní nábožných doplňovaly sbírku tu.

„Vaše knihovna není ovšem četná," pravil Klement, skláněje se dosud ke knihám. Nemohl se na Xaveru podívat, styděl se za útrpnost, již s ní v této chvíli pociťoval, i za výčitky, které si činil, že ji tak přísně posuzuje a odsuzuje. Zdaž

Steyrová

z ní mohlo něco jiného býti, než čím byla, při takové potravě duševní?

„Ale za to je vaše tím četnější a rozmanitější, není-li pravda? Slýchávám často, že není ze všech mladých doktorů nikdo tak učený jako prý vy, a odkud vám ta učenost přišla ne-li z knih?“ vyptávala se ho zvědavě a při tom si sedla na stupeň u klekátka, jakoby očekávala, že jí více poví o té své učenosti a kterak k ní přišel.

„Přečetl jsem ovšem více než panna, ale proto přec nikoli tolik, jak bych si přál,“ vyhýbal se jí, ale ona ho tak snadno nepropustila.

„Mluví z vás jen skromnost; jsemť přesvědčena, že víte všecko. Jak jste šťasten! Vímť sice také, ze bůh stvořil svět jedině vůlí svou, ale jakými to prostředky ho zachovává a ozdobuje, o tom mi pranic známo není.“

A s těmito slovy natáhla ruku pro narcisku, která se bělela ve váze u nohou panny Marie.

„Ráda bych na příklad věděla, kterak se tu ten kalíšek znenáhla sám tak uměle vystrouhal, jaký to neviditelný štětec jej tak krásně obarvil?“

A podávajíc Klementovi květinu, aby její otázky zodpovídal, upřela naň pohled tak přímý a poctivě tázavý, že těkavé její blýskavé oči neměl ani za schopny takového pohledu. Zapomínaje nad ním, koho to před sebou má a zdali snad právě na témž klekátku, kdež ji seděti viděl, o tom nepřemýšlela, kterak si bratra jeho s cesty odstraní, když jí láskou svou překážel, počal jí vykládati vše, co věděl o vývoji a vzrůstu květin a jakým zákonům i vlivům podlehají.

Poslouchala jej tak napnutě a pozorně jako dítě, jemuž vypravuje matka první pohádku. Viděl, že má ještě mnohých vedlejších otázek na rtech, ale že si ho netroufá vyrušiti, aby jediného slova

nad tím nezapomněl a snad dokonce neustál, nuděn obmezeností, již by mu znova v nich vyzradila. Netrvalo dlouho a Klement na novo pohnut pokorou, kterouž si žádala a přijímala jeho poučení, jakož i v horlivosti výkladu, který jej počál zajímati jako ji, sedl si vedle ní na stupátko, aby jí mohl vše, co o květině povídal, lépe ukázati.

Bylo tak útulno ve sváteční to odpůldne v jeskyni prozářené prvním zlatým paprskem jara, pramínek v ní se prýštil jasností tak démantovou z omženého balvanu svého, zpívaje si jako srdce lidské plno svaté spokojenosti, rodička boží rozprostírala ve svém vonném hájku nad klekátkem náruč v tak blaženém žehnání světu, a venku v zahradě šveholili ti drobní zpěváčkové tak sladce, hledajíce si mezi brunatnými poupaty na stromech bezpečný úkryt pro lásku svou, že Klement podléhaje proti vůli své víc a více tiché poesii malé té poustevny, jakož i výrazu vděčnosti, zrcadlícímu se v té milostné dívčí tváři vedle něho, sám se stal poetou. Jeho výklad o květinách a tichém vonném jich žití aspoň znenáhla se proměňoval v nadšenou velikolepou dithyrambu na přírodu a nevyčerpatelnou její krásu.

Ale najednou jeskyně se zatemnila a tím báseň náhle přervána a básnický zápal uhašen. Stín ve dveřích se objevil, učitel i žačka stejně mrzutě svraštili čela nevítanému rušiteli vstříc.

Byla to paní Nepovolná, před níž Klement s chladnou úklonou povstal. Slyšela prý teprvé teď od klíčnice, když z odpoledního spánku trochu později než obyčejně se probrala, jaký to vzácný host k zvonečkům zavítal, a přišla jej pozdravit. K jejímu rozkazu pokryla klíčnice okamžitě v jeskyni stůl a Klement musil ke skvostné svačině přisednouti. Zavířilo to v něm ovšem hrozným

spůsobem, když si zasedl jako host k jejímu stolu, a několik okamžiků myslil, že to zkouška tuze tuhá pro jeho city; ale proč sem tedy vlastně přišel? Jak jinak chtěl povinnosti své dostát a provést, co zamýšlel, než chovaje se jako ostatní navštěvovatelé domu toho? Přemohl se Klement konečně tak dokonale pamětliv jsa úlohy své, že vyslechl s pozorností paní Nepovolné velice lahodící obšírné její líčení korunování divotvorného Marianského obrazu na Svaté Hoře u Příbrami, k níž připutovaly všecky bohaté pražské měšťanky a veliký počet šlechtičen pěšky, které však byly pak přítomny v oděvích tak neslýchaně nádherných, že po celé zemi o tom kolovala podivná zvěst. Obětovaly obrazu samé jen věci z nejryzejšího stříbra a zlata. Matka domácí paní od pěti zvonečků, trpíc tehdáž zrakem, věnovala tam prý také veliké rubínové oko a skutečně krátce na to ze své oční choroby zcela se vyléčila.

„Má u vás ženský mozek tolik ceny jako ženská rukavička?“ tázala se Xavera Klementa, provázejíc jej při odchodu zahradou. Tento její nepřítel byl ji dnes tisíckrát lépe bavil než všichni její zbožňovatelé.

Přiznal se, že mluví proň v hádankách.

„Vydal jste se k nám k vůli mé rukavičce; chtěl byste se ještě jednou a snad víckrát tak namáhati, abyste poskytnul mozku mému trochu světla? Vy ani neuvěříte, jak jsem byla mrzuta, než jste přišel; nic mne netěšilo, ani ne naděje, že zas bude korunovace. Nevěděla jsem, co mi schází a proč je ve mně tak pusto a prázno — teď to vím, poněvadž je v mé hlavě skutečná poušť. Buďte ubezpečen, že vám tím nespůsobím žádnou mrzutost u babičky, nepovím jí o tom ničeho. Dostala jsem od patera Inocence k svému svátku na

celý rok odpuštění všech všedních hříchů, k nimž náleží zamlčovati něco úmyslně, avšak jen tenkráte, nemá-li z toho nikdo žádné škody. Z vašeho poučení budu však míti veliký prospěch . . . ale já snad příliš mnoho na vás žádám,“ dodala, vidouc, že váhá se slibem žádaným, a její tvář se zarděnila uraženou hrdostí tak spanile, že i Klement do ní s podivem se zahleděl. Hněvala se teď skutečně. Jakým jásotem by byl každý jiný muž její přání přijal a mu vyhověl! Byltě Klement jejím skutečným nepřítelem, ba že byl a jen on Leokadovu duši v té míře od ní odvrátil, že jí vrátil i jedinou na ni památku. Ráda by byla slyšela, kterak jej o ni omámil, jen aby měl zadostučinění jí ji podat a jí dokázat, že nemá v jeho srdci již co pohledávat. V té chvíli si přísahala svatě, že on nepřítelem jejím zůstati nesmí.

„Váhám s odpovědí jedině proto, poněvadž se domnívám, že z vás se pouze ozývá přívětivá snaha, dokázati mi, že jsem vám dnes nepřišel příliš nevhod,“ odvětil jí, divným jsa ovládán pocitem. Jak trpce si vždy na ženštiny stěžovával, že nic jiného jich nezajímá, než co titěrné marnosti a hravosti jejich lahodí, a najednou — ponejprv ve svém životě setkal se s dívkou, kteráž si žádala více, a právě tou jedinou byla — zvonečková královna! Byla to také taková jen hra osudu, o níž se jí dříve zmínil, neb vypátrala ona dříve než on, přemítajíc již zase o novém úkladě, jehož obětí on měl tentokráte býti, onu, jak se domníval, velmi obezřivě zatarasenou bránu, kudy bylo lze se dostati k jedině dobytnému místečku v jeho srdci? O, nechť se jen panna Nepovolná naň chystala, on byl připraven na její útok. Nevěděla, koho má před sebou, ještě nevěděla, co to muž! On jí to konečně jednou ukáže.

„Jste tedy přec jen jako všichni ostatní mužové?“ vyčítala mu na to. „Chcete, abych vám pochlebovala? Nebo vás to mrzí, že se chci od vás učiti? Závidíte nám dívkám drobet vědění, myslíte také, že pán bůh stvořil svět jen pro vás, a nás jen proto, abychom vás na něm vyrážely? Snad byste mi ochotněji sliboval brzkou zas návštěvu, kdybych od vás žádala, abychom si pak — zatančili? Těší mne skoro, že nejste tak dokonalý, jak jsem si myslila — před tím jsem se vedle vás skoro trochu styděla.“

Jak se mohl Klement déle rozmýšleti? Opakoval si, že se přiblížil k té, kteráž mu bratra se světa vypověděla, že překročil kletý práh jejího domu rodinného jedině, aby vypátral, kterak by její vliv podkopal — mluvila-li teď jen poněkud pravdu, tož mu sama ukazovala, jakým prostředkem by ji nejbezpečněji neškodnou učinil — zúrodňuje totiž a osvěcuje zanedbanou duši její, v níž snad přec někdy skutečný stesk a touha se ozývaly po čemsi vyšším a lepším, než se jí podávalo?

Jaký to triumf, zmařiti ošemetný plán jejích vychovatelů, kteří nejen za lákadlo jí zneužívali, ale snad přejíce jí největší volnosti s mladými muži, právě tím zamýšleli, aby nikdy pravé lásky nepoznala! Ne jeden již o tom slyšel hlas mezi lidem, že krásná Xavera musí zůstat svobodna, aby veliké jmění Nepovolných, v rukou jejích soustředěné, připadlo jednou těm, které babička její tak dlouho v domě svém hostila. Možná dost, že byl Leokad jen proto tak obratně vzdálen, poněvadž se obávali skutečně u ní proň náklonnosti? A ona jim snad byla v tom nápomocna z nábo-ženského jakéhosi vrtochu?

Jaká to radost, vyrvati ji živlům ji obklopu-

jícím silou probuzeného v ní srdce a navrátiti ji Leokadovi vytříbenou, povznešenou!

Vždyť se byl od světa jen odvrátil, ještě proň nebyl ztracen.

Klement slíbil, se zavítá zase co nevidět k zvonečkům, a také dostál slovu.

Zapomínal Klement, plně slib svůj, asi na dobro, co tehdáž vyčítal bratrovi, když z procesí domů se vraceli: teď že není doba k provedení úlohy tak malicherné, vychovávati ženu jedinou, nýbrž muž že náleží národu veškerému a jeho boji, a boj ten že si ho právě teď vyžaduje celého. Právě teď, kde vše kolem něho vřelo, rychle dozrávalo a skrytě dospívalo k výbuchu, k němuž „synové činu“ očekávali znamení z Paříže, teď se vší rázností své povahy uchopil se myšlenky, kterak by vyprostil vnučku, předsedkyně jednoty sv. srdce Ježíše s vazby duševní, v níž nevědomky hynula oslněna svými zlatými okovy, jak by jí získal pro své zájmy, nadchnul pro své záměry, aby zrádná ta sirena, jejížto svůdný hlas již tolik nadějných mladíků svedl s dráhy pravdy, znenáhla se proměnila v rekyni pravdy té, sama ji hlásajíc, rozšiřujíc, pro ni bojujíc.

Výbor spolku „dětí činu“, jenž denně vzrůstal — bylať se teď vzhledem k stavu veřejných záležitostí každému jeho údu uložila povinnost, aby spolku získal ještě vedle sebe člena horlivého, za jehož poctivost a bezúhonnost pak sám vlastní ctí a životem ručiti musil — výbor spolku tedy byl onehdy svolal valnou hromadu do sklepů pod letohrádkem, ježto zahrnujíce v sobě tajnou tiskárnu až daleko zpod zahradu zasahovaly. Předložilť v ní členstvu přípis z ústředního sboru fran-

couzských povstalcův. Poděšeni zvěstmi, jaké ohromné válečné síly hodlají vlády proti nim vypraviti, aby je pokořily a zdrtily, vybízeli Francouzové všude spojence své a tedy i „děti činu" v Čechách, aby nečekajíce, jak bylo ujednáno, na jejich přispění, o své vlastní újmě žádoucí ve vlastech svých opravy podnikli. Dokazovali, že nastane k tomu velmi příznivá doba, až budou země krom nepatrných, tu a tam spoře rozsetých posádek všude prosty vojska, čímž vyplyne pro ně prospěch neocenitelný a pro společné jejich zájmy neméně důležitý tím, že zprávami o tom, co doma se děje, povstane zmatek, nechuť k dalšímu tažení a snad i vzpoura v řadách pluků, jejich hranice svírajících a k pochodu a útoku na Paříž určených.

Klement sám první hlasoval za přijetí návrhu toho, vyznávaje se slovy dojímavými, jak těžce to dosud nesl, že národ český, jenž první se cítil národem, podnikaje boj za svobodu duševní a rovnoprávnost občanskou, měl teprvé čekati, až jiný mu dopomůže k samostatnosti a svéprávnosti. Jakž by se nebyl návrh ten tedy nadšeně přijal, když Klement tak ohnivě se ho zastal? Nechávalić jej soudruzi rádi za sebe myslit a rozhodovat, bavíce se mezi tím tajnými obřady spolkovými a romantikou svého úkolu a pokřtívajíce se podle nejpřednějších hrdinů starého věku. Bylo to tak zajímavé býti tajným spiklencem, náleželo to tehdáž u mladého, poněkud probudilého a vzdělaného muže téměř k věci, brojiti v některém spolku proti zavedenému pořádku a blouzniti o jiném, vykrásti se v noci z domu, zahalen od hlavy až k patě v široký plášť, spěchati s tlukoucím srdcem na místo úmluvy, hráti si tam hroznými přísahami a dýkami, do kterých byly přísahy ty vryty, dě-

siti milenky možnou náhlou smrtí neb aspoň záhadným zmizením, kochati se v jejích slzách a slibech skálopevné ještě pohrobní věrnosti a osvěžiti je nadějí na blažené shledání se ve vlastech nadhvězdných.

Klement byl tak dychtiv splatiti vychovatelům zvonečkové královny lest lstí, že si sestavil pro ni celý učební plán, podle něhož volně a obezřele postupovati hodlal, aby co nejrychleji a nejbezpečněji účelu svého u ní dosáhl. Mnohdy než k zvonečkům se vydal, přemýšlel více než hodinu o předmětu, o němž dnes zavede hovor s Xaverou, kteráž přesvědčena, že všecko ví a nechtějíc si to dát nikterakž vymluviti, také vše na něm vyzvěděti si přála, cokoli jí její vymýšlivou hlavou prolétlo. Nebyla z jeho strany taková opatrnost nikoli zbytečná, ba naopak byla nanejvýš nutná. Xavera ovšem stále tvrdívala, že ni babičce, ni zpovědníkovi ničehož z rozmluv jejich nesdílí, poněvadž, jak mu již byla svěřila, nechtějí, aby si vážnými věcmi mysl kalila; ale Klement jí nevěřil, maje za to, že jej chce jen tak ukolébati, aby se dal strhnouti k nějakému závažnému a neprozřetelnému výroku, jehož by se mohli proti němu pak uchopiti. Dával tedy s velikým uměním všemu, cokoliv Xaveře pověděl, obrat vždy takový, voliv k výkladu svému slov tak bezúhonných, prostých a běžných, že nemohla babička se svého stanoviska ničehož proti tomu namítati, čím vnučku její bavil, leda snad, že to vše nemá pro ženštinu žádného významu a důležitosti.

S touž prozřetelností také dbával, aby příliš náhle a citlivě nezavadil u dívky o některý hluboce v ní zakořeněný předsudek neb o pojem již s bytostí její srostlý. Ale k svému nevýslovnému překvapení shledával, že byla Xavera i v tomto ohledu

tak nepečlivě vychována, že nebyla ani jediná náboženská zásada tak hluboké kořeny do její mysli vpustila, aby se nebyla dala v ní zviklati a zvolna i úplně vyvrátiti. Nikdy se nebylo jiného na ní žádalo, než aby slepě věřila, a nikdo si nevzal s ní ani tolik práce, aby ji byl o tom, co věřiti měla, také přesvědčil. Krom veliké, až dětinské pověrčivosti a velmi nedůstojného strachu před božstvím, v němž nemilovala nikterakž nejvyšší dobro, lásku a pravdu, ač přec tak hrdě se zvala učenicí Kristovou, nýbrž v němž se posud jen klaněla onomu přísnému neuprosnému Hospodinu Abrahama a Mojžíše, který trestal hříchy až do posledního kolena, před nímž se chvěti a mu vzdorovati, jej vzývati a jeho slova dle potřeby překrucovati od babičky se byla naučila, měl v ní před sebou hotovou atheistku bez svědomí, bez přesvědčení, bez pojmu o mravní své zodpovědnosti a vyšší jakési povinnosti, než poslušnosti k svým opatrovatelům, neznající a neuznávající nikdy jiného pravidla a zákonu, než svůj prospěch neb svou chtíč.

Strnul Klement nad její vnitřní bídou, nelhala mu tedy přec, stěžujíc si na onu bolestnou v sobě prázdnotu, nazývajíc svou mysl pouští? Cítila, ba cítila aspoň někdy, jak je nešťastna ve svém štěstí a chuda ve své hojnosti, nebyla tedy ještě úplně zatvrzelá, úplně ztracena. Vědomí to oživlo vždy zase naději, často v něm klesající, že se mu práce jeho vydaří, a zapuzovalo obavu, že s ní ztrácí marně a zbytečně svůj čas v oběť ho dávaje vidině.

Xavera byla nejvděčnější žačkou, jíž lze si pomysliti, její chuť poučiti a vzdělati se, ač při tom měla ještě jiný záměr, byla přec jen pravdiva. Cokoli jí Klement pověděl, o čemkoli jí vypravoval, vše bylo aspoň v jistém ohledu pro ni nové

a tedy zajímavé a překvapující. Žasla rovněž tak radostně nad jednoduchými prostředky, jimiž bůh svět svůj udržuje a ozdobuje a které si vždy tak vřele znáti přála a jichž se jeho návodem teď aspoň částečně dopátrala, jako nad občanskými válkami starých Římanů a krásnými lehkomyslnými bohyněmi dávných Řeků, s nimiž uzavřela okamžitě tuhé přátelství, cítíc se k nim asi nevědomky přivábena jakousi tajemnou páskou duševní spřízněnosti. Bylať vnímavá a v citech bezprostřední jako dítě, chápavost a paměť její byly podivuhodny, nadání skvělé, vedle toho byla vytrvalá a hloubavá, vnikala do všeho, přisvojila si vše, neštítíc se žádného duševního při tom namáhání, neměla nikdy dříve pokoje, dokud zevrubně nezvěděla, čeho věděti si přála. Jak ji mohl Klement pak opustiti, i když počal konečně přec nahlížeti, že se dává příliš zaujímati snahou, aby v době tak nalehavé obrátil mysl jediné jen ženy k pravdě!

Připadávalo mu vnitro mladé té dívky jako kus pralesa, obklopeného břehem bařinatým. Kdož přilákán pestrým, lesklým, povrh jeho pokrývajícím bejlím, neprozřetelně se mu přiblížil, začal při prvních krocích již již tonouti a čím více se pak bránil, tím více klesal v hlubinu tu temnou a smutnou, úkladně a schválně ku zkáze jeho nastraženou. Ale komuž se podařilo přes ony nebezpečné hranice se přemrštiti, kdož nepropadl pokryteckému jejímu umění, k němuž vedena a donucena bývala, kdož jako on konečně se dostal k jejímu jádru, octnul se náhle v houštině plné divoké sice, ale původní a skutečné krásy, kteráž jen čekala na ruku zahradníka, aby oklestiv tu pahejl, tam suchou snět, tu odstraniv tlející kmeny a lišejníky na zdravých stromech vzduchu a slunci uvol-

nil průchod, aby celé to bohatství vonných a líbezných, dychtivě k světlu se tlačících poupat konečně puknouti, rozvinouti se a vykvésti mohlo. Vše v ní dosud leželo ladem, každá schopnost a síla dřímala v zárodku, nevěděla ještě, že má srdce, ač byla láska jejím jediným zaměstnáním, nevěděla ani ještě, že žije, neb žádná posvátná a drahá páska se světem ji nespojovala. Nebyla ni dcerou, ni sestrou, ni přítelkyní, ni milenkou, za to vše jí podali jen rozkoš, aby v ní se opojila a na vše ostatní zapomněla, jako druhdy Evropané podali praobyvatelům Ameriky lihovin, aby opojivše se v nich zapomněli, že je okrádají o jejich vlast, mrav a volnost. Nebyla dosud ničím jiným, než nebohým sirotkem, jenž čekal na almužnu lásky, na srdce, o které by se ohřál, náležela do počtu oněch porobkyň, které v hedbáv se odívají a na hedbávných polštářích podřimují, k nimž druhdy i matka jeho náležela, nad jejichž osudem tolik prolila slzí a za jejichžto zastance ho určila: Jakž neměl tedy nad ní se slitovati, svoje některejší opovržení k ní zapomenouti a se jí konečně i neobdivovati, že při tom všem své duši tolik ryzé spanilosti a nevinných půvabů zachovala, že se úplně snížiti a pokaziti nedala?

A co Xavera?

„Prosila jsem pana doktora Natterera, aby někdy k nám přišel učit mne latině, poněvadž bych ráda tomu rozuměla, co u oltáře se pronáší,“ oznamovala babičce, když Klement na květnou neděli se vzdálil.

Babička spokojeně se pousmála, že si vymyslila tak vhodnou příčinu, aby mladého muže toho k častějším návštěvám pohnula. Doufala, že tím poněkud zas usmíří patera Inocence, jenž často byl Xaveru na to upozornil, jak důležito by bylo

k sobě jej přivábiti a na něj dobrý pozor dávati. Nemohlo již déle tajno zůstati, jakého neobmezeného vlivu požívá mezi mládeží mužskou; jakž by nebyl věděl, co mezi ní se kuje? Třeba snad se vyhýbal, ze strachu před přísným otcem a z obavy, aby si nepokazil dráhu budoucí, kteráž, jak císařský pan komisař doufal a chtěl, přímo do ministerstva zavésti ho měla, všem nebezpečným piklům, přec nebyl nikterakž u patera Inocence tak zapsán, aby tento byl věřil, že nemá ani nejmenšího účastenství v znepokojujícím tlumeném tom ruchu v městě. Neměl proti němu dosud pražádného důkazu, krom veliké jeho oblíbenosti, nevěděl o jediném podezřelém příznaku proti němu svědčícím, jen jakýsi pud jej před ním varoval, poznávaje v něm nepřítele nad jiné závažného. Možná, že nebyl mladý Natterer sám údem nějakého tajného bratrstva, ale zajisté byl přítelem, důvěrníkem, ba i rádcem mnohých z nich. To bylo u zpovědníka paní a panny Nepovolné hlubokým přesvědčením. I on jej vidíval kolem zvonečků choditi a tvář od nich odvraceti, jemu bylo podezřelé, proč se k Xaveře tak nápadně, ba někdy až urážlivě vyhýbá, i on nemohl věřiti, že by se tak jen dělo k vůli bratrovi, aniž se mohl domysliti, kterak by se byl dověděl, že nikoli ve hradě nýbrž u zvonečků se určilo, aby vstoupil do semeniště. Nepochlubila se hofmistryně princeznina ovšem nikomu, pro jakou radostnou zprávu matka Leokadova tehdáž omdlela a snad i zemřela, zvláště když jí princezna oznámila, že si nepřeje, aby to, co paní Nepovolná u ní mluvila, přišlo do veřejnosti. Teď se objevil zcela nenadále Klement u zvonečků sám pod záminkou ztracené rukavičky — velice příjemná a potěšitelná to pro ně událost.

Býval tedy Klement u Nepovolných vždy se zvláštní vlídností uvítán a téměř vždy s Xaverou o samotě ponechán.

Xavera si byla přísahala, že nesmí zůstat nejen jejím nepřítelem, nýbrž že se mu musí i pomstit za to, že od ní bratra odloudil a sám tak dlouho od ní se vzdaloval, že v něm roznítí proti vůli jeho lásku a pak že se mu vysměje, jak ještě nikomu se nevysmála. Také se hned při druhé jeho návštěvě již pustila do provozování svých obyčejných kejklí u mužů, ale brzo v nich ustála a dařilo se jí s ním jako druhdy její babičce s paterem Inocencem. Klement se jí znal tak útrpně pousmát, že jako žačka na mlsu učitelem zastižená proti vůli své vždy se zapálila a všecku svou sílu sebrati musila, aby se nedala do pláče; nýbrž vhodně a obratně v jinou stranu zabočila a jiného předmětu se zachytila, aby nepozoroval její nesnáze. Před ním stála náhle bez zbraně, bez hledí, bez pancíře, jakousi jí neznámou v něm mocí na milost a nemilost vydána. A přec jí nic tak nelahodilo jako jeho přítomnost, ač ji nikdy nepohlcoval zraky, nikdy jí nepravil, jak je krásná, ba ač se vedle nikoho tak nepatrnou necítila, jako právě vedle něho. Nevěděla, kdy a jak se tak stalo, ale cítila se náhle uchvácenou něčím, co pojmenovati nemohla, a jatou v poutech, aniž věděla v jakých. Někdy ji to zamrzelo, i chtěla se pokochati ve své staré nevázanosti a pak si pravívala rozzlobeně: „Co mi po tom cizím člověku, který není ani mým příbuzným, ani mým zpovědníkem, že si z něho tolik dělám? že mi na tom tak velice záleží, co o mně soudí, že ho ve všem tak příliš poslouchám? Nechť si nechá svou vědu, jíž mne omrzela, chci zase se veselit a tančit jako

jindy a každý den s jiným se pobavit. Nebudu doma, až přijde, nebudu proň již nikdy doma."

A skutečně nalezla v sobě ještě tolik staré svéhlavosti a vzdorovitosti rozmarné, že právě jednou, když byl Klement najisto slíbil, že přijde, s babičkou odešla někam do společnosti. Ale jak mile se blížila hodina, kdy obyčejně se objevoval, již neměla pokoje a stání a najednou se tam dala do pláče tak usedavého, že nevěděli, co s ní se děje. Vymluvila se, že ji něco bolí, snad hlava neb zub, sama nevěděla, jakou to náhle pocítěnou bolest za tak nesnesitelnou udává. Babička s ní musila rychle domů, kdež šťastně ještě zastihla Klementa, po zahradě se procházejícího. Nemohl věřiti, že odešla a že se nevrátí, nemohl věřiti, že ho chce urážeti. Polekán jejími slzami a divným jejím si počínáním, opakoval i on otázku v poslední půlhodině asi stokrát slyšenou, co že jí schází?

Dlouho vzlykala a sama sobě se bránila, ale konečně se mu přec vyznala.

„Nemohla jsem to snésti mezi těmi hloupými lidmi, kam babička mne zavedla a nikdy již mezi ně nepůjdu, nechť se mnou dělá cokoliv. Již bych nemohla býti taková jako oni, taková, jakou jsem bývala, než jste k nám přišel."

Jak se neměl pak Klement tak velice zaradovat nad její proměnou, kteréž si již sama byla vědoma, že uchopiv poprvé dnes její ruku k ústům ji přitisknul? Avšak pomýšlel tak málo na to ji pustiti, jako ona, aby ji vymkla . . .

Bledá dojmutím, uvnitř plná blahého, nikdy nepoznaného, netušeného pocitu, který, jak dobře cítila, znenáhle chvěním její ruky i jemu se sdílel, zírala naň — byl nalezen ten muž, kterého jí chtěl postavit v cestu, aby ji tak zaujal a uchvá-

til, jak ona to vždy u svých ctitelů dokazovala — vědělť Klement náhle, že ho již hledati nemusí.

Volně se sklánělo slunce za Petřín, zlatíc vrcholky starých stromů, nebe zahořelo, zbledlo, ztmavělo a hvězda za hvězdou se zatřpytila nad zoubkované lomenice starého domu. I zdálo se Klementovi v sladkém tom večerním stmívání, v němž její postava vedle něho víc a více se rozplývala a mizela, že Xavera volně se sebe svléká roucha těla svého, jehož krásou tolik zavinila, že je pod těmi svatými hvězdami nad nimi jen sám s duší její, kterouž v ní vzkřísil, vytříbil, která byla jeho . . .

Co bylo jeho? Klement pustil její ruku, již dosud mlčky ve svých rukou držel. Což činil nějaké na ni nároky? Nevychovával jejího ducha pro svatou věc lidstva a její srdce pro Leokada?

Vyskočil a omluviv se spěšně uprchnul od zvonečků tak zmateně, že na útěku tom zabloudil. Místo na most, kamž byl namířil, dostal se na pustý břeh u Vltavy. Sklesna tam na poražený strom, seznával sám na sobě trpkou pravdu výroku vlastního, že ještě žádný Brutus na to nepomyslil nabrousiti si dýku proti nejhorším lidstva tyranům, kteří nejurputněji mu brání na dráze pokroku, nejošemetněji na ní je zdržují, kteréž za to ještě v srdci svém hostí a hejčká — poznával, co to vášeň!

Vychloubaje se svou duševní převahou, honose se, že může vše, co chce a že chce vždy jen to, co dobré a pravé, byl nebohého Leokada tolika příkrými slovy tehdáž poranil, když se mu přiznával, že láska tak přirozeně v srdci mu vykvetla jako pomněnka na lučině, hvězda na nebi, když ho ubezpečoval, že se jí mohl tak málo ubránit, jako se může keř ubránit růži, kteráž na něm vypučela; — co měl

ale teď sobě říci, poznávaje na sobě totéž! propadávaje témuž neuprosnému zákonu v přírodě, ~~jemuž ona~~ věčnou zachovává mladost, jemuž se však chtěl zpupně vymknout, neuznávaje ho za hodna sebe a domnívaje se v směšné mu teď samolibosti, že záleží při tom jedině na vůli jeho? Chytře se mu dostala Xavera do srdce jedinou dobytelnou v něm branou, již měl za tak opatrně zatarasenou, a k níž ji byl přec sám ukázal cestu! On, právě on musil se zamilovati do zvonečkové královny, ach nejen zamilovati, nýbrž milovati ji musil vší silou první lásky, jí právě, jí musil v oběť dáti prvotiny svého citu.

Z hlubin zoufalosti poprvé v životě pocítěné volal Klement temné noci v netečnou tvář znova osudnou onu otázku, jiež zajisté tisíc a tisíckrát ve všech nářečích slyšela: „Ó bože, proč ona, proč ne jiná?“ A posmívavá jakás ozvěna v něm opakovala krutou jeho radu bratrovi:

„Ano proč ona, proč ne jiná? Vždyť je na sta děvčat, která mají tak červená ústa a bílé ruce jako ta Nepovolná. Je-li tvé ~~měkké~~ mysli, nechápající vznešenost doby, potřebí hříčky, proč si nezvolíš aspoň jinou místo ní?“

A jiné se nedočkal odpovědi.... jen vlny Vltavy u jeho nohou si někdy povzdychly a zalkaly, jakoby ho politovati chtěly; než samy hnány rovněž tak neuprosným zákonem, za svými předchůdkyněmi dále spěchati musily, dále a dále bez oddechu, pořád jen dále....

V jak nepatrný, malomocný, směšný tvor zcvrkl se člověk v oněch hodinách před Klementem, jak pochybná se mu zdála skvělá budoucnost, již byl duchu lidskému zvěstoval, tomu duchu, jenž se měl státi pánem a vladařem světa a jenž neuměl ještě ani vládnouti vlastnímu nitru, jenž

nemohl ani na hodinu napřed říci, „to vykonám, tak a ne jinak jednat budu,“ jenž pořád se mýlil, klamal a jehož vyhlášený rozum každý zeměplaz překonal určitostí svých pudů...

Včera se byl Klement Xavery polekaně tázal, co jí schází, a dnes učinila k němu touž úzkostlivou otázku, když vstoupil k večeru do jeskyně, kdež čekajíc naň, četla v jedné z jeho knih.

„Necítím se dosti zdráv,“ pravil temně; „musím na nějaký čas na venek.“

On nechtěl viděti její smrtelné zblednutí.

„Neutrpí vaše studie mou vzdáleností,“ pokračoval co možná lhostejně; „nechám vám zde mnoho zajímavých spisů a pak vám schválím přítele, kterýž vás bude rovněž tak svědomitě učit, jak jsem to činil já. Poví vám zajisté vše, jak si to vždy přejete.“

Chtěl žertem zakončiti, žertem s ní se rozloučiti a praviv, že jede na venek, v Praze před ní se skrývati, až vystřízliví ze svého opojení; ale ona v němém ustrnutí vztáhla ruce proti němu s vášní tak velikou a hlubokou v pohledu, že mu nejen žert, ale i každé slovo na rtech zmíralo a hlava se mu zatočila — blažeností.

Neuprchl, jak chtěl, ale tolik si přec zachoval síly, že zavolal paní Nepovolnou, aby se přišla podívat na sbírku rytin z biblické dějepravy, již byl dnes s sebou přinesl, a že ji prohlížením zdržel mezi sebou a Xaverou po celý večer.

Když odešel, sklesla Xavera na klekátko, kde se byla jednou svíjela v tak dětinském strachu, že Leokada snad miluje, láskou tou že setře všecku zajímavost s čela svého, citem tím navždy se poníží a neschopnou se stane býti služebníkům Páně nápomocnou v upevnění základu království nebeského na zemi. Pousmála se teď sama sobě

a povrhovala sama sebou, že mohla kdy jediný jen okamžik se domnívati, že miluje jiného muže než nejvznešenějšího mezi nimi — Klementa! Teď byla jista, že miluje a nestyděla se za to, nýbrž cítila se v té lásce tak velikou, tak posvátnou sama sobě, že se jí zdálo, jakoby její hlavu oblívala také jakási zář, jako nad ní hlavu svaté panny té, kterouž láska světu se zrodila.

„Kdybys mi, ó svatá panno, všecky koruny světa darovala,“ volala k ní v náruživém horování, „pod jeho je hodím nohy, aby je rozšlapal; kdybys mně všecky poklady země té darovala, před něj opět v prach je hodím, aby je rozmetal; jedině v jeho rukou spočívá koruna, po níž bažím, jen on chová v srdci svém poklad, po němž teskním. Ach netoužím již po žádné slávě, nechci než jemu sloužit, nechť mne za to potlačuje, nechť mne zneužije, nic toho nebudu dbáti, na nic si stěžovati, jen bude-li mne milovati jediný rok, ba jen tři dni — ne, jedinou jen hodinu! Do smrti pak na hodinu tu vzpomínati nepřestanu, věčně jí budu žehnati, co mi v ní dá, nikdo, ani on sám mi již vzíti nemůže —“

Do listnatých hlubin květoucího pralesu zalehla bouře: usne v ní, ukolébana sladkým lásky snem? Běda, rozepne-li tam svoje perutě! Čím jsou proti ní krotké vichry v našich tichých hájích? — Sotva zaduní a již se dotýkají kořeny stromů, jejím dechem zuřivým vyvrácené, ohnivých nad nimi se valících mračen a koruny jejich, blesky rozštípené, vrývají se do rozpoutaných vln bystřic, aby v nich pokoření své smyly a skryly. Vše v divém zmatku od sebe se odrývá, v divém víru kolotá, nezůstává jediná květina nezlomena, jediné hnízdečko nezaplavené,

jediný lupen nepošpiněný — všude pak zkáza jen a zničení....

Xavera nikdy nemyslila na budoucnost a jaký obrat v ní vezme osud její, ani kterak budou její vychovatelé pohlížeti na její lásku ke Klementovi, až se jí dopátrají, a zdali jí dovolí oddati se jí podle potřeby srdce svého, neb budou-li na tom státi, aby pokračovala poskvrňovati svou mladost, šlapati svou důstojnost nohama, býti živou lží a vtělenou šalbou. Neobírajíc se budoucností, tím dychtivěji hltala přítomnost. Dostačovalo k jejímu štěstí úplně, když Klement den co den přicházel, vedle ní hodinu prodlel, když slyšela jeho hlas, viděla jeho tvář, když cítila jeho pohled na sobě spočívati, když celoval každým slovem chvějící se duši její.

I Klement na budoucnost nemyslel, se zamhouřenýma očima se podával proudu, do něhož se byl dostal v přílišné k sobě důvěře, domnívaje se, že náleží k oněm vyvolencům, jimž dovoleno božským si hráti ohněm, aniž jich plameny jeho uchvátí a zažehnou.... Bál se, co řekne Leokad, až se doví, že miluje, a koho že miluje. Teď prý se bratrovi zdál celý svět klášterem; čím asi se mu bude pak zdáti a čím lidé v něm? Za strach ten, co doba příští mu přinese, Klement v palčivém studu sám před sebou se hanbíval. Kdo by mu byl prorokoval, on že se bude kdy člověka báti, něčího pohledu se štítit, něčího soudu se vyhýbat?

Ale když seděl naproti Xaveře a slonil se v jejím úsměvu, v němž bylo tolik pýchy a zároveň tolik pokory a tolik blaha a zároveň tolik zadumčivosti, tu na vše ostatní zapomínal. Viděl pak před sebou jen zázrak, z mrtvých vstalou, znovu zrozenou, kteráž se chystala svou láskou

k němu všecky hříchy někdejšího života svého smýti, s níž byly již sejmuty věčnou láskou, poněvadž tehdáž ještě nevěděla, co činí ....

Jak bylo možno, aby tak veliká vnitřní proměna se nebyla konečně u Xavery projevila proměněným chováním a jednáním? Zahrada, kteráž se jí zdála jindy tak těsnou a nudnou, stala se opět jejím celým světem, z něhož se jí teď nikdy nechtívalo. Vymlouvala se, měla-li někam na návštěvu, činila vše, aby co možná málo návštěv u zvonečků se ukázalo, a poslouchala babiččiny rady a napomenutí vždy netečněji. Vzdělávajíc se nikoli jen povrchně, nýbrž opravdově, poznávala konečně víc a více její obmezenost a jak málo mateřsky s ní vždy jednala, kterak vlastně nikdy dítě dceřino, nýbrž vždy jen vhodný nástroj v ní hejčkávala a vychovávala. Neminul teď den, aby si nebyla Xavera vzpomněla na závěrečná slova na onom plakátě, aby se nebyla zarděla nad tím, co vychovatelé její z ní si udělali a že se jim k tomu podala tak slepě a ochotně. O lépe, stokrát lépe by bylo bývalo, kdyby ji byla ponechala babička placené čeládce a kdyby byla čeládka ta zapomínala jí dát jíst, jí poskytnouti potřebný oděv, než že jí byla hojnost darovala za takových výminek a poměrů. Konečně Xavera krátce se rozhodla, shodila přetvářku, ježto se jí stala nesnesitelnou, se sebe úplně a ve všem, nevěděla nic již nikdy tajného a zajímavého, co by bylo pateru Inocenci stálo za poznamenání, a přestala babičce naprosto donášeti, pravíc sobě, nechť pojde z toho co pojde.

Netrvalo dlouho, a pater Inocenc upozornil svou hostitelku, že Xavera pro své dlouhé zábavy s mladým Nattererem zapomíná na účel, za jehož příčinou jí jsou povoleny.

„Povšimla jsem si toho tak dobře jako vy, velebný otče, ale neuznala jsem za potřebné, jí proto učiniti výčitku. Jsem přesvědčena, že se z toho vyloupne cosi podobného, jako tenkráte s bratrem jeho,“ odtušila mu paní Nepovolná v hrdém vědomí, jak výtečný dala směr vnučce své. „Až přijde Xavera na to, co si na něm vyzvěděti umínila, až ho zúplna vyčerpá, pak nám najednou poví, co v něm vězí a odstraní si jej tak vtipně s cesty jako Leokada. Co mne se týče, já se těším na zvláštní v tom ohledu překvapení, které nám s ním zajisté chystá.“

Ale pater Inocenc nedal se mýliti; dokázal své žačce, že je Xavera teď celá jiná než když s Leokadem se znala, i v čem je jiná, pročež neočekává prý nikterakž jako ona překvapení příjemné, nýbrž že z toho všeho asi jiného nic se nevyloupne, nežli že Xavera se do opravdy zamilovala a že se bude chtít provdat.

Paní Nepovolná vyskočila na tato slova se svého sedadla v skutečném zděšení; tato myšlenka, že by Xavera kdy opravdu milovati mohla, k ní nikdy ještě nepřistoupila. Začala ihned přemítati o vhodném zámyslu, jímž by se Klementovi přístup do domu zamezil; ale pater Inocenc důtklivě napomínal k největší opatrnosti, aby láska, byla-li v ní skutečně vzbuzena, odporem nevzrůstala a se nesílila. Vedle toho vyžadoval Klement všemožný ohled a šetrnost nejen k vůli otci, nýbrž i k vůli sobě. Bylo by to divně v obecenstvu působilo, kdyby si byl mohl právem na nějakou urážku se strany její stěžovati. Což si mohla paní jejího stavu vhodnějšího ženicha pro schovanku svou přáti? V tehdejší době, kde stavy ještě velice příkře od sebe se oddělovaly, byla by to bývala znamenitá čest pro pannu Nepo-

volnou, která přes všecko své bohatství přec jen byla a zůstala měšťanskou dcerkou, jejížto rodiče byli v ohradě dříví prodávali, kdyby ji byl pan doktor z Nattererů, syn tak vysoce postaveného úřadníka, šlechtickým svým jmenem k sobě povznesl. Jakou by byla měla omluvu, že sňatku tomu brání, kdyby se byla proň Xavera rozhodně prohlásila? Pročež se musilo velmi prozřetelně, velmi volně ku předu; bez toho již svět zbytečně mnoho o tom tlachal, proč paní od pěti zvonečků vnučce tolik ženichů do domu zve a k žádnému ji nedomlouvá. Navykl si lid ode dávna velmi nepříjemným spůsobem o rodinné záležitosti domu toho se zajímati, pořád měl zrak k němu obrácený a stopoval, co v něm se děje. Tedy ještě jednou, pozor!

Umluvil se pater Inocenc s paní Nepovolnou, že pro uvarování možných pohoršlivých výstupů budou s Xaverou velmi shovívavě jednati. Babička se bude tvářiti, jakoby neměla tušení o tom, co v srdci vnuččinu se děje a děje-li se tam vůbec cosi zvláštního ke Klementovi, bude ještě zdvořilejší než jindy, ještě horlivěji bude jej k návštěvám vybízeti — ale tím pevněji bude na tom státi, aby Xavera se přestala u něho učiti a odvolá se k tomu, jak při tom sbledla a zhubeněla, že nemůže tedy u ní trpěti libůstku, zdraví jejímu tak velice škodlivou.

Ale jak pronesla babička medovým svým hlasem a kočičí svou vlídností před vnučkou první o tom větu, žeť vzezření její změněno, a proč se o její zdraví strachuje, dodávajíc, jak ráda ostatně Klementa ve svém domě vidí, ba že mu dává přednost přede všemi ostatními muži, kteří jej navštěvují, již věděla Xavera, na čem s ní je, že láska její vyzrazena, ohrožena a že vychovatelé nejen na

to pomýšlejí od Klementa ji vzdáliti, ale že se nebudou štítiti žádného prostředku, aby cíle svého dříve nebo-li později také dosáhli. Bylať jejich věcí, potřebnou a nutnou věcí a tou měla navždy zůstati. U nich bylo již dávno rozhodnuto nad jejím osudem, srdcem, štěstím . . .

Xavera odpověděla babičce lhostejně, vyhýbavě, ale chránila se vyzraditi jí, že ji prohlédla. Tím větší a hlubší byla však její vnitřní úzkost. Kde měla přítele, rádce, zastance krom Klementa? Nezbývalo jí než k němu se obrátiti a na to jej upozorniti, co se děje a díti má. Ale úmysl ten ji stál veliké sebepřemáhání, cit její byl zjemněl a se zbystřil, věděla sice, že ji Klement miluje, ale nevěděla ještě, zdali si přeje s ní jiné spojení, než v jakém dosud s jinými muži si libovala. Snad se chtěl jen nějaký čas s ní pobaviti, neměl ji snad ani za hodnou jmena svého a ruky své. — Bože, vždyť se sama drahé ruky té za hodnou neměla, vždyť věděla, jak se mu budou lidé smát a o něm vtipkovat, povznese-li k sobě zvonečkovou královnu!

Málokdy vytrpěli dva milenci, jsouce oba tak přesvědčeni o své obapolné a tak je blažící lásce, tolik muk, jako Klement a Xavera. Vše ostatní v nich a mimo ně, každý jiný cit, myšlenka a poměr jim působil bolest, výčitky a zahanbení; jakž neměli v strastech takových tím více k sobě přilnouti?

Trvalo to mnoho dní, než Xaveře se podařilo, aby s Klementem o samotě zahovořiti si mohla; babička je patrně hlídala, vynalezala si známou svou vymýšlivostí na sta příčin, aby teď každou chvíli mezi ně vstoupila, hovor jejich přerušila a v jiný je zapletla. I Klement brzo si povšiml, že v tom již více, než pokaždé jen náhoda. Viděl,

že je stopován a s Xaverou pod přísným stálým dozorem. Pohled jeho pravil jí často, jak se cítí tím popuzen a že nehodlá býti dlouho trpělivým.

Konečně jednou, když se vedle něho po zahradě procházela a klíčnice babičku rychle za neodkladnou jakousi příčinou od nich do domu odvolala, rychle mu pošeptala:

„Babička je pořád s námi, abychom se učit nemohli. Praví, že mi učení škodí, že při něm blednu; obávám se, že mi je co nevidět zakáže.“

Tu přemohl Klementa cit, nejen že ji měl ztratit, ale že měla býti znova ztracena pro svět, a co v něm bylo krásného a svatého; mělať v špíně jeho tedy přece jen utonouti? To státi se nemohlo, nesmělo, i zapomněl na obyčejnou svou prozřetelnost, odpovídaje jí se zrakem planoucím:

„Jen několik neděl ještě strpení, v nichž veliké věci se rozhodnou, pak budu náležeti jen vám a vaší obraně. Pak přestanete poslouchati hlasu těch, kteří se sami v hříšné libovůli udělali vašimi pány, a jednati podle jejich rozkazu. Nepotřebuje člověk prostředníků mezi sebou a bohem, jenž uštědřil každému z nás vlastní rozum a vědomí a skoumajíce svá srdce, poznáme nejlépe sami, čeho od nás si žádá; neb napsal nám do nitra našeho nejsvětější svoje zákony . . .“

Klement náhle umlkl; spatřilť naproti mezi záhony patera Inocence, jenž čta navzdor soumraku ve svém breviáři, tím nejlépe prozrazoval, že má sice oči na knize, ale pozornost jeho že je jinde zaměstnána. I cítil Klement, že mu poslední kapka shovívavosti uchází, dnes že již není s to se opanovati. S prudkým „na shledanou“ od Xavery se odvrátil a nečekaje na paní Nepovolnou, aby s ní se rozloučil, opustil chvatně zahradu.

Xavera zůstala nepohnuta na témž místě,

kde ji opustil. Co to slyšela? Jaká to nešťastná, nezapomenutelná a nezapomenutá slova mu to přivedla náhoda na rty? Či nebyla to náhoda? Byltě on pisatelem oněch vět, které se vryly s takovou určitostí v její mysl a opakoval je dnes, jsa naladěn stejnými city jako tehdáž, kdy z pera mu vyplynuly?

Xavera zkameněla; ale čím více trnula, tím divočeji se svět kolem ní točil, stromy, záhony, jeskyně tam opodál, vše kolem ní vířilo v reji hrozném. . . . Kam dávala dosud rozum, důvtip? Kam dávali rozum a důvtip pater Inocenc, babička? On byl pachatelem oněch smělých provolání k lidu, on byl ta hlava spiklenců, tak bedlivě a vytrvale hledaná, on to byl, jenž strhl ostatní za sebou, jenž byl duší onoho tajného odporu, jenž osnoval nový společenský pořádek, jenž pobuřoval Prahu, kdo jiný by to byl také dokázal než Klement — nešťastný, drahý Klement — její to Klement!

Málem by byla jmeno jeho hlasitě vykřikla v nevýslovné bolesti a strachu, domnívajíc se, že se udusí poznáním tím strašným, kteréž, čím více se mu bránila, tím neodolatelněji, tím určitěji se jí vnucovalo, až jí nezůstala ani jediná jiskra naděje, že on to není, že se mýlí. Připadalo jí bezděčně na sta slov a výroků podobných těm, které teď vyslovil, připadalo jí, jak zpytavě mnohdy na ni pohlédl, když o tajných spolcích po Praze a jejich působení před ním si zahovořila, zpomněla si, jak vyhýbavě jí byl mnohdy odpověděl na otázku zcela prostou, že tomu až někdy se podivila, zpomněla si na směr všech jeho hovorů a poznala, proč od zvonečků tak dlouho se odvracel, jí se stranil a proč konečně přec se k ní přiblížil.

On to byl — nebylo o tom nejmenší pochyby, ale co na tom? A přede vším co teď?

Xavera již na to nemyslila, čím byl on, čím byla ona; jeho víra, její víra, její úkoly, jeho úkoly, vše před ní mizelo, vše pohlcovala úzkost oň, vše se jí zdálo malicherné, směšné vůči otázce jediné, kterak jej varovat a zachránit?

Jak děkovala teď bohu, že je babička lichými hovory po celé půldne trápila! Aspoň Klementa k tomu donutila, že vypravoval o hostině, již dává dnes večer otec jeho na počest důstojnictvu jistého pluku, jenž zejtra ráno z Prahy odtáhne, a o novém kuse, který se dnes v divadle provozuje a na který se půjde dříve podívat, než sám k ní se dostaví. Aspoň věděla, kde dnes je a bude.

Co měla dělat? — Psát mu?

Jak snadno ale mohl přijít dopis do nepravých rukou a ne-li to, tedy se mu dodat, až bude pozdě. Projeví-li, že je list naspěch, vzbudí tím podezření, nebude-li v dopise dosti zřetelná, Klement jí neporozumí, poví-li mu pravdu, zas jej poděsí a snad k nepředloženému kroku svede....

Snad kdyby klíčnici s ústním vzkázáním k němu vyslala?

Nastávaly tu rovné rozpaky, jako s dopisem; pravdu říci nemožno, zaobaliti ji, mohlo vésti k nebezpečným zmatkům.

Ještě jedna cesta před ní se otvírala, nejjistější, ale také nejtěžší — aby jej vyhledala sama.

Ano, vyhledá jej sama, aby mu pověděla, že prchnouti musí, že po něm slídí nepřátelé, od nichž se nemůže nadíti slitování, že, jak ona podle několika slov jej poznala, i jiný podle jiného nenadálého znaku jej poznat může. Musí pryč, možno-li hned, půjde k němu sama, aspoň ještě jednou jej uvidí.

Xavera cítila při této myšlence, jak cosi

v srdci jejím puká, šílená bolest pronikala její celé tělo. — K němu! . . . k němu! . . .

Pohnula se od stromu, o nějž se byla opřela, obejmuvši jej tak těsně, jakoby chtěla s ním v jedno srůsti a proměniti se v jeho větve a listí, aby již necítila tu svou lidskou bídu, aby nemohla sebou vládnouti, měla nohy jako podťaté, tělo olověné. Ale jediné slovo „k němu, k němu,“ spružnilo její údy, již jí rostla křídla, i duchu jejímu rostla křídla. Bylo mu jich potřebí: veliký a tuhý to kus práce, co leželo před ní k překonání a vykonání.

Vešla do domu, vstoupila do jídelny, chtějíc si na babičce vyžádati, aby jí dovoleno bylo odstraniti se do své ložnice.

Ale jídelna byla prázna; přišel prý paní babičce odněkud list, na který musila ihned odpověditi, pater Inocenc jí při tom pomáhal, večeřeli při tom v jejím pokoji, Xaveře vzkázáno, aby pojedla ve svém. Jak si oddechla! Nebe samo patrně s ní se spolčovalo.

„Milovala jsi mou matku, stařeno?“ tázala se klíčnice, když v jejím pokoji nedotknuté jídlo se stolu odklízela a uchopivši se její ruky, pevně do očí se jí zahleděla.

Klíčnice jí odpověděla hlubokým vzdechem a vřelou slzou.

„Tedy udělej jediné její dceři, již nebohá opustiti musila, ani jí nepoznavši, něco k vůli, začež ti až k hrobu vděčnou zůstane, zač nebožka tam na nebesích přímluvou svou u patronky tvé zajisté se ti odmění. Hleď, abych se dostala teď na hodinu z domu.“

Klíčnice se zalekla a chtěla jí úmysl její vymluvit.

Ale Xavera ji k slovu nepřipustila.

„Hleď,“ opakovala, „abych na hodinu z domu se dostala a nikdo o tom nezvěděl, nikdo v té době mne nepohřešil a na ulici mne nepoznal. Nechceš-li mi vyhověti, neb nedokážeš-li toho, pak věz, že ti nastane znova hlídka u — šílené, kteráž nebude tak dobrá a trpělivá jako ta první, neb znáti a nenáviděti bude v tobě — nepřítelkyni.“

Xavera se zachytila za čelo, nebyla to pouhá jen hrozba, již pronášela, aby věrnou služebnici donutila k splnění žádosti její, neb v hlavě jí cosi pukati začalo, jako před tím v srdci.

Klíčnice zaražena, polekána, nechápajíc, co se děje, počala jí shledávati svůj nedělní oděv, mezi tím co vyndávala Xavera za jejími zády šarlatovou skříň ze své jarmary, načež přes svoje hedbávné šaty přehodila sukni, kterou jí podávala, a na svoje vlasy veliký vlněný její šátek, zabalivši skrytě a opatrně skříň do jeho hrubých záhybů. Klíčnice po chodbách slídila, zdali není špehouna na blízku a nepozorujíc nikoho, kradla se před Xaverou po schodech do průjezdu. Volajíc tam na podomka, že si spěchá pro něco do lékárny, ješto se jí ozývají její staré bolesti v rukou, otevřela dvéře a Xavera vyklouzla za ní na náměstí, slyšíc, jak mu oznamuje, že čeká ještě dnes večer svou neť z venku, aby ji vpustil do domu; pakli mu jest ale obtížno, tak dlouho bdíti, že sama velmi ráda to zaň učiní.

„Kdyby se přec jaksi vyzradilo, že nejsem doma,“ byla klíčnici na schodech pošeptala, „tož babičce řekni, že mne vypudil z domu sen, jenž mi kázal, abych se šla na most k patronu svému pomodlit.“

Oddechla si Xavera zhluboka, stojíc před do-

mem na pustém náměstí; první krok, první obtíž měla šťastně za sebou: jak se jí povede dále?

Ze zahaleného nebe spouštěl se dešť drobný, pronikavý, při tom hustý jako mlha, nebylo na tři kroky do dálky vidět, dnešní tma se mohla věru krájeti. Ač nebylo ještě pozdě, přece již bylo všude pusto, ticho, prázno. Xavera nepotkávala človíčka, spěchajíc po náměstí k spálené ulici. Těch několik osob, které se jí cestou přec tu a tam zamihly, měly tak na kvap jako ona a ani si nepovšimly schoulené postavy její, ploužící se podle zdi rychlostí a pružností stínu.

Cestou teprvé o tom přemítala, kde má Klementa očekávat. U divadla? Bylo by bývalo nápadné, kdyby byla mladého muže tam oslovila zakuklená ženština, přátelé by se mu byli smáli a snad by se byli snažili viděti její tvář, aby mu mohli jeho dobrodružství buď záviděti, neb se mu vysmáti špatným vkusem.

Ne, tam s ním setkat se nesměla, také tam bylo vše osvětleno, snadno ji mohl někdo poznat; v ulicích to bylo také nejisté, mohlo se státi, že doprovázeje přítele, ani nezvolí rovnou cestou k mostu, nýbrž od ní značně se uchýlí; nejbezpečněji ho zastane na všechen spůsob na samém mostě, kudy domů se ubírati musí.

Xavera přemýšlela tak napnutě, uvažujíc všecky náhody a nehody, které mohly križovati její předsevzetí a v něm jí překážeti neb zcela je překaziti, že se octnula v mostecké bráně, nevědouc ani, jak a kudy se k ní dostala. Ale sotva z ní vykročila, sotva učinila několik kroků po mostě, nevidouc před sebou, vedle sebe a nad sebou nic jiného než to černé sychravé prázno, v němž mizely i obrysy zábradlí, kteréž na ni hledělo dvěma krvavýma očima, svítilnami to u kříže, a

z něhož k ní duněl hlas temný, jednotvárný hukot to jezu, tu síla jí vypovídala, cítila teprvé teď, že je noc a že je sama bez ochrany na ulici, vydána v šanc všem jejím hrůzám, veškerému jejímu nebezpečí.

S těží se doplazila ke kříži, kdež na Klementa čekati chtěla, chvějíc se v pošetilém strachu, že ji ta černá prohlubeň, do níž každým krokem zdánlivě hlouběji padala, pohltí, než se ho dočká, než ji bude lze pošeptati mu jediné slovo o tom, co duší její zmítalo. Ale když konečně přece ke kříži se dostala, nová hrůza, hroznější předešlé, krev její v led proměňovala a na polo mrtva sklesla před křížem na kolena.

Dávala se pod ochranu kříže; ale zdaž bude chránit tu, kteráž se mu zpronevěřila? Za jeho rytířku se vydávala, hrdé smlouvy s ním uzavírala, vysoko chtěla povznést prapor jeho v boji za vznešená jeho práva, zarazit jej chtěla do země, aby žádná síla lidská již ho nezviklala, a teď v hodině rozhodné, kdež jí byla dopřána nevýslovná milost s hůry, za kterou se byla vždy tak vroucně modlila, že ten, jehož ji naučili nenáviděti jako největšího jeho nepřítele, byl v její moc dán, kdež si mohla vydobýti nehynoucích vavřínů, nesmrtelných zásluh, jen co by byla ruku vztáhla proti němu a svaté církvi naň ukázala: tu nejen váhala tak učiniti, ale nasazovala vše, aby jej před spravedlivým trestem zachránila a nechtěla, nejen aby byl pokořen a zničen, nýbrž byla v smělé hříšné touze srdce svého žádostiva, aby zvítězil teď a vždy jindy nejen nad ní ale i nade všemi, aby panoval a vůle jeho plněna byla zde v městě tom, jako vůle pravého velitele jeho . . .

Ale v směsici rouhavých teď myšlenek spatřila náhle nad sebou hospodina Abrahama, Ja-

kuba a Mojžíše, jak drže v přísné pravici plamenný klín pomsty, na ni zírá a hruď její zpytuje. I udeřila čelem o zem před křížem, na němž nechal syna zemříti, aby vykoupil lidstvo krví svou svatou a jemuž byla učinila v srdci svém a ústy svými tolik křivých přísah.

„Nevěř, co ti o něm praví, bože veliký!“ úpěla v hoři svém; „oni ti lhou, neníť on nepřítelem tvým a nechce zlehčovati ni tvou moc, ni tvoje jmeno, nikdy slova zlého z úst jeho proti tobě jsem nezaslechla, miluje lidstvo, jak je miloval tvůj syn a také by zaň na kříži umřel, kdybys mu to poručil. Pročež mne vyslyš, jen tenkráte mne vyslyš a pak se mnou dělej, co ti libo. Seznáš-li ve mně hříšnici za to, že jej miluji a toužím, abych jej zachránila, nuže zatrať mne za to do věčných plamenů, rozdmychaných a živených hněvem tvým, rajský mne v nich ovane větřík, že jsem jej spasila láskou svou. Uzdá-li se ti, že trest ten ještě malý, tedy navždy ode mne ho odervi a dej ho jiné — jen těm ho nevydej, kteří zavraždili mou mladost, moje štěstí — zavraždili by i jeho.“

Kroky zazněly od věže, spěšné, určité to kroky; ach, jak velice povědomé to kroky, jež snad naposledy dnes k ní se přibližovaly . . . . .

Xavera se země se pozvedla, — byl to skutečně Klement.

Vida proti sobě povstávati od kříže ženskou postavu, zahalenou v prostém šatu, domníval se asi, že to žebračka a sáhl rychle po své tobolce. Ona se ale kvapně vypnula, když vedle ní se zastavil a uchopivši se jeho ruky, přitiskla na ni svoje palčivé rty, pokropila ji svými palčivými slzami. V tom se jí svezl šátek s hlavy a on ji poznal.

V prvním radostném překvapení, že to ona, vše ostatní před ním zmizelo. Viděl jen ji, její drahou blízkost.

„Tys to?“ vzkřikl a objímaje ji, přitáhl její postavu k sobě, položiv si hlavu její na svá prsa. Ona zamhouřila oči v tichém výkřiku k bohu, aby se nad ní smiloval, aby jí dopřál, by v chvíli štěstí tak svrchovaného zemříti mohla.

Ale najednou se zpamatoval, v jaké to hodině a na jakém místě s ní samoten se shledává, i zalekl se, co se to s ní děje.

„Jak sem přicházíš, předrahá?“ doléhal na ni pln nevýslovné starosti o ni pokrývaje při tom její třesoucí se studené ruce polibky, aby je zahřál, zahrnuje její hlavu zas šátkem, aby ji ochránil před nočním vzduchem. „Uprchla jsi svým utiskovatelům? Co ti udělali, že ke kroku tak zoufalému tě dohnali?“ Co od ní se vzdálil, byl neustále jen na ni myslil. O kéž by byla matka jeho žila, aby ji byl svěřil její péči! Její pomocí a její radou by se mu bylo zajisté podařilo vyrvati ji škůdcům jejím, ale co teď? I kdyby byl hned za její ruku žádal, za ochrance jejího se prohlásiv, mohli mu ji odepříti, nesměla nad ní sama rozhodnouti, nebyla k tomu ještě oprávněna, nejsouc plnoletou. Nemohl pro tu chvíli praničeho pro ni učiniti; nesnesitelná to myšlenka! Musil ji zase jen k trpělivosti odkázati a pouze doufati, že poštěstí-li se blízký zamýšlený převrat, i v jejich poměru pak převrat nastane.

Ona se mezi tím zotavila a na prsou jeho, v záštitu jeho lásky se posilnila.

„Klemente!“ pravila mu, „drahý, drahý můj Klemente, nelekej se mne! Neudělali mi doma ničehož, neuprchla jsem před nimi — vydala jsem

se za tebou, aby nikdo nevěděl — jsi v nebezpečí.“

On naslouchal podiveně.

„Jsi v nebezpečí hrozném . . . . .“

Neodpověděl.

„Musíš prchnouti odtud . . . co nejdříve bez odkladu . . . možná-li hned. Zde ti přináším svůj šperk, aby okamžité peněžité rozpaky snad zbytečně a ke zkáze tvé tě nezdržely.“

A Xavera vyndala z pod šátku krabici.

On ještě neodpovídal . . . ona ho posílala pryč, neodkladně . . . ona!

„Klemente, nemlč přec tak strašlivě lhostejně; pověz mi jediným jen slovem, že jsi mne nejen vyslechl, ale že hodláš i k radě mé učiniti. Není-li ti možná uprchnouti hned, hleď, abys mohl prchnouti zejtra, nanejdéle pozejtří — každou hodinou nebezpečí tvoje vzrůstá — ó slituj se konečně nad úzkostí mou a promluv ke mně — pověz, co podniknouti hodláš?

Prosíc a domlouvajíc mu takto s rukama sepjatýma, s proudícími se po lících slzami, netušila, co v něm se děje, a jaké to hrozné podezření v něm vzniká. On měl náhle a neodkladně se vzdálit, podávala mu k tomu sama prostředky, mluvila o hrozném nebezpečí. Již došlo tedy i na něho, začal ji nuditi neb překážeti a chtěla se ho zbavit? Jednoho bratra odsoudila za mříže klášterní, druhého chtěla vyštvat do ciziny.

„Nechápu, co to přišlo panně tak maně na mysl,“ vypravil konečně ze sebe, „a jaké to nebezpečí by mne mohlo tak velice ohrožovat, že bych musil před ním teď v čiré noci utíkati.“

„Bože, Klemente, nepřetvařuj se přede mnou!“ znova zaplakala; „já vím vše . . . tys ona hlava tajných spiklenců, s níž prý padnou všecky jejich

záměry, tys duší onoho tajného odporu, jejž stále rozdmychuješ — po tobě pátrají, tebe hledají, především tebe . . . jen tebe . . . budeš-li ty odstraněn, pak prý ničehož již se nebojí . . .“

A panna Nepovolná si vzala šlechtný ten úkol na starost?“ Klement s trpkým výsměchem a krvácejícím srdcem se jí otázal.

„Co to mluvíš a jak to náhle ke mně mluvíš?“ vykřikla.

„A co se stane, neuposlechnu-li milostivého, tak dobře míněného rozkazu?“ dále na ni dorážel týmže krutým přízvukem a výrazem.

Xavera nemohla odpověděti; byl náhle sšílel, že takto k ní hovořil?

„Panna mlčí? Nemá otázku tak prostou ani za hodnu odpovědi? Musím tedy hádati, jaký mne osud očekává, nedám-li se jí pokojně s cesty odkliditi? Když ji začal jeden z bratrů nuditi, ráčila jej odsouditi do kláštera a když měl teď i druhý neštěstí ji omrzeti — vyhlídla mu za odměnu jeho k ní lásky rozmilý útulek, kdež mu nebude hluk světa také příliš na obtíž — podzemní to kasamaty některé pevnosti. Klaním se jejímu důvtipu, ale co se panně jednou podařilo, nepodaří se jí podruhé — nejsem ani tak dobrosrdečný, ani tak — zamilován jako Leokad, jenž bez reptání se podrobil orteli smrti, jejž se jí zalíbilo pro vznešenou svou kratochvíli vynésti nad jeho nebohým srdcem . . .“

Konečně mu Xavera porozuměla, chápajíc jeho rozčilení a nedůvěru. Jakási nešťastná náhoda byla mu přece jen odhalila, jaké účastenství měla v proměně Leokadova osudu. Nepřišlo jí teď ani na mysl toho zapírati.

„Přiznávám se, že jsem bratra tvého obětovala panně Marii, avšak stalo se tak v pošetilém

poblouznění, aby mne neuváděl v pokušení a já ho milovati nemusila. Nevěděla jsem, bláhová, tehdáž, co to láska. Nechtěla jsem sloužit někomu, nýbrž něčemu, ne člověku jen jedinému, nýbrž jakési svaté věci.... Ty jsi se stal tou největší, nejsvětější pro mne věcí, tobě bez rozmýšlení obětuji spásu duše své, varujíc tě před těmi, k nimž na sta krutých slibů mne váže . . . pochybuješ ještě o mně? Nuže, chceš-li, tož uprchnu s tebou, co zde ta krabice v sobě chová, stačí na dlouho pro nás oba.“

„A budeme-li chyceni, pak tím soud můj značně se urychlí. Proč jsem prchal, cítě se prost vší viny?“

Ona snesla trpělivě i ránu tu.

„Tedy mne uchop rychle za ruku a zaveď mne odtud rovnou cestou kamsi, kdež nikdo o mně nezví, mne nenajde, nikdo se mnou mluvit nemůže. Zavři mne u některého přítele svého co rukojmí a rozkaž mému žalářníkovi přísně, aby mne dříve z vazby nepropouštěl, dokud nebude míti jistotu, žes zachráněn.“

On jí posud nevěřil, maje za to, že tak mluví, jsouc jista, že spojenci její snad kdesi zcela na blízku v úkrytu tmy číhají a je pozorují, aby mu ji vyrvati mohli, kdyby chtěl skutečně učiniti dle slov jejích.

„Dosti marného namáhání a slov, panno Nepovolná!“ oznamoval jí s nechutí; „tenkráte se vám lest vaše nevydaří. Dost dlouho jste mne omamovala a mé lehkověrnosti asi se posmívala, že mi osud bratrův není výstrahou. Možná dost, že se mi budete ještě více smáti, neujdu-li tomu, co se mnou zamýšlíte přese všecko nynější se vám bránění; ale toho přec se jen nedočkáte,

abych vám vlezl sám ochotně do pasti! Já z Prahy se nehnu.“

Ona hodila krabici tak prudce na zem, že víko se rozletělo, a počala se hrabati v její hloubce, v níž se to třpytilo, lesklo a zářilo, jako v nějaké skříni kouzelné. Rychle vytáhla z motanice šperků veliké spínadlo, přehodila si rukáv s ramena a zahloubila si doň jeho zlatý hrot takovou rychlostí a úsilím, že z něho vystříkla krev jí až do tváře a jemu na oděv.

„Krví svou ti pečetím pravdu svých slov, při krvi mé a tvé tě zapřísahám, abys prchnul,“ zvolala. „Pakli mi ještě nevěříš, pakli tě jen tehdáž přesvědčím, zakrvácím-li se ti zde před očima, nuže pověz to směle, učiním tak — jen probůh prchni! . . .“

Klement sebou trhl, cítě náhle na ruce své teplou její krev; takové lži snad nebyla přec jen schopna. Možná, že vše se odkrylo nešťastnou náhodou neb zradou a že první radostná o tom zvěst doletěla k zvonečkům. Ale byl-li spolek skutečně prozrazen, pak teprvé uprchnouti nemohl; nesměl opustiti přátele v okamžiku takovém, musil věc svou hájiti až do poslední chvíle. Právě že byl vůdcem, musil ukázati, nejen kterak se bojuje, nýbrž i jak se trpí a snad i umírá. Klement ještě jednou se zachvěl. Chtíti někde shníti na vlhké slámě podzemní žumpy, čímž nikomu vlastně neprospěl, ničemu vlastně zadost neučinil, než vlastnímu svědomí, kdežto potřeboval snad skutečně jen hlavou pokynouti, aby byl nejen zachráněn, nýbrž aby poznal největší slast života po boku té útlé, třesoucí se vedle něho postavy, kteráž mu nabízela svou krásu, své srdce, svoje poklady: zdaž to nebyla přemrštěnost? Ale zdaž nebylo přemrštěností ještě nepochopitelnější a

větší, svěřiti se jí? Tolikrát lhala, proč by právě teď pravdu mluvila? Že ho milovala? Leokad tiskna její rukavičku k srdci také se domníval, že je milován, ten a onen také se domníval, že je milován, znal celý houf mužů, domnívajících se, že byli milováni zvonečkovou královnou a chlubících se její proměnlivou přízní. . . .

„Neodejdu,“ odvětil jí příkře.

„Ty tedy se dáš raději chytit a umučit, než bysi mně uvěřil? Ty se tedy vysmíváš mým slzám, povrhuješ mou láskou, bavíš se zoufalým mým strachem o tebe? Nemiluješ mne tedy a nikdy jsi mne nemiloval? Přiloudil jsi se ke mně, abys mne podvedl a mne ošálil? Ty, tys mně lhal, a poněvadž bylo každé tvoje slovo ke mně lží a přetvářkou, tož se bojíš, abych ti teď nesplácela stejnou měrou, hledáš ve mně co v sobě — klam a lest. Zdali ihned se mi nezaručíš, že uprchneš a slibu svému nedostojíš, tož poznám, žes zákeřníkem, jenž krade lidem srdce z ňader a když je zbaví jeho bohatství, do bláta je zašlápne, jako měšec rozedraný, a při sám bůh, také s tebou tak nakládati budu!

Opět mu dala výstrahu, jíž si nepovšiml. Vykouzlila láska utěšený v ní květ, avšak nemohla ještě zapustiti kořeny dosti hluboko do mysli její, i lodyha byla dosud jen slabá a křehká, nešetrné se jí dotknutí ji zlomiti musilo. A on se jí dotknul krutě, neprozřetelně, zapomínaje, že má před sebou vychovanku řádu požívajícího smutnou pověst, kterak vybraně se zná mstíti svým odpůrcům.

Pevně a určitě i tenkráte opět jí odpověděl: „Zůstanu!“

Očekával na to nový výbuch, nové slzy, nové přemlouvání, ale mýlil se. Ona na slovo to již ani nehlesla. Zůstala před ním státi s klidností

a nepohnutostí kamene. Nevěděl, co v ní se děje, měla hlavu tak hluboce na prsa skloněnou, že mu nebylo lze v temnu její tahy rozeznat.

Dlouho tak stáli proti sobě v tom černém prázdnu, které na ně zíralo dvěma krvavýma očima u kříže, z něhož k nim duměl hukot vody, prázdnější a ještě jednotvárnější, než ta tma kolem nich, a v nich obou tak divoké víření života, tak podivné proměny citů, tak hluboké záchvěvy vášní, takový zápas . . .

Najednou Xavera se schýlila k zemi a jala se sbírati šperk, z něhož byla předešlou svou náruživostí několik kusů na vlhkou dlažbu vyhodila. Pozorně je shledala, pátrajíc zrakem, zdaliž nikde nic ležeti nezůstalo a přec nepozorujíc, že rozšlapuje při tom velikou šňůru skvostných perlí. Jak byla hotova, zdvihla šátek, který byl s ní na zemi spadl, zakuklila si hlavu a zaobalila doň zas krabici.

„Smím vás doprovodit?“ tázal se Klement. Její mlčení působilo naň strašlivěji, než před tím nejpalčivější její slze, nejbodavější její výčitky, bylo v něm cosi mrtvého, příšerného, co v něm vzbuzovalo hrůzu.

Ona zavrtěla hlavou a udělala několik kroků k věži, on však ji přec následoval; tu se obrátila a natáhla proti němu tak velitelsky ruku, že bezděčně zůstal státi; viděl, kterak z ní kapou veliké krůpěje krve na zemi — značily její stopu až domů . . .

Paní Nepovolná dopsavši s paterem Inocencem onen důležitý dopis, byla právě spánku v náruč sklesla, když ji vyplašilo hřmotné otvírání dveří a nešetrné kroky k její posteli se blížící. Poznala při svitu lampičky u noh ukřižovance, že je Xavera tou bezohlednou rušitelkou nočního klidu

jejího a již chtěla proti ní ostrým slovem vyjeti, tu pocítila na své ruce ruku její, studenou a těžkou jako kus kovu.

„On to je," pravila jí nehybným jazykem.

„Kdo a co?" tázala se jí babička, rychle se vzpřímíc a s udivením patříc vnučce v ssinalou tvář, v sklenný zrak.

„Klement Natterer je hlavou těch, kteří se spikli proti svaté církvi samospasitelné a jejím služebníkům nejvěrnějším, Klement Natterer mne chtěl odvrátit od kříže, žádaje si, abych se modlila k němu co k bohu svému, ale já jsem se obrněla pancířem víry a ozbrojila jsem ruku svou smělostí, spustila jsem se s ním v boj, po němž tak dlouho jsem práhla. Hle, kterak jsem v něm okrvácela! Ale plesejte zástupy věřících a vy rytířstvo Kristovo udělejte mi místo vedle sebe, zvítězila jsem nad ním a nežádám si jiné na vás odměny — než abych viděla, jak bude jat a soudu odevzdán co kacíř a zbojník."

Den svaté Anny, svátek to paní Nepovolné, vždy velmi skvěle u zvonečků se slavíval, letos však ještě mnohem skvěleji než jiná leta. Domácí paní si dala záležeti, aby hosté, sezvaní k velikému u ní plesu, dlouho s obdivem a potěšením si jej připomínali.

Nikdo z nich se nepamatoval, že ji kdy spatřil v tak výborném rozmaru a v tak šťastném naladění mysli. Vypadala dnes ještě lépe a mladistvěji než obyčejně. Což se neosvědčila před paterem Inocencem opět jako znamenitá prorokyně? Nepomstila ji na něm vnučka překvapením, jež všecko očekávání ještě převyšovalo? Ukázalo se konečně, jak obratnou a šťastnou byla vychovatelkou přese

všecky jeho námitky. V jednom ohledu byla strana jejich již bezpečně u cíle, majíc v rukou nejúhlavnějšího, nejneunavnějšího nepřítele svého, a kdo jí k tomu domohl ne-li Xavera?

Jak se mezi hosty proslýchalo, měla Xavera po několik dní dosti prudkou horečku následkem nahodilého poranění se jehlicí, kteráž do ramena jí zajela, když si jí pás sepnouti chtěla. Utrpěla při této nehodě prý dosti značnou ztrátu krve a skrývala nezacelenou dosud ránu pod širokým zlatým náramkem. Nedivil se tedy tomu nikdo, že je domácí dcera dnes tak neobyčejně bledá a že metají oči její blesky takové, jako by dosud měla horečku. Mnohému se líbila ostrá protiva, již tvořily její bledá tvář a veliké temné, jiskrnaté oči, které na ničem a na nikom dnes určitě neutkvěly, nepokojně s jednoho předmětu k druhému, s jedné osoby k druhé těkajíce; ale na mnohého působila zas až děsivě. V tom však shodovaly se všecky hlasy, že nebyla Xavera ještě nikdy tak krásná a nikdy — tak bujná jako dnes. Uvítala totiž překvapenou společnost oděna jako mladá královna, s níž hrdě splývaly vlny purpurového aksamitu, přehozeného přes bílé hedbávné, stříbrem lemované roucho, na hlavě majíc korunku, na níž se houpalo — pět stříbrných zvonečků, věrně nápodobněných podle těch venku nad vraty. Projevila tím, že nejen ví, jak po městě jí říkají, ale že je na to hrda, snad i více ještě, že chce zůstat na dál „zvonečkovou královnou“ v onom smyslu, který se v přezdívce té vlastně skrýval.

Takový význam hledal aspoň Klement v jejím přestrojení, které dnes vylákalo všem rtům podivení a obojetný úsměv i šepot. Nevěděl opět, co si má pomysliti o záhadné, svůdné té bytosti, která před ním se třpytila všemi přednostmi,

jichž příroda jen nejpřednějším svým miláčkům uštědřuje, zdali je to had v podobě andělské, či chce-li se to anděl vymknouti z kůže hadí. Kdož by mu to byl mohl povědít a sprostit jej nesnesitelného břemena, kteréž uvalil na jeho duši onen výstup na mostě, buď mu říci určitě: jestiť to podvodnice, kteráž tě chtěla skutečně svým uměním dostati do leček, neb: světice je, kteráž tě přišla spasit, vzdávajíc se za tebe vlastní spásy.

Obdržel hned druhé ráno po jejich závažné rozmluvě od Xavery lístek, v němž se mu omlouvala pro své včerejší noční „třeštění“, jak své chování na mostě nazývala. Slyšela prý od zpovědníka při večeři, že má býti nějaký mladík pronásledován jako úd jakéhosi tajného spolku, a v prvním leknutí prý myslila, že to on. Celý ten nemilý omyl zavinila prý jedině veliká podoba jmen. Bylo na věci té cosi pravdivého; nechtěl jakýsi mladý důstojník své vojanské povinnosti dostáti, zůstaviv prchaje svým příbuzným dopis, v němž jim oznámil, proč tak činí, což vše přičítáno vlivu a působení svobodných zedníků a úřadům dotyčným přísně nařízeno, aby po něm slídily. Avšak musil pater Inocenc, zmíňuje se o případu tom, jeho jmeno velmi podivně vysloviti, že v něm shledala podobu s jeho jmenem, ač nemělo s ním ani té nejmenší. Končila svůj přípis slibem, že vše ostatní ústně u něho omluví, žádajíc jej nalehavě, aby o babiččin svátek na jisto se dostavil a jí pomohl jej oslaviti; do té doby že jí bude již možno opustiti lůžko, na které ji včerejší pošetilosti její uvrhly.

Klement, jenž nebyl po celou noc oka zamhouřil, zůstal dlouho nad dopisem jejím nakloněn, studuje smysl každé věty, každého slova v něm. Ale nic nevyvedlo ho z bludiště strašných, včera

v něm probuzených pochybností, kteréž v něm neustále se střídaly s okamžiky neklamného přesvědčení, že ji přec jen láska za ním pudila, a s pocity rovněž tak hlubokého zahanbení, že se dává na novo marností zaslepiti, jsa opět na nejlepší cestě jí věřiti.

Z dumání těžkého a trapného, v němž byla duše jeho neustále pohřížena, jen s největším namáháním vždy se vyrval, aby, bylo-li v její výstraze přec něco podstatného, vše tak uspořádal, by jeho soudruzi nepřišli do žádných nemilých a nebezpečných zápletek. Byl spolkové záležitosti vždy tak řídil a spravoval, že vše v jeho osobě se soustřeďovalo, že jen on měl za vše zodpovědnost; chtěl samojediný jen trpět v případě odkrytí neb vyzrazení. Směrem tím si počínal i teď, zničil všecky listiny, seznamy jmen a dopisy, jichž nebylo nevyhnutelně potřebí, a nutné papíry ještě lépe ukryl, přátelům do podrobna nařizuje, kterak, kdyby sám náhle zmizel, mají se chovati, mluviti a jednati, aby věc jejich tím neutrpěla, nýbrž i bez něho dospěla k žádoucímu cíli. Avšak činil to vše tak pokojně, mluvil tak klidně a považlivě, že jeho soudruzi měli vše, co konal, za pouhé opatření pro všemožné případy a nikoli, že by to, o čemž se zmiňoval považovali za možné. Čím více byl kdo přesvědčen o jeho bedlivosti a svědomitosti, tím méně se mu teď divil, a tím přirozenějším se mu zdálo jeho jednání. Vždyť jedině jeho veliká obezřelost, jíž vše předvídal a všemu předešel, dosud je byla chránila před odkrytím a veliká přísnost, kterouž každé nekalé jednání hned zpozoroval a stopoval, před zradou. Nepovšiml si Klement ve víru bolestných starostí svých, že bývá od onoho večera na mostě zdaleka sledován, že ti, kdož za ním se plíží, se zastavují, pakli

on se zastavuje, prohlížejíce si, co on si prohlíží, obzvláště však osoby, s nimiž cestou mluvil. Vrátil-li se domů, zůstali státi kdesi v ulici, každý na jiné straně, dobrý majíce zřetel k tomu, kdož vcházel a vycházel. Na štěstí nebyl starý pan Natterer doma a neviděl tedy, jak je dům jeho střežen jako pevnost; jemu by to asi sotva bylo ušlo. Ale on si zajel opět kamsi na lov, jímž se teď ještě častěji a déle bavíval než jindy, co přišel jeho dům úmrtím manželčiným z obvyklého pořádku a on znovu hospodyněmi zlobit se musil.

Klement dlouho se rozmýšlel, má-li Xaveře vyhověti, a v onen slavnostní večer zvonečky navštíviti, nebo má-li nadál se jí straniti a vyhýbati, dokud nějakým paprskem neobjasní se zmatek, v němž tonul; ale kdož jiný měl vše rozluštiti a vysvětliti? Jedině ona mohla a musila jej přesvědčiti, mnoho-li v ní pravdy, má-li před ní pokleknouti a ji odprositi, že neslýchaně ji urazil, neb býti povděčen osudu, že se mu dala poznat dříve, než bylo ještě pozdě; pročež se konečně rozhodl, že pozvání její přijme.

Nemohl se po celý večer dostat k ní na blízko, vždy kdosi nepovolaný se namanul, kdož jejich hovor přerušil, neb ona sama z něho se vytáhla, prokazujíc zcela proti svému obyčeji leckomu mnohdy dosti zbytečnou pozornost.

Teprvé když vše k večeři zasedlo, stáli proti sobě sami beze svědků.

Se vší starou nenuceností uchopila se Xavera teď jeho ramena.

„Pojďte," pravila mu s onou prostomilostí, jíž ho tak často okouzlila, z níž ale k němu přece dnes cosi cizího a chladného zavanulo; „projdeme se trochu zahradou, beztoho jste si posud nepovšiml, kterak jsme i ji babičce k poctě osvítili.

Troufám si tvrditi, že se vám bude v naší poustevně ještě lépe dnes líbiti než jindy. Viďte, že v ní rád býváte?“

Klement jen mlčky pokynul, nemoha v sobě najíti jediného vhodného slova, jediného přiměřeného přízvuku, jímž by jí byl odpověděl. Tušil, že jej schválně až do jeskyně zavádí, aby se s ním mohla pokojně domluviti. Teď teprvé, co cítil její ruku na svém rameně jemně se chvěti, přišlo mu na mysl, že byla-li nevinna a náleželo-li mu srdce její skutečně tak neobmezeně, jak mu v oné nešťastné noci se vyznala, musila po celou tu dobu tisíckrát více ještě trpěti než on.

Ona také znenáhla umlkla, ubírajíc se vedle něho týmiž chodbami, kudy byli tolikrát a vždy s tak tichou potěchou vedle sebe kráčeli při velebných zvucích svatvečera nad nimi se vlnících neb za jemného úsměvu měsíce. Kdy byli oba šťastnějšími, než tehdáž, ana mluvila jejich srdce i ústa slova nejsvětější? Kdy byli oba milování hodnějšími?

Ale dnešního večera zdála se Klementovi zahrada divně proměněna, asi tak jako naladění jeho. Všecka místečka mu milá a povědomá pohlížela naň tak cize, jako naň Xavera pohlížela; v záři pestrobarevných svítilen květiny vedle cesty jejich buď bledly jako její líce, neb hrozivě se tvářily jako její pohled. I ty stromy se dnes tak chladně a vysoce vedle něho vypínaly jako její postava, skrývajíce uražené před ním koruny svoje v příkré temnosti, jíž se obloha nad osvětlenou zahradou klenula.

Avšak v jeskyni Klementa teprvé divný obešel pocit. Ozařovala ji dnes svítilna v podobě luny, jejížto paprsky proměňovaly každého v umrlce, kdož k ní se přiblížil. O nebyla to dnes stará

přívětivá jejich poustevna, prozářená sluncem a Xaveřiným úsměvem, zvučící zpěvem jasného zřídla a ptactva venku v zahradě, nýbrž podobalať se jakési úmrtní kapli, kdež ronil skalní pramen slze věčného stesku, kdež střežila svatá socha v smutečném hájku vchod do podzemní krypty, kdež asi stála rakev vedle rakve, a v nich spočívaly mrtvoly všech svadlých nadějí života, všech mrtvých jeho radostí, kdež v prach a popel se rozpadávalo nejsladší jeho milování a všecky sliby v pavučiny se proměňovaly.. Klementovi se stalo jeho postavení nesnesitelným, umínil si, že uzel nešťastných těch zápletek rázem přetne.

„Xavero,“ pravil vážně; „proč mne nevybízíte, abych vás odprosil za vše, co onehdy na mostě jsem vám pověděl?“

„Nemáte toho potřebí,“ odpověděla mu s ledovým úsměvem, jehožto ostrost již skrýti se nesnažila a opřela se proti němu o klekátko, měříc jej zrakem vyzývavým; „mluvila jsem tehdáž tak spletené věci k vám, že jste byl zcela v právu, považoval-li jste mne za šílenou a bránil-li jste se mi. Považte, co by z toho bylo povstalo, kdybyste mne byl uposlechl a se mnou prchl? Byli bychom se světa se ztratili do nějaké lesní snad samoty, tam bychom si byli nejspíše vystavěli poustevnu, podobnou této, kdež bychom zapomínali, že jsou mimo nás ještě lidé na zemi. Podobný stav nazývají básníci, z nichž jste mi tak často předčítal, štěstím svrchovaným — nemýlím-li se? Prosím, pokárejte mne z omylu, klamu-li se skutečně.“

Klement zpytavě na ni pohledl, co as tím míní, malujíc mu vysmívavě obraz blaha, nad nějž láska nezná? Chtěla mu tím pověditi, že pozbyl všech nároků naň, prohřešiv se na ní tak

neslýchaně opovržlivou nedůvěrou? Tušil, dívaje se jí do očí, které počaly naň sršeti blesky, že to v ní burácí tak, jak to burácelo v něm po celou dobu, co jí neviděl; ale o té bouřce, kterou byl v duši její rozpoutal, postaviv se jí na odpor a pokutovav na ní bratra v okamžiku, kdež mu podávala důkaz lásky tak nesobecké, o bouřce takové, ježto náhle v ní zlomila a vyvrátila vše, co byl do ní spanilého zasadil, znova ji proměnivši v poušť, neměl ani pojmu, neměl snad ani za možnou podobnou vichřici zlých vášní v lidských prsou.

Pozoruje ji smutně, viděl najednou, jak sebou trhla, posměch jak na rtech jí shasíná, jak naslouchá napnutě do zahrady, tak napnutě, jakoby se byla celá její duše náhle v sluch proměnila. Čeho se chtěla dopátrati takovou dychtivostí? Z domu zaznívala hudba; sledovala tam v duchu snad toho, jehož za nástupce mu byla určila?

I Klement sebou trhl, myšlenkou tou do živého bodnut.

„Byl jsem, jak teprvé teď uznávám, velice neskromným, že jsem pannu z bálu odvedl,“ pravil bodavě; „hudba k nám zaznívá, tančí se znova. Budou jí tanečníci v kole prohřešovat.“

Ona neodpověděla, křečovitě klekátka se zadržujíc. Hodina pomsty se blížila: proč neplesala, proč se chvěla, jakoby sama jí měla padnouti za oběť, a ne ten, jenž ji urazil, jí pohrdl, ji oklamal a jehož odevzdávala dle zasloužení a povinnosti ramenu tajné spravedlnosti?

Tu zaslechl i Klement, co slyšela ona již dlouho — volné to, tiché, k jeskyni se blížící kroky a viděl opětně, kterak se zachvěla. Nemohl to býti nikdo jiný než šťastnější jeho sok, jenž snad zde čekal, až on se vzdálí — v Kle-

mentovi se pobouřila každá krůpěj krve při myšlence té, pocítil, co ještě nikdy nepocítil, co že nikdy nepocítí, hrdě se domníval — žárlivost.

„Hle, tu někdo přichází, aby mne za nešetrnost mou pokáral,“ dodal a před očima se mu dělaly mžitky. Umínil si, že toho, kdož s posměchem ho špehuje, jsa teď pánem v jejím srdci, patřičně uvítá. Rychle poodešel ke dveřím, aby venku obcházejícího pozval, aby jen bez ostýchání vstoupil, že se vzdal již všech svých práv — na zvonečkovou královnu.

Ale místo očekávaného mladého a švarného soupeře vešel Xaveřin zpovědník.

Kde však byl dnes jeho netečný pohled a výraz lhostejnosti na tváři? Omládl o deset let, jako nahoře paní Nepovolná, oči jeho podobaly se dvěma ostrým střelám a každý jeho pohyb byl při vší majestátnosti přec pln jinošské pružnosti.

Domnívaje se, že se chce Klement vzdáliti, když ke dveřím tak prudce se blíží, zastoupil mu obratným hnutím cestu k nim.

„Hledám vás, pane doktore,“ pravil mu, „abych vám oznámil dosti závažnou pro vás věc.“

Klementovi spadl jeho se objevením kámen se srdce; vybízel zpovědníka posuňkem, aby pokračoval.

„Přijelo několik pánů, kteří si přejí neodkladně s vámi mluvit.“

Klement se stal pozornějším.

„Seznav zde z toho archu, za jakou příčinou si toho přejí, prosil jsem, aby sečkali, až vás vyhledám a na hovor s nimi připravím.“

Byl to zatykač, jejž Klementovi podával.

Nestalo se pateru Inocenci zajisté již dávno, aby se byl něčemu tak velice podivil, že nemohl úžasu svého ani skrýti. Očekával, že Klement

sklesne zničen někam na sedadlo, neb že začne bouřlivě po jeskyni se rozháněti, tvrdě, že je nevinen, že v tom nevězí nic jiného než nedopatření neb omyl, ale Klement neučinil ani to, ani ono, ba ani nezbledl, nýbrž — až po vlasy se zarděl a to patrně vášnivou radostí! Xavera byla nevinna! jiné myšlenky nebyl v té chvíli schopen, vše před ním mizelo blahou tou jistotou. Přišla na most za ním, aby jej varovala, tušíc asi, že to, co teď vypuklo proti němu, již tajně se kuje a připravuje.

Pater Inocenc nemoha si nikterak záření jeho pohledu vysvětliti, domníval se, že snad dosti určitě se nevyjádřil, i počal tedy znova volněji, hlasitěji a ještě důrazněji.

„Podle řeči oněch úřadních osobností lpí na vás podezření, že jste hlavou velmi nebezpečného spolku, jehož členové se zovou „synové činu“ a jenž je prý v přímém spojení s revolucionáři francouzskými.“

Klement jej slyšel jen jako ve snu, obraceje se ke klekátku, odkud Xavera naň zírala vytřeštěným zrakem. O, anděl to byl nejčistší, nejvznešenější ze všech zástupů na nebesích. V čiré noci za ním sama se vydala, aby jej zachránila! Které srdce znalo tak milovati jako srdce její? Jak ji mohl jen jediný okamžik zneuznávati?

„Váš byt prý byl prohledán i onen letohrádek pod Kateřinkami, jmenem vaším najatý. Nelezeny tam tajné dvéře, vedoucí do tajné tiskárny, do rozsáhlých sklepení . . . .“

Klement sebou mimovolně pohnul; nenadál se, že bude vchod ten vypátrán; bylť jej se soudruhy velmi opatrně zatarasil, zkryl tam celou svou korespondenci. Poznával, že věc stojí skutečně povážlivě . . . vždyť ale jen pro něho. Bu-

dou-li ostatní opatrni, nedoznají žádných nepříjemností, vše jen zůstane na něm, budou moci dále pokračovati a pracovati, záležitosti jejich tudy celkem neutrpí, nesejde na jednom bojovníku . . .

„Radím vám, mladý muži, abyste se nesnažil zapírati, neb vše je na jevu, téměř již dokázáno a zatvrzelostí postavení svoje jen zhoršíte. Uposlechněte otcovské rady mé a přiznejte se kajicně ke všemu. K vůli vašemu váženému otci mnoho se vám promine, snad se vám promine vše, udáte-li své spoluvinníky a objevíte-li všecky tajné nitky, jimiž souvisíte se spiklenci jiných zemí.“

Klement se rychle obrátil, vztýče se v celé výšce své postavy naproti jesuitovi, a z jeho očí vysršel blesk takový, že pater před ním ucouvl. Ale s útrpným usměvem od něho zas hlavu odvrátil, jakoby si byl řekl, že zde škoda každého slova.

Pater Inocenc však úsměvu tomu dobře porozuměl.

„Mladý muži,“ oslovil jej znova, ne již lahodou otcovskou, nýbrž ve vší přísnosti soudcovské, „vy patrně nevěříte, do jakého jste se uvrhl nebezpečí lehkovážností zlomyslnou. Jste obviněn z takových přestupků, že nejmenší z nich pokutuje spravedlnost žalářem tuhým v železích . . . “

Xavera již se udržeti nemohla, padla na klekátko, zničena tím, co před ní se dělo, co vyvovala ze zášti mstivé, co by byla chtěla odvolati teď za každou cenu, nejraději však za cenu svého života.

Skokem byl Klement u ní a sklesl před ní na kolena.

„O nelekej se osudu mého!“ zvolal dotknuv

se ústy lemu jejích šatů; „co je nejtužší vazba proti tomu, co jsem vytrpěl, maje tě za lživou, křivdě ti bídně v srdci svém! Ach rci, vznešená, že mi odpouštíš můj hřích pro muka, která mi působil!“

„Pravil jsem, že nejmenší přestupek takový, z něhož jste obviněn, Klemente z Nattererů, bývá pokutován žalářem,“ ozval se pater Inocenc znova „ale vy jste se dopustil, jak se podobá i takových, na nějž určena je — smrt.“

Xavera zaúpěla, jako by ji cítila ve svých utrobách.

„O nelituj mne,“ žádal ji Klement znova, zahřívaje její zledovatělé ruce polibky; „nelekám se smrti, neb stonásobnou nejkrutější smrt jsem vytrpěl, maje tě za bídnou vyzvědačku, kteráž za mnou se přiloudila, aby mne zkazila. — Nic mne již teď nepoděsí, nic nezabolí, i nejhoršímu osudu půjdu vstříc s otevřenou náručí, s úsměvavou tváři. O Xavero, vždyť tys chtěla dáti za mne svou krev, chtělas mne vykoupit duší svou. Věř, že zůstanu lásky tak veliké hoden v žaláři, na skřipci, na popravišti, kamkoli mne odsoudí. Buď ubezpečena, že nikde neochabnu, nikde ti neselžu, jiného ti již dáti, jinak se ti již odsloužiti nemohu. O netruchli tak velice, že se musím rozloučiti, nebyli bychom nikde zažili pravého štěstí, vždy by byl mezi námi stál Leokad, a kdykoli bych se byl dotknul tvé milé ruky, vždy bych byl tím zavadil o jeho nebohé srdce, dvakrát zrazené tebou i mnou, byl bych je viděl krváceti a matku umírati, že jí byl syn vyrván tebou. Nelituj ničeho, Xavero, ni mne, ni sebe! Co se vyrovná slastné spokojenosti této minuty, kde stojíme proti sobě oba čisti? Ach dobře měl přec jen Leokad: v jediném takovém okamžiku lásky

celá věčnost blaha, co jsou proti němu všecky ráje, jichž lidský duch s to je si vymyslit a vydobýt? Pohrdám jimi pro toto jediné políbení, jímž rty svoje posvětiti osud mi dopřál — v něm nebe pro mne, nikde jinde . . . “

A Klement se naklonil a přitisknul na rty Xaveřiny první a poslední políbení. Zápasila mdlobou, netušil ani tisící díl strastí, svírajících duši její.

„Nepřestaň mne milovati, Xavero,“ žádal ji při tom; „věz, že kdekoli budu na zemi i pod zemí, všude mne najde paprslek tvé lásky, všude že mne potěší, prohřeje — a nevěř, že v smrti zapomenutí — uslyšíš-li, že jsem mrtev.“ —

Již ho neslyšela, bez smyslu a citu před ním ležíc v bujném královském svém zakuklení . . . . Neviděla, kterak jej jali a odvedli.

Jako ohromná příšera přivalila se dnes na Prahu noc, temná a mlhavá. V sychravých stínech jejích podobaly se domy a kostely na bývalém náměstí novoměstském mohylám bez tvaru a hranic, matně jedna nad druhou se kupíce a s nimi v jednu pitvornou směsici splývajíce. Těžká jako víko rakve, černá jako prsť hrobová, neproniknutelná jako osud, podobala se býti rodnou sestrou smrti samé, kteráž v divoké k ní lásce přísahala, že také jednou k příkladu jejímu každé života proudění, každý ruch a zvuk, každou jiskru utlumí a jen tam světla vytrpí, kde svůj stánek si rozbila neb rozbít hodlala — u srdce již mrtvého neb které umříti má.

V arkýři u zvonečků kmitala se slabá záře svítilny vedle lože, na němž odpočívala Xavera. Neodpočívala, trhala sebou na něm divoce v divokých snech.

Co ze zahrady ji odnesli bez smyslů, nebyla se ještě z mrákot k úplnému vědomí probrala, ještě neby. k nikomu promluvila, jen nesrozumitelné zakvílení se jí vydralo z prsou, učinil-li někdo k ní otázku, kterak se má?

Pater Inocenc ale tvrdil, že je ochabnutí to jen následek velikého rozčilení, že byl konečně poznán, odkryt a jí před očima pokořen nepřítel, po němž tak horlivě se pídila, a nepřičítal její chorobě žádné důležitosti, načež posadila babička k lůžku jejímu klíčnici, aby ji opatrovala, dále o vnučku se nestarajíc. Měla teď jiného na práci, než bdíti u churavého dítěte své nebožky dcery, musila po Praze vyzvídati, kterak na lidi působí náhlé zmizení Klementovo, co kdo tomu říká a koho to zvláště dojímá. Ač se každý za tehdejších poměrů a obzvláště po takovém případu snažil býti opatrným, přec bylo pohnutí všeobecné, hluboké a mocné. Klement byl vážen a milován i od těch, kdož jej znali jen zdaleka. Soustrast s jeho osudem ještě vzrostla, když se roznesla zpráva o smrti jeho otce; byltě se na onom lovu neopatrností svou vlastní ručnicí tak velice poranil, že okamžitě na místě mrtev zůstal. Avšak nikdo neměl jeho smrt za nahodilou, jsa přesvědčen, že si ji udělal sám, dověděv se, z čeho je syn obviněn a kterak jeho záležitosti stojí.

Najednou Xavera v posteli si sedla a vyjevené se rozhlížejíc, zamáchla si prudce rukou před očima, jakoby obraz před nima se vznášející a ji mučící vším úsilím od sebe zapuditi chtěla. Konečně s lože se vymrštivši, letěla k oknu, aby je otevřela; scházel jejím prsoum náhle vzduch, zdálo se jí, že se musí udusit. Strašné to měla vidění!

Daleko z arkýře se vyhybujíc, jak to bývalo

jejím obyčejem, těžce a pracně oddychovala, při čemž jí rozptýlené a rozplývající se myšlenky v hlavě kolotaly jako proudy tekutého ohně, které každou chvíli v jinou a zas v jinou postavu se slívaly, z nichž byla jedna hroznější a děsnější druhé.

V trapném omámení tom, z něhož se propracovati se jí nepodařilo, sklesl její pohled na zříceniny staré kaple proti kostelu sv. Ignacia, snad přitažen jakousi plaše mezi nimi poskakující jiskrou. Zůstal k nim připoután, sleduje mimovolně její skoky. Jindy by byla Xavera ucouvla plna hrůzy, že to tam obchází nějaké strašidlo, ale dnes si na to ani nezpomněla; byla již tolik skutečných hrůz poznala. . . . .

Pozorujíc bezděčně světélko mezi rozvalinami, konečně viděla, že se nepohybuje, ale že se pohybuje cosi neb kdosi vedle něho, čímž bývá střídavě zasloněno a zas odkryto, i poznávala znenáhle, že vychází ze svítilny na zemi stojící, vedle níž dva muži kopají jámu.

Xavera v otrnulosti své netázala se sama sebe, co to asi kopají v tak pozdní hodinu, na takovém místě.

Najednou zmizela jiskra i postavy jako některý z těch přízraků, jichž celá hejna spánek její znepokojovala a bdění jeji proměňovala v horečnatý sen, svírající mozek její tíží olověnou, a zas se rozhostila ta němá příšerná tma po náměstí, pod jejížto rouškou se podobala hřbitovu, po němž vanul dnes dech, vanoucí jen v kryptách.

Opět se vyložila Xavera z arkýře, opět se jí zdálo, že se musí udusit nedostatkem vzduchu. V tísni té se jí počaly dělati mžitky před očima, mezi nimiž se zase vyskytla i ona bludíčka před tím v zříceninách poskakující, a z ní se vyrojila

teď celá řada míhající se jí všude před očima, kamkoli pohledla, kroužíc a točíc okolo staré kaple jako jiskřící se had, až konečně had ten se zakroutil v kruh okolo vykopané jámy. Místo dvou stálo tam teď celé kolo mužů a každý z nich držel v ruce lucernu a každý byl od hlavy až k patě zakuklen.

Xavera tupě na ně pohlížela, ještě tomu se nedivíc, že se tam objevili, ni tomu, co tam chtějí; nad čím mohla ještě užasnout po tom, co s ní se dělo?

Kruh se rozevřel, přivalili k té otevřené jámě cosi černého; byl to špalek, k němuž přistoupil muž taktéž zakuklený, ale nikoliv v černý háv, nýbrž v plášť červený jako krev, pod nímž cosi se blýskalo.

Xavera sebou škubla a zamáchla si opět tak prudce jako před tím rukou před očima, aby zapudila onu hroznou postavu, kteráž před ní se objevivši, jejím prsoum vždy ubírala vzduchu, před níž právě teď z lože uprchla, jíž se sbaviti nemohla od té doby, co ze zahrady ji odnesli, ač zoufale se jí bránila. Ale postava i tenkráte se nehnula, trvajíc na svém místě.

Opět kruh se rozevřel, přivedli doň vězně spoutaného, v bílém rubáši, jediná to postava nezakuklená, jediná pyšně hlavu vzhůru nesoucí mezi všemi.

V tom zavál vítr, zvonečky vedle Xavery zahlaholily a zvuk jejich prochvěl náměstí tichým pláčem.

Postava náhle se obrátila, jeden z těch bludných pablesků okolo ní osvítil její tvář, zářící v bolestném nadšení, jako by praviti chtěla: Hle, jak jsem zůstal veliké lásky tvé hoden!

„Klemente!“ křikla Xavera, vztáhnouc obě

ruce v největší úzkosti k zříceninám, — ještě zahlédla, kterak se zamihl blesk nad hlavou milovanou, katův to meč . . . a již zas němě před ní se černaly v němé noci. . . .

Kam zmizel strašlivý obraz tak náhle, jakoby ho byla pohltila ozvěna jejího hlasu? Snila v okně dále onen hrozný sen, jenž z lůžka ji vyplašil?

Ale srdce její v přízrak nevěřilo.

„Zavraždili jste mi miláčka!“ zahořekovala tak pronikavě, že se to po celém náměstí rozléhalo.

Paní Nepovolná netěšila se v poslední době nocem příliš pokojným. Nebylo tomu dlouho, co ji vnučka ze spánku vytrhla, vybízejíc ji hrdě, aby jí vedle sebe místa udělila co rytířce Kristově, kteráž zvítězila v boji nad nejnebezpečnějším ze všech kacířů a zbojníků, a dnes ji zas náhle vyplašily hrozné jakési výkřiky, podobné těm, které jindy z pokoje dceřina přes dvůr k ní vnikaly, na jejichž význam vnučka tak naléhavě v dobu tak nepřiměřenou se byla tázala.

Naslouchala všecka polekána, nemohouc se domysliti, co asi značí, nemajíc dosti odvahy, aby vstala a po jejich příčině se tázala.

Nevycházely z jednoho jen místa, bloudily po celém domě, brzo tu, brzo tam se ozývajíce přicházely jí znenáhla blíže, vždy blíže.

Chtěla vstáti a dvéře zamknouti, ale nemohla se s místa hnouti. Snad se to pozdvihl skutečně z hrobu dceřin duch a přišel se podívat, kterak se má její dítě, její jediné dítě, v takových strastech zrozené, zdali ono aspoň více štěstí zde na zemi poznalo než ona, zdali aspoň o vnučku lépe

se postarala než o dceru, zdali jí aspoň byla matkou za to vše, čím na dceři se provinila...

Ba byl to hlas dceřin, poznávala ho, vždyť jej byla tak dlouhá leta vedle sebe kvíleti slyšela..

Paní od zvonečků zježily se vlasy na hříšné hlavě i počala se hrabati ke dveřím, zapomínajíc, že duchové hrází a překážek neznají; než ale ještě k tomu sil skleslých sebrala, již se rozletěly dokořán a dcera zemřelá v nich se objevila, bledá, majíc vlasy divoce spuštěné, oči do krve vyplakané, volajíc na ni jako jindy, když ji před sebou spatřila.

„Zavraždili jste mi miláčka!“

„Zavraždili jste mi miláčka,“ křičí dcera dnes právě tak zoufale, jako za oné hrozné noci, kdež se tajný její milenec náhle objevil, žádaje od matky zpět tu, kterouž úkladně od něho odervala, poněvadž si dosti nevážil pravých služebníků církve svaté, právě tak hrozně křičí, jako když viděla, že matka vtisknuvši zeťovi do ruky kord, jej tenkráte navedla, aby bezbrannému, jakožto przniteli domácí cti, prsa jím proklal.

„Zavraždili jste mi miláčka!“ volá k ní dnes opět a znova týmž srdce rozrývajícím hlasem, ale běda, vždyť není dcera samotna, vedle ní postava ještě jedna, ve všem jí podobná, totéž volající... Jest to dítě její i dítě jejího dítěte, které obě vedle postele její stojí bledé, zoufalé, šíleně rukama lomíce, a Xavera ukazuje prstem matce na babičku a obviňuje ji tak hlasitě, že to slyší nejen celý svět, ale i bůh na nebi, že v ní duši zabila zrádným slovem...

Neusmrcuje jen kulka a ocel, neotravuje jen jed...

Těžce sklesla paní Nepovolná nazpět do své nádherné postele — raněna mrtvicí.

Nastoupila Xavera smutné po matce dědictví a teď teprvé pravili lidé, žeť smyta krev nevinné oběti s prahu jejího rodinného domu, že přestala volat k bohu.

Uprchla Xavera od postele babiččiny do zřícenin, kdež viděla kopati Klementův hrob, nad nímž jej viděla státi a v poslední ještě chvíli po ní se ohlížeti — tam sklesla na zem a odtamtud již se nehnula po celý svůj život, jenž nebyl ovšem již dlouhý, ale který by byl za málo dní shasl, kdyby jí nebyla klíčnice vždy přes moc trochu pokrmu vnutila a na ni dle potřeby počasí hodila kus oděvu. Žádným násilím ni prosbami se nedala pohnouti, aby místo svoje opustila. Setrvala tam při nejkrutších bouřkách, při největších mrazech, neskrývala se před lijáky ni před vedrem slunečním, necítila proměnu povětří, nevěděla, kdy je noc a kdy den...

Nikdy ještě nebyl hrob věrněji střežen...

Ležel tam ale Klement skutečně zakopán? Či šílela již zvonečková královna, vidouc jeho popravu? Přikouzlilo jen její zlé svědomí onen hrozný obraz před ni?

Nebyla ale Xavera jediná, ježto za oné noci se domnívala viděti, kterak zahynul mečem katovým, bylo tu ještě svědků jiných, kteří totéž tvrdili. Mělo se vůbec za to, že bylo vše naschvál tak hrozným napolo veřejným spůsobem odbýváno, aby se toho jeho přátelé zděsili a tím zastrašiti se dali od provádění dalších záměrů svých.

Krom Klementa nebyl nikdo zatknut a ani jediný z jeho soudruhů do vyšetřování vzat; poctivě byl se v hrozných oněch zmatcích duševních, v nichž poslední dni života svého tonul, o jejich bezpečí postaral, nevyšlo nic jiného na jevo, nežli že on je hlavou jakéhosi spiknutí. Kdo byli jeho

spojenci, od něho nikdo se nedověděl, on jediný trpěl za ně všecky, jak to vždy chtěl. Ale od onoho tajného soudu s mladým Nattererem všecko spolčování nad míru přísně se nejen zapovědělo, ale i stíhalo a všecky podezřelé místnosti tak zevrubně se prohledaly a střežily, že se staly schůze nemožnými. Od oné doby mizí a zanikají všecky stopy působení téhož spolku.

Paní Nepovolná byla na celém těle ohromena, nemohla se bez cizí pomoci ani hnouti a srozumitelného slova promluviti. Marně se ohlížela po těšiteli, jenž by jí byl teď nade vše nutným a potřebným býval. Pater Inocenc opustil její dům, vida, že je zdraví její navždy zničeno. Nejsa její čeládkou již tak pečlivě obsluhován jako jindy, přijal pohostinství u jiné zbožné vdovy a odstěhoval se od zvonečků s kšaftem paní Nepovolné, podle něhož po úmrtí vnučky, kteráž v něm k životu svobodnému se zavazovala, celé jmění Nepovolných řádu jeho připadnouti mělo. Teď ovšem již nebylo potřebí střežiti Xaveru, aby se nezamilovala a provdati se nechtěla a s babičkou byl již také hotov. Neměl skutečně u zvonečků co dělati.

Ale stalo se, že jednou paní Nepovolná ráno oči otevřela, shledajíc, že se může sama posaditi, sama s místa se hnouti. Pokynula klíčnici, aby ji podporovala a pracně se její pomocí k oknu dovlekla.

I viděla ji tedy na svoje oči, tu svou krásnou slavenou vnučku, kteráž druhdy celou Prahu pobuřovala, kteráž měla dílo její korunovati, viděla ji otrhanou, prostovlasou, sluncem osmahlou, bídnější nad každou žebračku, na holé zemi schoulenou, a jak několik uličníků opodál na ni posmívavě pokřikovalo: „Zvonečková královno,“ tu vyhrkl staré bídné té ženě proud slzí ze srdce za-

tvrzelého a její zdřevěnělý jazyk zpružněl na okamžik. Pošeptala klíčnici několik slov.

Klíčnice uloživši svou nešťastnou paní opět do postele, spěchala na radnici, odkud se vrátila s úřadníkem.

Za málo dní zemřela paní od pěti zvonečků a když pater Inocenc s kšaftem se vytasil, poukázáno mu k závěti pozdější, podle níž se jmění Nepovolných mezi dobročinné zemské ústavy rozděliti mělo.

Xavera babičku jen o několik neděl přežila. Zesnula tiše na Klementovu hrobě a ze země té pusté, kteráž pila jeho krev a její krvavé slze, pučí nám teď nejkrásnější květiny uprostřed usmívavých trávníků.

Velkou bylo pro Prahu událostí, když se rozhlásilo, že příští neděli bude míti Leokad Natterer první odpolední postní kázání v kostele u sv. Salvatora.

Ač byly čtyry roky uplynuly od tajemného zmizení jeho bratra — zajisté dosti dlouhá to lhůta pro zapomětlivost lidskou — přec byl Klement u svých přátel ještě v nejživější paměti, dosud neoželen, dosud nenahražen, dosud oplakáván jako nenahraditelný. Nepřičítáno nynějším tichým poměrům, že každé volnější hnutí utuchlo, nýbrž jedině jeho ztrátě. Znenáhla rozprchaly se všecky naděje na opravy, jichž chtěl spolek „dětí činu“ na vládě žádati, čekaje na vhodný k tomu okamžik ve velkých, jím předvídaných proměnách veřejných, které také za nedlouho skutečně celou Evropu převrátily. Nenalezl Klement žádného stoupence, kdož by byl s to býval

zmatků těch použíti k prospěchu národa, jak on hodlal a chtěl.

Celé zástupy se hrnuly do kostela, kdež že se stane kazatelem, Leokad zajisté nikdy si nepomyslil, provázeje odtud Xaveru domů — hrnuly se tam na důkaz účastenství se smutným osudem, jemuž propadla celá jeho rodina, z niž zbyl on samojediný. Chtělo obecenstvo za dne proň tak významného a čestného rodinu tu u něho zastupovati.

Když Leokad na kazatelně se objevil, tož jako úmluvou vše ve škamnách povstalo, aby úctu vzdalo jeho neštěstí a každý s pohnutím se shledával v bledé truchlivé tváři mladého kněze s tahy Klementovými. Co byl Leokad uzrál, nápadně se stal starším, bratrovi podobným.

I poznával Leokad, spatřiv tolik známých a přátelských tváří kolem sebe, že tu stojí nejen za sebe, ale i za bratra, že mu nastal okamžik, kdy měl i zvěčnělému dokázat, co mu slíbil, louče se s ním, že se stane tam, kde toho nejvíce potřebí, průkopníkem oněch svatých myšlenek, jimž matka jejich je zasvětila a jejichž uskutečnění Klement padl za oběť, mýle se v prostředcích.

Vše, o čem matka jeho kdy snila, co srdce její tísnilo, o čem Klement blouznil, co on sám procítil, vše, co oni všichni vytrpěli, v čem bloudili, bylo se za těch několik let tichého přemítání v Leokadovi ustálilo, vytříbilo a v drahokam vykrystalisovalo, v nejčistší to lásku k celému lidstvu, v nejvřelejší to snahu sloužiti mu a snahu tu vzbuditi i v jiných. I zahořel pro svoje povolání vším zápalem, jehož bylo schopno citlivé, těžce zkoušené jeho srdce, uznávaje, že musí

převrat mravní předcházet každý jiný, má-li býti blahodějný a míti trvání.

Ještě nikdy nebyly se na kazatelně té hlásaly myšlenky tak smělé, nové, vzletné, ohnivé, jakéž metal Leokad mezi svoje posluchače, a přec tak přirozeně je vyvinoval a odůvodňoval, že se jim zdálo, jakoby jim je vyčetl ze srdce. Cítili, že to, co on chce a praví, musí býti základem každé povahy, vodítkem každého činu, má-li se státi každý šťastným, i cítili, že není štěstí jiného, než přesvědčení, že konáme svědomitě dle schopností svých úlohu svou životní, pomáhajíce bližním, aby i oni jí dostáti mohli.

Leokad kázal hodinu, dvě, tři a nikdo na místě svém ani se nepohnul, nikdo ani nedýchal, dojat až do nejtajnějších hlubin srdce svého, kamž každé slovo dopadlo jako krásná svatá hvězda. Nejen tahy, ale i úchvátná výmluvnost Klementova, jíž druhdy každého s sebou a k sobě strhl, přešla na mladšího jeho bratra se vším kouzlem svým.

Bylby snad Leokad teprvé nocí zakončil, kdyby nebyl náhle vyrušen býval, zpamatovav se tím, že již dávno vyměřený mu ke kázání čas překročil.

Naproti němu ve škamně seděl vedle staršího pána bledý slabounký hoch, patrně velmi útlého zdraví, jehož temné, dojmutím zaslzené oči ani na okamžik od nadšeného kazatele se neodvracely. Chvěl se jeho zápalem, jeho horlivostí, ale konečně rozčilení svému podlehl — omdlel.

Byl odnešen do zákristie a tam vzkříšen, ale zotaviv se, nechtěl se dáti otcem, jemuž byl patrně velmi drahým, odtamtud odvésti. Čekal na Leokada.

Když konečně mladý kněz vešel, tu hoch

k němu přistoupil a přitisknuv jeho ruku pln zbožné úcty k ústům, prosil ho:

„Řekněte mému otci, abych se směl státi knězem. Chci jednou tak kázati jako vy.“

Leokad se obrátil k otci, jehož tvář se zasmušila, když se syna u něho zastával. Byl to bohatý obchodník, jenž chtěl dítěti svému dobře zavedený a výnosný obchod odevzdat a tím život bezstarostný a pohodlný mu zabezpečit. Ale na jiném než na pohodlí a jmění trvala mysl jeho syna.

Chorý, bledý ten hošík, jehož buditelem byl Leokad Natterer a jemuž byl učitelem a přítelem nejvřelejším těch málo let, co mu bylo popřáno v Praze působit — neb za nedlouho se stal pro svou vzrůstající oblíbenost u jistých mocných osobností velmi nebezpečným, jimž také se podařilo na venek jej odstraniti, kdež na některé odlehlé, zapomenuté faře ve květu stáří svého zemřel — hošík ten skutečně se stal knězem. Jmeno jeho — Bernard Bolzáno.

Nemýlilo se tedy přec jen srdce matky Klementovy a Leokadovy, tušivší v posledních okamžicích svých, že se její synové zavděčí otčině. Nevyslovovalať vlast sice nikdy jejich jmena, jak byla ve svých snech slyšela, ba zapomněla si je i naznačit, ale jejich snažení nezaniklo nejen nikterakž v písku, nýbrž došlo cíle. Objevil se dědic, který z půdy, v níž spálil mráz setbu, příliš ranně jimi zasetou, konečně vylákal ono požehnané osení, jež ovšem zazelenati se neviděli. Ale zazelenalo se přec, a byla z něho hojná žeň. Kdož pracující na roli myšlenkovém si může více a lepšího přáti? Bratři aspoň jiného si nepřáli, ni matka jejich, vždyť jim byla tolikrát opako-

vala: „Třeba nezvítězíte, jen když pravdě cestu proklestíte.“

Dědicem tím byl Bernard Bolzáno.

Mnoho-li čtenářů mých asi ví, kdo to byl? Mnoho-li jich mezi nimi, jimž povědomo, že to byl jeden z nejšlechetnějších mužů, kteří kdy žili, jeden ze skutečných dobrodinců naší vlasti?

Kdo jej zná co spisovatele, učitele, učence? Komu je povědomo, že uznával za přední povinnost kněze a tedy za přední povinnost svou šířiti mezi lidem osvětu perem a slovem, býti nejhorlivějším jejím strážcem a hajitelem, postaviti se na výši myšlenkovou své doby, podávati svým žákům nikoli jen práznou formu, dogma jakési, nýbrž živou a oživující pravdu, čerpanou z čerstvého pramene vědy, v níž se jeho zbožné mysli zjevil bůh a jemuž v ní se klaněl?

Kdož sčítal všecky výtečné žáky jeho, jež ozbrojil svými velebnými zásadami, vyslav je do života, aby tam bojovali za práva ducha, za rovnoprávnost všech lidí, za všecky utiskované, postrčené a slabé?

Kdož ví, že rekovný ten voj nikdy před žádnou světskou mocí se nezachvěl, nikdy před ní necouvl, z nichž ale mnohý byl k smrti pronásledován a uštván tmáři a nepřátely každého v lidu pokroku a jeho štěstí? Kdo si je toho vědom, že bez těchto hrdinů, cestu našim snahám razivších, bychom si byli sotva toho dobyli, co máme, sotva se byli dostali tam, kdež stojíme teď?

A přec jsme prý národ vděčný, vzkřísitelů a dobrodinců svých nad jiné pamětlivý! Kterýž pak národ uspořádal na počest jejich tolik slavností, postavil tolik pomníků, ověnčil tolik hrobů?

Ponechávám peru dovednějšímu a k tomu oprávněnějšímu, aby konečně vylíčilo a ocenilo onen kulturní moment, ve vývoji našeho života duševního, jímž jest působení Bolzánovo a jeho stoupenců, v nichž onen znamenitý muž, jenž na české půdě zrozen, ale původem Vlach a píše po německu, tolik nám odchoval nejryzejších, nejobětovnějších vlastenců, z nichž každý také mužem znamenitým se stal.

Dlouhá a skvělá jestiť řada jejich a vysoce potěšitelný, poučný a důležitý každý jejich krok. Ze zvěčnělých jmenuji jen šlechetného Fr. Náhlovského, jehož poslední leta jsou pravou martyrologií, a z dosud žijících našeho Wenziga, jenž jest sice uznán co básník a spisovatel výtečný, jehož veliké, ba nesmrtelné zásluhy o zavedení našeho jazyka do škol, v kterémžto boji dal tolikrát svoje postavení v šanc, však teprvé patřičně ocenit se musí.

Ale co se přimlouvám za věnec pro muže takové? Pohrdli by zajisté hříčkami těmi, jimiž tak rádi teď plýtváme a odkázali by nás s nimi k některé ješitné umělkyni. Náležejíť době, kdež nenalezal ještě každý krok v službě věci národní vykonaný vděčného ohlasu v časopisectvu, kdež nebýval ještě pasován na výtečníka, kdož konal svou povinnost občanskou a ještě nebýval za mučeníka prohlášen, kdož stál k svému přesvědčení; národ cítil ovoce jejich snažení, ale o jejich namáhání a práci, o jejich utrpení zvěděl jen málo kdy. Co konali oni praví mužové, konali z vlastního popudu, z vnitřní potřeby; dostačovalo jim jen vlastní při tom vědomí, že tím konají svou povinnost, málo o sobě psali a psáti dali, pročež také tak málo o nich víme.

Nemají ovšem potřebí našeho uznání, ale tím více máme my potřebí, abychom s nimi se seznámili, je poznali a se učili z příkladu těchto vznešených duchů, jejichž stopa se skví za doby smutné a zatemnělé na posvátné půdě vlasti jako teplý a jasný paprsek lásky ze slunce věčného ideálu.

Opravy tisku.

Stránka	37	řádek	10	zdola	místo	„osudnosti“ čti „všednosti“.
„	57	„	4	„	„	„pořád se jí líbilo a vždy důležitým se jí zdálo“ čti „pořád méně se jí líbilo a méně důležitým se jí zdálo“.
„	58	„	4	„	„	„svých“ čti „jejich“.
„	80	„	8	„	„	„stanula“ čti „strnula“.
„	82	„	16	„	„	„pokrytý“ čti „podšitý“
„	98	„	18	„	„	„slovem“ čti „stavem“.
„	101	„	15	shora	„	„nepřečetnou“ čti „nepříčetnou“.
„	101	„	14	zdola	„	„v“ čti „a“.
„	104	„	16	„	„	„mělo“ čti „měla“.
„	147	„	5	„	„	„tedy“ čti „toho“.
„	157	„	3 ~~5~~	shora	„	„jemuž ona“ čti „jímž si“.
„	157	„	15	zdola	„	„měkké“ čti „mělké“.
„	157	„	9	„	„	„zákonem“ čti „zákonem, jakémuž podlehal teď on“.

Výroční zpráva

spolku pro vydávání laciných knih českých (Matice lidu) za rok 1871.

„Matice lidu" dokončila r. 1871 pátý ročník své činnosti. V této poměrně krátké době vydala bez mála **půl milionů** knih. Uvážíme-li, že národ českoslovanský jest národ malý, čítající jen 5 milionů duší, tedy podává ohromné toto rozšíření knih Matičných opětný skvělý důkaz o pokročilosti národa našeho, o jeho lásce k čítání dobrých knih, o jeho snaze po vzdělanosti, o jeho touze po vědomostech a pravé osvětě. V ohledu tomto jen málo který národ se mu vyrovná. Uvážíme-li dále, že knihy „Maticí lidu" vydané větším dílem byly obsahu poučného pojednávající téměř o všech oborech lidského vědění, tedy nelze mysliti, že by byla činnost spolku pro vydávání laciných knih českých zůstala bez značného úspěchu, bez hlubokého vlivu na národní osvětu lidu českoslovanského.

Vliv ten musel býti tím vydatnější, an spolek náš, věren svému směru a základní myšlence jen takové knihy vydával, které se nepříčily pravému rozumnému pokroku lidskému, které souhlasily s nejnovějším stanoviskem vědy a s moderními názory politickými a sociálními.

Jest věcí přirozenou, že právě tento svobodomyslný směr „Matice lidu" potkává se jako všude tak i u nás s četnými nepřáteli.

Jsou to právě oni známí nepřátelé světla, kteří by rádi udržovali lid v temnostech zastaralých bludů a předsudků.

Lidé tito brojí úsilovně proti „Matici lidu“, a troufajíce si jen málokdy do veřejnosti, podrývají potají důvěru ve spolek náš.

Avšak práce jejich s malým jen potkává se úspěchem u lidu našeho, neboť „Matice lidu“ pronikla již téměř veškerými vrstvami obyvatelstva a je málo dědin v Čechách, kam by se byly knihy její nedostaly. Hlavní zásluhu o toto rozšíření mají bez odporu četní sběratelové naši. Mužové tito, porozuměvše významu a důležitosti „Matice lidu“ a jsouce nadšeni láskou k osvětě, pracují horlivostí neunavnou nedbajíce při tom ani nesnází ani obětí, kterých nesnadný jejich úkol často vymáhá.

Mužové tito zasluhují vřelých díků nejen našeho spolku nýbrž všech osvícených a pokročilých vlastenců. Hojnější ještě rozšíření kyne „Matici lidu“ zároveň z okolnosti, že sl. okresní zastupitelstva, byvše výborem spolku požádána, s nevšední ochotností slíbila výdatnou svou podporu tím způsobem, že v místnostech svých nové členy přijímati a knihy Matiční jim vydávati chtějí.

Rozkvět „Matice lidu“ závisí ovšem v první řadě na dobrých spisech. V ohledu tomto slouží nám k velkému uspokojení, že nejlepší spisovatelské síly naše s láskou přilnuly k spolku našemu, uznávajíce, že nemůže býti vděčnějšího pole pro spisovatele, který výdatně působiti chce na vzdělávání lidu, než právě spolek tak rozšířený a veškeré třídy obyvatelstva pronikající. Vděčně uznáváme ochotnost, s kterou osvícení spisovatelé naši „Matici lidu“ podporují a jsme přesvědčeni, že i příště

nebude se nedostávati dobrých vzdělavacích a pravou osvětu rozšiřujících spisů.

Mnoho v ohledu tomto se již stalo, mnohem více ale posud zbývá činiti. Jsou ještě celé obory lidského vědění, kterých se spisy „Matice lidu“ posud téměř ani nedotkly; připomínáme zde jen obor vědomostí filosofických, politických, zeměpisných, antropologických, lučebnických, technologických atd. atd. Kojíme se nadějí, že i tyto obory naleznou brzo svých pěstovatelů, kteří dovedou důležité tyto vědomosti uvésti mezi náš lid ve formě lahodné a záživné, tak že během času „Matice lidu“ obsahovati bude bohatou bibliotéku veškerého lidského vědění, že to bude veliká národní encyklopedie, z níž bude moci každý nabyti všestranného a důkladného vzdělání.

Co se týče vnitřního řízení spolku pro vydávání laciných knih, sluší zde uvésti, že po uveřejnění lonské výroční zprávy vylosována byla, dle ustanovení stanov spolkových, jedna třetina výboru, která však opět do výboru zvolena byla. Správní výbor skládal se tudíž v roku 1871 z těchto pánů: školního rady *Josefa Wenziga*, dra. *K. Sladkovského*, prof. *Jana Krejčího*, prof. dra. *J. Studničky*, dra. *Jana Kučery*, dra. *Rob. Nápravníka*, prof. *Em. Tonnera*, *Vítězslava Hálka*, *Jana Nerudy*, *Ferdinanda Schulze*, dra. *Antonína Čížka* a dra. *Edv. Grégra.*

Za funkcionáře zvoleni tito pánové: za předsedu p. školní rada *Josef Wenzig*, za jeho náměstka dr. *K. Sladkovský*, za jednatele dr. *Edv. Grégr*, za účetního *Jan Otto*, majitel knihtiskárny, za pokladníka *Josef Huleš*, obchodník, za revisory účtů *Šimmer*, ředitel pojišťovacího ústavu „Praha“, a *V. Hof*, úředník při obci pražské.

Výbor odbýval během roku 1871 10 schůzí a vydal tyto knihy:

1. Vypravování dějin domácích od prof. *Em. Tonnera.* 2. Základové hospodářství od prof. *E. Jonáka.* 3. Boček. Dějepisný obraz z válek husitských, od *B. Jandy.* 4. Král bídák. Historický nástin z dob panovaní Ludvíka XV., od *J. Jiřího Stankovského.* 5. Malý výbor z užitečných a zajímavých rostlin, od prof. *Petra Hobzy.* 6. Oběti pověry. O čarodějství a pronásledování jeho v zemích křesťanských.

Co do stavu jmění a hospodaření s ním poukazuji k připojené zprávě účetní.

V Praze, 15. února 1872.

Dr. Edv. Grégr,
t. č. jednatel.

Příjmy a vydání

spolku pro vydávání laciných knih českých

od 1. prosince 1870 do 31. prosince 1871.

Příjmy:	zl.	kr.	*Vydání:*	zl.	kr.
Zůstatek z roku 1870	34	92	Honoráry spisovatelům a remunerace	3961	20
příspěvky členů zakládajících	190	—	na sazbu, tisk, papír, vazby a expediční výlohy zaplaceno .	11465	41
příspěvky členů za I. ročník .	548	50	služné expeditorovi .	560	—
příspěvky členů za II. ročník .	226	—	„ sluhovi . . .	422	83
příspěvky členů za III. ročník	677	50	za inseráty	265	88
příspěvky členů za IV. ročník	1810	—	menší výdaje . .	40	42
příspěvky členů za V. ročník	12137	—	zůstatek v hotovosti	6	80
příspěvky členů za VI. ročník	232	—			
příspěvky členů na expedici .	772	52			
za jednotlivé knihy strženo	94	10			
	16722	54		16722	54

Rozvaha dne 31. prosince 1871.

Jmění vůbec	zl.	kr.	*Dluhy vůbec*	zl.	kr.
V hotovosti .	6	80	Členům zaklád. příspěvky . .	2993	86
zásoba knih 12826 ročníků	12495	20	Členům přisp. příspěvky 1872	232	—
dřevorytiny .	167	49	knihtiskárně dr. Ed. Grégra .	1700	64
nábytek . . .	75	16	čisté jmění . .	7818	15
	12744	65		12744	65

Výkaz č. zisku.

Čisté jmění . . . . 7818 zl. 15 kr.
dle lonské rozvahy bylo . . . . . 3381 „ 08 „
Přibylo tedy co čistý zisk za r. 1871 4437 zl. 07 kr.

V Praze dne 31. prosince 1871.

J. Otto,
účetní.

Josef Huleš.
pokladník.

Simmer,
t. č. přehlížitel účtu.

Faifer,
t. č. přehlížitel účtu.

Seznam

p. t. pánů sběratelů v r. 1871.

	Počet členů
Adamec B., Králice	10
Ambrož A., Čakatnice	2
Bablich F., Klášter	25
Balcárek F., Lulč	12
Balvín F., Nové Město	32
Bárta J., Chrasť	3
Bartůněk J., Konice	6
Bayer A., Jičín	54
Bedar M., Loučany	10
Beran J., Buchlovice	11
Berger T. dr., Řepín	12
Berka V., D. Lukavice	11
Bílek J., Mělník	51
Bílý F., Brno	2
Blažek V., Vys. Mýto	4
Blažíček F., Ostrovačice	5
Braniš V., Blatná	14
Brodský H., Roudnice	189
Brůna F., Blažejovice	6
Břeněk J., Imramov	21
Břeněk F., Vanovice	7
Bubela J., Vsetín	4
Bůča A., Náměšt	2
Bukovský F., N. Bydžov	9
Buml A., Terezín	15
Burgert J., Dvůr Králové	11
Bydžovský A., Přelouč	21
Chocholoušek V., Štyrský Hradec	10
Chovanec S., Czúz	2
Chudoba A., Č. Třebová	51
Chytil V., Brno	21
Culek A., Potěchy	17
Cvetler F., Štyrský Hradec	6
Cyprian F., Hřivice	6
Čáp J., Mikulovice	21
Částek V., Breznobanya	4
Čech, Klatovy	106
Čermák K., Čáslav	53
Černický E., Sedlec	43
Černý J., Bechyň	7
Černý F., Libáň	30
Černý M. J., Vsetín	10
Červenka M., Chrášťany	16
Červík J., Untermäus	3
Červinka F., Chrasť	7
Čerych F., Vodňany	22
Češka J., Vranov	11
Čoček F., Příkazy	21
Čoka V., Hranice	30
Dbalý K., Anina	4
Dienstbier, Liblín	4
Dobrovolný F., Borkovany	5
Dočekal A., Přibyslav	8
Dostal J., Nechanice	4
Dotřel A., Opočno	42
Drápal F., Kroměříž	2
Drápal J., Tovačov	10

	Počet členů
Dressler D., Mistelbach	2
Drlík R., Štěpánov	5
Duchoň F., Troubky	18
Dudík A., Hruška	2
Durchánek V., Jaroměř	48
Duřpek E., Plumlov	4
Dušek J., Smiřice	9
Eger F., Nové Benátky	34
Ehl J., Chvalkovice	10
Eisman J., Zdice	32
Endrys A., Choceň	36
Esterák J., Dvakáčovice	8
Fafl F., Vídeň	9
Fiala J., Rakovník	11
Fiedler, Červ. Kostelec	25
Fiedler, Ransko	4
Fila J., Napajedly	6
Fischer J., dr., Těšín	6
Fitt A., Rožnov	2
Fojt J. V., Lhota	3
Franta F. J., Chlum	19
Frengl L., Zásmuky	10
Gabriel, Žitetín	4
Gefing J., Prostějov	22
Geist V., Toužetín	21
Goller F. V., Poděbrady	4
Grafek J., N. Paka	8
Haba, Sobotka	47
Hájek J., Svrátka	2
Hakl E., Branná	15
Hamáček J., Lhenice	6
Hamza J., Pěkov	2
Hanka A., Lovosice	8
Hanuš F., Bradlené	2
Hanuš J., Machov	9
Hauser V., Krč	2
Havel J., Turnov	39
Heide R., Lysá n. L.	31
Helcelet Ct., dr., Brno	77
Hertík Frt., Heřm. Městec	15
Heyl J. L., Lomnice	25
Hlaváček F., Kyšperk	16
Hoblík Frt., Kolín	159
Hoch J., Hrubčice	6
Hodek G., Pětipsy	8
Hodinář F., V. Pavlovice	3
Hojka E., Beroun	10
Holovský J., Bukovsko	14
Holý, Němčice	3
Homolka K., Hora Kutná	45
Hónl A., Zbejšov	21
Honsa L., Netolice	45
Horák F., Zlatkov	4
Horčica A. J., Výškov	2
Hořínek J., Č. Kostelec	15
Houra J. V., Jindř. Hradec	40
Hrabák J., Vídeň	45
Hrabal, Deštná	6
Hrdina A., Mnich. Hradiště	27
Hriss F., Nová Říše	13
Hrubý E., Votice	12
Hruška J., Myslív	10
Hudeček F., Zbejšov	5
Hůlka J., Břasy	5
Huml F., Kard. Řečice	32
Hüttel J., Hora Kutná	4
Javůrek J., Volyň	10
Ingerisch, M. Budějovice	6
Jelínek J., Třebíč	40
Jakoubek H., Kr. Městec	50
Janáček J., Sázava	8
Jančík V., Bystřice	12
Janko V., Dolsko	5
Jarolím J., Řimnice	9
Jarý, Držkov	4
Javůrek H., Březnice	14
Jelínek J., Teplice	14
Jeništa J., Brandýs n. O.	29
Jína J. O., Ml. Boleslav	8
Jirák K., Kosová Hora	2
Joklík J., Malé Slatinky	3
Jonáš F. J., Dobrovice	6
Kabeš F., Skalsko	9
Kadlík J., Annahütte	2
Kafka G., Dambořice	2
Kafka J., Králíky	3

	Počet členů
Kalina A., Něm. Brod	47
Kamaryt F., Kaplice	6
Kamaryt J. L., Habry	22
Kamarytová T., Humpolec	32
Kamenický J., Telč	31
Kameníček F., Náklo	11
Kaplan A., Jelení	6
Kappus F., Benešov	2
Karafiát J., Bošín	10
Kašlík R., Val. Mezeříč	4
Klainer F. E., Chlumec	26
Klempa B., Znojmo	18
Klenka B., Chotělice	9
Klos J., Jičín	142
Knapp E., Č. Lípa	8
Knížek J., Ml. Boleslav	206
Kohout, Dol. Slivno	15
Kohoutek J., Opatovice	2
Kolář F. V., Řetová	17
Kolec J. L., Bakov	3
Kolek F., Chroustovice	2
Komers K., Niederfladnitz	8
Komínek A., Podmoklí	17
Kopřiva F., Dědice	21
Kopřiva J., Pelhřímov	10
Kopta A., Kozlany	22
Kordas A., Dubycko	7
Kostka K., Pelhřímov	17
Kotík F., Křížkokostelec	3
Kožený J., Těšany	8
Kožíšek A., Šlapánice	4
Král A., Spálov	9
Královec J., Domažlice	9
Kraus M., Sokolnice	3
Krause F., Jilemnice	104
Krčmery E., N. Bystřice	4
Krejsek J., Borotín	9
Kruliš A., Indice	3
Křeček J., Č. Skalice	26
Křídlo J., Kopidlno	24
Kubeš A., Počátky	26
Kubík J., Polehradice	3
[illegible]bin J., Boskovice	16
Kučera J., Frýšták	24
Kudrna V., Weg. Górka	6
Kupka J., Újezdec	5
Kůře, J., Střenice	10
Kvapil A., Nové Hrady	5
Kvasnička F., Kr. Městec	22
P. Láb F., Dobruška	4
Lange E. F., Rajhrady	25
Lašek J., Plasy	10
Lernet J., Pardubice	126
Liblinský J., Královice	13
Linder F., Hradec Jind.	31
Lodl J., Rokycany	12
Löffler A., Karlovec	10
Lojka D., Tiszólcz	6
Louda V., Bučice	26
Lucký M., Stará Břeclava	11
Lutonský J., Vyzovice	12
Macháček V., Ml. Vožice	27
Macháček V., Olbramovice	4
Macourek J., Suchomaty	9
Majer A., Dolany	14
Majxner J., Hořice	73
Malina J., Jaroměř	28
Malý F., Rohožec	2
Martilík F., Kvasice	21
Martinů K., Zálš	7
Maryska A., Solnice	21
Máša J., Prostějov	9
Mašek A., Lobeč	26
Maška J., Brno	2
Matoušek F., Čes. Budějovice	26
Matoušek F., Loučeň	8
Matoušek J., Benešov	18
Matzner J., Písek	29
Mayer D., Libochovice	33
Melichar J., dr., Křižanov	10
Menšík F., Žirovnice	12
Metyš D., Olomúc	4
Mikolášek A., Osík	21
Mindl F., Cibuz	17
Minich D., Modrá	12

	Počet členů
Mittuš E., Oščadnice	2
Mitzka A., Rychnov	4
Mládek J., Carpano	3
Mocker V., Citoliby	2
Mocko J., Stará Túra	26
Mrha J., Měrov	2
Musil A., Jihlava	45
Myslík J., Sušice	15
Myška J., Nová Kdýň	6
Naňka D., Moravany	3
Napravil F., Moravany	5
Petr V., Vídeň	22
Navrátil J., Prostějov	10
Nekola A., Velím	24
Němeček A., Frenštát	9
Nigrin F. A., Vysoká	24
Ninger B., Chotěboř	5
Nováček V., Pola	4
Novák, Luže	2
Novák F., Broumov	21
Novák F., Kyjov	4
Novák V., Kukleny	28
Novotný J., Kunštát	16
Novotný, Ivančice	26
Nožička, Č. Dub	24
Obdržálek F., Slavkov	21
Odehnal J. Tišnov	34
Odstrčil J., Klobúky	10
Okáč A., Svítavka	15
Okresní zastup., Soběslav	23
Otta V., Liberec	28
Pacovský J., Mirošovy	26
Palek J., Drozdov	6
Palice A., Lužec	25
Pallán P., Lvov	9
Papáč J., Malšice	4
Patočka J., Vysoká	48
Paulus V., Mířetice	3
Páv F., Ohnišťany	8
Pavec J. L., Osek	18
Pavlík J., Brokersdorf	3
Pavlík A., Lulč	7
Pecival A., Čermná	6
Pek F., Plánice	12

	Počet členů
Peřina, Majetín	2
Pešek J., Hodonín	21
Petr V., Větrný Jeníkov	3
Peyrek V., Soběslav	10
Pfeifer J., Královice	10
Pítr J., Liběchov	32
Pietor A., Thurocz	17
Plaček A., Pacov	43
Podroužek H., Váp. Podol	4
Podzimek F., Železnice	24
Pokorný J., Lhota Kacákova	11
Port J. R., Plzeň	24
Poříz H., Libice	9
Pospěch J. N., Malhotice	3
Potěhník A., Malenovice	31
Potůček K., Blovice	15
Pražan A., Skutč	26
Primus J., Polička	7
Procházka L., Prachatice	15
Prokop J., Paseky	6
Prucek H., Cholín	7
Prstek F., Borohrádek	18
Prunar, Domažlice	11
Průša A., Budyň	23
Příhoda F., Svojšice	28
Příhoda J., Dašice	2
Pšenčík F., Bylnice	2
Pýrek J., Příboř	10
Rabas J., Třeboň	48
Radimský J., Nová Paka	61
Radimský, Brunn	4
Raim J., Lomnice	48
Rayman L. J. Josefov	42
Renner. A., Vodňany	34
Rieger J., Semily	35
Ritter P., N. Bydžov	108
Rosenberg J., Březolupy	3
Roušar A., Kostím	6
Roztočil V., Liteň	2
Rudolf, Police	5
Rudolf J., Nadějkov	8
Růžička F., Potštýn	23

	Počet členů
Ryba M., Nechanice	14
Řemesln. beseda, Jičín	11
Řepka V., Trutnov	31
Říha J., Hrušov	23
Sadovský J., Kuřím	6
Ságner V., Hronov	23
Sakař F., Hora Kutná	23
Salman A., Chroustovice	2
Sanytr A., Stramberk	8
Schmidt E., Ratková	2
Schmied V., Kumžák	22
Schuppich F., Platten	2
Schuppl G., Bezděkov	5
Sedláček P., Čejč	8
Sedlák F., Klenovice	10
Seelichová A., Písek	12
Sejk F., Lomnice	5
Sekera F., Hlinsko	33
Selichar K., Žamberk	31
Setvín J., Miskolec	2
Skopalík A., Záhlinice	15
Skořepa J., Hodkovice	5
Skořepa P., Smiřice	10
Skřivan F., Žumberk	5
Sládek J., Staré Sedlo	3
Slaměník F., Kroměříž	17
Slavík J., Nov. Město	26
Slov. gymn., Olomúc	9
Sluníčko F., Strunkovice	9
Snop P., Kvílice	2
Sobotka V., Záboř	5
Souček J., Merklín	7
Souček J., Náchod	26
Spinar J., Polná	37
Starosta J., Benešov	3
Stehlík Fr., Lhenice	2
Stehno J., Ústí n. Orl.	69
Stöhr J., Vamberk	42
Steinhauser V., Plzeň	56
Steinmetz E., Výmyslice	6
Stocký A., Blatná	42
Straka J., Jabloň	4

	Počet členů
Straník V., Monašice	9
Strašek V., Medlešice	12
Stuchl V., Vltavotýn	30
Suchý H., Křížánky	2
Svoboda F., Radnice	5
Svozil F., dr., Olomúc	4
Szarzec O., Vsetín	6
Sýkora F., Mirovice	21
Ševčík F., Adamov	3
Šafránek K., Trho-Sviny	10
Šašek J. V., Mezeříč	26
Šašek J., Žďár	21
Šedivý F., Diakovar	3
Šenk A., Tišnov	21
Šeppl V., Ledeč	17
Šimek A., Bělá	30
Simera F., Vitkovice	3
Šimr C., Horažďovice	44
Šindelář J., Světlá	21
Škorpil V., Vys. Mýto	6
Škreta J., Vídeň	3
Šmídová, Rokycany	18
Šobr F., Husinec	9
Šorejs F., Loukov	18
Špaček F., Olomúc	24
Špale V., Hora Kutná	8
Špinar F., Rověčín	10
Špoutil Al., Nymburk	5
Šrubař J., Frýdek	3
Štěpánek J., Bavorov	13
Štěpánek, Červ. Řečice	5
Štirský L., Svrátky	2
Štursa F., Rájec	64
Švarc J., Přestice	108
Švehla J., Strmílov	17
Tauer J., Kout	7
Tauer A., Kolč	4

	Počet členů
Tichý J., Černovice	12
Tlapák V., Zaječí	8
Tocháček J., Krucemburk	17
Tondl J., N. Brod	3
Trpkoš K., Nasavrky	5
Tuna J., Olešnice	4
Turek E., Dol. Královice	6
Tvarůžek V., Budišov	4
Tvrzský A., Šárová Lhota	8
Ullrich V., Josefodol	6
Vallenfels, Příbram	142
Vaněček L., Kasejovice	5
Vašek A., Opava	8
Vávra J., Proseč	21
Vávrů J., Lublaň	4
Veis A., Mšec	3
Velat J., Dol. Beřkovice	3
Velingr A., Nepomuk	16
z Vellendorfů F., Choceň	4
Veselík J., Litomyšl	63
Veselík J., Záhřeb	22
Veselý J., Borová	21
Veselý V., Slané	21
Věšín J., Spál. Poříč	2
Veženský K., Chejnov	21
Vilt M., Zbiroh	33
Vinkler F., Mělník	34
Víška K., Letovice	21
Vlasák F., Kamenice	36
Vodňanský J., Milevsko	21
Volf A., Krhov	10
Wolf Th., Liesing	2

	Počet členů
Vondra J., Litomyšl	8
Vondra J., Křešťovice	8
Vorlíček J., Bílkov	10
Vrána K., Pol. Ostrava	5
Vraný J., Perúc	25
Vrbata J., Řepník	21
Vrtěl F., Lobodice	2
Vyšata V., Přibyslav	9
Zabranský J., Sviňov	4
Zakrejs F., Polička	73
Zdráhal V., Ptení	8
Zelinka F., Libuň	2
Karas A., Kostelec n. O.	37
Zimek K., Kroměříž	6
Zolšnajdr A., Úpice	14
Zörkler E., Stráž	4
Zvolánek K., Nová Ves	10
Zylvar J., Skuhrov	3
Ždichynec J., Klobúky	1
Žemlička K., Budín	
Ženíšek A., Vrutice Kropáčova	2
Spolek „Zlěhonic". Zlonice	9
Spolek v Židenicích	

Dodatek.

Růžička, Kut. Hora	3
Halíř F., Lomnice	21
Štěpán J., Rapice	23
Richter, Klecany	10
Vokurka J., Břasy	12
Bayer, Neveklov	8
Sandtner J., Mníšek	17